

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE BİREYSEL SPORLARDA ÇOCUK İSTİSMARI: ELİT
SPORCULAR ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

Erdal ÇETİN

(151237004)

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi İlknur HACISOFTAOĞLU KÖZLEME

OCAK, 2019

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Anabilim Dalı 1537004 numaralı öğrencisi Erdal ÇETİN'in hazırladığı "Türkiye'de Bireysel Sporlarda Çocuk İstismarı: Elit Sporcular Örneği" başlıklı Doktora Tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca --/--/---- ..... günü saat ..... 'da yapılmış, tezin onayına OY ÇOKLUĞU / OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Başkan : .....

Üye : .....

Üye : .....

Üye : .....

Üye : .....

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun.....tarih ve .....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../20.....

Müdür (Ünvanı, Adı Soyad)

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Bireysel Sporlarda Çocuk İstismarı: Elit Sporcular Örneği” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (08/01/2019)

Erdal ÇETİN

ÖNSÖZ

Tez konusunun belirlenmesinde, planlanmasında, yöntem ve içeriğin belirlenmesinde yaptığı katkıların yanı sıra zor durumlarda verdiği destekle moral bulmamı sağlayan danışmanım, Dr. Öğr. Üyesi İlnur HACISOFTAOĞLU KÖZLEME'ye, belirli dönemlerde yaptığımız toplantılarda bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren tez izleme komitesinin değerli üyeleri, Prof. Dr. Dilara ÖZER ve Dr. Öğr. Üyesi Nihan BOZOK'a, doktora süreciyle ilgili merak ve desteklerinden dolayı annem, babam ve diğer aile üyelerime, bu süreçte ev yönetimi ve işleri ile ilgili payıma düşen kısmını da yapan değerli eşim Nalan'a, son olarak, büyüdüğünde çocuklarla ilgili akademik çalışmalar yaptığımdan dolayı beni affedeceğini düşündüğüm ve tez çalışmasına ayırdığım her süreyi kendisine göstermem gereken ilgiden çaldığım oğlum Aren'e teşekkür ederim.

Ocak 2019

Erdal ÇETİN

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	iii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
ÖZET	xv
ABSTRACT	xvii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Çocuk İstismarı	7
2.2. Sporda Çocuk İstismarı	16
2.2.1.Fiziksel istismar	21
2.2.2. Duygusal istismar	24
2.2.3. Cinsel istismar	27
2.2.4. İhmal	35
2.3. Sporda Çocuk Koruma	36
3. YÖNTEM	43
3.1. Veri Toplama Aracı: Bireysel Görüşmeler	43
3.1.1.Sporcular ile Bireysel Görüşmeler	44
3.1.2.Uzman Görüşleri	46
3.2.Görüşme Formları	46
3.2.1. Sporcular ile yapılan görüşme formları.....	47
3.2.2. Uzman katılımcı görüşme formları	48
3.3. Verilerin Analizi ve Değerlendirmesi	49
3.4. Güvenirlilik, Geçerlilik ve Etik Hususlar	50
4. BULGULAR	53
4.1. Elit Sporcuların İstismar Deneyimleri	55
4.1.1. Fiziksel istismar deneyimleri	55
4.1.1.1. Dayak	56
4.1.1.2. Bir alet ile dövme, alet fırlatma	57
4.1.1.3. Yaralı ve yorgun halde antrenman ve müsabaka yapma	58
4.1.1.4. Aşırı Antrenman	60

4.1.1.5. Sıklet kaygısı.....	61
4.1.2. Duygusal istismar deneyimleri.....	64
4.1.2.1. Aşağılama.....	65
4.1.2.2. Kilo/Boy ve performans ile dalga geçme.....	66
4.1.2.3. İsim ve lakap takma.....	66
4.1.2.4. Sözel şiddet: bağırma ve küfür.....	67
4.1.2.5. Baskı oluşturma.....	68
4.1.2.6. Sporcuyu görmezden gelme.....	68
4.1.2.7. Tehdit ve şantaj.....	69
4.1.2.8. Çocukluğunu yaşayamamak.....	69
4.1.3. Cinsel istismar deneyimleri.....	70
4.1.3.1. Cinsiyetçi şaka/Beden ve görünüşle ilgili cinsel yorumlar.....	71
4.1.3.2. Görüşme isteği/cinsel içerikli ifadeler ile davet.....	74
4.1.3.3. Rahatsız edici kötü bakış, sokulma ve temas.....	74
4.1.3.4. Cinsel ilişkiye zorlanma.....	77
4.1.3.5. İstismara tanıklık.....	79
4.1.4. İhmal deneyimleri.....	80
4.1.4.1. Spor ortamındaki olumsuz atmosfer.....	80
4.1.4.2. Hijyen problemi.....	81
4.1.4.3. Sporda kullanılan malzemelerin yetersizliği.....	82
4.1.4.4. Yetersiz beslenme/Beslenme ve sağlık konusunda bilgilendirmeme.....	84
4.1.4.5. Sağlığa ve sakatlıklara müdahale eksikliği.....	85
4.1.4.6. Okul eğitiminin aksaması.....	86
4.2. Sporda Çocuk İstismarını Kolaylaştıran Etmenler.....	87
4.2.1. Spor alanında kurulan ilişki biçimleri.....	88
4.2.1.1. Usta-çırak ilişkisi.....	90
4.2.1.2. Başarı ve performans odaklı yaklaşım.....	95
4.2.1.3. Aktörler arası başarı bağımlılığı.....	100
4.2.1.4. Doğallaştırma ve meşrulaştırma.....	102
4.2.1.5. Aşırı temas ve şiddetin olağanlaşması.....	106
4.2.2. Sosyolojik faktörler.....	108
4.2.2.1. Sosyo-kültürel faktörler.....	108
4.2.2.2. Ailelerin spor ortamı ile kurdukları ilişkiler.....	111
4.2.2.3. Ekonomi ve kırsal-kent olgusunun etkisi.....	114
4.2.3. Spora özgü mekânlar.....	117
4.2.3.1. Kamplar ve müsabaka amaçlı konaklanan yerler.....	118
4.2.3.2. Salonlar ve soyunma odaları.....	119
4.2.4. Türkiye’de çocuk koruma ve kurumsal sorunlar.....	121
4.2.4.1. Çocuk koruma alanında yaşanan eksiklik.....	122
4.2.4.2. Sporcu merkezli anlayışın olmaması.....	125
4.2.4.3. Denetim, eğitim eksikliği ve diğer kurumsal sorunlar.....	128
4.2.5. Diğer Etmenler.....	132
5. SONUÇ.....	135
6. KAYNAKÇA.....	141
7. EKLER.....	149
7.1. Ek A Katılımcılara İlişkin Bilgiler.....	149
7.2. Ek B: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu.....	150

7.3. Ek C: Görüşme Formu	151
7.4.Ek D: Uzman Görüşme Formu	157
7.5. Ek E: Etik Kurul Raporu.....	159
ÖZGEÇMİŞ	161

SİMGELER VE KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
BYA	: Başarıya Yakın Aşama
CPSU	: Child Protection in Sport Unit (Sporda Çocuk Koruma Birimi)
ÇİM	: Çocuk İzleme Merkez
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DOSB	: Deutscher Olympischer Sportbund (Alman Olimpik Sporlar Konfederasyonu)
DSJ	: Deutsche Sportjugend (Alman Spor Gençliği)
NSO	: National Sport Organization (Ulusal Spor Örgütü)
NSPCC	: National Society for the Prevention of Cruelty to Children (Çocuklara Karşı Kötü Muameleyi Önleme Kurumu)
SFAF	: Sport Funding and Accountability Framework (Sporun Finansmanı ve Hesap verebilirliği Çerçevesi)
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: Cinsel İstismarın Sürekliliği (Brackenridge, 2001, s. 29).....	31
Şekil 2: Spor ve Performans Yaşına Göre Cinsel İstismar Riski (Brackenridge ve Kirby, 1997, s. 417)	34
Şekil 3: Veri analizi sonucu oluşan tema ve alt temalar	54

TÜRKİYE’DE BİREYSEL SPORLARDA ÇOCUK İSTİSMARI: ELİT SPORCULAR ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu çalışma, çocuk ihmal ve istismarının spor ortamında nasıl inşa edildiğini ve bu inşa sürecini kolaylaştıran etmenlerin neler olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır. Konuya ilişkin derinlemesine bilgi toplamak amacıyla nitel yöntemin veri toplama tekniği olan derinlemesine bireysel görüşmeler kullanılmıştır. Retrospektif bir yöntemle 18 yaşından büyük 36 elit sporcu ile görüşülmüş ve görüşmenin içeriği çocuk yaştaki deneyimler olmuştur. Bunun dışında alanda üç uzman kişiyle konuya ilişkin bilgi ve tecrübelerini aktardıkları bireysel görüşmeler yapılmıştır. Sporcu ve uzman görüşmelerinde spor ortamında yaşanan fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal eylemleri hakkında bilgi alınmıştır. Ayrıca spor ortamında kötü muameleye karşı çözüm olarak sunulan çocuk koruma programları hakkında konuşulmuştur. Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi ve betimsel analiz ile kodlanmış, kodlanan veriler iki ana tema etrafında birleştirilmiştir; elit sporcuların istismar deneyimleri ve sporda çocuk istismarını kolaylaştıran faktörler. İlk tema altında dayak, bir alet ile dövme, yaralı/yorgun halde antrenman, aşırı antrenman, sıklet kaygısı gibi fiziksel istismar; aşağılama, sözel şiddet, performans ile dalga geçme, kariyer ile tehdit, baskı oluşturma, sporcuyu görmezden gelme gibi duygusal istismar; cinsiyetçi şaka, görüşme isteği, rahatsız edici kötü bakış, sokulma, cinsel ilişkiye zorlanma gibi cinsel istismar bulguları incelenmiştir. Yine hijyen ve malzeme problemleri, yetersiz beslenme, sağlık/sakatlıklar konusunda bilgi ve müdahale eksikleri, okul eğitimin aksaması gibi ihmal davranışları aynı tema içinde ele alınmıştır. Çalışmada ikinci tema altında spor alanında kurulan ilişki biçimleri, sosyolojik faktörler, spor mekânların özellikleri, Türkiye’de sporun kurumsal sorunları gibi istismarı kolaylaştırıcı etmenler tartışılmıştır. Sonuç olarak spor kurumu, beden ilişkilerinin ön plana çıkması ile risk taşımakta, başarı, rekabet ve performans gibi özellikleri nedeniyle çocukları istismara açık bir hale getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Sporda ihmal ve istismar, sporda çocuk koruma, spor sosyolojisi, çocukluk sosyolojisi*

CHILD ABUSE IN INDIVIDUAL SPORT IN TURKEY: AN EXAMPLE OF ELITE ATHLETES

ABSTRACT

This study aims to determine how child neglect and abuse are built in the sports environment and what factors facilitate this construction process. In order to gather in-depth information on the subject, the qualitative method of data gathering technique has been used in individual interviews. 36 elite athletes over the age of 18 have been interviewed through a retrospective method and the content of the interview has been the experience of participants in their childhood regarding the subject. Besides three expert interviews have been conducted with regard to their knowledge and experiences on the issue. In both kind of interviews the physical, emotional, sexual abuse and neglect actions experienced in the sports environment was explored. In addition, it has been spoken about child protection programs offered as a solution against abuse in the sports environment. The data obtained from these interviews have been encoded with content analysis and descriptive analysis; the encoded data is merged under two main themes; Abuse experiences of elite athletes and the facilitating factors for child abuse in sport. The findings such as physical abuse such as beatings, beatings using a tool, training while injured/fatigued, excessive training, weight anxiety; emotional abuse such as ignoring the athlete, humiliation, verbal violence, mockery of performance, threatening with one's career, creating pressure; sexual abuse such as sexist jokes, rendezvous requests, disturbing glare, obtrusion, sexual coercion have been analysed under the first theme. Again, neglect behaviors such as hygiene and material problems, inadequate nutrition, information and intervention deficiencies in health/disability, school education disruption, etc. have been also examined under the same theme. Facilitating factors of abuse such as the relationship forms established in the field of sports, sociological factors, the characteristics of sports venues, the institutional problems of sport in Turkey i.e. the existence of the factors that facilitate exploitation are addressed under the second theme. As a result, it has been stated that the sports institution carries risks with the emergence of bodily relationships, making children vulnerable to abuse due to its features such as success, competition and performance.

Keywords: *Abuse and neglect in sports, child protection in sports, sociology of sport, sociology of childhood*

1. GİRİŞ

Modernizm ile birlikte gelişen ve yerleşen çocukluk anlayışının geliştirdiği yeni perspektifler, çocukların büyütülmesi ve yetiştirilmesi bağlamında ailede, eğitimde ve diğer sosyal kurumlardaki pedagojik anlayışta bazı farklılıkların doğmasına yol açmıştır. Biyolojik, sosyal ve psikolojik sınırlarının hukuki bir zeminde belirlendiği yeni anlayış ile çocukluk yaşantısı yetişkinlerin dünyasından ayrılmıştır. Bu durum çocuk yaş sınırı içinde bulunan her bireyin yetişkinlerden farklı bir dünyaya sahip olduğu gerçeği üzerinde kurulmuş ve onlara özgü bir yaklaşımın sergilemesi gereğini ortaya çıkarmıştır (Onur, 2007, s. 111; Tezcan, 2012, s. 30). Yetişkinler için farklılaşan yeni yükümlülükler aynı zamanda çocukların yetiştirilmesi için gerekli olan olumlu ve olumsuz yaklaşımları da şekillendirmiştir (Yolcuoğlu, 2009a, s. 44). Şüphesiz ki çocukluğa dair yeni kurgu, olması gerekenlere dair fikirler geliştirirken kaçınılması gereken davranışları, kurallar ve ideolojik yargıları da belirlemiştir.

Modern dönemde çocukların toplumsal yaşam ile temasına dair üzerinde durulan konulardan biri ihmal ve istismar olgusu olmuştur. 18 yaşa kadar ailede, okul ortamında, sokakta ve sosyal hayatta çocukları korumakla yükümlü yetişkinler tarafından çocuklara yönelik olumsuz tutum, düşünce ve davranışlar “ihmal ve istismar” olarak değerlendirilmiştir.

Çocuk ihmal ve istismarı farklı toplumlarda, farklı biçimlerde görülen ve farklı disiplinlerce incelenen geniş bir olgudur (Polat, 2007a, ss. 35-38). Toplumsal ve kültürel yapının çocukluk dünyasına, cinsiyete ve cinselliğe yönelik anlamlandırma farklılıkları temel bir neden olduğu gibi pedagoji ve eğitimdeki yaklaşım biçimleri de istismar olgusunun açıklanmasını etkilemektedir. Örneğin fiziksel istismar biçimi olarak dayak, bazı toplumların eğitim anlayışında normal görülen bir araç iken bazı toplumlarda rahatsız olunan ve önlem alınan bir yöntemdir. Bütün bu farklılıkları bir tanım ile açıklamaya çalışan Dünya Sağlık Örgütü’ne (WHO, 2012) göre istismar, çocukların sağlığını, fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan hareket ve davranışlardır.

Çocuk ihmal ve istismarı konusunun gündeme gelmesinde aile kurumunda yaşanan ihmal ve istismar olaylarının etkisi büyük olmuştur. Konunun ilk gündeme geldiği akademik çalışmalardaki tartışmalar, durum tespitleri ve öneriler aile kurumundaki istismar özelliklerine göre olmuştur. Ensest, aile içi şiddet, çocuklara yönelik şiddet vb. aile kurumunda yaşanan istismar vakalarının incelendiği ilk dönem çalışmaları, diğer kurumlar üzerinde yapılan çalışmalar takip etmiştir. Çocukların muhatap oldukları diğer kurumlarda (eğitim, dini kurumlar, sosyal hizmet kurumları, çocuk ıslah evleri vs.) istismar olaylarının açığa çıkması, akademik çalışmaların yönünü de bu kurumlara çevirmiştir. Nitekim zamanla çocukların muhatap olduğu kurumlardan biri olarak spor alanı da istismar ile birlikte anılmaya başlanmış ve akademik çalışmaların merkezlerinden biri olmuştur (Brackenridge ve Rhind, 2014, ss. 327-329; Brackenridge ve Fasting, 2002, s. 5).

Batıda ve özellikle İngiltere’de 1990’lı yıllarda sporda yaşanan geniş profilli ihmal ve istismar olaylarının ortaya çıkmaya başlamasından itibaren spor bilimcileri, sosyolog ve psikologlar bu konunun üzerinde durmaya başlamışlardır. Çalışmalar sonucunda fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmalin spor ortamında değişik boyutlarda yaşandığı görülmüştür. Bunun sonucunda istismar olaylarının bir kamuoyu oluşturduğu ülkelerde sporda çocuk koruma programları oluşturulmuştur (Kerr ve ark., 2014, ss. 743-744; Boocock, 2002, ss. 99-100).

Konunun hassasiyeti, mahremiyeti ve spordaki yerleşik yapının (statükonun) işleyişini sıkıntıya sokacak sonuçları olması itibariyle diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de uzun yıllar konuyla ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. İhmal ve istismar vakalarının üstünün örtülme potansiyelini barındırması gerçeğine karşın, sınırlı sayıda olayın medyaya yansıdığı görülmüştür. Türkiye’ye kıyasla uzun zamandan beri çocuk koruma programlarına ağırlık veren İngiltere’de 2016 yılında sporda istismar vakaları eski bir profesyonel futbolcu olan Andy Woodward’ın açıklamaları ile yeniden gündeme gelmiştir. Futbola başladığı dönemlerde teknik direktör tarafından cinsel istismara maruz kaldığını beyan eden Woodward’ın açıklamaları, eski profesyonel sporcuların itiraflarıyla büyümüş ve İngiliz futbolunda cinsel istismar olayları gündeme gelmeye başlamıştır. Nitekim spordaki istismar olayları ilgili Çocuklara Karşı Kötü Muameleyi Önleme Kurumu’na (NSPCC) binlerce şikâyet ulaşmıştır (<http://www.bbc.com/sport/football/38211167>, Erişim Tarihi: 18 Şubat 2017). Türkiye’de ise Milli Takımlar Futbol Direktörü Fatih

Terim'in 30 Aralık 2016 tarihinde Türk sporundaki istismar olaylarına dikkat çektiği açıklaması bu konunun tartışılmasına katkı sağlamıştır. (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/spor/638026/Fatih_Terim_den_cinsel_istismar_aciklamasi.html Erişim Tarihi: 18 Şubat 2017). Sonrasında İstanbul'da dört velinin şikâyeti ile öğrencilerine tacizden tutuklanan bir futbol kulübü genel kaptanının olayı (<http://www.radikal.com.tr/spor/futbol-kocu-ogrencilerine-tacizden-tutuklandi-1142710/> Erişim Tarihi: 18 Şubat 2017) ve Adıyaman'da boks antrenörünün çocuk sporcusuna yönelik istismarı (<http://www.hurriyet.com.tr/boks-antrenoru-kiz-ogrencisine-tecavuzden-tutu-40693425> Erişim Tarihi: 28 Aralık 2017) medyaya yansıyan olaylardan birkaçı olmuştur. Son dönemlerde bu kaygılardan hareketle küçük çaplı da olsa Türkiye'de bazı federasyon ve spor kulüplerinin sporda çocuk koruma programlarını hayata geçirdiği görülmüştür.

Sporda istismar olaylarının ortaya çıkması spor kurumundaki ilişkilerin tartışılmasını sağlamıştır. Çünkü spor, bilinen bütün özelliklerinin yanı sıra aynı zamanda bir eğitsel-pedagojik alandır. Aile ortamındaki ebeveyn-çocuk ilişkisi ya da eğitim ortamındaki öğretmen-öğrenci ilişkisi gibi spor ortamında da antrenör/yönetici-çocuk/genç sporcu ilişkisi söz konusu ve bu husus benzerlerinde olduğu gibi güç ilişkileri yaratmaktadır. Bu ilişki biçimi diğer kurumlarda olduğu gibi spor kurumunda da istismar olgusunu ortaya çıkaracak bir zemin yaratmaktadır.

Spor kurumunda yaşanan istismar ve çocuk koruma çalışmalarının teorisi ve pratiğinde önemli katkıları olan akademisyen, Brackenridge'dir. Brackenridge, 1990 yıllardan itibaren özellikle çocuklara yönelik cinsel istismar konusuna nicel ve nitel çalışmalarla katkı yapmıştır. Birleşik Krallık'ta ve küresel düzeyde UNICEF bünyesinde bazı araştırmalar yapmış, raporlar hazırlamıştır (Brackenridge, 1994; 2001; Brackenridge ve Kirby, 1997; Brackenridge ve Johnston, 2000; Brackenridge ve Rhind, 2014; Brackenridge ve ark., 2004; UNICEF, 2010a).

Brackenridge (2004), çocuklara yönelik cinsel istismar ile kadınlara yönelik cinsel taciz olayları arasında benzerlik olduğunu, ayrı kavramlar etrafında şekillense de aynı toplumsal ilişkilerin ürünü olduğunu belirtir. Brackenridge, Fasting ile birlikte kadınlara yönelik cinsel tacizi de çalışmıştır. Fasting ve ark. (2003), Norveç'te değişik sportlardaki cinsel taciz ile ilgili alan araştırmaları yapmıştır. Kadın elit sporcular ve sporcu olmayan kadın kontrol gruplarının karşılaştırıldığı çalışmada,

kadın sporcuların kendilerini savunmada daha iyi olmalarına rağmen daha fazla cinsel tacizi deneyimledikleri görülmüştür.

İngiltere ve Avusturalya ile birlikte çocuk istismarı çalışmalarında öncü rolleri bulunan diğer bir ülkede Kanada'dır. Kanada'da Kerr ve Stirling (Kerr ve Stirling, 2008; Stirling ve Kerr 2008a), hem duygusal istismarı hem de çocuk koruma programlarını ve bu programların çocuk istismarının önlenmesine ne gibi katkılarının olduğunu akademik çalışmaların konusu yapmıştır. Onlara göre çocuk koruma politikalarının hem spor araştırmalarında hem de uygulama alanlarında fazla gelişme göstermemiştir. Sporcu merkezli politikaların eksikliğini vurgu yaparak sadece ihmal ve istismardan koruma amaçlı değil, aynı zamanda sporun ve sporcunun bütünsel gelişimine de katkı sunması gerektiğini dile getirmektedir.

Kirby ve ark. (2000), Kanada olimpiyatlarında yapmış oldukları çalışmada kadın katılımcıların %19'unun cinsel istismara maruz kalarak rahatsız edildiklerini ve %21,8'inin bir otorite (antrenör, başkan vb.) ile cinsel ilişki yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Yine %25'i hakaret, alay gibi eylemler ile istismara maruz kaldıklarını söylemişlerdir.

Duygusal istismar konusunda Gervis ve Dunn (2004), Stirling ve Kerr'in (2008a) çalışmalarında istismar ile elit spor kültürü arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. İngiltere'de Sporda Çocuk Koruma Birimi'nin (Child Protection in Sport Unit) direktörlüğü yapmış olan Boocock (2002), sporda çocuk koruma tarihçesi ve ihmal ve istismar vakaları konusunda yazdıkları makaleleri bulunmaktadır. Lang ve Hartill (2015), sporda çocuk koruma mekanizmaları konusunda, dünyadaki deneyimlerden hareketle yol gösterici bir kitap yayınlamışlardır.

İngiltere'de NSPCC'nin katkılarıyla Alexander ve ark. (2011) Organize Sporlara Katılan Çocukların Deneyimleri başlığıyla, retrospektif yöntemi kullanarak istismar, şiddet ve kötü muamele konusunda geniş kapsamlı bir çalışma yapmıştır. Aynı yöntem ve envanterle Vertommen ve ark. (2016), sporda kişiler arası şiddet konusunu Hollanda ve Belçika örneklemelerini karşılaştırmalı bir şekilde çalışmıştır. Retrospektif çalışma ile şiddet ve istismarın farklı boyutları çeşitli değişkenlerle test edilmiştir.

Sporda çocuk ihmal ve istismarı konusunun gündeme gelmesinde, spora yüklenen salt olumlu açıklamalara eleştiri getiren kuramların etkisi büyük olmuştur. Marksist

açıklamaların eleştirel yaklaşımlarından başlayarak cinsiyet eşitsizliği, toplumsal cinsiyet gibi konularda feminist kuramın eleştirileri, kadınların spor ortamlarındaki konumunu tartışmaya açmıştır. Bu eleştirilerden birisi de spor ortamlarında kadına yönelik cinsel taciz ve saldırılardır. Cinsel taciz ve saldırılar zamanla kız çocuklarını çalışmaların öznesi haline getirmiştir (Brackenridge, 1994, s.287). Böylelikle sporda çocuk istismarı konusu, kız çocuklarına yönelik cinsel istismar olayları üzerinden gelişmiştir. Zamanla istismar konusu tüm başlıklarıyla spordaki bilimsel çalışmalara konu olmuştur.

Türkiye’de ise spordaki ihmal ve istismar konusunda yapılan çalışmaların son derece sınırlı olduğu görülmektedir. Konuyla ilgili yapılmış birkaç makale ve tez çalışmasının dışında literatürün zayıf olduğu söylenebilir. Gündüz ve arkadaşlarının (2008) “Elit Kadın Sporculara Yönelik Cinsel Taciz Olayları”, Parasız ve arkadaşlarının (2015) “Sporda Çocuk Koruma Programı Uygulamaları: İngiltere Örneği” ve Küçük ve arkadaşlarının (2017) “Sporcu Ailelerinin Sporda Çocuk Koruma Hakkında Farkındalık Düzeyleri” adlı çalışmaları bu konuda yazılmış makalelerdir. 2009 yılında Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında Soysüren Yaşar tarafından yazılan “Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sporcu Öğrenciler Üzerindeki Duygusal İstismar Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” ve İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’nde Özer Salih Yıldız tarafından yazılan “Sporda Cinsel Taciz ve İstismarın Belirlenmesine Yönelik Pilot Bir Çalışma” başlıklı çalışmalar konu ile ilgili yüksek lisans tezleridir. Bunların dışında çocuk istismarı konusunda Polat (2007) tarafından yazılmış 2 ciltlik “Çocuk İstismarı I, II” kitapları önemli kaynak kitaplardır.

Tez çalışmasının temel sorusu çocuk ihmal ve istismarının spor kurumunda hangi davranış örüntüleri ile ortaya çıktığı ve inşa süreçlerinde hangi faktörlerin etkili olduğudur. Türkiye’de istismar olgusunun spordaki özellikleri üzerine sosyolojik bir değerlendirmenin yapıldığı tez çalışmasında istismarın ortaya çıkış biçimleri, spor ortamındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin istismara zemin hazırlamada etkili olup olmadığı ortaya çıkarılmaya çalışmıştır. Sporda yaşanan ihmal ve istismarın bireyler üzerindeki etkisinin yanı sıra, farklı istismar türlerinin alt boyutları ile birlikte çocukların spor yaşantılarındaki etkileri irdelenmiştir. Aynı zamanda bu duruma karşı çocuk sporcuların ve ailelerin tepkileri, spordaki kurumsal sorunlar ve spordaki

diğer aktörlerin konuya bakış açılarının ne olduğu gibi hususlar çalışmada ele alınmıştır.

Tez çalışmasının bundan sonraki bölümü genel bilgiler kısmından oluşmaktadır. Bu kısımda çocuk ve çocukluk tanımı üzerinden çocuk ihmal ve istismarına yönelik kavramsal bir değerlendirme yapılmış ve istismarın spor kurumunda nasıl ortaya çıktığına değinilmiştir. Yine aynı bölümde istismar olaylarına karşın dünyadaki ve Türkiye sporundaki çocuk koruma programları irdelenmiştir. Üçüncü ana başlık çalışmanın yöntemine ilişkin bilgilerden oluşmaktadır. Çalışma sürecine dair kapsamlı metodolojik açıklamalar bu bölümde verilmiştir. Dördüncü ana başlık ise çalışmanın temel konusu oluşturmaktadır. Bu bölümde çalışma sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiş ve diğer çalışmalar ile karşılaştırılmıştır. Bulgular kısmı iki alt başlık çerçevesinde oluşturulmuştur. Alt başlıklardan birincisi elit sporcuların çocuk yaşta yaşadıkları istismar deneyimlerini ortaya çıkarmaya ve kavramsal çerçevesini netleştirmeye dönüktür. İkincisi ise farklı istismar biçimlerinin nedenlerine ve spor ortamında istismarı kolaylaştıran etmenlere yoğunlaşmaktadır. Son bölümde ise tez çalışmasından elde edilen verilerden hareketle çocuk istismarını önlemeye yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Çocuk İstismarı

Çocuk istismarına dair gelişmelerin çocukluğun toplumsal, kültürel, psikolojik ve felsefi dönüşümleri ile yakından ilgili olduğu söylenebilir. Özellikle modernizm ile birlikte çocukluğa ilişkin yeni kurgular bu dönüşümün önemli parametrelerinden biri olmuştur. 19. yüzyılda hızlı sanayileşme ile toplumsal yapıdaki büyük değişimler (kentleşme, aile, sağlık, eğitim, ekonomide vb. dönüşümler), çalışma hayatındaki büyük zorluklar ve üretimin yegâne hedef olması çocukların işgücününün bir parçasına dönüşmesine neden olmuştur. Çocukların ağır sanayi koşullarında çalışması modernizm öncesi koşulları aratmazken aynı dönemlerde çelişkili bir biçimde çocuklarının yaşamlarına dair elit burjuva sınıfı yeni perspektiflerin peşinden koşmuştur. Eğitim kurumlarından başlamak üzere hemen hemen bütün kurumlarda çocukların statülerinde gözden geçirmeler başlamış, çocukların yetişkinlerden farklı bir şekilde hayata hazırlanmalarına dair bir anlayış gelişmiştir. Zamanla bu durum çocukluk kurgusunun bir önceki dönemden keskin bir şekilde ayrılmasını sağlamıştır (Eraslan, 2015, s.16-17).

Çocukluk ve modernlik arasındaki ilişkiyi en sık vurgulayan düşünür Aries'tir. Aries (1962) modern zamana kadar çocukluğun unutulduğunu ve ayrı bir kategori olarak görülmediğini iddia etmektedir. Geçmişte çocukların yaşadıkları olumsuz deneyimleri daha da ileriye götüren deMause, tarihin içinde geriye doğru gittikçe daha fazla çocuk ölümü, istismar, şiddet ve kötü hayat koşullarına tanıklık edebileceğimizi söylemektedir(Akt; Tan, 1989, s. 83). Ancak düşünce hayatında görülen bütün farklılıklar gibi bu konuda da değişik fikirlerin olduğunu belirtmek gerekir. deMause'un fikirlerine karşı olarak Pollock (1993), geçmişte ailelerin çocuklarına karşı ilgisiz olmaları ya da onlara kötü bir hayat koşulu sağlamlarının bilinçli bir eylemin sonucu olmadığını iddia eder. Ona göre sosyo-biyolojik açıdan bu mümkün değildir. Çünkü diğer canlı varlıklarda görüldüğü gibi insanlarda da çocuklar ebeveynlerinin yardımına muhtaç doğar ve ebeveynler çocukları değişik biçimlerde yardımlarda bulunur. Ortaçağda bir çocuğun küçük yaştan itibaren çalışmaya başlaması ailelerin çocukları bugünkünden daha az sevdiği anlamına

gelmemektedir. Pollock, o dönemde koşulların ve yerleşik anlayışın ebeveynlerin çocuklarını daha erken yaşta hayattın içine koymasına zorladığını dile getirmektedir. İçinde yaşadığı çağ ile çocuklar arasında ilişkiyi anlamının yolunun edebi eserlerden daha ziyade günlük yaşam deneyimlerini anlatan günlükler, otobiyografiler gibi eserlerden geçtiğini söyleyerek de Aries'i eleştirmektedir (akt; Arıtürk, 2015, s. 100-101).

Çocukluk kurgusunu öncekilerden farklı olacak şekilde tarihinden koparmaya çalışan modernlik, kendi içinde de yek pare ve ideal bir çocukluk fikrini ancak birkaç yüzyıl yaşatabilmiştir. Elkind (2001, s.15), çocukluğun modern kurgusunun Rönesans ve aydınlanma çağının varsayımlarını belli bir süre taşıdığını ancak gelinen noktada artık postmodern bir çağda yaşadıklarını ve kavramlarında bu çağa göre şekillendiğini söyler. Çocukluk sosyolojisindeki portmodern anlayış çocukları, kendi yaşamlarını inşa eden, yaşamlarına dair anlam üreten ve bu anlamı sadece kendileri için gerçekleştiren bir özne olarak görmektedir. Bunun modernist çocukluk ile ne kadar farklılaştığı tartışılmakla beraber ilk dönemlerde evrensel, sınırlayıcı, kategorik bir yaklaşımla şekillenen çocukluk, postmodern eleştiriler ile çocuk koruma, katılım hakları ve kendine özgü bir gelişimin olabileceği fikri üzerinden bireysel haklar ve çeşitlilik gösteren bir eğitim anlayışı ile yeniden gözden geçirilmeye başlanmıştır (Demir Gürdal, 2015, s.50).

Çocukluk üzerine yapılan güncel sosyolojik tartışmalar farklı disiplinlerin gelişmelerinden bağımsız değildir. Elkind (2001, s.15), “çocuk doğanın bir hediyesidir” der. Bu yönüyle çocuğun biyolojik bir yönü vardır ve çocuk başkasının kızıdır/oğludur. Aynı zamanda ekonomik, hukuki ve psikolojik yönünü göz önünde bulundurarak henüz yetişkin statüsüne ulaşmamış kişi demek de mümkündür. Bütün bu çeşitlilik yukarıda ifade edilen çocukluğun sosyal boyutu ile ilişkilendirildiğinde kendi imgelerini kendi toplumlarına göre oluşturduğu söylenebilir (Özyurt, 2011, s. 155-156). Nitekim Postman (1995), bebekliğin biyolojik özelliğinden farklı olarak çocukluğun toplumsal bir kurgu olduğunu belirtir. Weyness de “çocukluğu çocukların doğasını ve toplumun diğer üyeleri ile ilişkilerinin türlerini tanımlayan bir soyutlama, bir fikirler ya da kavramlar takımı olarak kabul edebiliriz” der (Akt; Onur, 2007, s.36).

Çağdaş ve evrensel hukuk normları 18 yaşına kadar her bireyi çocuk olarak görmektedir. Yine psikolojik açıklamalar çocukluk döneminde bilişsel, sosyal,

duygusal vb. gelişim alanlarında kişiliğin oluştuğunu ve yetişkinlik için önemli bir referans olabileceğini vurgulamaktadır. Bu anlamda doğumdan ergenliğe kadar sürekli olgunlaşan ve yetişkin statüsüne ulaşmaya çalışan bir süreç izler.

Nihayetinde çocukluk, insanlar için belli bir dönemi kapsar ve bu dönem yaş faktörü ile ilişkilendirildiğinde geçicilik arz eder. Ancak bu dönem toplumun birçok değişkeni ile ilişkili olduğu için belli bir form oluşturmuştur. Ve yine bu yönüyle “Prout’un belirttiği üzere sosyal teori özneyi merkezileştirme yönünde gayret sarf ederken çocukluk sosyolojisi çocukların özne oluşları üzerine temel varsayımlarını inşa ederek çocukluk kavramı ve çocuklar için yeni bir mücadele alanı göstermiştir” (Demir Gürdal, 2015, s.53). James (2001, s.28), çocukluk sosyolojisi ve çocukluk üzerine yapılan güncel araştırmaların çok çeşitli disiplinlerin yardımını alarak üç temel varsayımdan hareket ettiğini belirtir. Birincisi, çocukluğun toplumsal bir kurgu olduğuna dair yapılan güçlü vurgudur. İkincisi, çocukların değerli varlıklar olduğu ve kendileri için araştırılmaya değer olduğudur. Son olarak, çocuklar toplumsal bir öznedir ve yetişkinler tarafından değerli bulunması gereken özgül düşünceleri vardır.

Akademik alanda yeni olmakla beraber son yıllarda çocukluk üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Özellikle çocuklar için risk unsuru taşıyan konularda ciddi çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. Çalışmalar ile birlikte risk unsuru barındıran bütün alanlarda aynı zamanda izleme çalışmalarının geliştiği görülmektedir. Görünür kılmak yeni ortaya çıktığı anlamına gelmeyebilmektedir. Elbette ki bütün bunlar risk unsurlarının bu çağa olduğunu göstermek için yapılmamaktadır. Her çağ risk unsurlarını yaratmakta ve çocuklarda bu risklerden payını almaktadır.

Günümüzde çocuk risk unsurlarından birisi de çocuk ihmal ve istismarı konusudur. Çocukların eğitim, sağlık, barınma problemlerinin yanı sıra, aile içi şiddet, sokakta yaşayan çocuklar, suça bulaşan çocuklar, madde bağımlılığı, göç gibi çocukluk sosyolojisinin bütün konuları çocuk istismarını da kapsayacak şekilde bir biriyle ilişki halinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yukarıda ifade edildiği gibi döneme özgü sorunların ortaya serilmesi aynı zamanda modernliğin çocuk kurgusunun (yeni çocukluk kurgusu dâhil olmak üzere) duyarlılığı ile ilişkilidir. Yapılan çalışmalar ile elde edilen sayısal veriler sorunun mevcut durumuna işaret eder. Ancak sorunun şimdi ortaya çıktığı anlamına gelmeyebilmektedir. Nitekim bundan önceki dönemlerde çocuğa yönelik şiddet, suça bulaşan, eğitim alamayan ve

tabi ki istismar edilen çocuk olmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır (Özyurt, 2011: 163).

Çocuk istismarı konusunda akademik, sosyal hizmet, adalet vb. alanlarda çalışma yapanlar için Mary Ellen davası önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. 1874 yılında adli mercilere bildirilmesi ile birlikte gündem olan Mary Ellen davası çocuk istismarının hukuki boyutu ve istismar ile mücadelenin başlaması için örnek gösterilen bir vaka olmuştur. Çok küçük yaşta üvey annesi tarafından evin içine kapatılarak her türlü istismarın uygulandığı ve evlerine gelen bir misafirin bildirmesi ile kurtarılmaya çalışılan bir çocuğun hukuk mücadelesidir. Wheeler adlı kadının yardım için uzun uğraşları esnasında çocuğu hayvan statüsüne koyarak Hayvanlara Karşı Zulmü Önleme Derneği'nden yardım alma fikri ile başlayan mücadele, bu girişimin başarısız olması neticesinde yeni arayışların içine girmiştir. Wheeler'ın dernek başkanı Henry Bergh ile birlikte yaptıkları mücadele, bir süre sonra karşılığını almış ve çocuğu üvey annesinden alarak kendi korumasına almayı başarmıştır. Mahkemede güçlüklerle bile olsa olanları anlatan Mary Ellen, üvey annesinin gazabından kurtulurken geriye sadece yüzündeki şişikler, vücudundaki çizikler kalmamıştır. Öz bakım becerilerini yerine getiremediği, sosyal, bilişsel ve iletişimsel gelişim alanlarında da çok ciddi hasarlar aldığı görülmüştür. (Lazoritz, 1989).

Mary Ellen davası bu alanda çalışma yapanlar için bir kırılma noktası olarak görülse de aslında istismarın her dönemde görülen bir eylem olduğu, dolayısıyla mücadelesinin de değişik biçimlerle sürdüğünü söylemek mümkündür. Nitekim bazı akademik çalışmalar (Watkins, 1990), o dönemde çocuk haklarının Mary Ellen davasında gösterildiği gibi çocukların hayvan statüsünden gösterilmeye varacak kadar geri olmadığını ve 1800'lü yıllarda çocuklara yönelik zulüm konusunda uygulamalarda bir takım sıkıntılar yaşansa da bazı hakların mevcut olduğu göstermektedir. Mary Ellen davasından önce benzer bir dava da Emily Thompson adlı bir çocuğun davasıdır. Bu davalardan önce Amerika'da 1825 yılında risk altındaki çocukların için barınma evleri vb. bazı önleme çalışmaları olsa da (Lazoritz ve Shelman, 1996), her iki davanın sonuçlarından birisi New York'ta öncekilerden daha güçlü bir kamuoyu oluşturması ve Mary Ellen'in avukatlarının öncülük ettiği ve ileride etkin bir şekilde çalışacak olan Çocuklara Karşı Şiddeti Önleme Derneği'ni kurmasına vesile olmasıdır (Lazoritz ve Shelman, 1996, s. 237).

Çocukların kötüye kullanımı ile ilgili tarihsel sürece bakıldığında aile kurumunda yaşanan istismar olayları dikkat çekmektedir. Ancak ailenin yanı sıra ekonomik, dini, ailevi, siyasal ve toplumsal yapıyı oluşturan ve kültürel dokuya hükmeden bütün kurumlarda istismarın izlerine rastlamak mümkündür. Kozcu (1991, s. 380), ebeveyn otoritesi, dini kurumlar, yasalar gerekçe gösterilerek çocukların bazı toplumlarda meta gibi alınıp satılması, doğar doğmaz çeşitli gerekçelerle (cinsiyet, engel durumları vb.) öldürülmesi, dini inançlar gereği Tanrılara adak olarak verilmeleri, günlük ihtiyaçlarına karşılık bir köle gibi çalıştırılması ve çeşitli ayin ve törenlerle fiziksel, duygusal olarak zedelenmesini istismarın en tipik örnekleri olduğunu dile getirmiştir.

Aries'in çocukluğun tarihini ele aldığı kitabı "Centuries of Childhood" (1960) yayımlanmasından iki yıl sonra Kempe, ileride çocuk istismarı kavramına zemin oluşturacak olan "örselenmiş (hırpalanmış) çocuk sendromu" makalesini yayınlamıştır. Bir sosyal bilimci olarak Aries ve psikiyatrist Kempe'nin çalışmalarının aynı yıllara denk gelmesi bir tesadüf olmakla beraber bilimlerin "çocuk" kavramına olan eğilimlerinin bu dönemlerde başladığını göstermesi bakımından önemlidir. Aries'in çocukluk sosyolojisine kaynak oluşturan yapıtı gibi Kempe'nin çalışması da çocuk istismarı için bir dönüm noktası olarak görülmektedir.

Kempe, çocuğun maruz kaldığı kafa, kol kırıkları, kanama ve yaralanma gibi fiziksel şiddet biçimleri üzerinden çocukların yaşadıkları sendromların etkilerini tanımlayarak ileride istismar denilecek olan olgunun temellerini atmıştır (Polat, 2007, s.13). O günden bugüne gelinen noktada istismar olgusunun artık disiplinlerarası bir alan olduğunu söylenebilir. Psikiyatr, ortopedi gibi tıp biliminin alanlarından, sosyoloji, psikoloji, sosyal hizmet, antropoloji gibi sosyal bilimlere kadar geniş bir alanda çalışmalar yapılmaktadır. Bu anlamda çocuk istismarında, toplumsal, kültürel, psikolojik, tıbbi boyutları açısından farklılık arz eden tanımlamalar yapmak mümkündür. Keser (2016, s.6), "çocuk ihmal ve istismarının oluşumunda birçok farklı faktörün etkili olması ve aynı zamanda bir çok farklı sonucunun bulunması, dolayısıyla çok boyutlu bir fenomen olması yanında taşıdıkları sosyo-kültürel bagajların farklılığı nedeniyle insanların hangi pratiklerin çocuk ihmali ya da istismarı olarak değerlendirilmesi gerektiği noktasında farklı farklı düşüncelere sahip olması tek, sarih ve evrensel bir çocuk istismar ve ihmali

tanımının olmasını engellediği gibi bu konuda akademik araştırma yapmayı da bir hayli zorlamaktadır” der.

Kempe, “hırpalanmış çocuk sendromunu” ile daha çok fiziksel şiddetin yarattığı bedensel sonuçları ele alırken 1964’te Fontana, kötü davranma sendromu (maltreatment) üzerinde duygusal istismar, ihmal ve kötü beslenmeyi içeren açıklamalar yaparak istismar literatürünü genişletmiştir. Chadwick, istismarı “bir erişkin tarafından gerçekleştirilen, herhangi bir çocuğun zarar görmesine neden olacak bir tutum veya davranış ya da yine çocuğun zarar görmesiyle sonuçlanacak olan ilgi eksikliği” olarak açıklarken, Schmitt ve Krugman, “çocukların ya da ergenlik dönemindeki genç bireylerin anne ve babaları ya da kendilerine bakmakla yükümlü olan bireyler tarafından kötü davranış ve tutumun uygulanması” olarak tanımlamaktadır (Polat, 2007, s. 37-38).

Finkelhor ve Korbin (1988, s. 32), istismarın nesnel koşullarına ilişkin altı temel madde sıralamıştır. Bunlar: (a) Eylemin istismarcının kasıtlı bir eylemi olması, (b) davranışın sergilendiği sosyokültürel yapıdan onay alması ve kabul görmesi, (c) toplumdaki diğer bireyleri kapsamayacak şekilde doğrudan çocuğa yönelik bir davranış olması, (d) davranışın istismar olduğuna dair uluslararası bir konsensüsün sağlanmış olması, (e) bireysel eylemlerin yanı sıra devlet mekanizmasını içine alacak şekilde ekonomik ve dini eylemlerin de istismar olabileceği gerçeğini kabullenmesi ve (f) davranışın bir çocuğa yönelik olması.

Straus ve arkadaşlarına göre ise çocuk ve çocuğun bakımındaki kültürel faktörler, çocuğun bakımından sorumlu kişilerin yaptıkları istismar eylemlerinin kültürel formlarına uygun olması ve çocuğu ve ailesinin aşan ekonomik, sağlık, eğitim, beslenme yetersizliği gibi makro sorunlar çocuğa verilen zararın nedenleridir (Polat, 2007, s.32-33).

İstismar olgusunun iç içe geçtiği diğer bir kavram da şiddet kavramıdır. Şiddetin kolay hedefi çocuklardır. Hayatı daha ağır şartlarda yaşamalarından hayat hakkının elinden alınmasına varan ve çocuğun bilişsel, sosyal gelişimini ve kapasitesini etkileyerek ileri bir aşamaya geçmesini engelleyen bir yönü vardır (Şirin, 2011, ss. 165-168). Bu anlamda şiddet iki temel önermeden hareket eder. Birincisi, güç kullanmadır. İkincisi, zorlama ve baskı uygulamadır (Ekşi ve Yaman, 2010, s. 11). İstismar ve şiddet iç içe olan ve ayırımı güç olan iki kavramdır. Çocukların ve diğer

dezavantajlı ve korunmaya muhtaç grupların tüm boyutları (fiziksel, duygusal, cinsel vb.) ile şiddete maruz kalmaları durumunda kullanılan kavramın istismar olduğunu söylemek doğru olacaktır. Bunun yanı sıra şiddet ve istismarı farklılaştıran diğer bir husus da çocukların grooming (istismara hazırlama) süreçleridir. Örneğin şiddet büyük oranda baskı, güç ve zorbalık yoluyla olurken; aynı yöntemlerin yanında mağdurun ikna edilmesi veya iktidar ilişkisi üzerinden rızasının alınması da problem olarak görülmekte ve istismar olarak kabul edilmektedir.

Şiddet ve istismarın nedeninin ne olduğu sorusu çoğu kez olguların özgünlüğü ve örtük birçok faktörün kesişmesi ile netleştirilmeyen bir sorudur. Bir bütün olarak şiddet ve özellikle şiddetin çocuklara dönük yönü hem şiddeti uygulayanın hem de şiddetten mağdur olanın kişisel özelliklerinin yanı sıra sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkisindedir. Özellikle aileler açısından dışsal faktörlerin belirleyici olması ve buna karşı ailenin korumasız kalması şiddeti artıran bir etmen olarak ortaya çıkmaktadır (Bulut, 2010, s. 31).

Ekonomik durum istismar için önemli bir faktör olarak görülmektedir. Ailenin ve çocuğun gereksinimlerinin iyi karşılanmaması, işsizlik ve bunların dolaylı olarak yarattığı aile içi şiddet, ebeveyn uyumsuzlukları gibi sonuçlar risk unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir (Güler ve ark., 2002, s.129). Ancak Finkelhor, (1999, s. 105) Kuzey Amerika'daki bazı çalışmalarda ilginç bir şekilde sosyal ve ekonomik yoksunluğun birincil risk faktörü olmadığını beyan eder. Özellikle cinsel istismarda sınıf farklılıkları değişkeninde anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını söyler. Ona göre, risk faktörlerinin birincil nedenleri iki ana faktör altında ele almak mümkündür. Birincisi, ebeveynlerin veya bakıcıların nicel ve nitel denetimidir. İkincisi ise, çocuklarda duygusal ihtiyaçları kısıtlayan koşullardır. Tek bir ebeveyn ile yaşayan çocuğun durumu düşük bir denetime sahip olma ihtimalini artıran bir faktördür ve birinci değişkene örnek olarak verilebilir. Ebeveyn şiddetine maruz kalan ya da tanık olan veya cinsel sömürü amaçlı kullanan çocuğun duygusal gelişim problemleri yaşaması ikinci durumun risk unsuru olarak gösterilebilir.

Çocuk istismarında risk unsurları için geniş bir skalanın olduğunu söylemek yanlış olmaz. Birçok açıdan ele alındığında çocuk, aile, okul, işyeri, sokak, kurumlar gibi birçok alt başlık altında bunları dile getirmek mümkündür. Bu ayırımın yönünü mağdur, istismarcı ve çevre üzerinde de şekillenebilmektedir. Risk unsurları açısından genel bir değerlendirilme yapıldığında ekonomik sıkıntılar, ebeveynlerin

nitelikleri, aile içi şiddet, ebeveynlerin alkol, uyuşturucu kullanımı, cinsel problemler aileye ait risk faktörleri; çocuğun hastalıkları, bilişsel, sosyal, psikomotor gelişimindeki gerilik, savunmasız bir kişilik yapısı gibi faktörler çocuğa ait risk faktörleri; kültürel nedenler, topluma hâkim olan şiddet kültürü, erkek egemen anlayış, eğitim problemleri, yasaların yetersizliği, toplumsal değişme, göç ve savaş gibi faktörlerde çevreye ait risk faktörleri olarak özetlenebilir (Tezcan, 2012, s. 75; Arvas, 2007, s.178).

Çocuk istismarının tanımının ne olduğu ve hangi pratiklerin istismar olacağına dair farklı görüşler istismar eylemi ve eylemin yorumlanmasına bağlı olabilmektedir. Eylemin sonucunda ortaya çıkan olumsuzluğun kaza mı ya da istismar sonucu olduğu, “niyet” faktörünün istismar davranışı açıklamada etkili olup olmadığı ve bir davranışın istismar olup olmadığını değerlendiren kişinin kültürel yapıdan bağımsız yorum yapıp yapamayacağı önemli bir etkiye sahiptir (Aral, 1997, ss. 3-4). Çocuk istismarıyla ilgili farklı disiplinlerce ve farklı bakış açıları ile ortaya konulan düşünceler farklı kuramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu kuramlardan bazıları psikiyatrik model, sosyolojik model, sosyal durumsal model ve sosyal etkileşimsel modeldir. Psikiyatrik model “anormallik”, “hasta” kavramları ve ebeveyn davranışları üzerinde yoğunlaşmıştır. Zamanla farklı sonuçların ortaya çıkması ile istismarcı ve mağdurun ruh sağlığı ve kişilik özellikleri üzerinde de durmaya başlamıştır (Kozcu, 1991, s.388).

Sosyolojik model psikiyatrik modelden farklı olarak toplumsal değerler, kültür, aile gibi istismara yol açan dinamiklere dikkat çekmektedir. Bu anlamda istismar için ekonomik koşullar, kültürel kodlar, eğitim, aile ilişkileri gibi birçok faktörü inceleme konusu haline getirmiştir (Kozcu, 1991, s. 388). Sosyal durumsal modelde ise çalışmalar daha çok Bandura'nın sosyal öğrenme yaklaşımı üzerinden şekillenmektedir. İstismarcıların yetişme biçimlerini (fiziksel cezaya maruz kalması, baskı altında tutulması, sıkıntılı durumlara tanıklık etmesi gibi geçmişinde istismara maruz kalması) disiplin yöntemlerini ve anne baba tutumlarının etkilerini açıklamaya çalışmaktadırlar (Kozcu, 1991, s. 388).

Diğer bir yaklaşımda sosyal etkileşimsel modeldir. Sosyal etkileşimsel model diğer modelleri kapsayacak bir yaklaşım sergiler. Onlara göre istismarcı ve mağdur özellikleri, anne baba tutumları, aile ortamı gibi birçok özelliğin dikkate alınması gerekmektedir (Yıldırım Doğru ve ark. 2012, s. 94-95).

İstismar konusu 20. yüzyılın sonlarına doğru uluslararası kuruluşların ilgi alanına girmiş ve bu konuda geniş çapta bazı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Küresel ilgi çocukların hakları ve onlara iyi yaşam koşulları sağlama üzerinde yoğunlaşmıştır. Bütün farklılıkları bir tanım içinde açıklamaya çalışan Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2012) istismarı “çocukların sağlığını, fiziksel ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyen, bir yetişkin, toplum ya da devlet tarafından bilerek ya da bilmeyerek yapılan hareket ve davranışlar” olarak tanımlamaktadır.

1989 yılında yazılıp 1990 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye tarafında da 1995 yılında imzalanıp kabul edilen 54 maddeden oluşan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin önemli bir kısmı direkt ve dolaylı olarak çocukların istismardan korunmasına atıf yapmaktadır. Sözleşmenin istismarı ilgilendiren bazı maddeleri şunlardır:

Madde 19: 1.Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana–babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

Madde 39: Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

34. Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler.

Gelinen noktada kabul gören yaklaşım istismarın fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal olarak dört başlık altında ayrılmasıdır. Ancak yeni çalışmalar ile bu başlıklar genişleyebilmektedir. Toplumsal yapıda şekillenen yeni karmaşık ilişkiler ağında, ayrıntılar üzerinde aynı başlık altında gösterilen eylemlerin farklı detaylara sahip olabileceği görülmektedir. Örneğin cinsel istismar, ensest, pedofili, cinsel sömürü ve pornografi gibi başlıklara ayrılmıştır. Yine ihmal, fiziksel, duygusal, ekonomik, cinsel ihmal olarak alt başlıklara bölünmüştür. Aynı şekilde

“münchaussen (aşırı tıbbi bakım) sendromu” gibi bazı davranış biçimleri istismarın farklı yönleri olarak literatüre girmiştir.

2.2. Sporda Çocuk İstismarı

Toplumsal bir kurum hüviyeti kazanan sporun modernizm ile birlikte bedensel bir aktivitenin ötesinde anlamlar kazandığını söylemek yanıltıcı olmayacaktır. Serbest zaman aktivitesi, dinlenme, sağlık, eğlenme gibi olumlu özelliklerinin yanında toplumsal, siyasal, kültürel vb. birçok farklı boyut spor kurumuna ilişkin olarak tartışılmaktadır. 20. yüzyılda spor bu çerçevede araştırılmaya başlanmış, 21. yüzyıl ile birlikte birçok toplumsal sorunun yeniden inşa edildiği bir sürecin parçası olduğu görülmüştür. Sınıf ve cinsiyet temelli eşitsizlikler, siyasetin ideolojik kodları, ötekileştirme, ırkçılık gibi birçok olgu sporun içinde yer edinmiştir. Bütün bu durumlar bizi sosyolojik olarak sporun kendi başına incelenemeyeceği, aksine diğer sosyolojik kurumlar (ekonomi, siyaset, din vs.) gibi irdelenmesinin gerekli olduğu sonucuna ulaştırmaktadır (Hacısoftaoğlu ve Akcan, 2015, s. 14).

Coakley, modern sporun kurumsallaşma süreçlerini açıklarken ayırt edici dört özelliğinden bahsetmektedir (Talimciler, 2010 s.16). Bunlar; (1) kuralların standartlaşması, (2) aktiviteleri organize eden resmi aktörlerin varlığı, (3) organizasyonun ve teknik yönlerin önem kazanması ve (4) son olarak oyun becerilerin formalleşmesidir. Coakley’in modern spor için ayırt edici bulduğu özellikleri Huizinga (2010), sporun oyundan ayrılmasını sağlayan öğeler olarak göstermiştir. Ona göre spor, oyunun masumiyetini aşmıştır. Yarışma, hırs, gösteriş gibi bazı faktörlerin sporun oyundan kopuşuna ve dolayısıyla masumiyetini kaybetmesine neden olduğunu savunan Şenel (2008, s.9), kolektif anarşist teorilerden yola çıkarak ödül-ceza ilişkisi üzerinden yapılacak aktivitelerin insanın özgür doğasına aykırı olduğunu dile getirmektedir. Bu olguyu Huizinga’nın eleştirilerini aşacak şekilde “spor ahlaksızlığı” üzerinden yorumlamayan Şenel, aslında söz konusu ilişki biçiminin Antik Yunan olimpiyatlarından beri spora egemen olduğunu söylemektedir. Yine Şahin (2009), ahlaki anlamda yarışma üzerinden şiddetin kutsanması, doping, pazarlama, yüksek performans gibi bir takım eylemlerin sporun felsefi bir özden uzaklaştırdığını belirtmiştir.

Foucault ve Bourdieu spor pratikleri için toplumsal yapıya sıklıkla vurgu yapmaktadır. Foucault, sporu bedene ilişkin toplumsal hakikatlerin üretildiği iktidar

alanı; Bourdieu ise, bütün muhatapların eylemlerini düzenleyen ve biçimlendiren bir toplumsal alan olarak görmektedir (Yarar, 2015, s. 188-189). Bourdieu (2016, s. 213), modern sporu anlamak için tarihsel ve toplumsal koşulları anlamamız gerektiğini söyler ve “modern sporun temelindeki kaidelerin oluşturulması ve uygulanmasında rol alan, belli bir spor türünün icra edenlerin çıkarlarını savunan ve onları temsil eden, kamusal ya da özel ‘sportif yapılanmalardan’, bir spor pratiği için gerekli olan ürün (ekipmanlar, aletler, özel giysiler vs.) ve hizmetlerin (çalıştırıcılar, antrenörler, spor doktorları, spor gazetecileri vs.) üreticileri ve satıcılarına kadar, yine aynı şekilde, sportif gösteri ve faaliyetlerle ilişkili ürünlerin (takım formaları, yıldız oyuncuların fotoğrafları ya da örneğin üçlü ganyan) üreticilerini ve satıcılarını kapsayacak şekilde, doğrudan ya da dolaylı olarak spor pratikleri ve tüketimleriyle ilişkili failer sisteminin oluşumunu mümkün kılan toplumsal koşulları sorgulamamız gerekecektir” der.

Talimciler (2014, s. 31), sporun içinde yaşadığı dönemin çelişkilerini yansıtan bir ayna olduğunu söyler. Dolayısıyla toplumsal sorunların izlerini sporun içinde görmek mümkündür. Çünkü toplumsal formasyon bir bütündür ve çelişkiler birbirlerine paralel olarak yansımaktadır. Çocuk ihmal ve istismarı toplumsal olarak hangi dinamiklerden hareket edip yer ediniyorsa, spor içinde de kendine özgü argümanlar ve farklı kılıklarla yeniden inşa edilmektedir.

Çocuk yaşta spor eğitimi, sporun yakın zamanda ve küresel boyutta yaşadığı dönüşümün önemli sonuçlarından birisidir. Kitlelerin yoğun ilgisi spora yapılan yatırımların artmasına neden olmuştur. Spor, küresel bir ekonomiye sahip olmuş ve medya aracılığıyla dünyanın değişik bölgelerinde izleyici bularak pazarlanmaya başlanmıştır. Spor üzerinden elde edilecek prestij için beden sermayesi üzerinden sınıf atlama isteği çocuklar açısından önemli bir etkinliğe dönüşmüştür. Sporun yarattığı ciddi ekonomi ile yatırım yapan bütün bileşenler için başarının kalıcılığı, küçük yaştan itibaren keşfedilecek yetenekleri keşif isteği ile çift taraflı bir ilişki yaratmıştır: Hem çocuklar ve aileleri hem de kulüpler açısından şan, prestij ve ekonomik başarıların elde edileceği ahenkli bir çıkar ilişkisi. Bu ilişki biçimine millilik üzerinden devlet ve federasyonların insanüstü menfaatleri eklenmiştir. Böylece temel insani ihtiyaçlardan başlayarak, sosyal statü ve başarı gibi birçok sosyal güdüye hitap edecek bir mekanizma halinde işlenmeye başlanmıştır.

İhmal ve istismar konusunun gündeme gelişinin toplumsal eşitsizliklerin yaygın olarak vurgulandığı kuramlar üzerinden şekillendiği görülecektir. Eleştirel kuramlar, işlevselci yaklaşımların tezlerini sorgularken en çok eşitsizliklerden hareket etmişlerdir. Öyle ki istismar konusu da özellikle eleştirel feminist kuramların spor içindeki kadın erkek eşitsizliği, hegemonik erkeklik, cinsel taciz gibi konuları spor sosyolojisinin konusu haline getirmesi ile gündeme gelmiştir.

Brackenridge (1994, s. 289), ihmal ve istismarın spordaki diğer sapma olaylarının çok gerisinden geldiğini ve çok geç gündem olduğunu söyler. Eleştirel ve feminist kuramlar çoğu şeyi tümden değiştiremeseler de insan hakları ihlallerini, kurumsallaşmış ırkçılığı, cinsiyetçiliği ve homofobiyi ele alarak çok ciddi eleştiriler getirmişlerdir. Kadın sporu savunucularının toplumsal cinsiyet düzenini bozmaya yönelik hamlelerinin özellikle erkek güç elitlerine karşı mücadelelerini ileriye götürdükleri ve sonuçta çocuk istismarının kavranması ve değerlendirilmesi açısından dikkat çeken bir politika geliştirecek mekanizmalar yarattıkları bilinmektedir.

Çocuklukların oyun ile ilişkisi sosyalleşme, bir topluluğun üyesi olma, beraber hareket etme, kurallara öğrenme gibi birçok değerini öğrenilmesini sağlar. Çocuklar oyunun hazzını deneyimlerken aynı zamanda sosyal ve kültürel bir süreçten geçmektedir (Talimciler, 2010, s.15). Oyun ile elde edilen haz çocukluk için vazgeçilmez bir deneyimdir. Çocukların psiko-sosyal süreçlerini ele alan kuramlar açısından oyunun çocukları tanıma, eğitme gibi birçok fonksiyonu bulunmaktadır. Oyunun bulunan niteliklerin önemli bir kısmının spor için de geçerli olduğu söylenebilir. Sporun sağlık açısından avantajlarına yapılan vurguların yanı sıra toplumsal yönü vardır. Sosyal statü, prestij, dikey hareketlilik gibi toplumsal işlevleri sporun toplum içinde önemli bir konuma gelmesini sağlamıştır. İlginin artması küçük yaştan itibaren bireylerin spor ile bir bağ geliştirmelerine neden olmuştur. Bu ilgi spor alt yapıları talebi artırmış, dolayısıyla çocuklar için uzun sürecek “iş ve meslek” deneyimleri olmaya başlamıştır. Böylece spor eğitsel-pedagojik bir alana da dönüşmüştür. Bu alan içinde çocuklar için güvenli bir ortam oluşturmak spora hangi anlam yüklenirse yüklensin bir zorunluluk haline gelecektir. Gerek çocuk hakları bağlamında gerekse sporda başarı ve iyi performans göstermeleri bağlamında çocukların spor ortamlarında güvende hissetmeleri önem kazanmaktadır.

Antik Yunan olimpiyatlarından itibaren çocukların özgün, yaratıcı ve sosyal bir varlık olarak beden gelişimlerinden ve kültüründen uzaklaştırıldığını söyleyen Simonoviç'e (2007) göre, modern sporda özgür bir bilinç yerine, bir kul bilincinin oluşmuş ve bu büyük oranda Sosyal Darwinizm'in etkisinde gelişmiştir. Nitekim David (2005, s.6), çocukların antik yunan olimpiyatlarından itibaren çok küçük yaşta atlet olmaları için eğitildiğini söyler. Ona göre günümüzde bu duruma eklenen başka bir sorun vardır ki bu modern çağda göze batacak bir duruma gelmiştir. O da çocukların "haklar" konusunda savunmasız oluşlarıdır. "İnsan hakları" ve spor topluluklarının etkileşim içinde olmamaları ve daha da kötüsü birbirleri hakkında bilgi sahibi olmamaları ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Tarihten bu yana kısmen özerk olan spor kurumları bu açıdan hesap verebilirlikten ve denetimden uzaktır. Özellikle sporun çocuklar üzerinde oluşturabileceği olumsuzlukları ifade edenlere karşı ciddi tepkiler geliştirmektedirler. Spor elitlerinin bu eleştirileri genellikle sporu küçük düşürecek etmenler olarak kabul etmeleri insan haklarının spor kurumuna girmesinde bir bariyer oluşturmaktadır.

Son yıllarda spora yönelik ilgideki artış hem spor hukukunun oluşmasını hem de sporun teori ve pratiğinde insan haklarını bir zorunluluk haline getirmiştir. Çocuklar açısından BM Çocuk Hakları Sözleşmesi bazı hususların en azından gözden geçirilmesini sağlamıştır. Çocuk hakları, çocukların yüksek yararı vb. konularda Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde olan maddeler spor ortamlarını doğrudan ilgilendirmektedir (David, 2005). Bu anlamda çocuklar açısından spor ortamlarının istismar, şiddet, sömürü vb. olumsuzluklar barındırmasını çocukluk sosyolojisinin kavramları ile değerlendirmek (Eliasson, 2015) doğru olacaktır ki bu durum genelde insan hakları özelde de çocuk hakları açısından bir probleme işaret etmektedir.

Spor ortamlarında çocuk istismarı vakalarında failin özellikleri değerlendirildiğinde, hemen hemen çocukların muhatap oldukları bütün kurumlardaki failin özellikleri ile benzerlikler taşıdığı görülecektir. Aile, eğitim, bakımevleri, din vb. kurumlarda çocuklarla en yakın ve en yoğun ilişkiler geliştiren kişiler istismarın birinci derece failleridir. Spor ortamlarında da birinci derece fail olarak karşımıza antrenörler çıkmaktadır. Çok etkili bir konuma sahip antrenörlerin istismarı diğer kurumlarda olduğu gibi görmezden gelinmekte, bu bağlamda çocuklarını koşulsuz bir şekilde antrenörlere emanet eden aileler çoğu kez istismarı kolaylaştırmaktadır (Brackenridge, 1994, s. 294).

Gervis ve Dunn'a (2004, s.216) göre, antrenörler sporculara yatırım yapmaktadır ve bu yatırımı kendi kariyerleri ile ilişkilendirmektedir. Yine Kerr ve Stirling (2008, s. 317), kariyer gelişimlerinin yanında antrenörlere yönelik ödüllendirme sisteminin de sporcuların başarılarına endekslendiğini söyler. Bu bağımlılık ilişkisi antrenör ile sporcunun ilişkisini profesyonel bir ilişkiden uzaklaştırmakta, kişisel bir ilişki haline getirmektedir. Antrenör ve sporcu arasındaki çizgi muğlaklaştıkça istismar riskinin arttığını söylemek mümkündür.

Kariyer sorunu sadece antrenörleri değil, çocukların ebeveynlerini, takımın idarecilerini, takım arkadaşlarını, malzemecisini, masörünü, federasyon yöneticilerini içine alacak şekilde genişlemektedir. Bu da çocukları bu skalanın içinde bulunan herkesin istismarına açık bir hale getirmektedir. Nitekim David (2005, s.35), “yarışmaya dayalı sporlarla uğraşan çocuklar akranlarından çok, yetişkinlerin egemen olduğu, özgürlük, öz-inisiyatif ve yaratıcılıklarının çok az yer kapladığı bir dünyada büyürler” der. Yoğun eğitim ve disiplinin aşırı vurgulandığı durumlarda çocuklar açısından riskler oluşmaktadır.

Gerçekten de elit spor, özellikle hedefe varmak için sürekli bir eğitim ve başarı fikrini çocuk ve genç sporcuların zihnine ciddi anlamda yerleştirmektedir. Spor mekânlarında antrenörleri ile ciddi bir zaman geçiren çocuklar, bu disiplini kazandıktan sonra çoğu kez uzun, sıkıcı ve tekrarlanan antrenmanlar yapmaktan çekinmemektedir. Neredeyse sosyal yaşamları yok denecek kadar azalan sporcular, zamanlarını okul, antrenman, yemek ve uyku döngüsü içinde geçirmektedirler. Spor eğitimi esnasında çocukların ailelerinin yaşadıkları mekânın dışındaki kamp ve müsabaka yerlerine gittikleri göz önüne alındığında çocuk için antrenörler, ailelerden daha fazla önem kazanabilmektedir (Gervis ve Dunn, 2004, s. 216).

Sportaki istismar çalışmaları incelendiğinde, genel olarak istismar açısından kabul gören dördü ayırımın (fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal) spordaki istismarın literatüründe kabul gördüğünü söylemek yanıltıcı olmayacaktır. Ancak bu başlıklar sporun kendine özgü özelliklerine göre ve farklı formlarda yeniden inşa edilmektedir.

Brackenridge ve arkadaşları Spordaki Şiddetten Çocukların Korunması adıyla UNICEF (2010a, s. 4) için hazırladıkları raporda, çocukların spordaki risk unsurlarını şu şekilde özetlemektedir:

- Cinsiyete, beden formuna ve performansa dayalı psikolojik rahatsızlık ve aşağılanma
- Yüksel performansa ulaşmak için genç sporculara aşırı baskı
- Takıma seçilmek, imtiyazlı bir hale gelmek için ön koşul olarak cinsel ilişkiye girme
- Fiziksel ve cinsel olarak küçültücü ritüeller kullanma
- Anoreksi ve diğer yeme bozukluklarına yol açan beslenme ve sağlık sorunları
- Başarılı bir performans için dayak ve fiziksel ceza biçimlerini uygulama
- Olağanüstü bir ortamda aşırı risk alarak yaralanma
- Doping ve performans artırıcı maddeler kullanma
- Alkol ve diğer bağımlılık yaratan maddelerin kullanımını için akran baskısı
- Yaralı oldukları halde genç sporculardan oynamalarını isteme
- Fiziksel egzersizlerin bir ceza olarak kullanılması
- Yeterli bir dinlenme ve bakımı reddetme

Spor ortamlarında çocuklara yönelik gerçekleştirilen suistimaller, yoğun bir şekilde ifade edilmese de antrenörler, öğretmenler, idareciler, spor otoriteleri, medya ve ebeveynler tarafından kabul edilmektedir. Ancak çoğu kez istismar, sporun özellikleri bağlamında yorumlanmaktadır. Ahlaki anlamda açıklanmasının zorlaştığı durumlarda sporun ağır eğitim şartları ve beslenme problemleri ya da teknik ve taktik yönlerine atıfta bulunmaktadır. Bu da istismarın kabul edilebilir sınırlara dâhil edilmesine ve kurbanın çevresi tarafından spor mantığına uydurulmasına neden olmaktadır (Brackendridge, 1994, s.294).

2.2.1.Fiziksel istismar

Fiziksel istismar, duygusal istismar ile birlikte yoğunluğu en fazla olan istismar biçimidir. Değişik tanımlamalar dikkate alındığında öncelikle çocuğun bedeni üzerinde bıraktığı etkinin dile getirildiği görülecektir. Özellikle çocuğun sağlığını etkilemekte, bedeninde birçok iz bırakarak yaralanmalara yol açmaktadır. Fiziksel istismarı, kaza dışı bir şekilde otorite kurma, disiplin sağlama, cezalandırma veya başka bir amaç için çocuğun herhangi bir yerine zarar gelecek şekilde vurma ve rahatsız etme olarak tanımlamak mümkündür. Uygulanma biçimine göre aletli (sopa, kemer, ütü, sıcak su vb.) ve aletsiz (tokat, yumruk, ısırma nefessiz bırakma vs.), ebeveyn, öğretmen, kendisinden büyük aile bireylerinin ya da devlet ve özel

kurumlardaki görevlilerin çocuklara uyguladığı şiddet olarak fiziksel istismar, sadece bedende lezyonlar oluşturmaz. Aynı zamanda duygusal istismara neden olmakta ve farklı etkiler bırakmaktadır. Fiziksel istismar çocuklar üzerinde içe kapanma, korku, kaygı, öfke, saldırganlık gibi duygusal problemlerin yanı sıra, okul başarısızlığı, evden okuldan kaçma gibi durumlara da yol açmaktadır (Yıldırım Doğru ve ark., 2012, s. 67-68; Polat, 2007a, ss. 59-60).

Aral (1997), Türkiye’de yapmış olduğu bir çalışmada, katılımcıların %65,73’ünün fiziksel istismara maruz kaldıklarını ve faillerin genelde anne-babaları olduklarını beyan etmişlerdir. Ebeveyn istismarının öncelikli nedeni otorite kurma isteği (%62,05 anne, %61,19 baba) olmuştur. Çalışmada, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim seviyeleri, kardeş sayıları, ebeveyn geçimsizliği ve kadınlara yönelik şiddet ile fiziksel istismar arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. UNICEF’in (2010b, s.18) Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet raporunda çocukların %43’ünün fiziksel istismara maruz kaldığı görülmektedir. Fiziksel istismarın farklı biçimlerine maruz kalan 7-14 yaş aralığındaki kız çocukları fail olarak sırasıyla anne, baba, öğretmen kardeşlerini; aynı yaş kategorisindeki erkekler ise öğretmen, baba ve kardeşlerini bildirmişlerdir.

Sporadaki istismar özelliklerini ise iki biçimde ayırmak mümkündür. Birincisi, genel olarak her kurumda ve neredeyse evrensel bir şekilde görülen istismar biçimidir. Tokat, yumruk atma, cimcikleme, çizme, bir alet ile dövme şeklinde görülen istismar davranışları bu kategoride değerlendirilebilir. İkincisi ise spor kültürüne özgü, yeniden inşa edilen istismar davranışlarıdır. Sporun kendine özgü istismar biçimlerine bazı örnekleri şu şekilde vermek mümkündür (Kerr ve ark., 2014, ss. 748-749; UNICEF, 2010a, s. 10; Alexander ve ark., 2011):

- Aşırı egzersiz yapma
- Antrenman ve eğitimin amacını aşacak şekilde antrenman yapma
- Fiziksel kapasitesine uygun olmayan programlar hazırlama
- Performans artırıcı ya da ergenliği geciktirici ilaçlar kullanma
- Kadın sporcularda adet dönemlerine müdahalede bulunma
- Aşırı rekabet hırsı ile ağır yaralanma ve ölüm riski
- Bir alt veya üst sıkletler için aşırı kilo alıp verme

Fiziksel istismarı için verilen örnekleri farklı biçimde kümelemek de mümkündür. McPherson ve arkadaşları (2017, s. 43) üç başlıkta kümelemektedirler. Birincisi

yetişkinler veya akranlar tarafından çocuk sporculara uygulanan şiddet eylemleri, ikincisi aşırı eğitim, üçüncüsü de yaralı, yorgun olduğu halde zorunlu eğitime tabi tutulma ya da bu yönde teşvik edilmedir.

Stafford ve arkadaşları (2013, s. 297) , spor ortamında yaralanma, yorulma, tükenme vb. fiziksel istismar biçimlerinin eğitim aracılığıyla sporun içinde bir kültür oluşturduğu ve adeta sporun içine yerleştirildiğini söyler. Onlara göre şiddet ve şiddetin yarattığı olumsuzluklar, çoğu kez antrenörlerin bilinçli eylemleri ile spor etiğine yerleştirmiştir. Bu tür eylemlerin ekibe getireceği ödül ve başarıların hesabını yapan genç sporcular çoğunlukla bu olumsuzluklardan haberdar olamamaktadır. İlginç bir şekilde antrenmanın şiddet içeren eğitim kültürüne karşı direnen ya da bedenen dayanamayan genç sporcular kendilerini suçlarlar ve başarısızlığın kaynağı olarak kendilerini görmeleri sıklıkla gelişen bir suçluluk psikolojisidir. Çocuk ve genç sporcular bireysel ya da takım halindeki başarısızlıkta kendilerine yönelik şiddeti normal görmektedirler.

Aşırı antrenman çoğu kez çocukların bedensel olarak sorun yaşamalarına neden olmaktadır. Özellikle ağır dövüş sporlarının antrenmanları çocuklar üzerinde fiziksel hastalıklara, kalıcı hasarlara ve hatta ölümlere yol açmaktadır. Kiloya bağlı sporlarda ağır kaldırmak, ani ve aşırı kilo almaya veya vermeye teşvik etmek, gıda ve sıvıdan yoksun kalmak, cihazlara maruz kalmak, bedeni belli biçimlere sokmaya zorlamak geriye dönüşü olmayan hasarlar bırakabilmektedir (UNICEF, 2010a, s10).

Alexander ve arkadaşları (2011, ss. 76-93), Birleşik Krallık'ta yapmış oldukları bir çalışmada katılımcıların yaklaşık 4'te 1'i (%24) fiziksel istismar biçimlerinden en az birisine maruz kaldıklarını beyan etmişlerdir. Fiziksel istismara maruz kaldıklarını söyleyen genç sporcular, faillerin büyük oranda takım arkadaşları ve akranları olduklarını söylemiştir. Katılımcıların %62'si arkadaşlarından, %37'si ise antrenör ve eğitimcilerinden zarar gördüklerini dile getirmişlerdir. Aynı çalışmada genç sporcuların aşırı eğitim, yaralı ve yorgun oldukları halde antrenman, fiziksel saldırı ve performans artırıcı ilaçlar kullanma gibi yöntemler karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir.

Vertommen ve arkadaşları (2016), internet ortamında, retrospektif bir yöntem ve 4000 katılımcı ile Hollanda ve Belçika'da yaptıkları çalışmada katılımcıların %11'inin fiziksel şiddete maruz kaldıkları ve bunun %8'inin şiddetli fiziksel istismar olduğu ortaya çıkmıştır. Uluslararası düzeydeki turnuvalara katılan sporcularda risk

unsurlarının arttığını söyleyen Vertommen ve arkadaşları, erkeklerde fiziksel istismarın daha yaygın olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Fiziksel istismara yönelik olarak yapılan diğer bir çalışmada (Stafford ve ark., 2013, s. 297) çocuk ve genç sporcuların fiziksel şiddet karşısında “ne bekliyorsunuz”, “oyunun bir parçası”, “sadece üstesinden gelmek zorundasın” gibi normalleştirici açıklamalar yapma ve büyük bir kısmının zor olduğu halde bunu sporlarının bir parçası olarak görme eğiliminde oldukları görülmektedir.

2.2.2. Duygusal istismar

Duygusal istismar, çocukların günlük hayat içinde yoğun bir şekilde maruz kaldıkları istismar biçimidir. Çocuklar ve ebeveynlerin somut sonuçları olmaması nedeniyle bu istismar biçimine karşı farkındalıklarının düşük olduğu söylenebilir. Bireylerin/çocukların kişiliğini ve gelişimini zedeleyici her türlü eylemleri kapsamaktadır. Çocukları korkutma, baskı altında bırakma, reddetme, yalnız bırakma, aşağılama gibi hususlar duygusal istismarın en belirgin davranış biçimleridir (Yıldırım Doğru ve ark., 2012, ss. 71-73; Polat, 2007a, s. 229).

Polat (2007a, s. 229), duygusal istismarın iki özelliğinden dolayı diğer istismarlardan farklılaştığını söyler. Birincisi fiziksel ve cinsel istismarda olduğu gibi somut fiziksel ve bedensel bulguların olmayışı, ikincisi ise tek başına bulunabileceği gibi çoğu olguda diğer istismar türleri ile birlikte bulunmasıdır. Yani cinsel ve fiziksel istismar aynı zamanda sonuçları itibariyle duygusal istismara da neden olmaktadır.

Garbarino ve arkadaşları duygusal istismar için sekiz kilit davranış kategorisi oluşturmuştur. Bunlar, Küçümsemek, aşağılamak, bağırarak, suçlamak (günah keçisi yapmak), reddetmek, izole etmek, tehdit ve yok saymadır (Gervis ve Dunn, 2004, s.217).

1983 yılında yapılan uluslararası bir toplantıda farklı duygusal istismar tanımlarından ortak bir tanım oluşturulmaya çalışılmıştır. Toplantıda duygusal istismar için “çocuk ve gençlerin psikolojik olarak kötüye kullanılması, yapılan veya yapılması gerekli olan ancak ihmal edilen toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik açıdan zarar verdikleri saptanan davranışlardır. Bu davranışlar yaş, bilgi ve pozisyon gibi özellikler ile çocuk ve gencin üzerinde güç sahibi olan kişi veya kişiler tarafından gerçekleştirilir. Bu tür davranışlar çocuğun bilişsel, duygusal veya fiziksel gelişimine

hemen veya gelecekte zarar verme potansiyeli taşıyan ve veren davranışlardır” denilmiştir (Polat, 2007a, s.230).

UNICEF (2010b, s. 19-30), raporunda Türkiye’de çocuklara uygulanan duygusal istismar davranışlarını hakaret etmek, alay etmek, lakap takmak, tehdit etmek, bağırma, baskı yapmak, küçük düşürmek ve başkalarıyla kıyaslamak olarak belirlemiştir. Çalışmaya katılan çocukların % 51’i duygusal istismara maruz kaldıklarını beyan etmişlerdir. 7-14 yaş aralığındaki kız çocukları en çok arkadaş, öğretmen, anne ve babaları tarafından, aynı yaş kategorisindeki erkekler öğretmen, arkadaş ve babaları tarafından duygusal istismara maruz kaldıklarını söylemişlerdir.

Psikolojik yönünün ağır basması dolayısıyla bireyde kalıcı hasarlar bırakan duygusal istismarın sporda görülen bazı biçimleri şunlardır (Stirling ve Kerr, 2008a; Kerr ve ark., 2014, ss. 748-749; UNICEF, 2010a, s. 10; Gervis ve Dunn, 2004):

- Çocuk ve genç sporculara bağırma, küfretme
- Sporcuları aşağılama
- Sporculara isim, lakap takma
- Sporcuların başarıları ile alay etme
- Sportif organizasyonlardan ayırma ve ayırma ile tehdit etme
- Fiziksel zarar ile tehdit etme
- Ebeveyn ve antrenörlerin spor hırslarını çocuklara yansıtması
- Sürekli olumsuz eleştirilerde bulunma
- Performansından dolayı utandırılması ya da küçük düşürülmesi

Sporda duygusal istismar, yarışma ve rekabet ortamı içerisinde sporculara yönelik fiziksel olmayan, antrenör, yönetici, arkadaşları ya da aile bireylerinin sözlü eylemleri, bakışları ya da daha önce yapmadığı bazı davranış kalıpları şeklinde görülmektedir (Stirling ve Kerr, 2008b, s.178). Antrenörlerin mutlak kazanma ve başarı ilkelerini benimsemelerinden dolayı spor ortamlarında duygusal şiddetin yaygınlaştığını ve sporcuların korumasız kaldıkları söylemek yanlış olmayacaktır (Gervis ve Dunn, 2004).

Gervis ve Dunn (2004), 12 eski elit çocuk sporcu ile yapmış oldukları çalışmada Garbarino’nun sekiz davranış biçimini test etmiş ve neredeyse her katılımcının yukarıda ifade edilen eylemlere maruz kaldıklarını ortaya çıkarmıştır. Onlara göre antrenörlerin eylemleri, eğitim metodolojileri çocukların sağlıkları için ciddi anlamda

tehdit oluşturmaktadır. Çocuk ve genç sporcular başarısız oldukları durumlarda bu eylemleri doğrudan deneyimlemektedirler. Başarılı oldukları durumlarda ise tehdit geçici olarak uzaklaşmakta ancak korkular devam etmektedir. Çalışmada antrenörlerin en çok başvurdukları davranış biçimlerinin bağırma, aşağılamak, tehdit etmek ve küçümsemek olduğu görülmüştür.

Aynı şekilde Stirling ve Kerr (2008a), 19-29 yaş aralığında ve yakın bir dönemde aktif sporu bırakmış olan 14 elit yüzücü ile yaptıkları çalışmada sporcuların duygusal istismar eylemlerini elit spor kültürünün bir parçası olarak gördüklerini tespit etmiştir. Onlara göre (s. 96), “Bir sporcu pozitif bir spor performansı algıladığında bu çevredeki benlik hissi güçlüdür ve antrenörün uyguladığı duygusal istismar davranışını göz ardı eder ve içselleştirmez. Buna karşın olumsuz bir spor performansı algılsa ve benlik hissi azalırsa antrenörün istismar davranışlarını içselleştirir ve bu görülen davranışa olumsuz tepki verir.” Bu anlamda sporcular başarılı oldukça duygusal istismarı normalleştirmektedirler.

Stirling, genel olarak duygusal istismar deneyimlerinin üç şekilde olduğunu söyler: Fiziksel davranışlar (cisim fırlatma, duvarı yumruklama vs.), sözlü davranışlar (bağırma, aşağılama, çığlık atma vs.) ve ilgi ve destekten yoksun bırakma (Kerr ve Stirling, 2008, s. 315).

Alexander ve arkadaşlarının (2011, s.36) çalışmasında katılımcıların %70’i sporda duygusal olarak rahatsızlık duydukları davranışları deneyimlediklerini beyan etmiştir. Çalışmada erkek sporcuların %68’i, kadın sporcuların %45’i bir kişi tarafından kendisine bağırıldığını söylemiştir. Yine bireylerin kendilerini kötü hissetmelerine neden olan görmezden gelme (yok sayılma) davranışının erkeklerde %31, kadınlarda %42 olduğu rapor edilmiştir. Aynı çalışmada (ss. 55-56) ağır eleştirme, aşağılama, utanma gibi duygusal duygusal istismardan dolayı örneklem grubunun %10’undan kendi bedenine zarar verecek eylemlerde bulunduğu görülmüştür.

Vertommen ve arkadaşlarının (2016) yaptıkları çalışmada duygusal istismar oranının diğer istismar türlerine oranla daha yaygın (%38) olduğu görülmüştür. Duygusal istismara maruz kaldıklarını beyan eden katılımcıların 4’te 1’i istismarı yüksek derece olarak tarif etmiştir.

Türkiye’de beden eğitimi öğretmenlerinin duygusal istismar davranışları ile ilgili yapılmış bir çalışmada öğrencilerin öğretmenleri tarafından eleştirildikleri, oyundan çıkarıldıkları, lakap takıldıkları ve üzerlerine baskı kurulduğu tespit edilmiştir. Çalışmada bireysel sporlarda duygusal istismarın daha yaygın olduğu dikkat çekmiştir. Erkek ve bekâr öğretmenlerin daha fazla duygusal istismar uyguladığını ortaya çıkaran çalışmada, kızların %58,7’si ve erkeklerin %56,5’i herhangi bir sorun karşısında duygusal istismarda bulunabileceklerini söylemiştir (Soysüren Yaşar, 2009).

2.2.3. Cinsel istismar

Diğer istismar biçimlerine göre daha kompleks yapıya sahip olan cinsel istismar 1970’lerden sonra akademik çalışmaların yoğunlaştığı bir alan olmuştur (Z-Page, 2004, s. 104; Topçu, 2009, s. 27). Bireysel, sosyal, kültürel, hukuki boyutları olması nedeniyle zamanla zengin bir literatür oluşturmuştur. Çalışmalar görece artmış olsa da cinsel istismarın mahrem boyutu bu alandaki çalışmalar için hala pek çok özelliğin aydınlatılmaya muhtaç olduğu fikrini canlı tutmaktadır. Bu açıdan cinsel istismarın tanımı yeni kavramlar ile gelişmekte ve çalışmalar yapıldıkça yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır.

Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi çocuk cinsel istismarını “çocuk ve erişkinler arasındaki temas ve ilişki, o erişkin veya başka birinin cinsel stimülasyonu için kullanılmışsa, çocuğun cinsel istismarı olarak kabul edilir. Cinsel istismar diğer bir çocuk tarafından eğer bu çocuğun diğeri üzerinde belirgin bir gücü veya kontrolü söz konusuysa veya bariz bir yaş farkı varsa da gerçekleştirilebilir” şeklinde tanımlamaktadır (Polat, 2007a, s. 93). Cinsel istismar, yetişkinler tarafından cinsel doyumunu doyurmak amacıyla çocuklara yönelik zor kullanılması, çocukların ikna edilmesi veya kullanılmasına izin verilmesidir (Yıldırım Doğru ve ark., 2012, s. 74; Polat, 2007a, s. 94). Topçu (2009, s.97), cinsel istismarı cinsel doyumun toplumu rahatsız edecek ya da toplum tarafından onaylanmayacak biçimde bir kişiden diğere tek taraflı çarpık ve bencilce uygulanan davranışlar biçimi olarak tanımlar.

Cinsel İstismar, röntgencilik, seksi konuşma, teşhir gibi fiziksel temaslar içermeyen davranışlar ile olabildiği gibi dokunma, oral-anal seks, penetratif seks şeklinde de görülebilmektedir. Ancak cinsel istismarı toplumsal, kültürel, ekonomik değişimler ile yeniden inşa edilmekte, farklı davranış biçimlerine dönüşmektedir. Nitekim cinsel istismar sadece iki insan arasında gerçekleşen uygunsuz davranışlar ile sınırlamak

yeterince açıklayıcı olamayacaktır. Çocuk pornografisi, çocuk fuhuşu gibi cinsel sömürünün yeni biçimleri ortaya çıkmaktadır.

Finkelhor (1999, s. 101) cinsel istismarın 3 özelliğine dikkat çekmektedir:

- Partnerler (fail-mağdur) arasında bir yaş ve olgunlaşma farkının olması
- Partnerin çocuğun bakımından sorumlu olduğu ya da yakını olduğu bir konumda olması
- Şiddet ve hile yoluyla çocuğun ikna olması ya da rızasının alınması

Cinsel istismar faillerini aile içi ve aile dışı olarak ayırmak mümkündür. Hem hukuki hem de toplumsal ve kültürel olarak uygun olmayan kişilerle cinsel ilişkiye girilmesi aile içi bir cinsel istismardır (ensest). Ancak Finkelhor (1999, ss. 103-104) istismar için farklı alt kategoriler oluşturmuştur.

- Büyük bir kısmının ağabey, baba, baba figürü birisi tarafından yapıldığı aile içi istismar kategorisi
- İkinci büyük kategori, çocuk bakımından sorumlu kişiler (özellikle öğretmen, din adamlar, spor antrenörleri gibi)
- Failin 18 yaşından küçük ve mağdurun arkadaşı olduğu kategori
- Nadir olsa da failerin kadın olduğu kategori
- Son olarak cinsel istismardan bir ekonomik pazar yaratan kişi ve kurumların kategorisi

Cinsel istismarın yaygınlığı konusunda farklı fikirlerin olduğunu söylemek mümkündür. Farklılıklar ampirik çalışmaların doğasından kaynaklandığı gibi, istismarın tanımı, araştırmaların niteliği, deneklerin ifade etme gücü, isteği vb. özelliklerden de kaynaklanabilmektedir.

Bu konuda yapılan çalışmalar cinsel istismarın kadınlarda % 6-62, erkeklerde %3-14 arasında değişen oranlarda olduğunu göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) kadınlarda %20, erkeklerde %5-10 arasında cinsel istismar bulgunun olduğunu ileri sürmüştür (Topçu, 2009, s. 28). Finkelhor ve Lewis, geçmiş yıllarda, değişik ülkelerde yapılan çalışmalarla ilgili taramış oldukları verilerde her 3-4 kadından ve her 10 erkekten 1'isinin cinsel istismar mağduru olduğunu tespit etmişlerdir (Bulut, 2007, s. 142).

İstanbul'da lisede okuyan kadın öğrencilere yönelik yapılan çalışmada örneklem grubunun %13,4'ü cinsel istismar mağduru olduklarını ifade etmişlerdir

(Alikaşifoğlu ve ark., 2006, s. 251). Yine UNICEF'in (2010b, s. 30-32) Türkiye araştırmasında çocukların %3'ü cinsel istismara maruz kaldıklarını, %10'u da cinsel istismara tanıklık ettiklerini beyan etmiştir.

Cinsel istismarın gündeme gelmesinde yaklaşık 10-15 yıl sonra kurumsal özellikleri ile birlikte spor ortamlarındaki boyutu da dikkat çekmeye başlamıştır. Bu alanda 1980'lerden itibaren başlayan çalışmalar 1990'larda artmış, karşı bir dirence rağmen spor ortamlarında cinsel istismarın yaygın ve geçerli olduğu gerçeği kabul görmüştür (Fasting ve ark., 2003, s. 84; Brackendridge ve Fasting, 2002, s. 6). Üstelik sporda cinsel istismar problemi aynı zamanda toplumsal ve kültürel olarak erkek egemen düşüncenin hâkim olduğu bir biçimde süregelen ilişkiler bağlamında ele alınmaya başlanmıştır. Connell, hegemonik erkeklik olgusunun kültürel olarak tüm toplumsal kurumlarda olduğunu söyler. Hegemonik erkeklik kendisini sürekli bir tehdit altında hissettiğinden dolayı farklı alanlarda kendisini yeniden inşa eder ki spor kurumunda da baskın anlayışı görmek mümkündür. Spordaki cinsel istismar araştırmaları bu hegemonik dilin etkilerini ele almaktadır. Çünkü hegemonik erkeklik diğer kurumlarda da olduğu gibi sadece kadın sporculara değil, her türden cinsel kimliğe roller verdiği, hizaya çektiği ve mağdurlarını da bu ağına bir parçasına dönüştürdüğü bilinen bir gerçektir (Hacısoftaoğlu Közleme, 2012 s. 31). Bourdieu'nun (2015, s.55) belirttiği gibi "hükmedenler ile hükmedilenler arasındaki büyümlü sınırın tanınma ve kabullenmesine yönelik pratik edimler, sembolik gücün büyümlü tarafından tetiklenir; hükmedilenler de dayatılan sınırları zımnen kabullenmek suretiyle kendilerine uygulanan tahakküme çoğu zaman bilmeden, kimi zaman da istemeden katkıda bulunurlar."

Daha öncede ifade edildiği gibi sporun sadece sağlık, sosyalleşme, eğitim gibi iyileştirici bir yönü yoktur. Aynı zamanda rekabet, şiddet, eşitsizlikler bağlamında farklı ilişkiler yaratmaktadır. Kadınlar, azınlıklar, etnisite ve dezavantajlı gruplar karşısında "beyaz erkek" üstünlüğünün ön plana çıktığı dönemlerde spora yönelik eleştirel bakış açılarının (özellikle eleştirel feminizm savunucuları) olduğu görülmektedir. Çünkü temas, rekabet, başarı, üstün gelme gibi arzular sporun ne kadar içinde ise cinsiyete dayalı şiddet ilişkileri, sporcular üzerinde baskın koç uygulamaları ve kültürel erkeklik söylem ve pratiğinin sporla endemik olduğu ve sporda bir karşılığı olduğu söylenebilir (Kreager, 2007, s. 709; Hartill, 2005, s.288).

Cinsel istismar konusunun spor bilimlerinde ilgi bulması spor otoritelerinde bir panik yaratmıştır. Spor camiasındaki itirazlar spora salt olumlu anlamlar yükleyenlerden gelmiştir. Şüphesiz her itiraz sporda yerleşik bazı ilişkiler ağının sarmaktadır ki cinsel istismar konusunda da muhafazakâr bir dirençle karşılaşılmıştır. Sporun saf, apolitik, cinsel konuların tabu olduğu erkek ve antrenör imtiyazlı anlayış spordaki hakim düşünce iken cinsel istismar ile yüzleşme spordaki otoriteler için ciddi bir tehdit olabilirdi (Brackenridge ve Fasting, 2002, s. 6). Cinsel istismarın araştırılmaya değer olduğu gerçekliğinin spor kurumunda oluşturduğu panik halinin sürdürülemeyeceği anlaşılınca spor kulüpleri, federasyonlar ve ulusal ve uluslararası organizasyonlar kaygılarını bir tarafa bırakmak zorunda kalmışlardır (Brackenridge, 2001, ss. 46-48; Brackenridge, 2004, ss.326-327).

Sporda cinsel istismar çalışmalarının ilk yoğunlaştığı konu sporcu-antrenör ilişkisi olmuştur. Sporcu açısından gönülsüz cereyan eden süreç bazen bir hayranlık ilişkisi üzerinden şekillenebilmektedir. Güçlü ve statü sahibi antrenör zayıf, muhtaç genç ve çocuk sporcuda bir güç ve hayranlık uyandırabilmektedir. Yapısal olarak daha düşük bir statüye sahip bir sporcu için antrenör cazip seçenekler sunabilmektedir. Üst düzey bir performans elde etme arzusuna sahip sporcunun daha fazla bilgi ve beceriye sahip antrenöre karşı direnci son derece zayıftır. Cinsel istismar konusunda yapılmış çalışmalarda failerin büyük bir kısmının (%98) sporcu ile doğrudan ilgilenen antrenör, öğretmen veya eğitimcilerden oluştuğunu göstermektedir (Brackenridge ve ark., 2008, s.391).

Brackenridge (1997), cinsel zararın boyutlarını üç başlık altında irdelemektedir: Cinsel ayrımcılık (kadınlar açısından güvenli ortamın olmaması, taciz ve rahatsızlıkları şikâyet edecek kanalların olmaması, mekânların erkeklere göre dizayn edilmesi vb.), cinsel taciz (sözlü ve yazılı taciz ve tehditler, cinsel içerikli yorumlar, şakalar, beden ve elbiseler hakkında iğneleyici yorumlar, performansla dalga geçme cinsellik esasına dayalı pratik şakalar, sıkıştırmak, öpmeye zorlamak vb.) ve cinsel istismar (ödül ve iltimas karşılığında cinsel ilişki, teşhir etme, cinsel şiddet, penetratif seks, anal, oral cinsel ilişki vb.).

CİNSİYET AYRIMCILIĞI

CİNSEL TACİZ

CİNSEL İSTİSMAR

KURUMSAL.....BİREYSEL

- Soğuk ortam	- İstenmeyen ilgi	- İstismara hazırlanmak ve zorlanmak
- Dikey ve yatay iş ayrımı	- Cinsel yönelimli yorumlar, şakalar, müstehcen söylemler ve imalar, kıyafet veya medeni durumu ilişkin ve cinsellikle ilgili sataşmalar	- Cinsellik karşılığı ödül ya da ayrımcılık
- Taciz polisi, memuru ya da raporlama kanallarının eksikliği	- Performans ile dalga geçme	- Elle taciz
- Danışmanlık ya da danışmanlık sistemlerinin eksikliği	- Cinsel ya da homofobik duvar yazılan (graffiti)	- Edepsiz teşhir/uluorta çıplaklık
- Cinsiyete dayalı maaş, ödül veya terfi farklılıkları	- Cinsellik üzerine pratik şakalar	- Zoraki cinsel faaliyet
- Kötü ve güvenilir bir şekilde tasarlanmamış mekânlar	- Göz korkutan cinsel söylemler, teklifler, davetler	- Cinsel Saldın
- Temel güvenlik sisteminin eksikliği	- Buluşma baskısı	- Penis, parmak ya da neşenler ile oral ve vajinal penetrasyon
	- Özsaygıyı ve iş performansını zedeleyen küçümseyici ve dayatıcı davranış	- Fiziksel/cinsel şiddet
	- Fiziksel temas, okşama, sıkıştırma ya da öpme	- Tecavüz
	- Cinsiyete dayalı vandallık	- Ensest
	- Rahatsız edici aramalar ya da fotoğraflar	
	- Takip ederek taciz etme	
	- Cinsiyete dayalı zorbalık	

Şekil 1: Cinsel İstismarın Sürekliliği (Brackenridge, 2001, s.29).

Fasting ve arkadaşları (2003), 15-39 yaş aralığında, 56 spor dalından 660 Norveçli elit kadın sporcu ile yaptıkları çalışmada, katılımcıların %51'inin cinsel tacizi deneyimlediklerini belirtmiştir. Büyük bir kısmının en az uluslararası turnuvada bireysel ve takım sporlarında yarışan katılımcılardan elde edilen verilerde spor türü ile cinsel istismar arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı buna karşın eril sporlarda kadınlara yönelik cinsel tacizin daha az olduğu görülmüştür.

Leahy ve arkadaşları (2002), Avustralyalı sporcular ile retrospektif bir yöntemle yaptıkları anket çalışmasında ulusal (elit) ve yerel (kulüp) düzeyde spor yapan 370

kişilik katılımcı gurubunda kadınların %31'i, erkeklerin de %21'inin en az bir kere cinsel istismar yaşadıklarını beyan etmiştir. İstismara uğrayan kadınların %42'si, erkeklerin de %29'u istismarı spor ortamlarından bir birey ile (çoğunlukla yetkili bir birey) deneyimlediklerini söylemiştir. Faillerin büyük oranda (%96) erkek bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir.

Kirby ve Greaves, Kanada olimpiyatları (1996) esnasında üst düzey 260 elit sporcu ile yaptıkları çalışmada katılımcıların %21,8'i sporda bir yetkili (otorite) ile cinsel ilişkiye girdiklerini ortaya çıkarmıştır. Katılımcıların %8,6'sı bu ilişkiye zorla girdiklerini ya da tecavüze uğradıklarını söylemiştir. Üstelik bunların %9'u bu deneyimleri 16 yaşından önce yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Fasting ve ark., 2003, ss. 87-88).

Alexander ve arkadaşları (2011) Birleşik Krallık'ta yaptıkları çalışmada katılımcıların %29'u (kadınlarda %34, erkeklerde %17) cinsel taciz yaşadıklarını söylemiştir. Fiziksel olmayan (cinsel şakalar, sözlü taciz vb.) cinsel taciz ile ilgili olarak kadınların %11 düzenli, %62'si bir iki kere maruz kaldıklarını beyan etmiştir. Aynı oranlar erkeklerde %10 ve %48 olarak tespit edilmiştir. Çalışmada başkalarının teşhirine maruz kalmada erkek oranının, başka birini öpmeye zorlanmada da kadın oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Vertommen, ve arkadaşları (2016) Hollanda ve Belçika'da karşılaştırmalı ve retrospektif bir yöntemle yaptıkları çalışmada cinsel istismar oranı %14 olarak bulunmuştur. Cinsel istismara maruz kalanların %66'sı kadınlardan, %34'ü erkeklerden oluşturmaktadır.

Fasting ve arkadaşları (2008), sporcu ve sporcu olmayanları karşılaştırdıkları çalışmada sporcu kadınların %14'ü, sporcu olmayan kadınların da %17,4'ünün cinsel istismara maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Aynı oranlar erkek sporcularda sırasıyla %2,9 ve %4,1 olarak bulunmuştur. Yine Fasting ve arkadaşları (2010), Çek, Yunan ve Norveçli sporcular üzerinde anketler yapmıştır. Anket sonucunda cinsel taciz %37 olarak bulunmuştur. Norveçli kadınlarda oran %24 iken, aynı oranlar Çekli sporcularda %42, Yunanlı sporcularda %44 olarak tespit edilmiştir. Erkeklerde ise Yunanlı sporcularda oran %40 gibi şaşırtıcı bir yükseklikte bulunmuştur.

Gündüz ve arkadaşları (2008), Türkiye'de 356 katılımcı ile yaptıkları çalışmada, elit kadın sporcuların %52,2'sinin cinsel tacize uğradıklarını ortaya çıkarmıştır. İlginç

bir şekilde Türkiye’de sporculara yönelik taciz en çok (%40) taraftar/seyirciler tarafından uygulanmıştır. Bu oranı %33,1 ile takım arkadaşları, %24,8 ile antrenörler/eğitmciler takip etmiştir. Tacizin yoğun yaşandığı yerler spor salonu veya spor yapılan mekânlar oluşturmuştur.

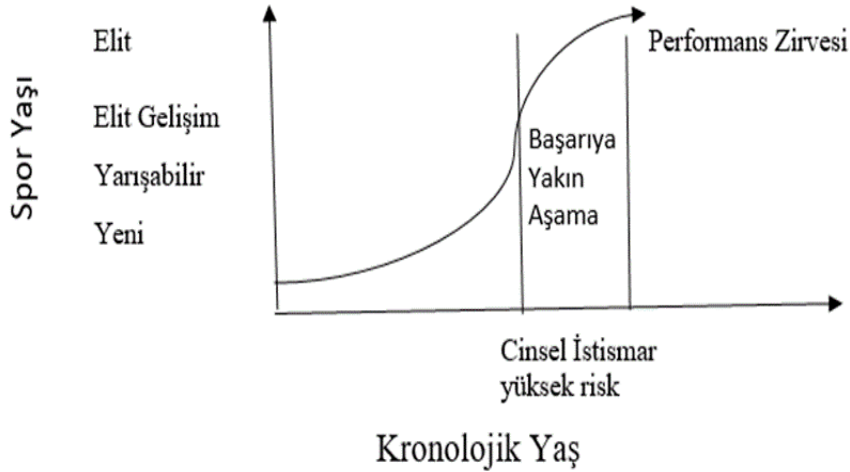
Sporda cinsel taciz ve istismar konusunda yapılan yüksek lisans çalışmasında (Yıldız, 2009), 91 erkek, 96 kadın sporcuyla anket yapılmış, 64 kadın ve 10 erkek katılımcının cinsel taciz ya da istimara maruz kaldıkları görülmüştür. Kadın görüşmecilerin %79,2’si, erkek görüşmecilerin %57,1’i cinsel taciz ve istismarın bir problem olduğunu beyan etmiştir. En yoğun taciz biçimleri “istenmeyen sorular/şakalar”, “yaklaşmak/üstüne gelmek”, “ısrarla çıkma teklifinde bulunmak” ve “mesaj atma/telefonla konuşma” olmuştur.

Cinsel istismarın odaklandığı noktalardan biri faildir. Failin mağdura yönelik “grooming” (mağduru istismara hazırlama) süreci istismarın önemli aşamalarından birisini oluşturmaktadır. İstismarcı çeşitli yöntemlerle mağduru cinsel istismara hazırlamaktadır. Brackenridge (1997, ss.121-123; 2001, s. 35) istismarcının “grooming” sürecini 4 aşamada ele almaktadır. Başlangıçta istismarcı çeşitli özellikleri gözlemleyerek bir mağdur hedefler. Zafiyetler, ihtiyaçlar, güvenilirlik vs. gibi özellikler hedefi seçmede önemli bir ayrıntıdır. İkinci aşamada fail çeşitli hediye, ödül verme, eğitimine ayrıcalık tanıma ve ihtiyaç duydukları diğer şeyleri karşılama suretiyle kendisini özel hissettirmesini sağlayarak “güven ve dostluk” ilişkisi kurar. Diğer bir aşamada mağdurun çevresindeki fırsatlara erişimi engelleyerek ve ara sıra sorgulama ve çeşitli deneyimler geliştirerek “kontrol ve sadakat” geliştirmektedir. Ve son olarak yaşadıkları ile ilgili çeşitli söz ve eylemler ile “gizlilik ve güvence” oluşturarak istismarı başlatır ve sürdürür ya da bitirir. İstismarı gerçekleştirirken fiziki ve sözlü olarak zorla ya da razı etme gibi duygusal manipülasyonlar ve şantajlara başvurur (Gönültaş, 2016, s. 291).

Fail ve mağdur arasındaki ilişkinin yanı sıra spor ortamında çocukların deneyimledikleri gelişim süreçlerinin de istismarda etkili olduğunu söylemek mümkündür. Genç ve çocuk sporcular ile ilgili yapılan çalışmalar kronolojik, bilişsel ve cinsel yaştan bağımsız bir “spor yaşı”nın varlığına işaret etmektedir. Spor yaşı, ilgili spor alanında performans sürecinin gelişimini ifade eder. Bu erkek ve kadınlarda farklı olabildiği gibi spor branşlarında farklılık gösterir. Örneğin yüzme branşında bir kadın sporcunun spor yaşı 13 olarak belirlenebilir. Ancak bu erkek

sporcularda daha ileri bir yaş olabilmektedir. Jimnastik, güreş, karate, boks, atletizm vs. hemen hepsinde farklı spor yaşları belirlemek mümkündür. Nitekim yıllar içinde spor organizasyonlarda bu yaşların değiştirildiği görülmektedir.

Spora erken başlama, spor yaşı, kariyer yapma hedefi ve istismar yaratacağı riskini Brackenridge ve Kirby (1997, ss.12-15), “Başarıya yakın aşama (BYA) (stage of imminent achievement)” kavramı ile açıklamaktadır. BYA, genç sporcuların elit seviyenin hemen altında olduğu seviyedir. Bu aşamadaki sporcular ulusal ve uluslararası turnuvalara henüz seçilememiş olmakla beraber bu turnuvalara katılması gereken seviyenin çok az altında bulunmaktadır. Bu aşamada spordan ayrılmanın getireceği psikolojik, sosyal, ekonomik maliyeti kaldırabilecek durumda değildir. Dolayısıyla antrenöre bağımlılık son derece yüksektir. Bu seviyenin altında olan sporcular antrenörün istismarına itiraz edip, başka bir antrenör ya da kulüpte yeniden başlayabilecek durumdadır. Yine bu seviyenin üstündeki elit sporcular başarılarını kanıtladıkları için alternatiflere sahip olabilmektedir. Başarıya yakın aşamada olan sporcuların antrenöre olan aşırı bağımlılıkları bu açıdan istismar için ciddi bir risk unsurudur.

Şekil 2: Spor ve Performans Yaşına Göre Cinsel İstismar Riski (Brackenridge ve Kirby, 1997, s.417)

Cinsel istismardan elde edilen veriler bu olgunun çok karışık bir fenomen olduğunu göstermektedir. İstismar biçimi, yoğunluğu, nedenleri, istismarın yapıldığı ortam,

istismarı yapan kişiler, cinsiyet ve risk faktörleri gibi birçok farklı değişkenin rol oynadığı söylenebilir. Yine çocukların ikna edilerek ya da şiddet yoluyla sözlü, fiziksel, peneratif vb. birçok biçimde, değişik olgu ve bağlamda istismar edildiği görülmektedir. Yapılan araştırmalar sporcuların akranların, antrenörlerin/ eğitimcilerin/öğretmenlerin, masörlerin, danışmanların, idarecilerin ve hatta seyircilerin/taraftarların tehdidi altında olduğunu göstermektedir. Çalışmalar çocuk ve genç kadınlar üzerinde yoğunlaşsa da erkek çocuklar ilgili olarak Hartill'in (2005, s. 300) ifade ettiği gibi henüz embriyonik aşamada olsa da çalışmalar bulunmaktadır.

2.2.4. İhmal

İstismarın pasif biçimi olarak ihmal, çocukların gereksinimlerinden, hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılması olarak tanımlanabilir. Fiziksel, duygusal, cinsel, eğitsel ve ekonomik yönü olup, ebeveyn ve yetişkinlerin çocuklara dair sorumluluklarını yerine getirmemesidir (Yıldırım Doğru ve ark., 2012, s. 83; Polat, 2007a, ss. 249-250). İnsanoğlu doğası gereği çeşitli ihtiyaçlar ile dünyaya gelir ve başkasının bakımına muhtaç şekilde doğar. Maslow, insan için zorunlu fizyolojik ihtiyaçların yanı sıra sevgi, saygı, ait olma, bağlanma, başarı gibi birçok gereksiniminin olduğunu söyler (akt: Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012, ss. 311-330). Çocuk yaşta bir bireyin ilk hissedeceği ihtiyaç besin ihtiyacıdır ve bunun için anneye ihtiyaç duymaktadır. Yiyecek, içecek, bakım, temizlik, hijyen gibi ihtiyaçların sağlanması, bakıcıya karşı bağımlılık ilişkisi geliştirmektedir. Sosyal güdülerin geç yaşta başladığına dair bir anlayış olsa da Erikson (2014), kişilik kuramında sosyal ilişkilerin önemine değinmektedir. Erikson'a göre çocuklar doğar doğmaz kişiliğini bakıcısı ile girdiği güven ilişkisi üzerinde kurmaktadır. Ancak güven ilişkisi beslenme gibi ihtiyaçların yanı sıra çocukların korunması, sevilmesi, kucağına alınması gibi hususları da içermektedir.

Çocuklar büyüdükçe farklı ihtiyaçlar doğar. Bu ihtiyaçların karşılanmaması bir ihmal durumunu ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamıyla istismar, çocuklara yönelik daha çok yapılmaması gereken davranışları ifade etmek için kullanılırken ihmal, yapılması gereken davranışları ifade etmek için kullanılır.

Daha öncede belirtildiği gibi ihmalin sağlık, beslenme, eğitim, sosyal birçok boyutu vardır. Aşağıda yetişkinlerden çocuklara yönelik ihmalinin bazı temel biçimleri verilmiştir (Yıldırım Doğru ve ark., 2012, s. 83-84).

- Çocukların yeterli besin ihtiyaçlarının karşılanmaması
- Çocukların kirli, bakımsız olması ve mevsim şartlarına uygun giyindirilmemesi
- Çocuklara yeterli sevgi ve şefkat gösterilmemesi
- Çocukların eğitimleri ile yeterince ilgilenilmemesi
- Çocukların tıbbi bakımlarının yapılmaması
- Çocukların tehlikeden uzak bir barınma imkânına sahip olmaması

Görüldüğü gibi ihmale neden olan hususlar çocuklara dair birçok risk unsuru içermektedir. Çünkü çocuklar ihmal sonucu fiziksel zararlar görebildiği gibi yaşamına neden olacak problemlerde yaratabilir. Yine ihmal birçok psikolojik ve sosyal problemlerin nedeni olabilmektedir (Polat, 2007a, s. 254).

Spor ortamında meydana gelen ihmal davranışları yukarıda ifade edilen açıklamalarla benzer nitelikler taşımaktadır. Spor kurumunda çocukların bakım ve eğitiminden sorumlu antrenörlere, idarecilere ve yetişkinlere çeşitli sorumluluklar yüklenmektedir. Antrenör ve diğer yetişkinler çocukları sporun içine katarken bir takım ihtiyaçlarını karşılamak ya da çocukları rahatsız edecek durumlara karşı önlemleri almak durumundadır.

Sporda ihmalin birinci hususu eğitimcilerin çocuklara güvenilir bir spor ortamı yaratmamasıdır. Saha ve salon zeminlerinin uygun olmaması, soyunma odaları ve duşlukların standartlardan uzak ve gerekli hijyenikte olmaması, spor türüne özgü gerekli elbise ve malzemelerin karşılanmaması, çocuklara sosyal ihtiyaçları için gerekli zamanın bırakılmaması, spor için önemli olan beslenme ihtiyacının karşılanmaması, sağlık ve sakatlıklar konusunda çocukların bilgilendirilmemesi, çocukların okul eğitimiyle ilgilenilmemesi ya da okul eğitimi için zaman ayırılmaması gibi hususlar spordaki ihmal davranışlarına örnek olarak verilebilir (Kerr ve ark., 2014, s. 750; UNICEF, 2010a, s. 12).

Sporda çocuk ihmal ve istismarı konusunda alt başlıklarından an az çalışılan alan ihmaldir. Spordaki ihmal konusunun istismarın diğer biçimlerine göre daha az çalışıldığı görülmektedir.

2.3. Sporda Çocuk Koruma

Çocuk dünyasının yetişkinlerin istismarına açık ve korumasız bir yönünün olması, spor eğitiminde fiziksel temasların yoğunluğu, rekabet, maksimum başarı, rekor,

derece gibi faktörlerin profesyonel sporların temeline yerleşmesi spordaki istismarın risk unsurları olmuştur. Bu duruma karşı Batılı ülkeler çocuk koruma programlarına yönelmiştir. Nitekim bir süre sonra hem ulusal düzeyde hem de Birleşmiş Milletler düzeyinde çocuk korumaya dair hassasiyetler artmaya başlamıştır.

Genel olarak çocuk koruma, ihmal ve istismara maruz kalan veya bir bütün olarak risk altında bulunan çocukların bakımı, korunması ve kendisiyle ilgili her türlü tedbirin alınmasıdır (Yolcuoğlu, 2009a, ss. 47-48; Beter, 2010, s. 27). Martin ve Pierson, çocuk korumayı “çocuğun kasıtlı olarak veya bir ihmal yoluyla verilen zararlardan korunmak için sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller tarafından gerçekleştirilen eylemler” (aktaran: Yıldırım Doğru ve ark., 2012 s. 26) olarak tarif eder.

Çocukları korumanın birincil sorumluluğu aileye aittir. Ancak aileler çocukları risklerden koruyamayacak durumdaysa ya da aile risklere sebebiyet veriyorsa böyle bir durumda yetkili kurumlar devreye girmektedir. İhmal ve istismarın yanı sıra kimsesiz çocuklar, suça itilen çocuklar, sokakta yaşayan çocuklar, şiddete maruz kalan ya da böyle bir ortamda büyüyen çocuklar için sosyal hizmet anlayışı gereği önlemler ve kurumsal müdahaleler yapılmaktadır. Hukuki boyutunun yanı sıra birçok sosyal hizmet uygulamaları ile çocuklar koruma altına alınmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde her uygarlığın çeşitli çocuk koruma anlayışları olmuştur. Nitekim günümüzde de her devletin farklı çocuk koruma sistemleri söz konusudur. Çocuklara dair hassasiyetlerin arttığı bu dönemde çocuk korumaya dair çok çeşitli yaklaşımlar ve farklı durumları dikkate alan sistemler gelişmeye devam etmektedir. Birinci dünya savaşından sonra küresel ölçekli kuruluşlar devletlere yol gösterici çalışmalarda bulunmuştur. 1923 yılında Uluslararası Çocukları Koruma Birliği ile gelişen süreç, 1989 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çağdaş halini almıştır.

Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili ilk sistematik kanun 1957 yılında 6972 sayılı “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun” olmuştur. Bu kanun 1983 yılında yerini SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) kanunu bırakmış, SHÇEK çocuk koruma sisteminin merkezi olmuştur. 2005 yılında yine ÇKK (Çocuk Koruma Kanunu) çocuklara dair en kapsamlı yasal prosedür olmuştur. (Yolcuoğlu, 2009a, ss. 57-58). SHÇEK 2011 yılında kapatılmış, sorumluluk Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına verilmiştir.

Çocukların ihmal, istismar ve her türlü riskten korunması amacıyla ortaya çıkan sistematik çalışmalar, geniş bir paydaş kesim ise yürütülmektedir. Farklı kurumların çocuklar için risk barındırması, çözümünde bu kurumlar ile çalışmadan geçtiğine dair bir kanaat oluşturmuştur. Nitekim spor kurumunun risklerle dolu olduğu gerçeğinin ortaya çıkması profesyonel spor organizasyonlarında çocuk koruma programlarına olan ilgiyi artırmıştır.

Sporda çocuk koruma 1990 yıllarla birlikte gündeme gelmeye başlanmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren İngiltere, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerde yüksek profilli taciz olaylarının yaşanması bu konuya olan ilginin artmasına neden olmuştur. 1993 yılında İngiltereli yüzme antrenörü Hickson davası bu konuda bir dönüm noktası olmuştur. Dava sonucunda Hickson, 15 cinsel istismar olayından 17 yıl hapis cezası almıştır. Benzer şekilde Avustralyalı triatlon antrenörü Sutton cinsel istismar ile suçlanmıştır. 1997 yılında Kanadalı buz hokeyi antrenörü James, çok sayıda cinsel istismar davranışından dolayı 3 yıl ceza almıştır. 2000'de Pratt, 2001 yılında da Griffin istismardan suçlanan diğer koçlar olmuştur. Cinsel istismardan Pratt 8 yıl, Griffin ise ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır (Kerr ve ark., 2014, s. 743; Boocock, 2002, ss. 99-100; Fasting, 2015, ss. 212; Brackenridge ve Kirby, 1997, s. 9).

Görüldüğü gibi çocuk istismarına dair ilk vakalar ve bu vakaların adli makamlara bildirilmesi olayı daha çok cinsel istismar üzerinden şekillenmiştir. Cinsel istismardan dolayı 1970'li yıllardan itibaren artan eleştiriler, koruma mekanizmalarının önünü açmıştır (Brackenridge ve Rhind, 2014, s. 333). Bu dönemden sonra çocuk yaştaki sporcuların akranları, eğitmenleri, antrenörleri, yöneticileri ve diğer yetişkinler tarafından istismara uğraması tehlikesine karşı korunma tedbirleri üzerine çalışmaya başlanmıştır.

Brackenridge (2004, s.329), sporda bireyler açısından korunacak hususları dört başlık etrafında şekillendirmektedir. Bunlar;

- Sporcuyu başkalarından korumak
- Sporcuyu kendisinden korumak
- Bireyi sporcu arkadaşlarından ve ailelerinden korumak
- Mesleğin itibarını korumak

Sporda çocuk koruma, spor ortamında ihmal, istismar ve risk unsurlarıyla başa çıkmak için oluşturulan her türlü fikir, eylem ve program olarak açıklanabilir (Kerr

ve Stirling, 2008, s. 310). İstismar olaylarının yanı sıra etnik, kültürel, ekonomik vb. birçok alanda çocuklara yönelik kötü muameleye karşı önlemlerin alınması, olaylar karşısında en uygun müdahalenin yapılması, gerekli bilimsel, yasal ve pratik düzenlemelerin teşvik edilmesi spordaki çocuk korumanın temelini oluşturmaktadır (Parasız ve ark., 2015, s. 647).

Sporda ilk organize çocuk koruma programlarının İngiltere, Kanada ve Avusturalya gibi ülkelerde oluşturulduğu görülmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi çocuk istismarına dair ilk davalar ve skandalların bu ülkelerde olması çocuk koruma programlarının tartışılmasını sağlamıştır. Çocukları korumaya dair artan hassasiyetler bu döneme kadar sporda gizlenen istismar vakalarının daha çok görünür olmasına ve bu davaların sahiplenip takip edilmesine neden olmuştur. Konuya artan ilgi, spor ortamlarında çocukları korumayı bir zorunluluk haline getirmiştir.

Sporda çocuk koruma programlarında öncü ülkelerden biri olan İngiltere’de Sport England ve Sport Coach desteği ile Çocuklara Karşı Kötü Muameleyi Önleme Kurumu (NSPCC) bünyesinde 2001 Sporda Çocuk Koruma Birimi (CPSU) kurulmuştur. Boocock (2002, s. 99), spor kamuoyunda çocuk istismarına dair üç olumsuz tutumun yaygın olduğunu söyler. Spor otoriteleri (1) soruna tepki koyma ya da başkalarını suçlama (başkasının hatası), (2) sorunu küçültme (önemli bir sorun değil), (3) sorunu inkâr etme (bu sporda gerçekleşmez) biçiminde tepkiler geliştirmiştir. Ancak bunun sürdürülemeyeceği ortaya çıkınca CPSU bünyesinde çeşitli politikalar ve eylem planları devreye koyulmuştur.

CPSU kuruluş aşamasında temel vizyonu şu şekilde maddelemiştir (Boocock, 2002, s. 102).

- Spor dalında suiistimal olaylarını en aza indirmek
- Çocuk ve gençlerin güvenlik ve refahını spor organizasyonlarının faaliyetlerine entegre etmek
- Çocuk çıkarlarının ön plana çıktığı bir kültür yaratmak
- Spor örgütlemelerinde çocuk koruma sistemlerini teşvik etmek
- Spor organizasyonlarında yer alan çocukların güvencesi olmak

Sporda çocuk koruma programlarına öncü olmuş diğer bir ülkede Kanada’dır. Spor organizasyonlarının özerk bir yapıya sahip olması Kanada’da ilk dönem ihmal ve istismarı önleme çabalarının önüne bir engel gibi durmuştur. Ancak Kanada spor

organizasyonlarının tepe kuruluşu Sport Canada, Sporun Finansmanı ve Hesap verebilirliği Çerçevesi (Sport Funding and Accountability Framework) (SFAF) ile Ulusal Spor Örgütü (National Sport Organization) (NSO) taciz ve istismar konusunda çeşitli politikalar ve sorumlu görevliler belirlemiştir. NSO, düzenli aralıklarla Sport Canada'ya raporlar sunmakta ve bu raporlar çerçevesinde yeniden finanse edilmektedir (Mazzucco, 2012, ss. 63-65).

Çocuk korumaya dair Coach of Canada (Canada Antrenörleri) koçluk ilkeleri ve standartları belirlemiş ve konuyla ilgili çeşitli eğitim çalışmaları yapmıştır. Dört temel ilke çerçevesinde (Katılımcılara saygı, Sorumlu Antrenörlük, İlişkilerde dürüstlük, Mesleğe saygı) ihmal ve istismar konusunda üyelerini bilgilendirmekte ve uymayanlara çeşitli disiplin cezaları vermektedir (Mazzucco, 2012, s. 65).

Diğer önemli bir husus da çocuk yaştaki sporcuların gelişimi dikkate aldığı Uzun Vadeli Sporcu Gelişim Modelidir (Long-Term Athlete Development Model). Bu model ile çocukların duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimleri dikkate alınarak uzun bir süreç içinde sportif gelişimlerini tamamlamaları hedeflenmiştir. Aşırı rekabet ve performans odaklı yaklaşımın çocuklar üzerinde yarattığı tahrifatı azaltmak amaçlanmıştır (Mazzucco, 2012, s. 65).

İstismar olaylarının medyada sıklıkla yer alması ile sporda çocuk koruma programlarını uygulamaya koyan diğer bir ülke Avustralya olmuştur. 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren Avustralya Spor Komisyonu (ülkedeki spor hiyerarşisinin tepe örgütü), spordaki istismar, taciz ve ayrımcılığa karşı bir strateji (Harassment-free Sport Strategy) geliştirmiştir. Komisyon 2001 yılından itibaren stratejiye çocuk koruma programını dâhil etmiş ve önleme çalışmalarının niteliklerini genişletmiştir. Spor komisyonu stratejinin hedeflerini şu şekilde belirtmiştir (Simms, 2012, s. 77):

- Spor endüstrisinin çocuk istismarı konusundaki bilinç ve anlayışını ve ilgili yasal ve ahlaki yükümlüklerini genişletmek.
- Çocukların istismar edilme riskini azaltmak için spor organizasyonlarından proaktif çalışmalar için taahhüt almak.
- Organizasyonların çocuk istismarına ilişkin olay ve iddialara uygun şekilde cevap verebilmelerini sağlamak.

Komisyon bu konuda üç aşamalı bir süreç izlemiştir. İlk olarak dünyadaki örnekler incelenerek yerel ve ulusal düzeyde mevzuatların ve çocuk koruma prosedürlerin

incelenmesiydi. 2. aşama üyelerin çocuk koruma alanında eğitilmesi ve antrenörlere Ulusal Koçluk Akreditasyonu Programı (National Coaching Accreditation Scheme) çerçevesinde çeşitli seminer ve konferanslar vermek olmuştur. Yine ihmal ve istismar ile ilgili kaygıları olan bireyler için bir irtibat noktasının kurulması ve bu irtibat noktalarında bulunan personellerin bilgilendirilmesi sağlanmıştır. Son olarak çeşitli düzeyde kurumlar arası işbirliği yapılması ve eylem planlarının oluşturulup uygulanması 3. aşama olmuştur (Simms, 2012, ss. 78-79).

İdari işleyiş ve kulüp sisteminin spor alt yapısı ve sorumluluklarına ilişkin daha karmaşık bir örgütlenme biçimine sahip olan Alman sporunda çocuk koruma programları diğer ülkelere göre daha geç işlenen bir konu olmuştur. Ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde başlayan çalışmalar 2010 yılında Münih deklarasyonu ile bir düzene oturtulmaya çalışılmıştır. DOSB (Deutscher Olympischer Sportbund-Alman Olimpik Sporlar Konfederasyonu) ve DSJ'nin (Deutsche Sportjugend-Alman Spor Gençliği) başlattığı istismarı önleme çalışmaları, 2010 yılından itibaren DSJ bünyesinde düzenli olarak bir araya gelen gruplar ile ulusal düzeye taşınmıştır. DSJ'ye üye her örgütün bir çocuk koruma sorumlusu görevlendirmesi ile yapılan toplantılar ile çocuk koruma programları için politikalar geliştirmişlerdir. Diğer ülkelere göre prosedür, politika ve uygulamalarda daha geriden takip etseler de internet platformu kurulmuş, çeşitli kılavuz ve kitapçıklar ile eğitim müfredatları oluşturulmuştur (Rulofs, 2015).

Sporda çocuk koruma programlarının farklı ülkelerde değişik gelişmeler gösterdiği görülmektedir. Ancak hemen hepsinin ortak bir noktası vardır ki, o da istismar skandallarının medya aracılığıyla bir hassasiyet oluşturması ve çocuk koruma programlarının bu şekilde tartışılmaya başlanmasıdır. Spor kamuoyunda bilenen gerçeğin ifşa olunması belli bir süre sessizlik, ret, inkâr gibi bir takım tepkileri beraberinde getirirse de oluşan duruma müdahale etmek kaçınılmaz olmuştur. Danimarka'da 1995 yılında cinsel istismarı konu alan bir belgesel ile (Charlotte Melin-1995) çocuk koruma gündeme gelmeye başlanmıştır. Bunun yanı sıra ABD, Hollanda, İspanya, Kıbrıs, Belçika Flaman bölgesinde ve dünyanın değişik bölgelerinden ulusal, yerel ve federasyonlar düzeyinde birçok çalışma yürütülmüştür (Lang ve Hartill, 2015).

Ulusal düzeydeki çalışmaların yanında federasyonlar, kulüpler, yerel yönetimler ve hatta dernek ve örgütler düzeyinde sporda çocuk koruma için bazı lokal girişimler

olmuştur. Kanada’da 2000 yılında spor görevlileri, antrenörler, oyuncular ve seyirciler gibi spor aktörlerinin davranışları hakkında bilgi alıp analiz edilmesini sağlayan davranış yönetimi sistemi Just Play programı bunlardan birisidir (Raakman, 2012). 2001 yılında Avustralya’da bireylerin ve kulüplerin taciz ve istismarı belirleme, önleme ve yönetmesine yardımcı olmak için tasarlanmış ve ücretsiz eğitim sağlayan internet tabanlı program olan Play by the Rules (Duncan, 2012), sporcu çocuklar ve ailelerine tavsiyelerde bulunan ve onlara kaynak sunan web sitesi Ten Signs of a Good Youth Sport Programme (Leench, 2012), Kanada’da spordaki istismar olaylarının ortaya çıkması ile örgütlenen ve spordaki istismarın görünür olmasını sağlayan Speak Out kampanyası verilebilecek diğer örneklerdir (Zubrack ve Kirby, 2012).

Türkiye’de sporda çocuk koruma ile ilgili ilk çalışmaları yapan federasyon, Türkiye Futbol Federasyonu’dur (TFF). TFF bölgesel gelişim liglerinde çocuk koruma programları kapsamında sporcu, sporcu aileleri ve antrenör eğitimlerinin üniversiteler ile koordinasyon içinde gerçekleştirilmesini istemiştir. 2015 yılından itibaren Beşiktaş, Fenerbahçe ve Başakşehir gibi futbol süper lig takımları Marmara Üniversitesi ile birlikte “Sporda Çocuk Koruma ve Eğitim Programları” gerçekleştirmiştir (Küçük ve ark., 2016, s.79). 2018 yılının şubat ayında ise, Eskrim ve Curling federasyonları sporda çocuk koruma semineri almayan antrenörlerin çocuk grupları çalıştıramayacağı ve bunun için yakın bir zamanda mevzuatı uygulamaya koyacaklarına dair basına açıklamalarda bulunmuştur (<https://aa.com.tr/tr/spor/eskrim-ve-curlingde-cocuk-koruma-hassasiyeti/1073917?amp=1>).

Türkiye’de sporcu ailelerinin sporda çocuk koruma hakkında farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada katılımcıların %63,7’sinin çocuk koruma hakkında bilgi sahibi olmadıkları ortaya çıkmış ve büyük bir kısmı sporda çocuk korumaya ihtiyaç olduğunu belirtmiştir (Küçük ve ark., 2016, ss.78-79).

3. YÖNTEM

Çalışma ile Türkiye’de örgütlü spor organizasyonlarında yaşanan çocuk istismarının durumu, spor kurumu ile istismar arasındaki ilişki, spor alt yapılarında çocuk istismarına dair bulgular, istismara maruz kalan çocukların tepkileri, ebeveynlerin bakış açısı vb. konular elit sporcuların deneyimleri ve antrenör ve yöneticilerin konuya bakış açıları ile irdelenmiştir. Bunun için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma, özellikle sosyal bilimlerde kişiler, gruplar, kültürler, sosyal ilişkiler gibi kompleks yapıları konu edinen çalışmalarda ön plana çıkmaktadır. Bilimsel çalışmalara konu olan bu özellikleri “nasıl” ve “niçin” sorusu üzerinden anlama, olguları olduğu gibi açıklama söz konusu olduğunda nitel araştırma yönteminin güçlü yönleri ön plana çıkmaktadır (Kümbetoğlu, 2005, ss. 33-34). Nitel araştırmalar konu üzerinden daha derinlemesine bir bilgi elde etmeyi kolaylaştırmakta ve her sosyal olgunun derinlemesine incelendiğinde kendi içinde ve diğerlerinden farklı derin ve zengin bir anlam taşıdığı fikrinden hareket etmektedir.

Nitel araştırmaların sosyal disiplinlerde önem kazanması metodolojik paradigma değişikliği ile yakında ilişkili olduğu söylenebilir. Koca’nın (2017, s. 34) ifade ettiği gibi nitel araştırmalar ontolojik ve epistemolojik olarak iki husus üzerinden şekillenmektedir: “Anlam” ve “bağlam”. Anlam ve bağlam sporun içindeki olguların daha geniş, zengin, derin ve bütüncül inceleme fırsatı sunmaktadır.

3.1. Veri Toplama Aracı: Bireysel Görüşmeler

Nitel araştırmalarda kullanılan yaygın veri oluşturma tekniklerinde birisi bireysel görüşmelerdir. Bireysel görüşmeler genellikle sosyal ilişki, olgu ve süreçlerle ilgili detaylı ve derinlikli bilgiye ulaşmak, özüne inmek, ayrıntılı ve bütünleştirici bir anlam sağlamak için kullanılmaktadır. Her araştırmanın amaç ve hedefleri olduğu kabulünden hareketle, bir kılavuza sahip olması gerektiği gerçeği veri toplama sistematığı ile mümkündür. Veri toplama aracı olarak bireysel görüşmeler, özellikle katılımcıların bakış açılarını anlamak, olay ve olgulara nasıl anlam verdiklerini anlamak amacıyla başvurulmaktadır (Berg ve Lune, 2015, ss. 139-140; Kümbetoğlu, 2005, s. 72).

Nitel araştırmalarda elde edilecek veriler araştırma alanında bulunan çevresel veriler (fiziksel, kültürel, sosyal, demografik vb.), süreçle ilgili veriler ve algılara ilişkin verilerden oluştuğu için (Kümbetoğlu, 2005, s. 43) sporda ihmal ve istismar konusuyla ilgili olabildiğince farklı unsurlar dâhil edilmiştir. Bundan dolayı çalışmada iki gruptan bilgi alınmıştır. Birinci grup 18 yaşından büyük aktif sporcu veya sporu bırakmış bireylerden oluşmaktadır. İkinci grup ise aynı zamanda eski sporcu olan antrenörler, federasyonlarda ve ulusal kulüplerde yöneticilik yapanlar ya da sporda istismar ve sporda çocuk koruma programları alanında akademik çalışmalar veya proje üreten uzman kişilerden oluşmaktadır. Birinci gruptaki sporcular ile çocuk ihmal ve istismarı konusuna ilişkin deneyimleri, tanıklıkları ve görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. İkinci gruptaki görüşmecilere ise “uzman görüşü” kapsamında başvurulmuştur.

Nitel çalışmalarda evreni temsil iddiası taşımadığı için örnekleme tesadüfilik aranmamaktadır. Dayandığı teorik temel göz önünde bulundurulduğunda genellikle kartopu örnekleme ya da amaçlı örnekleme seçiminin ön plana çıktığı görülmektedir (Kümbetoğlu, 2005, ss. 96-97). Nitel araştırmalarda genelleme kaygısı olmamasına karşın evren içindeki zenginliği ortaya çıkarma ve farklı deneyim ve görüşleri temsil etme ihtiyacı söz konusudur. Dolayısıyla çalışmada amaçlı ve kartopu örnekleme kullanılmış, ancak örnekleme grubunun belli bir çevreden oluşmamasına özen gösterilmiştir.

3.1.1.Sporcular ile Bireysel Görüşmeler

Araştırmada bireysel sporlarda (atletizm, boks, güreş, yüzme, tekvando, judo, jimnastik vs.) alt yapı eğitimi almış kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme için katılımcılarda elit kategorilerdeki ulusal ve uluslararası organizasyonlarda yer alarak derece ve madalya almış olmaları, milli sporcu olmaları gibi elit sporcu özelliği taşıyan nitelikler aranmıştır. Çalışma konusuna uygun olarak amaçlanan temel husus, sporu bir meslek ve hayat tarzı olarak benimseyen ve spora, müsabakalara yoğun zaman ayıran bireylerin araştırmanın konusu haline getirmektir. Nitekim Kılıcığıl (1998, s.1) elit sporcular için “sporculuk yaşantısı artık onun mesleğidir ve yaşamını spor faaliyetine göre düzenlemek zorundadır... Normal bir insanın iş çalışma mesaisi ne ise, elit sporcunun da odur; belki de daha fazladır... Elit sporcunun çalışma yerleri kulüpleridir. Yaptıkları antrenman işlerinin bir parçasıdır ve verim elde etmek içindir. Bu verim, spor sahalarındaki müsabakalarla anlam

kazanır ve yine işleri ile ilgilidir” der. Bu bağlamda elit sporcuların yaşantıları, deneyimleri ve spora bakış açılarının konunun niteliğine daha uygun olacağı düşünülmüştür.

Çalışmada farklı hususların etkisini incelemek ve konuya ilişkin farklı bilgileri toplayabilmek amacıyla yetişkin sporcuların değişik yaş, cinsiyet ve spor türlerine (bireysel) sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Yetişkinler ile yapılan görüşmenin içeriğinde 18 yaşına kadar olan süreç değerlendirilmiştir. Bunun için retrospektif bir yöntem kullanılmıştır. İstismar çalışmalarında çocukluk yaşantısındaki olumsuzlukları yeniden hatırlatması ve katılımcıların olayları gerçekçi bir bakış açısıyla anlatmama riski en yaygın şikâyetlerdir. Nitel araştırma ile yapılacak derinlemesine görüşmelerle bu olumsuzlukları minimum düzeye indirme amaçlanmıştır. İstismar gibi bir konunun çocuklarla çalışmanın zorlukların yanı sıra, elde edilen bilgilerin daha sağlıklı, gerçekçi ve güvenilir olması için retrospektif yöntemin araştırmanın amacına daha çok hizmet edeceği düşünülmüştür.

Veri toplama sürecinde 24 kadın, 12 erkek ile görüşme yapılmıştır. Erkekler ile yapılan görüşmelerde elde edilen verilerde çeşitliliğin düşmesi, buna karşın kadın görüşmecilerde farklı bilgilerin alınmaya devam etmesi iki grup arasındaki sayı farklılığının nedeni olmuştur. Araştırma grubu ile genelde İstanbul, Antalya illeri ile araştırmacının ikamet ettiği Batman ve komşu illeri olan Diyarbakır ve Siirt’te görüşülmüştür. Katılımcıların önemli bir kısmı çocukluk yaşantılarını İstanbul, Diyarbakır, Batman, Ankara ve Antalya illerinde geçirmelerini rağmen Türkiye’nin değişik bölgelerinde doğan ve büyüyen katılımcılar da mevcuttur. Böylece farklı katılımcılar ile konuya dair farklı bakış açıları değerlendirmeye dâhil edilmiş ve örneklem grubundaki çeşitliliğin artırılmasına özen gösterilmiştir. Araştırma grubu üniversite okuyan aktif veya eski sporculardan, öğretmenlerden, akademisyenlerden ve değişik mesleklerde çalışan bireylerden oluşturulmuştur. Katılımcıların 7’si güreş, 6’sı atletizm, 6’sı jimnastik, 5’i tekvando, 3’ü kick boks, 2’si eskrim, 1’i yüzme ve 6’sı da judo, karate, muay thai, boks (bu branşlarda birden fazlasını yapan katılımcılar olmuştur) branşlarında yarışmışlardır. 18-51 arası değişik yaşlarda sporculardan oluşan araştırma grubundan 24 kişikişi (%66,6) 18-25 yaş aralığındadır. 26-35 yaş aralığı ve 36 yaş ve üzerindeki grup 6’sar kişiden oluşmuştur(Daha geniş bilgi için bkz. Ek A). Sporun 1980’li yıllardan itibaren popüler kültürün daha önemli bir parçası olması ve performans düzeyinde yapılan spora katılımın artması dikkate

alınarak bireysel görüşme yapılan sporcuların 1980 ve sonrasında spor hayatına başlamış olmalarına dikkat edilmiştir.

3.1.2.Uzman Görüşleri

Nitel araştırmalarda kullanılan uzman görüşmelerinde amaç belli bir uzmanlık alanında teknik veriler toplamak ve konuyla ilgili derinlemesine bilgi, düşünce ve tutumları ortaya çıkarmaktır (Karasar, 2015 s. 167). Uzman görüşmeleri ile elde edilen bilginin çeşitlendirilmesi ve farklı perspektiften bakış açılarıyla konunun zenginleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu çerçevede daha geniş bilgi elde etmek amacıyla sporun değişik bileşenlerine başvurulmuştur.

Günümüz sporunun rasyonel bir organizasyon olduğu göz önüne alındığında, bu organizasyonun içinde değişik paydaşların olduğu görülmektedir. Antrenörler, yöneticiler, akademisyenler ve diğer profesyoneller (doktorlar, masörler, fizyoterapistler, yardımcıları) bunların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Çünkü bu kesim spordaki otoriteyi elinde bulundurmasının yanında, çalışmanın konusu olan istismar olgusunun da aynı zamanda faili ve tarafıdır. Konuyla ilgili yapılmış çalışmalarda bu kesim yer alan bireylerin genç sporcular için, mevkileri, statüleri ve organizasyonların imkânlarını elinde bulundurmaları açısından hem bir fırsat hem de bir tehdit unsurudur. Bu tehdit istismarın bütün biçimleri için de geçerlidir. Başarı odaklı rekabetçi spor anlayışıyla, gerek ulusal gerekse uluslararası başarıların prestijlerine olumlu etki edeceği ve maddi ve manevi getiriler sağlayacağı düşüncesi sporcular üzerinde baskı oluşturabilmektedirler. Bu baskı cinsel istismarın yanı sıra, fiziksel ve duygusal istismar süreçlerini de hızlandırmaktadır.

Çalışmada uzman görüşü kapsamında üç katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan ikisi eski sporcu kimliğinin yanı sıra antrenörlük ve yöneticilik yapmış olan, hali hazırda üniversitelerde görev yapan akademisyenlerdir. Sporda çocuk korumaprogramlarında aktif katılım gösteren ve bu konularda çalışmaları olan katılımcı görüşülen diğer bir birey olmuştur. Katılımcılar araştırmanın konusuna uygun bir şekilde amaçlı örneklem yöntemi ile seçilmiştir.

3.2.Görüşme Formları

Bireysel görüşmeler için hazırlanan görüşme formu, esnek strateji desenine uygun şekilde hazırlanmıştır. Belli bir konu ve soru listesi olacağı gibi görüşme konusundan

uzaklaşmadan, katılımcıların verecekleri cevaplara göre planlanmamış sorular da sorulmuştur.

3.2.1. Sporcular ile yapılan görüşme formları

Sporcular ile yapılan görüşme formu hazırlanırken bu konuda daha önce yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Cinsel istismar çalışmalarında Brackenridge, Fasting ve Kirby (Brackenridge, 1994; 2001; Brackenridge ve Kirby, 1997; Brackenridge ve Johnston, 2000; Brackenridge ve Rhind, 2014; Brackenridge ve ark., 2004; UNICEF, 2010a; Fasting ve ark., 2003; Kirby ve ark, 2000), duygusal istismar çalışmalarında Kerr ve Stirling (Kerr ve Stirling, 2008; Stirling ve Kerr 2008a), Gervis ve Dunn (2004) ve istismarın tüm boyutları ile incelendiği Kerr ve arkadaşları (2014), Alexander ve arkadaşlarının (2011) çalışmalarındaki metinler incelenmiş ve sorulabilecek konular hakkında notlar tutulmuştur. Alexander ve arkadaşlarının (2011) soru formundaki kategorilendirme biçimi benimsenmiş ve bu kategorilendirme çalışmaya uygun bir hale getirilmiştir (Bkz. Ek C). Bu bağlamda yarı yapılandırılmış görüşme formuna konu olan başlıkları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Demografik bilgilerin yanı sıra görüşmecilerin çocukluk yaşantısı
- Spora başlamadan önceki beden algıları ve spora başladıktan sonra bedensel değişimlerin bireylerde yarattığı etkiler
- Yaşanmış ya da tanıklık edilmiş sakatlıklar
- Hangi fiziksel istismar biçimlerine maruz kaldıkları ve bu eylemlere ilişkin tepki ve düşünceleri
- Hangi duygusal istismar biçimlerine maruz kaldıkları ve bu eylemlere ilişkin tepki ve düşünceleri
- Hangi cinsel istismar biçimlerine maruz kaldıkları ve bu eylemlere ilişkin tepki ve düşünceleri
- Hangi ihmal biçimlerine maruz kaldıkları ve bu eylemlere ilişkin tepki ve düşünceleri
- İstismar uğradıkları durumlarda aile ile paylaşıp paylamadıkları, ailerin bu konudaki tepkileri
- Ailelerin spor ortamı ile kurdukları ilişkilerin niteliği
- Spordaki ihmal ve istismar davranışlarının nedenleri

- Spor yapmanın yaşantılarına kattıkları ve spora ilişkin nasıl bir tutum içinde oldukları
- Spordaki çocuk koruma programları hakkındaki bilgi ve görüşleri

Yukarıda belirtilen temalar ekseninde oluşturulan sorular ile çalışmada aşağıdaki konular arasındaki ilişkiler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

- Modern sporların başarı (sonuç) odaklı profesyonelleşme ilişkisi ve modern sporlarda hâkim profesyonel spor söyleminin bireyleri özellikle de çocukları istismar alanına çekmede etkili olup olmadığı
- Spor kurumunda iktidar ilişkilerinin kurulması ve bunun istismar olgusuna etkileri
- Kültürel yapının istismarı kolaylaştırıcı söylem ve pratiklerinin spor kurumuna yansımaları
- Alt yapıların dikey hareketlilik için bir fırsat kapısı olarak görülmesinin ve özellikle ekonomik durum, yoksulluk gibi değişkenlerin ihmal ve istismar için bir alan yaratıp yaratmadığı
- Ailelerin çocukları altyapılara bırakma motivasyonlarının ve bu organizasyonlar ile kurdukları ilişkilerin etkisi
- Spordaki mekân özellikleri (soyunma odaları, duşlar, geziler, kamplar) ve beden ilişkileri (yakın temas, dokunma, öğretene-öğrenen ilişkisi) gibi spora özgü niteliklerin etkisi
- İhmal ve İstismar hangi mevkilerde bulunan kişilerce (arkadaşlar, antrenörler/eğitimciler, yöneticiler gibi) yapıldığı
- Hangi argümanların istismarda etki gücü olarak kullanıldığı ve çocuklarda baskı yarattığı
- Sporda çocuk koruma programlarının istismarı olgusunun etkileyip etkilemediği
- Spordaki ihmal ve istismarın çocukluk çağı ve çocukların sonraki yaşantılarında yarattığı etkiler.

3.2.2. Uzman katılımcı görüşme formları

Çalışma ile ilişkili olarak uzman görüşmelerinin iki önemli teması olmuştur (Görüşme formu için Bkz. Ek D). Birincisi, sporcu görüşmelerinin de temel konusu olan ihmal ve istismar olgusu. İkincisi de spordaki çocuk koruma programları.

İhmal ve istismar olaylarıyla ilgili olarak ulusal düzeydeki spor organizasyonlarında antrenör ve yöneticilik yapmış, sporun içinden gelen bireylerin görüşlerine başvurulmuştur. Spor kurumunda ihmal ve istismar olayları ile ilgili düşünceleri, bu konu ile ilgili yaşanan deneyimleri ve gözlemleri, deneyimledikleri ihmal ve istismar vakalarında nasıl davrandıkları, bu konuda diğer yöneticilerle beraber yaptıkları çalışmaların olup olmadığı sorulmuştur.

Yine ihmal ve istismardan korunmak için oluşturulan çocuk koruma programlarında kulüpler ve federasyonlar düzeyinde yöneticilere büyük görev düştüğü bilinen bir gerçektir. Sporda çocuk koruma ile ilgili herhangi bir çalışmalarının olup olmadığı, programlar konusunda yönetici ve antrenörlerin yaklaşımları, çocuk koruma programlarının Türkiye için gerekliliği ve istismarı engelleyip engelleyemeyeceği gibi sorular konusunda uzman katılımcıların fikirlerine başvurulmuştur.

3.3. Verilerin Analizi ve Değerlendirmesi

Katılımcılar ile görüşmelerde verilerin sağlıklı bir şekilde kayıt altına alınması için görüşme esnasında izin istenerek ses kaydı alınmıştır. Ses kaydına alınan veriler daha sonra yazılı metinlere dönüştürülmüştür. Elde edilen veriler analizi için içerik analizi ve betimsel analiz yapılmıştır. Bulguların birinci bölümünü oluşturan ve katılımcıların istismar deneyimlerini konu alan kısımda betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz için istismar olgusunun daha önceki kavramsal çerçevesine uygun temalar belirlenmiştir. Katılımcılardan elde edilen ve güçlü olanların kullanıldığı veriler duygusal, fiziksel, cinsel istismar ve ihmalin kavramsal çerçevesine uygun temalara dönüştürülmüştür. Temaların bulguları işlenmiş ve alt temalar ile çeşitlendirilerek yorumlanmıştır. Spordaki çocuk istismarını kolaylaştıran faktörlerin irdelendiği bulguların ikinci kısmında ise betimsel analizin yanı sıra içerik analizi de yapılmıştır. Betimsel veriler içerik analizi ile derinlemesine incelenerek birbirine benzer veriler aynı tema ekseninde yorumlanmış, belirli kavramlar çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Kümbetoğlu (2005, s.155), nitel araştırmaların analiz sürecinde verilerin dikkatli okunması ve elde edilen verilerin anlamlı bir şekilde ayrıştırılmasının gerekli olduğunu söyler. Verileri kodlanmanın önemli olduğunu, temaların oluşturulması sürecinde kodların katılımcılar tarafından tekrarlanan veya katılımcıların odaklanıldığı kavramlar etrafında oluşturulması gerektiğinin altını çizer. Bu anlamda

araştırmada elde edilen veriler daha 6nceden belirlenen başlıklar temelinde kategorileştirilmiş ve araştırmanın amacına uygun beri şekilde kullanılmıştır.

3.4. G6venirlik, Geçerlilik ve Etik Hususlar

Nitel araştırmalarda veri toplama ve değerlendirme s6recinde dikkate alınan konulardan biri araştırmacının rol6d6r. Araştırmacı kaç kişiyle, kiminle g6r6şeceği ve hangi soruları soracağından sorumlu olduğu için bu durum hem avantaj hem de dezavantaja d6n6şebilmektedir. 6nk6 araştırmacının kendisi veriyi toplama aracına d6n6şebilmektedir. Veri kaynağı ile olan yakın diyalogu, doğal akışını etkileyebilme ve s6recin bir parçasına d6n6şme ihtimali eleştirilen konulardan birisidir. Ancak aynı hususlar avantaja da d6n6şebilmektedir (Anag6n ve Ersoy, 2013, s. 385). Yani veri kaynağına yakın ve s6recin parçası olma gibi durumlar araştırmada elde edilen verilerin g6venirliğini de sağlayabilmektedir. Bu bağlamda ihmal ve istismar olgusunun 6zerinin 6rt6lme potansiyeli barındırması ve konuşulmasının 6zellikle mağduru rahatsız etmesi gibi sıkıntıları ancak ciddi bir g6venle aşmanın m6mk6n olduğu s6ylenebilir. Amaçlı ve kartopu 6rneklem kullanıldığı için g6r6ř6len her birey ile yakın bir kişi 6zerinden iletişime girilmiştir. G6r6ř6len kişiye 6ncelikle araştırma hakkında detaylı bilgi verilmiştir. S6z konusu bilgilerin bireyin duygusal, bilişsel ve sosyal y6n6n6 etkileyen, ekonomik olarak zarar g6rmelerine neden olan bir yapıda olmasından dolayı 6zellikle gizlilik ve etik konularda taahh6t verilmiştir. 6nk6 araştırmaya katılan bireylerin refahı ve g6venliği araştırma esnasında dikkat edilen temel nokta olmuştur. Sonuçta g6r6şmeciler araştırmaya g6n6ll6 katılan ve bu konuda bilgi vermekten imtina etmeyen kişilerden seçilmiştir. G6r6şme 6ncesi g6r6şmelerin ses kaydına alınmasının pratik olacağı kendilerine s6ylenerek s6zli izinleri alınmıştır. Araştırma ile ilgili bilgiler hatırlatıldıktan ve katılımcının rahat ve huzurlu olduğu anlaşıldıktan sonra g6n6ll6 onam formu (Bkz. Ek B) okutulmuş ve imzalatılmıştır.

G6r6şme esnasında katılımcı ile araştırmacı arasında herhangi bir hiyerarşik ilişkinin olmamasına ve samimi bir ortamda gerçekleştirilmesine dikkat edilmiştir. Bireye istemedikleri sorulara cevap vermeme seçeneğinin olduğu hatırlatılmıştır. G6r6şmede araştırmacının rol6 sorular sorarak katılımcının bu sorulara içtenlikle cevap vermesini sağlamaktır. Verilen cevaplar karşısında bireyi rahatsız edecek,

cevaplarını etkileyecek ya da herhangi bir görüş beyan edecek eylemlerden kaçınılmıştır.

Nitel araştırmaların spesifik konulara ve bir grubun konuya ilişkin algıları ve tutumlarını ortaya çıkarmaya dönük olduğu dikkate alındığında en önemli hususun i geçerlilik olduğunu söylemek yaniltıcı olmayacaktır. Sorulan sorulara verilen cevapların anlamlı ve tutarlı olduğunu göstermek amacıyla soru formunun değişik kısımlarında i geçerliliği sağlamaya dönük bir takım benzer sorular sorulmuştur. Yine benzer araştırmaların terminolojisinden, sorularından, yönteminden yararlanmak ve sonuçlarını karşılaştırmak güvenirlik ve geçerliliği artırmaktadır.

Nitel araştırmalarda güvenirliği etkileyen bazı değişkenler vardır. Toplanan verileri betimsel bir yaklaşımla kullanmak, daha önceki çalışmaların kavramsal çerçevesinden yararlanmak ve elde edilen verilerin analizinde başka araştırmacıların desteğini almak bunlardan bazılarıdır (Karataş, 2015, s.78). Söz konusu çalışmada özellikle araştırmanın taslağı ve soruların niteliği için önceden yapılan yerli ve yabancı çalışmalardan yararlanılmıştır. Bazı katılımcıların görüşme esnasında verdikleri bilgiler başka kaynaklar ile karşılaştırılmıştır. Yine analiz sürecinde verilerin temalandırılması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş ve danışmanı ile birlikte son haline getirilmiştir.

4. BULGULAR

Tez çalışmasının bu bölümü hem sporcu hem de uzman görüşmeleri sonucu elde edilen verilerin temalar altında birleştirildiği ve sistematik hale getirildiği bilgilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda iki ana başlık oluşturulmuştur. Birinci başlık elit sporcuların deneyimledikleri istismar davranışlarını konu edinen başlık olmuştur. İkincisi ise sporda istismarı kolaylaştıran etmenler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Temalar									
Elit Sporcuların Deneyimleri				Sporda İstismarı Kolaylaştıran Faktörler					
Fiziksel istismar	Duygusal İstismar	Cinsel İstismar	İhmal	Spor Alanında Kurulan İlişki Biçimleri	Sosyolojik Faktörler	Spora Özgü Mekânlar	Türkiye'deki Kurumsal Sorunlar	Diğer	
1. Dayak 2. Bir alet ile dövme/alet fırlatma 3. Yaralı ve yorgun halde antrenman 4. Aşırı antrenman 5. Sıklet kaygısı	1. Aşağılama 2. Kilo/boy/performans ile dalga geçme 3. İsim ve lakap takma 4. Sözel şiddet: Bağırma ve küfür 5. Baskı oluşturma 6. Sporcuyla görmezden gelme 7. Tehdit ve şantaj 8. Çocukluğunu yaşayamamak	1. Cinsiyetçi şaka/ Beden ve görünüşle ilgili cinsel yorumlar 2. Görüşme isteği/cinsel içerikli ifadeler ile davet 3. Rahatsız edici kötü bakış, sokulma ve temas 4. Cinsel ilişkiye zorlanma 5. İstismara tanıklık	1. Spor ortamındaki olumsuz atmosfer 2. Hijyen problemi 3. Malzemelerin yetersizliği 4. Yetersiz beslenme 5. Beslenme ve sağlık konusunda bilgilendirmeme 6. Sağlığa ve sakatlıklara müdahale eksikliği 7. Okul eğitiminin aksaması	1. Usta-çırak ilişkisi 2. Başarı ve performans odaklı yaklaşım 3. Aktörler arası başarı bağımlılığı 4. Doğallaştırma ve meşrulaştırma 5. Aşırı temas ve şiddetin olağanlaşması	1. Sosyo-kültürel faktörler 2. Ailelerin spor ortamı ile kurdukları ilişkiler 3. Ekonomi ve kır-kent olgusunun etkisi	1. Kamplar ve müsabaka amaçlı konaklanan yerler 2. Salonlar ve soyunma odaları	1. Çocuk koruma alanında yaşanan eksiklik 2. Sporcu merkezli anlayışın olmaması 3. Denetim, eğitim eksikliği ve diğer kurumsal sorunlar		

Şekil 3: Veri analizi sonucu oluşan tema ve alt temalar

4.1. Elit Sporcuların İstismar Deneyimleri

Bilimsel çalışmalarda hangi eylemlerin istismar olduğu sorusu için bir takım ölçme araçları geliştirilmiş ve bu araçlar üzerinden çözümlenmeler yapılmıştır. Ancak temel nokta sadece bu soruların yanıtlanması hususu olmayabilir. İstismar araştırmalarda soruların kalitesi kadar önemli olan diğer bir durum soruların cevaplayan kişi tarafından nasıl algılandığıdır. Çünkü çoğu kez bireyler deneyimledikleri eylemleri rahatsız edici olarak ifade etse de bunun taciz veya istismar eylemleri olduklarına ikna olmamaktadırlar. Örneğin istismar eylemleri üzerine yapılmış araştırmalarda dolaylı sorular ile taciz ve istismara maruz kaldıkları ortaya çıkan bireylere, “tacize uğradınız mı?” sorusu doğrudan sorulduğunda oranda büyük bir azalma yaşandığı görülmüştür. Dolayısıyla konunun eylemler üzerinden ortaya çıkarılması, üzerine konuşma şansı sağlaması ve bu bağlamda değerlendirilip tartışılması daha iyi sonuçlar verebilmektedir (Fasting, 2015, s.218).

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar spor ortamında istismar araştırmalarını zorlaştıran kurumsal faktörlere dikkat de çekmiştir. Çünkü spor ortamında başta şiddet ve istismar olmak üzere rahatsız edici eylemlerin olacağına dair söylemler ilk dönemde sporun değişik paydaşları arasında kabul görmemiş ve akademik çalışmalarda bile bu konular bir müddet tereddüt ile karşılanmıştır (Brackenridge, 2010, s. 401).

Bu bölümde saha çalışmalarında sporcu, antrenör ve idarecilerin benzer tepkiler verme eğiliminin devam edebileceği veya bireylerin bu olayların doğrudan konuşulmasından rahatsız olacağı gerçeğinden hareketle istismar konusunun spor ortamındaki eylemler üzerinden konuşulmuş ve tartışılmıştır. Katılımcıların yaşadıkları deneyimler ile ortaya çıkan veriler fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal davranışları temalarında birleştirilmiştir.

4.1.1. Fiziksel istismar deneyimleri

Spor kurumu, diğer kurumlarda yaşanan fiziksel şiddet biçimlerine benzer olarak kendi örgüsü içinde yeni ve spora özgü bir takım davranış kalıpları oluşturmuştur. David (2005), spordaki fiziksel istismar davranışlarını dört başlıkta kümelemiştir. Bunlar; bedensel ceza dâhil olmak üzere yetişkinlerden çocuk sporculara dönük şiddet; akran şiddeti; yoğun eğitimden kaynaklı şiddet ve müsabakalara katılımdan kaynaklı şiddettir. Spor ortamında fiziksel istismar bedene dayalı bir aktivite olması nedeniyle incelikle değerlendirilmesi ve üzerinde önemle durulması gereken bir

noktayı işaret etmektedir. Fiziksel istismarla başa çıkmada en önemli adım olan ortaya çıkarılması süreci alana özgü çeşitli zorlukları içermektedir. Özellikle performans artırmaya ve yarışmaya hazırlamaya dönük yoğun fiziksel aktivite sporla ilişkili birçok nedenden dolayı ortaya çıkarılması en zor fiziksel istismar biçimleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada çocuk sporculara tokat atma, yumruk gibi fiziksel müdahale, spora özgü materyal atma suretiyle zarar verme, yaralı ve yorgun olduğu halde antrenmanlara ve müsabakaya çağırma veya kendi isteği ile gitme, aşırı antrenman, sıklet kaygısından kaynaklanan ani kilo kaybı ve düzensiz beslenme gibi bir takım fiziksel istismar verilerine ulaşılmıştır.

4.1.1.1. Dayak

Çok küçük yaştan itibaren jimnastiğe başlayan, aile hayatı dâhil olmak üzere antrenörünün kontrolü altında olan Gamze, yoğun bir şekilde dayığa maruz kaldığını söylemiştir:

“Dayaktan bayıldığımı bilirim. Denge aletinde bir hareket vardı. Benim sürekli tek ayağım çıkıyor. Tek ayağım çıktığında ben de o hareketten vazgeçiyordum. Hareketten vazgeçmek çok kötü. Bazen sakatlık bile oluyor. Antrenör bana ‘eğer bir daha hareketten vazgeçersen senin için çok iyi olmayacak’ dedi. Yine denedim hareketi yaptığımda tek ayağım gelmedi. Ama hareketi yapmaktan vazgeçmedim. Hareketi yaptım. Kafamın üstüne çakıldım. Sonra antrenörün tepkisi şöyle oldu: ‘Senin tek ayağın gelmedi halde neden o hareketi yapıyorsun. Beni aldı, göğsümü dengeye vurdu ve ben bayıldım. Gözümü açtığımda annem başımın üstünde idi.’” (Gamze, Ateletizm)

Seda, antrenörünün fiziksel şiddetine maruz kalan diğer bir kişi. Ailesinin başka bir ilde ikamet etmesi sonucu sporu bıraktığını söylese de yaşadığı deneyimlerin kendisini spordan soğuttuğunu ifade etmiştir:

“Antrenörüm ile salon içinde kavga ettim. Bir keresinde ‘hareketi yapacaksın’ dedi. ‘Yapmayacağım’ dedim. Tekrar etti. ‘Ben yapmayacağım’ dedim. Sonra böyle bir arbeye yaşadık ve sonra topladım bavullarımı gittim İzmir’e. Korkuyordum. Jimnastiğin hareketleri zor oluyor. Zor bir hareketti. Daha doğrusu ben korkuyordum. Yapmak istemedim. Bir hareketin doğru yapılması için bazen bin defa yapman gerekiyor. Yani bir dengede çemberi yapmak için antrenmanda on bin defa doğru yapman gerekiyor ki yarışmada çıkıp doğruyu öyle yapacaksın.” (Seda, Jimnastik)

Kerim, spor hayatının büyük bir kısmını güreş eğitim merkezinde geçirmiştir. 1970’li yıllardan itibaren güreş sporunu canlandırmak ve başarılı neticeler almak amacıyla

kurulan merkezler, güreş alanında yetenekli çocuk ve genç erkeklere sıkı bir eğitim vermektedir (Hacısoftaoğlu, 2012, ss. 93-94). Kerim'e göre güreş eğitim merkezlerinde çocuk ve gençler arasında katı bir hiyerarşik düzen kurulmuştur. Bu hiyerarşik düzen içinde fiziksel şiddetin yoğun olduğunu ve en çok akranlarından dayak yediğini dile getirmiştir:

“Akranlarımda gördüm... Ama itilip sarsılma hafif kalıyor güreşçilerin yanında (gülerek). Aynı eğitim merkezinde çok yaşadım, şahit oldum. Ben daha hafifini yaşadım ama arkadaşlarım daha ağırını yaşadı. Onlar arasında günlerce maruz kalanlar oldu. Akranlarımdan günlerce, dediğim gibi, daha öncede söylemiştim, ağlayanları, gözyaşı dökenleri gördüm. Daha çok okula gitmek istiyorduk. Çünkü akran şiddeti yaşamıyorduk. Okuldan çıkarken ağladıklarını gördüm yani. Okula gitmek istiyorduk.” (Kerim, Güreş)

Spor ortamlarında, özellikle bireysel sporlarda eğitim bazen fiziksel cezalara dönüşmektedir. Birden fazla dövüş sporu yapan ve yaptığı sporların tamamında başarılı olan Kader, cezalandırma biçimini şu şekilde ifade etmiştir:

“Mesela bizde şöyle bir şey var. Küçüğüz, fiziksel yeterliliğimiz azdır. Mesela Spanik dediğimiz, hocamız ya da arkadaşlarımız ile maç yaparız. Hocamız o an bize kızgın ise normalde yapmadığımız şey olan kızlar ve erkekleri dövüştürdü. Normalde bu bir eşitlik değildir. Bir kadının fiziksel gücü ile bir erkeğin aynı değildir. Normalde antrenör ne yapar? Erkek ve kızları dövüştürdüğünde ‘yavaş vur’ der, erkeğin gücünü kısıtlar. Kızgın olduğu zaman ‘vur, güçlü vur’ diye bağırır. Sizi cezalandırıyor. Hatta arkadaşın yapmıyorsa bile, sizi alıyor karşınıza, antrenman adı altında o vuruyor. Ben çok ciddi derece antrenörümden yediğim dayağı, tekmeyi biliyorum yani. Ve çok ağır bir şekilde. Düşünsenize adamın belli bir kilosu var, belli yaşı, tecrübesi var. Ben ise küçük bir kız çocuğuyum. Sizi karşınıza alıyor. Sizi kendi rakibinizmiş gibi dövüyor yani. Bunu da performans için değil, huncunu çıkarmak için yapıyordu.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu).

4.1.1.2. Bir alet ile dövme, alet fırlatma

Sporcuların yaygın yaşadıkları olaylardan birisi de bir alet ile şiddet görmesi ya da spora özgü araçlar ile dövülmesidir. Özellikle bireysel sporlarda antrenörler antrenman esnasında veya müsabaka sonrasında sporculardan bekledikleri performansını göremediklerinde başvurabilmektedir. Beklentileri yerine getirmediğinde karşılaştıkları durumu katılımcılar şöyle aktarmıştır:

“Bir alette koşarken, dediğim gibi korku işin içinde olduğu için, bir hareket yapıyorsun, denge aletinde takla atıyorsun. Normalde her gün yaptığınız bir şey. Ama o gün gelip orada onu bir türlü yapamıyorsunuz. Bu antrenörü

çileden çıkararak bir şey. O da terliği fırlatıyor işte. Ağlıyorsun. Bir şey yapmıyorsun. Alıp geri fırlatan arkadaşım var. Bir şey yapmıyorsun yani. Sen ona surat yapıyorsun o sana surat yapıyor falan.” (Elvan, Jimnastik)

“Genelde alacağımız maçı verdiğimizde, bu içtiğimiz pet şişe su var ya, genelde onları kafamıza yerdik. Nasıl yeniliyoruz diye. Çok sık oluyordu, çünkü sürekli yeniliyorduk çocuk yaşta. Tekvandoda çok ileri gidemedik.” (Mustafa, Tekvando/Muay Thai)

Tekvando, karate, kick boks gibi sporlarda bazı antrenörlerin antrenmanlara sopa ile geldikleri ve bunu kullanarak sporcular üzerinde bir güç oluşturdukları görülmüştür:

“Teknik yapıyorsunuz. Kendinizi bir açıda sabit tutmanız lazım. E yoruluyorsunuz artık bir süre sonra. Hoca bizi tutuyor. O ara yoruluyorsun tabii. Hoca birden dönüyor. Vay ‘sen neden indirdin’ deyip vuruyor yani sopa ile.” (Kaya, Karate)

Katılımcılar genel olarak antrenör ve akran dayacağına maruz kaldıklarını ifade ettikleri gibi özellikle dövüş sporlarında fiziksel olarak daha güçlü kişiler ile eşletirilerek gizli şiddet gördüklerini dile getirmiştir.

4.1.1.3. Yaralı ve yorgun halde antrenman ve müsabaka yapma

Sporun şiddet ile endemik olduğuyla ilgili ortaya atılan fikirlerin beslendiği temel noktalardan birisi yaralı ve yorgun bir şekilde antrenmana ya da müsabakaya çıkma zorunda kalmaktır. Hem Alexander ve arkadaşlarının (2011, s. 81) hem de Mc Pherson ve arkadaşlarının (2013, s. 47) Birleşik Krallık’taki çalışmalarında fiziksel istismara maruz kalan çocuklarda en yüksek oran, (sırasıyla yaklaşık % 55, % 35) yaralı ve yorgun olduğu halde spor yapmaya zorlanmak olmuştur.

Çoğu antrenör özellikle sporcu milli takım düzeyinde ise her şeye rağmen devam etmesi yönünde bir baskı uygulamaktadır:

“Oldu, o şeyler bayağı bir oldu. Ben genelde kaburga kırıkları ile çok yaşadım. Genelde kaburga batması, kırılması çok kötü. Nefes alamıyorsun. Bazen söylüyordum, bazen söyleyemiyordum. Bir defa söyledim battığını, ‘sökülse de güreşeceksin’ denildiğini duydum. Kaburgalarım sökülse de kopsa da güreşeceksin. Artık kolum kırılrsa da, kopsa da çıkıp güreşeceksin. Biz de öyle motive oluyorduk ki, çıkıyorduk, güreşiyorduk yani... Müsabaka ortasında bile oluyordu. Devre arasında falan ‘hocam, buram battı’ falan derdik. ‘Burası da sökülse de güreşeceksin.’ Artık bizim için daha motive edici oluyordu, bilmiyorum... Çeyrek final maçında İsraili ile güreşirken ön göğüs kafesi iki parmak içeri göçtü. Sıcakken bir şey hissetmiyordum. Yarı finalde Gürcü’ye yenildim. İki maç arasında çok boşluk yoktu o an hissetmedim. Ağrıdı ama maçta da söyleyemedim. Sonra üçüncülük maçında

çok ağrımaya başlamıştı. Nefes alamayacak düzeye gelmişim. Hocaya söyleyemedim. Çünkü Ermeni ile güreşecektim. Söyleyip çıkmamam vatan hainliği ilan edilirdi.” (Kerim, Güreş)

Benzer bir görüş Cevat tarafından da dile getirilmiştir.

“Benim kaşım yarıldı, dikiş atılması lazımdı. Dikiş attırtmadı hocalar. İz kalmasin diye. Doktor bir hafta antrenman yapmamam gerektiğini söyledi. Ben kafam yarılmış halde hocalar beni zorla antrenmana soktu. Milli takım hocaları zorla antrenmana soktu... Aşırı bir baskı vardı, mecburen yapmak zorunda kalıyordum. Yani değişik bir şey ya! Böyle mesela kötü hissediyorsunuz ama kimseye söyleyemezsiniz, canınız yanıyor ama yanmamış gibi yapıyorsunuz.” (Cevat, Güreş/Judo)

Sakatlıklar, yaralanma ve hastalıklar konusunda sporcular ve antrenörleri arasında yaşanan önemli bir sıkıntı güven ilişkisidir. Sporcular, yaralı ve yorgun olduklarını antrenörlerine inandıramamaktan yakınmaktadır. Antrenörler genelde böyle bir mazeret ile karşılaştıklarında sporcularını denetim ve kontrolden geçirmektedirler:

“Tabii, günde çift antrenman yapıyorduk. Sömestr ya da yaz tatilinde sabah saat 9-12 arası çalışırdık. Daha sonra üç saat dinlenir akşam tekrar dört-beş saat akşam antrenmanı çalışırdık... Yaralı ve yorgun olduğumuz halde çalıştırıldık. ‘Bir şeyin var mı, nasıl hissediyorsun?’ falan gibi şeyler demezlerdi zaten. Mecbursun geleceksin. Gelememe gibi bir durum yok. Hastalıktan geberirsen, 40 derece ateşin olsun o salonun içine gireceksin. Orada antrenörün bakacak sana eğer gerçekten inanırsa senin yollar o. Ya da salonda yatarsın.” (Sezen, Jimnastik)

Sporca elit seviyeye ulaşmaya ve zirvede kalmaya devam etmek için spora yerleşmiş kurallardan bir diğeri de antrenmanları düzenli olarak, her gün yapmaktır. Çoğu kez hastalıklar ve yaralanmalar bu düzeni bozduğu için sporcular için adeta bir kâbusa dönüşmektedir. Sporcular bir gün antrenman yapmadıkları zaman rakiplerinin gerisinde kalabilecekleri korkusunu yaşamaktadır. Bundan dolayı antrenörün iznini aldıkları halde ısrarla antrenman yapabilmektedir:

“Gidiyordum. Ben çok gidiyordum. Bizim antrenörümüz bizim gerçekten başarmamızı istiyordu ama bir sporcu kendisi istemedikten sonra isterse herkes yönlendirsin gitmez yani. Kolum alçıda olduğu halde ben antrenmana gidiyordum. Yani başarmak isteği, özellikle başarıya yaklaştıkça ve başardıkça seni daha çok kilitliyor bu işe. İstiyorsun yani. Bir şekilde öne geçmek istiyorsun.” (Kaya, Karate)

Sporcu hayatı boyunca sadece antrenman tarafından değil, aile bireylerince de benzer bir fiziksel istismar yaşayabilmektedir. Fatma, babasının yarım kalan spor hayatını

devam ettirmek zorunda kalan genç bir sporcu. Ailesinde herkesin küçük yaşta dövüş sporu yaptığını, babasının da ailevi sebeplerden dolayı sporu erken bıraktığını ve ilerleyemediğini beyan etmiştir. Bu yüzden Fatma, spor konusunda babasının baskısını altında, neredeyse babası adına da yarışmıştır:

“Türkiye şampiyonasına yakın kolum kırılmıştı. Antrenman yapmaya devam ediyordum. Antrenmanlarda bir sorun yoktu. Kırık kolla Türkiye şampiyonasına gittim. Maça çıkmadan önce alçıyı çıkarıyordum. Korumalık vardı. Üstü bezlerle sarılı. Maç yapıyorum ve maçta kırık olan kolum bu sefer çıktı. Kırık kol çıktı. Çok ağrıyordu. Yani kolumu oynattığımda ‘tık tık’ ses geliyordu. Yenerken yenildim o maçta. Babam benle muhataplığını kesti. Otelde iki yabancı gibiyiz. Diyorum ki ‘doktora götür, kolum acıyor’ diyorum. ‘hayır’ diyor. ‘Bir şey yoktur. Olsaydı sen duramazdın yerinde’ ve ben üç gün doktora gitmedim. Daha sonra İstanbul’a döndüğümüzde doktora gittim ve çıkık olduğu ortaya çıktı. O çıkığı yerine oturtular ki kırık hiçbir şey değil. Çıkığı yerine oturtmak hayatımın en büyük acısı. Bu kadar büyük bir acı yaşamamıştım. Kırık hiçbir şey. Beş kişi aynı anda bastırıyordu. Feci bir acı.” (Fatma, Tekvando)

Sporcular hem antrenmanlarda hem de müsabakalar esnasında yaralandıkları ya da sakatlandıkları halde devam etmek zorunda kalmışlardır.

4.1.1.4. Aşırı Antrenman

Çocuk yaşta fiziksel gelişimin devam etmesi ve yine ergenlik döneminde kemik ve kas gelişiminin uyumsuz, kas ve tendon yapılarının esnek olması aşırı yüklenmelere bağlı yaralanmalara neden olabilmektedir. Özellikle dirsek, diz ve ayak bileğindeki yaralanmalar ergenlik sonrasında devam etmektedir (Gül, 2011, s. 119). Ergen (2004, s. 29), çocuklarda büyüme bölgelerinin travmalara duyarlı olması, koruyucu hareket kalıplarının ve motor becerilerin henüz gelişmemiş olması, vücudun koruyucu malzemeler konusunda yeterince gelişmemiş olması gibi birçok nedenin çocukları yaralanmalara açık hale getirdiğini söyler.

Kaya, antrenman süreçlerini iyi bilmediklerinden dolayı yorulduklarını ve herhangi bir önlem almaksızın süreci sonuna kadar götürmeye çalıştığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Mesela kendimiz günde iki antrenman yapacağız diye şartlamışız. Bunu yapmak için sabah ağırlık yaparsın, akşam hafif çalışırsın. Biz bunu tam bilmediğimiz için çok yoruluyorduk. Antrenman süreçleri o yüzden hep yorucu geçiyordu. Diğer antrenmana gidecek haliniz kalmıyordu. Yine de gidiyorduk. Mecburen. Şampiyon olmak, o hayallerimizi gerçekleştirmek için

çok sıkı antrenman yapıyorduk. Bazı antrenmanlar yaptığımız zaman her şeyden vazgeçiyorduk. Ne bileyim? Gideceğiz, gezeceğiz bir yerleri yine de gitmiyorduk. Gene antrenman yapıyorduk. Günde üç idman yapıyorduk. Sabah kalkıyorduk, koşuyorduk. 'Yine bir idman koyalım' diyorduk. Hep böyle yoğunluk içinde geçiyordu." (Kaya, Karate)

Profesyonel bir ekibin denetimden uzak, başarı hırsına kurban olacak şekilde aşırı antrenman yapan ve bundan dolayı ciddi sıkıntılar yaşayan sporcuların olduğu görülmüştür:

"Aşırı antrenman yaptığım oldu. Ben istiyordum. Antrenörden habersiz... Bizim evin yanında bir park vardı. Her zaman sabah namazında uyanırdım. Çıkardım antrenmana, sabah erkenden antrenmanımı yapardım. Çıkardım koşardım. Eve gelip dinlenirdim. Yine ondan sonra takım antrenmanına giderdim. Öğlen takım antrenmanından çıktıktan sonrada... Yani günde 3 antrenman yapıyordum. Bu bir süre sonra beni çökertti. Çünkü yeterince beslenme yok. Yeterince dinlenemiyorsun. Bunlar olmadığı zaman çöküyor insan. Tabii o zaman küçükken takviye ilaçlar hiç bilmiyorduk." (Veysi, Güreş)

Sporun yoğun temposunun kadın sporcuların özel günlerine denk gelmesi yaşanan diğer bir sıkıntı olmuştur. Tempolarını aksattıkları halde bazı kadınların regl sürecini ağırlı geçirmesi bile antrenmanlara ara vermeye geçerli bir neden olmamıştır:

"Kadınların özel günleri oluyor. Mesela orada ilk iki gün kendimi bitkin hissediyorum. Ben bitik bir durumda oluyorum. Ama ona rağmen antrenman yapıyoruz. Hocamız ilk gün antrenman yaptırmıyor. İkinci günü yaptııyor. Zaten ilk gün yapamazsınız. Ben ikinci gün de çok kötüyüm. Mesela yarış oluyordu. Yatmak zorunda kalıyordum. Hoca da üzülüyordu. 'Sana yaptırmak istemiyorum ama mecburen yapmak zorundasın' diyordu." (Ceylan, Atletizm)

Çocukların yetişkinlerden farklı olduğu kabulünden hareketle ağırlık ve kuvvet çalışmalarının çocuklara göre belirlenmemesinin onları hem içinde yaşadıkları gelişim dönemlerinde hem de ilerleyen yaşlarda ortaya çıkabilecek olası sonuçlardan dolayı mağdur edebilmektedir. Yaşanan sıkıntılar sadece fiziksel ve psikomotor becerilerle sınırlı olmamakta; sosyal, bilişsel ve cinsel gelişim alanlarını da etkilemektedir (Açıkada, 2004, s.23).

4.1.1.5. Sıklet kaygısı

Elit sporcuların müsabakalara yakın yaşadığı sıklet kaygısı onları zorlayan bir atmosferin içerisine sokmaktadır. Yarar ve arkadaşları (2017) güreş sporcuları ile yaptıkları çalışmada sporcuların mevcut kilolarının iki sıklet arasında olması,

rakiplerine karşı avantaj yakalama isteği ve üst sıklıkta kendini yetersiz görme gibi nedenlerden dolayı kilo verdiklerini ortaya çıkarmıştır. Ancak hızlı kilo alıp verme sporcuların sakatlanmalarına ve yaralanmalarına neden olduğu gibi performanslarını da etkilemektedir (Ersoy ve Hasbay Büyükkaragöz, 2012).

Sevda kilo kaybetmeye müsabakalara yakın bir zamanda başladıklarını ve yaşadıkları en ağır sıkıntının susuzluk olduğunu söylemiştir:

“Yani diyet yapıyorduk. Antrenman zaten egzersiz anlamında sürekli yapılıyordu. Onun dışında yemek az yiyorduk. Şu mesela: sana bir hafta su içirmiyorlardı. Sadece günde bir soda içiyorduk. Yemek hiç verilmiyordu tabii son bir hafta. Kilo vermeye girdiğimiz zaman çok çabalıyorduk... Bir alt sıklıkta güreşiyorsun. Benim kilom 60 ise 55’te güreşmem lazım. Çünkü vücuttaki suyu attıktan sonra hesaplanıyor... Çok aç kaldık çok hem de (gülerek). Özellikle susuz kaldık tabii. Çok zor tabii bireysel sporlar, dövüş sporları. En çok unutmayacağım yön de susuz kalmaktı. Orada su içmiyorsun, vücudu susuz bırakıyorsun ki kilo vermek için.” (Sevda, Güreş)

Bir alt sıklığın avantaj olduğuna dair yaygın görüş, her sporcuyla kilo düşmeye ikna eden temel fikir olmuştur. Çoğu kez sporcuların kendine özgü gelişimleri ve başarılı olabilecekleri sıklıklar dikkate alınmamıştır:

“Özellikle yıldızlar kategorisinde yarıştığım zaman bayağı bir kilo kaybettim. Kilomun altındaki sıklıkta yarışabilmek için düşünüyordum mecburen. Çünkü bir alt sıklıkta kendimi daha iddialı hissediyordum. Mesela Türkiye şampiyonası belirleniyor. Antrenör ile konuşmaya başlıyorum. İki kilo yukarıda ya da aşağıda oluyorsun. Genelde bir alt sıklığı tercih ediyorsun. 42 kilo isem genelde 44 kiloda dövüşmeyi seçmem. 40 kiloda dövüşürüm. Böyle karar verdikten sonra kilo vermeye başlıyorsun. İlk başlarda çok amatörce düşünüyorduk. Bir hafta kala suyu, yiyeceği her şeyi kesiyorduk. Oruç tutar gibi.” (Nuray, Güreş)

Yarışabileceği sıklığa yakın bir kilosu olan Şahin, takım arkadaşı için kilo düşmek zorunda kaldığını ve bir alt sıklıkta dövüştüğünü söylemiştir:

“Bizim en büyük sıkıntımız o zaten. Mesela maç oluyor. Mesela benim takımında 63 kiloda yarışacak bir arkadaşım varsa ben o kiloda dövüşemiyorum. Girerim ama kendi takım arkadaşımınla neden dövüşeyim. İkimizden biri gidecek ve birimiz milli takıma giremeyecek. O yüzden bizden biri kilo vermek zorunda oluyor. Kilo verirken de bazen yeri geliyor yemeden antrenman yapmak zorunda kalıyoruz. Vücuttaki suyun çekilmesi gerekiyor. Bende çok yağ olmadığı için vücuttaki sudan gidiyordu. İki üç gün öncesinden başlıyordum. Her şeyden kesiliyorduk. Eğer çok öncesinden

başlasaydık performansımız çok etkileyebilirdi. Antrenman yapamıyoruz.”
(Şahin, Kick Boks)

Sıklet kaygısını farklı yaşayan, takım arkadaşı için kilo almak zorunda kalan diğer bir sporcu olan Deniz, antrenörlerin başarılı iki sporcusunu aynı sıklette dövüştürmek istemediğini ve kilo alma konusunda baskı gördüğünü ifade etmiştir:

“Ben bir yıl yıldızlardayken 56 kiloda dövüştüyordum. Ama ben maç dönemlerinde iken çok strese giriyordum ve 52 kiloya kadar düşmüştüm. Sürekli kilo almaya çalışıyordum. Hoca artık bana gecelerde bile zorla yemek yediriyordu. Yemeklerde başımda duruyordu. Ben de tam tersi idi. Ben kilo almaya çalışıyordum. Bir de takım içindi galiba. 52 kiloda dövüşen başka arkadaşım vardı. Kendi kulübümden. Hoca herkese bir sıklet belirlemişti. Hani ben de 53-54 kilo idim. 56 olmam lazımdı. Ben maç dönemleri stresinden dolayı daha da zayıflıyordum.” (Deniz, Güreş)

Jimnastik gibi bazı sporlarda sıklet kaygısı olmasa da alabilecekleri ufak kiloların yapacağı hareketlere etki edebileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla jimnastikte gramlar ile ifade edilebilecek kilo almalarına karşı antrenörler tedbir almakta ve o süreçlerde sporcular aç ve susuz bırakılmaktadır.

“Çünkü bizim antrenörümüz şöyle bir insandı. Zamanında Romenlerle çalışmış. Romen antrenörlerden ne gördüyse onu bize yapmaya çalıştı. Bu yüzden biraz form sıkıntıları yaşadık. Antrenman başında bizi her gün tartardı. Ve o tartının verilerini salonun girişine asardı. Büyük büyük. Ben hala da hiç kimsenin yanında tartılmam. Kendi kendime tartılırım. Tartı fobim başladı gibi bir şey. Çünkü 200 gr fazla çıksam, milli takımdasın, akşam hiç yemek vermediğini hatırlarım. Hiç yemek vermemişti. Ve bana iki tane mandalina vermişti. Ben hala mandalina kabuklarını severim (gülerek). Doymadığım için kabukları ile birlikte yedim.” (Çağla, Jimnastik)

Sıklet kaygısı ile birlikte kullanılan ilaçlar sporcuların sağlığını tehdit etmektedir. Tüm fiziksel aktivitelere rağmen istedikleri sıklete girmeyi başaramayan çocuk yaştaki elit sporcular, son çare olarak vücuttan fazla sıvıyı atmak için hap kullanımına başvurmuştur:

“Tabii, tabii. Hatta bilinçsizce diüretik bile kısa bir süreliğine kullandık. Çünkü bizde son tartıya çıkana kadar yarım kilo, bir kilonuz fazla olabilir. Onu saunaya gidip su kaybı ile atabiliyorsunuz. Onu beceremezseniz, antrenörlerimizden gizli, büyük abilerimizden duyduğumuz bir ilaç vardı. Çok tehlikeli, gizli saklı aldığımızı hatırlıyorum. Zordu, çocuk yaşta çok zordu.”
(Asiye, Judo)

Müsabakaya yakın bir zamanda fazla kilolarını ilaç ile vermek zorunda kalan diğer bir sporcu Fatma olmuştur:

“Bir kere şöyle bir şey hatırlıyorum. Kırk iki kiloda yarışacaktım ve bir kilo fazlam vardı. Ertesi gün tartı vardı ve benim kilo fazlam vardı. Gece saat 2 de, bizim karşıımızda futbol sahası vardı, babam ile gidip orada koşmuştum ki çok kötü bir diyet yöntemimiz var. Hiçbir diyetisyen ile konuşmuyoruz. Kendi kafamıza göre yapıyoruz. Ne yapıyoruz? Yemek yok. Ama antrenmanlara devam. Sadece çorba içiyoruz... Çok sağlıksız. Beş kilo veriyorduk. Erkekler on kilo vermek zorunda kalıyorduk. Ola ki vermezsek hap kullanmaya başlıyorduk. İdrar sökücü. Lasix gibi. Büyük abdest için de bir tane kullanıyorduk. Bunlar bir, bir buçuk kilo giderebiliyordu... Çok saçma bir sistemdi. O kadar çok çalışıyorsun ki kilo vermek için ama vücudunda güç kalmıyor. Maçta da yeniliyorsun.” (Fatma, Tekvando)

Yakın zamanda bir bireysel sporda kulüp, milli takım antrenörlüğü ve federasyon yöneticiliği yapan Serdar, Türk sporunda yaşanan bu hususların bilinçsizce ve denetimden uzak yapıldığını dile getirmiştir:

“Türk sporunda aslında şöyle bir sıkıntımız var. Özellikle güreşçilerden kalma bir gelenek bu. Spor tarihi ile de ilgilendiğim için, kaba mantık şuydu: Bir sıklet aşağıdaki ile yaparsam kesinlikle onu yenebilirim. Niye? Çünkü ben aslında daha fazla kiloluyum. Ama kilo düştükçe kaybedilen sıvı, kaybedilen enerji, dayanıklılık gibi durumlarda aslında çok büyük avantajları da yok. İlerleyen dönemlerde su kaybı ile yani dehidrasyon ile yapılan sıklet ayarları yüzünden çok ciddi böbrek ve mide sorunları ortaya çıktı. Ve insanlar bu sefer sağlıkları yakın zamanda değil ama çok ciddi kilo düşmüş sporcularda 15-20 yıl sonra yani sporu bıraktıktan 10 yıl sonra çok ciddi rahatsızlıklara sebep vermeye başladı... Bugün bile halen 60 kiloluk bir adama 6-7 kilo düşüren hocalar var. Hala da var! Bilindiği gibi % 2'den fazlası büyük bir sıkıntı aslında ve ciddi rahatsızlıklara sebebiyet verir. Bunun tek sebebi başarı kaygısı. Başka da hiçbir şey değil yani.” (Serdar, Uzman)

Kısa süre içerisinde hızlı kilo alıp vermenin yarattığı olumsuzluk, denetimsiz bir şekilde çocuk sporcuların ilaca başvurma süreçleri ile devam edebilmektedir.

4.1.2. Duygusal istismar deneyimleri

Daha önce genel bilgiler kısmında duygusal istismarın diğerlerine göre en yaygın ama somut sonuçları olmaması nedeniyle ortaya çıkarılmasının zor olduğu istismar biçimi olduğuna değinilmişti. Aynı durumun spor kurumunda yaşanan duygusal istismar için de geçerli olduğunu belirtmek gerekir. Kerr ve Stirling'in (2008, s.315) duygusal istismar ile ilgili yaptığı çalışmalarda fiziksel bir takım eylemler, sözlü davranışlar, ilgi ve destekten yoksun bırakma şeklindeki bazı davranışlar araştırmaya

katılan katılımcıların maruz kaldıkları eylemler olduğu görülmüştür. Aşağılama, bağırma ve küfür, kilo, boy ve performans ile dalga geçme, isim takma, baskı oluşturma, sporcunun kariyeri ile tehdit ya da şantaj ve görmezden gelme gibi eylemler çocuk yaşta katılımcılara uygulanan duygusal istismar davranışları olmuştur.

4.1.2.1. Aşağılama

Spor kurumunda yaşanan temel istismar biçimlerinden biri aşağılama ya da alay etme davranışdır. Taşra bir ilde güreş sporuna başlayan ve erken yaşta iyi başarılar elde eden Nuray, yeni başladıkları dönemde milli takım kampında antrenörün kendisine söylediği bir cümleyi hala unutmadığını dile getirmiştir:

“İlk başladığım zaman bir antrenörüm bana şey demişti. Bir teknik yapmamı istedi. Yapamamıştım. Böyle birazcık insan içinde rencide etti. Milli takımda idik. Benden bir teknik yapmamı istedi herkesin içinde ama ben o tekniğin ne olduğunu bilmiyordum o zaman... Öğretmemişlerdi. Herkesin içinde ‘işte böyle sporcuları da milli takıma çağırıyoruz’ gibi şeyler söyledi. Kendimi çok kötü hissettim. Zaten ilk kampımdı. Kendimi çok yabancı hissediyordum. Sadece üzülmiştim. O anı unutamıyorum mesela. Hatta o tekniği bile unutmuyorum şimdi. Hep aklıma gelir. O an hiçbir tepki gösteremiyorsunuz. Küçüktüm zaten ben.” (Nuray, Güreş)

Farklı branşlarda spor yapan bireyler arasındaki rekabet ve bakış açısı farklılıkları bazı branşların ve o branşları icra eden sporcuların aşağılandığı söylemlere dönüşmüştür:

“Spor ortamından ziyade güreş... Yani güreş bir elit spor olarak görülüyordu biz ufakken. Bir nevi onunla ilgili küçümsemeler oluyordu. Tuhaf tuhaf bakmalar... Ne bileyim? Birisi gelip ‘ben kort tenisi oynuyorum’ der. Bana da sorduklarında ‘güreş’ cevabı verdiğimde biraz küçümsemeler oluyordu yani.” (Tunahan, Güreş)

Filiz, yaptıkları spordan dolayı rahatsız edici ifadeler ile karşılaştığını beyan etmiştir:

“Bize bazen ‘eşek gibi yürüyorsunuz’ diyorlardı. Birde bazen genel olarak yaptığımız spor dalga konusu olabiliyor. Allah var hocalarımız bir şey demiyorlardı ama arkadaşlarımız derdi: ‘Sen atletizmden hiçbir şey kazanamıyorsun’, ‘Eşek gibi antrenman yapıyorsun ne gereği var.’ Bunu diyen çok var. ‘16 kilometre antrenman yapıyorsun ne gereği var’, ‘yazık değil mi size?’ Yani en azından maddiyat olarak kendimi hiç iyi bir seviyede görmüyorum. Geçenlerde bizim bir psikoloji dersimiz var. Orada hoca şunu diyordu. ‘Koş koş nereye kadar. Koşuyorsunuz da ne oluyor. Koşmak nedir?’ derdi. İnsanları rahatsız ediyor adam.” (Filiz, Atletizm)

4.1.2.2. Kilo/Boy ve performans ile dalga geçme

Yaptıkları sporu ciddi anlamda önemseyen çocuklarla sportif performanslarından dolayı dalga geçmek, aşağılamanın farklı bir boyutudur. Hem antrenörler hem de takım arkadaşları performanslarının kötü olduğu ilk dönemlerde aşağılayıcı ifadeler kullandıkları gibi, kendilerini kanıtladıkları, başarılı oldukları dönemde de hırslandırmak için çocuk sporcuları üzebilmektedir.

“Antrenörüm de yapıyordu, sporcu arkadaşlarım da yapıyordu. Gıcık oluyordum. Antrenörlere tepki gösteremedim. Çekindim. Ya da uzak duruyordum. ‘Sen bırak git’, ‘senden adam olmaz’ diyorlardı. ‘Yapamıyorsun zaten’ falan. Hem de yaptığım halde. Yani ufak tefek hatalar. Uğraşmalar düzeltilebilir hatalar. Jimnastikte yüzlerce hareket var. Bir tanesini yapamazsan ‘senden adam olmaz’ derlerdi.” (Ümit, Jimnastik)

Buna benzer olarak çocuk sporcularda rahatsızlık yaratan diğer bir sıkıntı, antrenör ve akranlarının kilo ve boyları ile dalga geçmesidir. Çağla, özellikle bir hareketi yapamadıklarında ya da yeterli bir performansı yakalayamadıklarında antrenörlerin ilk verdiği tepkinin kilo eleştirisi olduğunu dile getirmiştir:

“Bir kere zaten bir hareketi yapamadığın zaman ‘sen yine kilo aldın’, ‘ayı gibi oldun’ gibi şeyler söylüyordu. Ama bana çok komik geliyordu. Neden geliyordu biliyor musun? Bir alette bir hareketi yapamadığın zaman ‘sen ayı gibi olmuşsun, kilo almışsın, göreceksin gününü, antrenmandan sonra tartılacaksın, göreceksin gününü’ gibi söylemlerden sonra diğer alete geçiyorduk, iyi bir performans gösteriyorduk. Bu sefer ‘aferin kızım, zayıflamışsın.’ Daha demin tam tersini söylüyordu.” (Çağla, Jimnastik)

4.1.2.3. İsim ve lakap takma

İsim veya lakaplar üzerinden küçük düşürme gayretleri çocuk sporcuları rahatsız eden istismar biçimidir:

“Evet yaşadım. Antrenörlerimden gördüm. Ben çok suratı asık bir çocuktum, hiç gülmezdim. Bana ‘küçük Emrah’ derlerdi. Ağlıyordum ve çok sinir oluyordum ve bilerek antrenman hareketlerini yapmıyordum.” (Gamze, Jimnastik)

Beden özelliklerini kullanarak aşağılama amaçlı yapılan isim ve lakap takma sporda yaygın yaşanan pratikler olmuştur.

“Dalga geçme oluyordu. Genelde zayıf olduğum bana ‘sıska’ derlerdi. Özellikle ilk dönemlerde, başarı olmadığı dönemlerde lakap takma takmalar,

ezici sözler söylenirdi. Genelde takım arkadaşlarım söylerdi. Başta biraz sinirleniyorsun. Sonra yavaş yavaş alışiyorsun.” (Ender, Güreş).

4.1.2.4. Sözel şiddet: bağırma ve küfür

Zeliha, özellikle yüzme antrenmanları esnasında kulvardan aldıkları destekten dolayı antrenör tarafından ağza alınmayacak bazı sözlere maruz kaldıklarını beyan etmiştir:

“Bana etmeseler de ortama söyleyen vardı. Ağza alınmayacak küfürleri şimdi edemem de ama mesela ‘bacağınıza sıçayım’ şeklinde bağırınlar da vardı. ‘Yüzdüğünüz havuzu da s.’ Ya adamlar delirdiklerinde her türlü şeyleri söylerlerdi. ‘Senin tuttuğun topa sokayım’ gibi şeyler. Mesela diyorlar ki, ‘kulvarı çekme.’ Bir, iki diyor, bir ay diyor. Yüzerken kulvarı arada bütün yüzücüler çeker. Destek alır kendine. Adamda bir iki kez söyledikten sonra devam edince patlıyor.” (Zeliha, Yüzme)

Daha önce fiziksel istismar kısmında değinildiği gibi sporda istismarı uygulayan farklı faillerin olabileceğinden bahsedilmişti. Fiziksel istismarda olduğu gibi duygusal istismarda da aile fertlerinin sözel şiddeti altında kalan çocuk sporcuların varlığı dikkat çekmiştir:

“Hani benim antrenörlerimden yaşamıyordum ama babam bağırıyordu. ‘Yapamıyorsun’, ‘sana o kadar emek veriyoruz, o kadar para harcıyoruz, bütün günüm seninle geçiyor ama sen başaramıyorsun’ tarzında cümleler kuruyordu. Sesini çıkaramıyorsun. Sesin çıksa ne olacak ki o yaşta.” (Fatma, Tekvando)

Özellikle atletizm gibi takım halinde katılmak zorunda kaldıkları turnuvalarda sporcuların müsabaka esnasında antrenör tarafından ciddi bir baskı altında tutulduğu görülmüştür. Atletizme erken yaşta başlayan ve kısa zamanda milli olan ama yaşadıkları sakatlıklardan dolayı bir türlü istediği başarıyı yakalayamayan Gülbahar, yarışma esnasında yaşadığı olayı şöyle aktarmıştır:

“Yani söylemlerinde hakaret etme şeyi vardı. Daha çok antrenmanlarda yapıyorlardı. Bir de yarışa gittiğimizde daha çok takım halinde gidiyorduk ya... Mesela ferdi olmadığı için ben arkada isem önümdeki arkadaşım için baskı yapabiliyordu. ‘Senin yüzünden arkadaşların bak ne oluyor!’ Yarışın ortasında kalan motivasyonumu da bozuyordu.” (Gülbahar, Atletizm)

Sportif başarısızlıklarda veya antrenörlerin uyguladığı spor planlamasının dışına çıkıldığında bağırma ve küfür şeklinde sözel ifadelerin yoğun kullanıldığı görülmüştür.

4.1.2.5. Baskı oluşturma

Sporun içindeki olumsuz diğer bir eylem biçimi de baskı yaratmak olmuştur. Dövüş sporlarına yeni katılan sporcular, eski ve yaşça daha büyük sporcuların baskısı altında kalabilmektedir:

“Tabii ki takım arasında oluyordu. Takımdaki kızlar arasında, o da hani genelde aynı sıklıkta güreşeceğim kızlar arasında biraz daha yok sayma gibi... Tabii onlar benden büyüktü yaş olarak. Onun için şey yapıldı. Ben korkardım onlardan önce gelmeye. Çünkü şey mesela, onlar iyiydi, gençler ve büyüklerde yarışıyorlardı. Biz gençlerde güreşiyorduk o zaman. Onlardan önce gelsem onlar tarafından olumsuz algılanacak ve olumsuz bir şey olur diye o korkudan dolayı çoğu kez koşuyu da onlardan sonra bitirirdim. Mesela hoca çoğu kez ‘senin daha gücün var, sen niye koşmuyorsun’ derdi. ‘Hayır, hocam koşamıyorum’ derdim. Çünkü onların önünde geçerse, ne bileyim, o rahatsızlığı, o baskıyı hissettiğim için rahat davranamıyorum. Antrenmanlarda bile bazen bir hareket yapabilecekken yapmaktan korktuğum çok zaman olmuştur.” (Sevda, Güreş).

4.1.2.6. Sporcuyla görmezden gelme

Sporun bütün aktörleri harcanan zamandan, uzun süren çalışmalardan sonra bir sonuç elde etmek isterler. Bu sonuç sportif başarının yanında, prestij sağlama ve maddi çıkar elde etme gibi bir çok kriter olabilir. Özellikle bu beklenti yerine gelemediği zaman yaşanan hayal kırıklığının nedenini başarısızlığın sorumlusu olan sporcuda arama eğilimi, müsabakadan sonraki günlerde kendisini hissettirmektedir:

“Mesela o antrenörüm, ona gözüm kapalı çok inanıyordum. Onu çok seviyordum. Ben hocamı çok seviyordum, inanılmaz seviyordum... Bazen yarışmalarda kaybediyordum, hiç yanıma gelmiyordu. Daha önce sanki hiç başarılı olmamışım gibi. Geçmişteki başarımlar onun hiç gözüne gelmiyordu. Mesela diğerleri ile ilgileniyordu. Resmen yokmuşum gibi davranıyordu.” (Zehra, Atletizm)

Benzer durumu müsabakaya yakın bir dönemde yaşayan diğer bir sporcu Sevda olmuştur. Sevda, sakatlık sürecinde psikolojik zorlukların olduğunu, antrenörlerin o sakatlık sürecindeki tavırlarının bu süreci daha da zorlaştırdığını söylemiştir:

“Yani benim bir ara bileğim sakatlandı. Hiç kimse ilgilenmedi ve sakatlandığım için bir hafta antrenmana gidemedim. Ve hoca bana tavır aldı sakatlandığım için. ‘Niye sakatlandın?’ Gittikten sonra ilk haftalarda çok iyi koşamıyordum. Yüzüme bile bakmıyordu. Sakatlanmayacaksın! Hep iyi olmak zorundasın. Sen kendini korumak zorundasın yani.” (Sevda, Güreş)

4.1.2.7. Tehdit ve şantaj

Güreş eğitim merkezinde uzun yıllar kalmış olan Kerim, sportif başarısızlıklarda bütün güreşçilerin tehdit edildiğini söylemiştir:

“Bizim eğitim merkezimizden atılmanın şartlarından biriside okul derslerin kötü ise, sınıfta kaldıysan, okulda kaldıysan işte, güreşin kötü ise ve yüz kızartıcı suç işlediysen atılma nedeniydi. Ki yüz kızartıcı suçlar çok nadir oluyordu ama güreşte başarısız olma nedeni ile tehdit edilen arkadaşlarımız oldu. ‘Bu senede derece yapamazsan atılırsın’, ‘Başkasının hakkını yiyorsun, başkasının rızıkına geçiyorsun’, ‘Sen atılırsan buraya başkası girer, başarılı olur’, ‘Buranın hakkını ver’... Aşırı baskı hissediyorlardı.” (Kerim, Güreş)

Benzer bir durum sporcuların lisans alma süreçlerinde de yaşanmaktadır. Bulunduğu kulüpten ayrılmak ve daha iyi şartlar sunan bir kulübe geçmek isteyen Gülbahar, bu süreçte antrenörünün direnci ile karşılaştığını dile getirmiştir:

“Biz iyi yarıştıığımızda başka hocalar bizi yanına çağırıp daha iyi paralar verebileceklerini söylerlerdi. Bizim hocalarımız bizi bırakmıyorlardı. ‘Biz kulübümüzü değiştirmek istiyoruz’ dediğimizde bizi tehdit ediyorlardı. Erkekler ile dolaşmamızı bile kullanıp babamıza söylemekle tehdit ediyorlardı. Bir başka arkadaşına ‘eğer bana 5000 TL getirmezsene seni bırakmam’ dedi. ‘Siz para getirirseniz lisansınızı veririm. Sizi bu kadar yetiştirdim. Ya parayı getireceksiniz ya da sizi vermiyorum başka kulübe’ derdi. ‘Gidin ne yapıyorsanız yapın’ gibisinden. Bizi tehdit eden vardı. Kulüp değiştirmek istediğimizde olmuştu öyle bir şey.” (Gülbahar, Atletizm)

Kulüpten atma, fiziksel ceza, maaştan kesme ve yerine başka bir sporcuyu getirme ile tehdit, lisans vermeme, müsabaka, şampiyona ve kamplara götürmeme katılımcıların yoğun karşılaştıkları baskı biçimleridir.

4.1.2.8. Çocukluğunu yaşayamamak

Aşırı antrenman, sık ve yoğun çalışma gibi faktörlerin bedensel ve fiziksel olarak çocuklarda yarattığı tahribatlara fiziksel istismar kısmında değinilmiştir. Ancak profesyonel sporun hayatın merkezine konulması ve yoğun bir şekilde antrenman yapılması bazı sporcularda ilerleyen yıllarda farklı sorgulamalara neden olmuştur. Dört yaşından itibaren jimnastiğe başladığını ve ilk spor salonuna gittiği günlerde sadece antrenörün elinden tutarak salonu dolaştığını söyleyen Gamze, çocukluk hayatını yaşayamadığını şu şekilde ifade etmiştir:

“Ortamı çok eğlenceli değildi. Bazen antrenman başlarında işte eğlenceli oluyordu. Çünkü jimnastikte arkadaşlarıyla antrenman sırasında konuşmak, kakara kikiri yapmak, eğlenmek hem konsantrasyonu bozuyor hem

antrenörlerimizin istemediği bir şey. Çok ciddiye istiyorlardı antrenörlerimiz. Bir güldüğünde kötü şeyler olabiliyor. Ben hep söylerim: Ben çocukluğumu yaşamamışım. Ya ben arkadaşlarımla dışarıda oyun oynamamışım! Benim hayatım yaz tatillerinde sabah dokuzda salona gitmek, akşam altıda çift antrenman yapıp çıkararak eve git, bir dizi izleyebiliyorsan izle, sonra uyu. Zaten çok yoruluyorsun. Ertesi gün aynı şeyler. Böyle bir çocukluk geçirdim. Onun için yaşıtılarımla hiç oynamamışım. Arkadaşlarımla çok görüşmemişimdir. Sadece yaşıtılarımla görüştüğüm yer jimnastik salonudur. Jimnastik salonunda arkadaşlarımızla, anneler kabul etmişse, sinemaya falan gitmişizdir. O kadar! Profesyonel sporculuk aslında çok zor bir şey.” (Gamze, Jimnastik)

Çocukluğunu eğitim merkezinde geçiren Sezen, benzer sıkıntıları dile getirmiştir:

“Hayata biraz daha çabuk hazırladı ama belki de çok erken hazırladı. Biraz daha çocukluğumuzu, gençliğimizi yaşayamadık. Çünkü çok çabuk sorumluluk almaya başladık, çok erken yaşta. Hem iyi oldu hem de bir yanda hiçbir şey yaşamamış olmanın verdiği bir eksiklik de var. Çocukluk nedir diye sorsanız bilmiyorum mesela. Yani bir oyuncak bebeğim oldu ama hiçbir zaman onunla oynayamadım. Bir evcilik nasıl oynanır dersiniz bilmiyorum yani. Bunlar hep olumsuz şeyleri. Yok yani... Sinema, sosyal hayat bunları bilmezdik ki. En fazla okuldan kaçarsak, hastaneye gidip bir tane poğaça yemekten en büyük hayalimiz. Yemek yemek! Sinema, oraya buraya gitmek değil bir şey yemekten en büyük hayalimiz.” (Sezen, jimnastik)

Erken yaşta spora başlayan sporcularla çalışma yapan Donnelly, “kaybedilmiş çocukluk/ergenlik” kavramından bahsetmektedir. Yine Kirby, özellikle çocuk ve genç yaşta sporcuların kariyer yaparken hayatlarının geri kalan kısmının bekletildiğini ve bu psikoloji ile uzun süre yaşadıklarını söyler (Brackenridge ve Kirby, 1997; Brackenridge ve ark. 2008; Brackenridge, 1997).

4.1.3. Cinsel istismar deneyimleri

Genel olarak cinsel istismar, birçok nedenden dolayı sınırlarının belirlenmesi zor olan, çok farklı biçimlerde gerçekleşen, farklı kişi ve farklı güç ilişkilerin rol aldığı bir olgudur. Brackenridge ve arkadaşları (2008, s.386), failerin çeşitli cinsel kimlikler ile değişik yaş aralığındaki çocukları, farklı yöntemler (zor, korku ya da ikna) ile mağdur ettiğini söyler. Çoğu kez bir grubu aşağılama niyeti taşıdığı gibi öfke, saldırganlık ve düşmanlık duygusunun sadistçe sonucu da olabilmektedir. Öyle ki söz konusu zorluğun cinsel istismarın ortaya çıkarılması için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Cinsel istismarın ortaya çıkarılması ile ilgilenen profesyonellerin (psikolog, pedagog, terapist) sosyo-kültürel faktörlerin etkisi ile

bireyde oluşan korku, utanç ve gizlilik kaygısı gibi bazı duyguları ortadan kaldırmadan hedeflerine ulaşmaları çok zor olabilmektedir (Finkelhor,1999, s.106).

David (2005, s.58)'e göre sporda cinsel istismar ile spora atfedilen önem arasında doğru bir orantı vardır. Çocukların aldıkları spor eğitimi yoğunlaştıkça spor ortamında daha fazla süre geçirmektedirler. Diğer kurumlardaki fail-mağdur bağımlılığı gibi bir sorunun benzeri, çocukların ortama ve aktörlerine olan bağımlılığı nedeniyle sporda ortaya çıkması beklenebilir bir sonuçtur. Bu yönüyle spor ortamındaki korumasız çocuklar, bedenin merkezde yer aldığı eğitimin içinde olmasından kaynaklı olarak daha çok risk altındadırlar.

Brackenridge (2001, ss. 116-117), cinsel tacizi güç veya güven ilişkisini kötüye kullanmaya dayanarak bireyin rızasını almaksızın yapılan her türlü cinsellik temelli davranışlar olarak tanımlamaktadır. Bu eylemler genellikle grooming sürecinden geçerek fiziksel, sözel ve sözel olmayan davranışları içermektedir. Cinsel istismarı ise mağdurun izni olan ya da olmayan cinsel aktiviteler şeklinde ayırır. Ancak Brackenridge'a göre çoğu kez bazı davranışlar gri bölgede kalmaktadır. Gerçekten de sporun doğasından kaynaklı bazı davranışların istismar ve taciz olup olmadığı ya da istismar mı, taciz mi olduğu şüphe uyandırmaktadır.

Alexander ve arkadaşları (2011), çalışmalarında cinsiyetçi şakalar, cinsel yorumlar gibi bazı eylemleri daha çok cinsel taciz başlığı altında incelemiştir. Bunun dışında zorla öpme, rahatsız edici dokunma ve fiziksel temas, cinsel ilişkiye zorlama ve girme gibi davranışları da cinsel zarar kısmında ele almıştır. Onlara göre bazı eylemler katılımcılar tarafından tam olarak anlaşılıp yorumlanmadığı için de gri bölgede kalmıştır.

Çalışmada katılımcılara Alexander ve arkadaşlarının (2011) alt başlıklar üzerinden kategorileştirildiği davranış biçimleri sorulmuştur. Spordaki cinsel istismar soruları genel olarak cinsiyetçi şakalar, görünüş ve beden ile ilgili cinsel yorumlar, kötü bakış, istenmeyen mesajlar, fazla sokulma ve sarılma, fiziksel temas, zorla öpme ve cinsel ilişkiye zorlama davranışları üzerinden yorumlanmıştır.

4.1.3.1. Cinsiyetçi şaka/Beden ve görünüşle ilgili cinsel yorumlar

Özellikle ergenlik döneminde cinsiyetçi şakalar, spor elbiseleri ve beden ile ilgili cinsel yorumlar çocukların hafızalarında uzun süre kalabilmektedir. Asiyе, ergenlik

döneminin bedende yarattığı değişimlerin cinsel yorumların nesnesi olmaması için zararlı olduğu halde bazı önlemler almak zorunda kaldığını söylemiştir:

“Şimdi, büyüklerimizden geldi. Kızlardan da, erkeklerden de. Benim buluğ çağımda geldi. Buluğ çağı çok önemli kızlarda... Ergenlik döneminde alt bölümümde daha çok kilo alıyordum. “Koca popolu” dediler. O zaman vücudumdan çok utandım ben. Uzun şeyler giymeye çalıştım. Göğüslerimin büyüdüğü dönem, göğüslerinden dolayı acı çekiyorsun. Bir de yakın temas spor yapıyorsun, çarpılıyor, elleniyor, çekiniyorsun, utanıyorsun. Belki duymamışsınızdır. Judoda biz mayo giyerdik. Daha sıkılaştırır bedeni. Hâlbuki ne kadar sağlıklı bir şeydi. Naylon mayoları altımıza giyiyoruz, üstüne tişört, koca judo yelekleri.” (Asiye, Judo)

Benzer yorumların yüzme sporunda da yaygın olduğunu söyleyen Zeliha, kızların erken ergenliğe girmesinden dolayı akranları tarafından anlaşılmadığı şöyle ifade etmiştir:

“Şu tarz şeyleri hatırlıyorum mesela. Göğüslerin büyüme döneminde bana erkek çocukların, çünkü bedenini saran bir mayo ile çıkıyorsun, erkek çocukların kendi aralarında konuştuklarını hatırlıyorum mesela. Çok net ne dediklerini hatırlamıyorum ama iğneleyici konuşuyorlardı. Ama zaten o dönem bedeninden çok utanıyorsun. O bir dönem. Hassas oluyordun. Cinsel olarak kendini rahatsız hissediyorsun. Göğüslerin büyüyor, vücudunda yağlanma, kıllanma, bir değişiklik var sende. Sen zaten kendi bedeninden utandığın bir dönemdesin. Bir de karşıdaki çocuklarda aynı yaş grubundasın ama daha ergenliğe gelmemiştir. Onlar senden sonra giriyor o döneme. Onlar seni anlayamıyor.” (Zeliha, Yüzme)

Ayşe, antrenörü tarafından bedenine yönelik yorumlara sistematik ve sık bir şekilde maruz kalan bir sporcu. Aynı yorumların diğer arkadaşlar için de yapıldığını söyleyen Ayşe, bedeni ile ilgili yaşadığı kompleksin antrenör tarafından kullanıldığını düşünmektedir:

“Bir kere, bunu açıkça söyleyeceğim, göğüslerim hiç büyümedi. Bundan dolayı ben kendimi hiç kız gibi hissetmiyordum... Benim vücudum erkeğe daha yakındı. Ondan dolayı sürekli bir popomu övmeler, vücudumu övmeler, uzun uzun bakmalar... Özellikle bedenimle ilgili konuşmalar çok yaygınlaştı bir dönem. Bir de burçlarla ilgili çok konuşuyordu. İkimiz de boğa burcundandık. Benimle ilk cinsellikle ilgili konuşmalar böyle oldu. Bundan dolayı boğa burcunun yataktaki gücünden, cinsellikten, vücudumuzdaki değişikliklerle ilgili sürekli yorumlar yapıyordu” (Ayşe, Eskrim)

Leyla, antrenörünün arkadaşlarının özel bölgeleri ile dalga geçtiğini ifade etmiştir:

“Diğerlerine nazaran bana daha az söylüyordu. Diğerlerine direk olarak yüzlerine, bana dolaylı söylüyordu. Mesela bize M. diye bir kız geliyordu (gülerek). At gibisin falan diyordu. M.’nin göğsü ile dalga geçtiği oluyordu. Mesela ‘bir kilo da orada var’ diyordu. Kilo konusu açıldı mı öyle derdi.”(Leyla, Kick Boks)

Bazı katılımcılar spor branşına özgü elbiseler giydiklerinde taciz ve hakaretlere maruz kaldıklarını beyan etmişlerdir.

“Nasıl desem, Yani çok beğeniliyordum. Yani fiziksel olarak. Çoğu zaman böyle mesajlar da almışım. Özür dileyerek söylüyorum ‘taş gibisin’ diyenler olmuştur... Çoğu zaman mesela biz tayt giyiyoruz. Kısa şortlar falan giyiyoruz. Benim takımımın sporcular söylememiş olsa bile, yani çevre takımından diyenleri duydum mesela. ‘Tayt çok yakışıyor sana’, ‘çok hoş görünüyorsun’ falan filan. ‘Fiziğin tam yerine oturmuş’ diyen çok kişi oldu. Genelde nasıl desem. Sevmediğim insanlar oldu mu tersliyordum. Sevdiğim insanlar oldu mu, samimi olduğum insanlar oldu mu, teşekkür edip geçiştiriyordum.” (Aslı, Atletizm)

Bazı erkek katılımcılar da cinsiyetçi şakaların kurbanı olmuştur. Daha çok cinsiyetçi söylem ile gerçekleşen olaylardan ilki cinsel organları ile aşağılanmalarındır.

“Yapıyorlardı. ‘Mala bak, malzemeye bak’ diyorlardı. Cinsel organları kastederek. Takım içindeki arkadaşlar söylüyordu ama antrenör de zaman zaman söylüyorlardı. Makara yaptıklarını düşünüyorduk. Espri amaçlı. Nadiren antrenör itiraz ederdi ama genelde sesi çıkmazdı. Şey gibiydik, hep bir arada olduğumuz için duymazdan geliyordu.” (Ümit, Jimnastik)

Diğeri ise sportif performanslarında geride kaldıklarında kadına benzetilerek aşağılanmaları şeklinde cereyan etmiştir. Bu cinsiyetçi söylem kadınlara benzetilme üzerinden hem muhatabını hem de kadınları aşağılamak için kullanılmıştır. Bazı kadın sporcular da güçlü olduklarında erkeklere, zayıf olduklarında ise kadınlara benzetilerek hırslandırılmaya çalışıldıklarını ifade etmiştir:

“Performansım ile değil ama kilom ile dalga geçiyorlardı. Eskiden çok zayıf olduğum için ‘kızlarla aynı kiloda dövüşüyorsun’ gibisinden derlerdi arkadaşlar.” (Şahin, Kick Boks)

Cemal, bu ifadelerin spor kültüründe yaygın olduğunu söylemiştir:

“Tabii bu yaygın. Mesela erkekleri aşağılamak için ‘hadi kızlar gelin.’ Bu güzel bir şey değil. Hem kızlar hem erkekler açısından hoş bir şey değil. Cinsiyetinizi böyle alay pozisyonuna koymak hoş değil. Genellikle antrenörler erkek sporcuları için bunu derler mesela: Kızlar gelin buraya.”(Cemal, Uzman)

4.1.3.2. Görüşme isteği/cinsel içerikli ifadeler ile davet

Cinsel istismarda yaygın davranış kalıplarından birisi de görüşme isteği, yalnız kalmaya davet veya cinsel içerikli ifadeler ve mesajlar göndermedir. Arkadaşlarına atılan cinsel içerikli ifadeleri görmeyene kadar antrenörüne olan güveni yüksek olan Çağla, bir müddet buna inanmakta zorluk çektiğini belirtmiştir:

“Mesela biri dedi ki, ‘göğsümü elledi.’ Bir tanesi ‘bana mesaj attı’ dedi. O zamanlar sanırım bu facebook’lar falan yeni başlamıştı. Sosyal medya yeni popüler olmaya başlamıştı. Biz de 16-17 yaşlarımızdaydık. Onlardan bir iki arkadaşımıza atmış. Ama bu sanırım kafayı çektikten sonra yapıyordu. Kendinde iken bir sıkıntı yok ama alkol alırken yapıyordu. Mesela kızlara demiş ki işte ‘sen çok güzelsin’, ‘seni herkes arzular’, ‘senin göğüslerini beğenmeyecek erkek tanımıyorum.’ Yani ben ilk başta inanmak istemedim. İnanmadım yani.” (Çağla, Jimnastik)

Gülbahar, genç bir antrenör yardımcısının kızlara sürekli davetkar mesajlar verdiğini şu şekilde açıklamıştır:

“Bir de bizim bir hocamız vardı Diyarbakır’da. O biraz daha gençti. Üniversiteyi kazanmış, daha çok yardımcı antrenör olarak geliyordu. O hepimizin yanına gelip ‘gece ne yapıyorsunuz?’ gibi anlamlı mesajlar veriyordu ama biz ona hiç cevap vermiyorduk. Öyle tacizler oluyordu yani. Fiziksel olmasaydı bile sözlü oluyordu.” (Gülbahar, Atletizm)

“Mesajlar falan atıyordu. Böyle her yazısında içinizde bir şüphe olurdu benim içimde: acaba başka bir amaçla mı yazıyor diye. Ya da ‘öğle odama gel sana bir şey vermem lazım, seninle bir şey konuşmam lazım’, ‘kızları atlat, bir konuşalım akşam’ veya özellikle yaptığı bir şey. Herkes antrenmandan çıkar. ‘Ayşe sen kal’ ya da ‘Buket sen kal.’” (Ayşe, Eskrim)

4.1.3.3. Rahatsız edici kötü bakış, sokulma ve temas

Yaygın yaşanan taciz biçiminden bir diğeri özellikle kadın sporcuların maruz kaldıkları rahatsız edici bakışlardır. Kadınlar spora uygun biçimde giyindikleri halde zaman zaman kendilerini kötü bakıştan korumak zorunda hissetmişlerdir:

“Birkaç antrenman sonra tayt falan giyince baktım ki bana çok farklı bakıyor. Niyeti tamamen kötüydü. Yani ben istemiyordum. Antrenman yaparken onun yüzünden tayt giyemiyordum. Bakışları beni çok rahatsız ediyordu. Çok sapık biriydi. Sırf o geliyor diye bazen stada antrenmana gitmiyordum.” (Zehra, Atletizm)

Kader, karşılaştıkları yoğun cinsel taciz karşısında ya sessiz kaldıklarını ya da elbise tercihlerini değiştirerek tacizi azaltmaya çalıştıklarını söylemiştir:

“Ya belki şuan da fark etmişsiniz, böyle çok spor yapmış bir vücut proporsiyonum yok. Mesela nedir? Göğüslerim büyük bir sporcuya göre. Bu da biraz aykırı kaçıyor. Mesela antrenman yapıyorsunuz ve onları saklamak zorunda kalıyorsunuz. Daha baskılayıcı, büyüklüğünü kapatıcı şeyler giymeye çalışıyorsunuz. Yarım atletler vardı, onları giyerek daha normalleştirmeye çalışıyorsunuz. Aslında çok doğru bir şey değil. Neden yapıyorduk? Antrenman yaparken size bakışları sizi rahatsız ediyor. Bizim antrenmanlarımız halka açık antrenmanlardı ve siz hiç kadın seyircilerin izleyici olarak geldiğini gördünüz mü? Erkekler geliyor. O mahallede oturan belli başlı gençler vardır. Ya da salonda çalışan bir sporcunun abisi, dayısı, babası, amcası izlemeye gelirler ve sizi gözleri ile taciz ederler. Çok fazla taciz yedim yani. Bunu yemeyen hiçbir sporcu da yoktur yani. Buna emin olun!” (Kader, Kick boks/Muay Thai/Wushu)

Fiziksel temaslar esnasında sporculardan bazıları kötü dokunuşu anladığını söylerken, bazıları çok küçük yaştan itibaren spor gereği sürekli temasa maruz kaldıklarını, temasın olağanlaştığı ve ayırt edemeyebileceklerini dile getirmiştir:

“Oluyor. Şu an düşündüm de şey olmuştur. Şimdi hatırladım. Erkek sporculardan kız sporculara oluyor. O bana da olmuştur. Yani sözlü teklif, kıyıda köşede sıkıştırma. Onu yaşadım mesela ben hatırladıkça... O erkeği zaten taniyorsun genelde. Ya takım arkadaşın oluyor ya da aynı ortamda... Tepki ne oluyor? Diyalog kuruyorsun işte. “Geri zekâlı mısın, yapma!” “saçmalama” falan. Çok üst düzey, şizofrenikçe bir şey yaşamadım. Bir erkeğin bir kızı denemesi modeli oluyor.” (Elvan, Jimnastik)

Bu durumdan dolayı antrenörün yaptığı eğitimden rahatsız olan diğer bir sporcu Sevda olmuştur.

“Direk şöyle milli takımında değil, kulüpte değil, kulüp dışında şahit oldum. Bizi beden eğitimine hazırlayan hoca vardı. Onunla görüşüp, arkamızı döndüğümüz çok olaylar olmuştur. Bir hareket yapıyorsun, direk atıyorum göğsünü elliyor çok rahat bir şekilde. Amuda kalkıyorsun, bacak aralarına elini atıyor, poponu elliyor. Hem de rahatsız edici bir şekilde, bunu hissedebiliyorsun. Mesela o hoca sürekli yapardı.” (Sevda, Güreş)

Temasın diğer bir biçimi de sevinç sonrası görülen öpme ve sarılmalardır. Bazı kadın katılımcılar antrenörleri veya arkadaşları tarafından öpülmelerinden rahatsız olmuştur:

“Mesela bazen yarışmalardan sonra Diyarbakır’a geliyorduk. Birinci olunca herkes herkesi tebrik ediyor, sarılıyor. O farklı sarılıyordu. Çok derin nefes alıyordu. Böyle içine sokuyordu. Yapışıyordu resmen.” (Zehra, Atletizm)

Buket ve Ayşe uzun zaman boyunca sistematik olarak antrenörlerinin taciz ve istismarlarına maruz kalan iki sporcu. İki sporcu da antrenörlerinin yoğun fiziksel temas ve tacizlerine uğramıştır. Antrenör zaman zaman söylemleri ile çocuk sporcular üzerinde baskı kurmuş, eylemlerini meşrulaştırmaya çalışmıştır:

“Oturup konuştu benimle. Ondan bundan ve özellikle erkek arkadaşlardan... Ona göre asla erkek arkadaşım olamazdı. Bacaklarımı kırarmış! İşte ‘sen daha bilmiyorsun erkekleri’ gibisinden konular. Bu konular hakkında nasıl bir tavır göstermem gerektiği konusunda hiçbir fikrim yoktu o zaman. Küçük bir kız olarak fikrim yoktu. İşte antrenman yaparken ‘buranı şöyle tut’, ‘bacakların şöyle’ gibisinden konuşurdu. Mesela ben antrenman yaparken gelip ‘bacakların iyi olmuş’ derdi ve mutlaka bir dokunma vardı yani. Bir de zamanla şunu öğrendim. Bir kadın olarak bir erkeğin size nasıl dokunduğunu anlamaya başladım. Bir insan bana dokunurken bir arkadaş gibi mi yoksa başka bir türlü mü bunu o zamanlar öğrenmeye başladım yani. Çünkü çok kötü hissetmemin sebebi buydu.” (Buket, Eskrim)

“Bazen arkadan dayandığı da oluyordu. Antrenör daha önce anal sekse olan düşkünlüğünü anlatmıştı bana. İşte ‘eşim bunu beceremiyor, ben zevk alamıyorum’ demişti. Ondan dolayı da o arkadan çalıştırma isteğini o zaman anladım. Çünkü bütün sporculara arkadan sarılarak çalıştırıyordu. Arkadan öpmeye çalışıyordu. Öncen yaptığını hiçbir arkadaşımız söylemedi. Yani takıntıları da vardı.” (Ayşe, Eskrim)

Serdar, spor ortamından yaşanan, normalleştirilmeye çalışılan bazı temas ve hareketlerin spordaki yerleşimi şöyle açıklamıştır:

“Ben de kadın sporcular çalıştırdığım için bir yere gittiğimizde idareciler gelir, kulüp başkanları gelir, x yerin il müdürü, x şahsın arkadaşı gelir. Alakasız kişiler bile gelir. Bunlardan bazılarının ergenlik dönemindeki kızları çağırıp, onlarla ilgilendiği, onları kucaklarına aldıkları çok olmuştur. Çoğu kez ‘ben sizin abinizim, amcanızım’ modunda gider... 15 yaşındaki bir genç kızın, sevgilisi ile gezercesine elini tutup salonun içinde gezme veya elini boynuna atıp gezme, yerli yersiz aferin deyip öpme, dokunma oluyor. Biz de bazen maça çıkarken kız sporcuları bazen tokatlayabiliyoruz motivasyon amaçlı. Ama bazen antrenmanlarda kalçaya dokunma, gereksiz okşama diyebileceğimiz durum maalesef hala duruyor. Büyük yaşlarda da var, küçük yaşlarda da var.” (Serdar, Uzman)

Daha önce de ifade edildiği gibi spor ortamında cinsel istismar ile ilgili “gri bölge”de olabilecek davranışlardan birisi masör ya da antrenör tarafından yapılan masajlardır. Masaj esnasında tacize uğradığını net şekilde vurgulayan sporcular daha çok antrenörün ya da masörün önceki deneyimlerinden hareket ederken; ilk kez masaj

yapan ya da masörün kötü niyetli eylemini yeterince anlayamayan sporcular ise ikilemde kaldıklarını beyan etmişlerdir:

“Masöre ‘bileğim ağrıyor’ diyorum, adam buradan geliyor (ayaklarını göstererek) kalçamdan çıkıyor. Diyorum ki ‘abi bileğim ağrıyor.’ Ben diğer kızlar gibi de değilim. Sert çıkışıyorum. Diyorum ki ‘abi ben sana kalçam, başım ağrıyor demiyorum. Benim bileğim ağrıyor, bileğimi yap. Niye elini gelip buradan çıkarıyorsun ki?’ Yok, ‘bütün birikmeler kalçada oluyor’... Birkaç fizyolojik cümle kuruyordu susuyordum.” (Zehra, Atletizm)

Ağır müsabaka ve antrenmanlardan sonra sporcuların ihtiyaç duydukları masajı istismar pratiğine dönüştüren antrenörlerin varlığı dikkat çekmiştir:

“Yine öğretmen evinde kalıyorduk. Maç için gitmiştik. Maçlar böyle ardi ardına olunca sporcularda böyle kas ağrıları oluyor. Stresten böyle kendinizi kastığınız için kas ağrısı oluyor. Benim de öyle kas ağrılarım vardı. Birkaç kişide vardı. Biz akşam dışarı çıktık takımca. Antrenör dedi ki ‘ben yağ aldım. Akşam masaj yapacağız’ falan filan dedi. Ben yine üç kişi ile kalıyorduk odada... Diğer arkadaşımı odaya falan çağırmıştı. Çıktı o. Ona masaj falan yapmıştı ve gelip bana dedi ki ‘... hoca seni istiyor.’ Dedim ki ‘ben gitmek istemiyorum, ... hoca sana öğretmedi mi kas açmayı?’ falan dedim. İlla ki seni çağırıyor. Gittim ben. Beni yatağa yatırdı. Çünkü sırtım çok ağrıyordu. Yattım. Tişörtümü göğsümün üstüne kadar sıyırdı. Sütyenim yoktu ya da sütyenimi de sıyırdı, tam hatırlamıyorum. Hani buram (göğsünü göstererek) tamamen açıldı. Belimin alt kısmına masaj yapmaya başladı. Sonra üste kadar. Bir süre sonra göğüslerime dokunmaya başladı ve ben irkildim. Ne yapacağımı şaşırardım böyle. Ben o kadar tepki gösterince durdu... Öyle olunca ben hemen toparlanmaya başladım. Aşağıya, odaya indim. Koşuyorum ama böyle. Odanın içine girdim, ağladım hemen.” (Buket, Eskrim)

Spor doğası gereği fiziksel temasın yaygın olduğu bir eğitim alanıdır. Sporcuların bir kısmı antrenörlerin, takım yöneticilerinin, arkadaşların ve diğer çalışanların kendilerine yönelik temaslarını ve yakınlık derecelerini rahatsız edici bulmuşlardır.

4.1.3.4. Cinsel ilişkiye zorlanma

Yöneticilerin, antrenörlerin kendisinden büyük, baskın sporcu arkadaşlarının ve sporun diğer aktörlerinin çocuk ve genç yaştaki sporcuları güç/güven ilişkisi üzerinden ikna ederek ya da baskı üzerinden ilişkiyi girme, girmeye zorlama ve teşebbüs etme spordaki cinsel istismarın ileri boyutlarındandır. Leyla, genellikle kamplarda antrenörünün imalı teklifleri karşısında kendisinin verdiği tepkiden dolayı geri adım atmak zorunda kaldığını ifade etmiştir:

“Çok ilginç! Antrenörümüz kendisi yapınca bir şey olmuyordu ama başkası yapınca önlerini keserlerdi. Kendisi yapmak istiyordu sadece. Bir kere hatırlıyorum. Biz müsabakalara falan gidiyorduk ya, benim içki içmemi istiyordu. Ben kendisine hayatta içki içmediğimi söylüyordum. Ret ediyordum. ‘Tadını hiç mi merak etmiyorsun’ falan derdi. Tamam da orası yeri mi? Yakınlaşması oluyordu. Olmuyor değildi. Ama kendimi geri çekince bir şey demiyordu. Mesela ben kız olduğum için odada tek kalıyordum. Beni dışarıya falan davet ederdi. Fırsat verseydim girişimde bulunurdu yani. Ki zaten sonra ben kulübümü değiştirdim.” (Leyla, Kick Boks)

Buket, henüz 12-13 yaşlarında iken ailesinin yanında olmadığı bir yurtdışı turnuvasında antrenörünün cinsel istismarına maruz kaldığını, tepki verdiği halde antrenörünün ısrar ettiğini söylemiştir:

“Sene kaçtı hatırlamıyorum şimdi. Ben farklı sporculara ile aynı odada kalıyordum. Sporcular başka yere gitmişti. Ben gitmedim. Neden gitmediği mi hatırlamıyorum. (Antrenör) İzin mi vermemiştin, onu da hatırlamıyorum. Beni aradı ve dedi ki ‘ne yapıyorsun?’ Odamda olduğumu söyledim. Sonraki gün de maç var. Odasında olduğunu ve kendisini beklememi söyledi. İşte ilk başta odama geldi... Yarın ne yapacağımızdan bahsettik vs. Daha sonra yanlış hatırlamıyorsam ben ayakta idim, o yatağa oturdu. Büyük bir yatak vardı. Zaten odamız büyüktü, üç kişilikti. ‘Gel, yanıma otur’ dedi. Biraz daha konuştuğundan sonra bana arkadan sarıldı ve beni yatırdı yatağa. Şu pozisyonda (iki eli ve ayağı birleşik, ayaklarını karnına çekmiş pozisyonda yan yatarak). Ne yapacağımı şaşırdığım için o ana küçüldüm ve cenin pozisyonuna girdim. O da böyle iyice sarıldı. Bundan ben rahatsız oldum ama panikledim. Bir an ne yapacağımı şaşırdım. O an kurtulmaya çalışırken o beni daha da fazla sardı... Ama kalbim ağzımda yani. Ondan sonra hiçbir şey söylemiyor. Nefes alıyor. Böyle biraz da nefesini hissediyorum. İyice çirpince vs. şu bu, kurtuldum bir şekilde. Sonra ayağa kalkınca sanki hala bunu yaptığını kabul edemiyordum. ‘Gitmek istiyorum, çıkalım’ dedim. Bağırmadım, kızamadım o an. ‘Çıkmak istiyorum’ dedim sadece. Kapıya yöneldim, kapıyı da açtım yani. Ben dışarı çıktım. Dar bir koridordu böyle. Koridordan sonra lobiye çıkıyorsun. Koridorda yeniden sarılmaya çalıştı. Ben altından falan kaçmaya çalışıyorum böyle. Korku filmlerinde böyle pis pis gülerler ya böyle, acı çekmesinden zevk alırcasına. Ben kaçtıkça o kovalayıp sarıldı ve kocaman bir adam yani. Kafam kadar kol kası var yani. Yani fiziksel hiçbir gücüm yok ona karşı. Sarılıyor, sen kaçıyorsun. İnsanlar falan gelince yapmayı bıraktı. Ondan sonra ben lobiye gittim ve başka şeyler yapmaya başladım.” (Buket, Eskrim)

Bazı kadın sporcular çocuk yaşta spora dair elde etmek istedikleri başarılarında ya da kendine sunulan imkânlar karşısında bir cinsel ilişki imasının olduğunu beyan etmişlerdir. Maddi anlamda sıkıntısı olmayan ve imkânlara ulaşmada zorluk

çekmeyen Kader, bazı talepleri karşısında antrenörlerin cinsel ilişkiye girme imasında bulunduğunu beyan etmiştir:

“Açık açık teklif veren insanlar oldu. Hani çok hüsrana verici bir durum. İnsanlar bu cesareti neren buluyor ve neye dayanarak hiç anlamıyorum. Mesela bir antrenör vardı. İyi çalıştırıyordu. Çok çok iyi çalıştırıyordu gerçekten. Değer veriyordu herkes. Dünya çapında sporcu yetiştiriyor. Bir sporcu olarak ne yapıyorsunuz? O antrenör ile çalışmak istiyorsunuz, değil mi? Bir müsabakada görüyor ve ‘sen, çok iyi bir sporcusun ama yanlış çalışıyorlar’ diyor. Ne yapıyorsun? ‘aaa doğru gerçekten’ diyorsun ve üstelik sen de yanlış çalıştırıldığını biliyorsun. Çünkü sen de artık az çok işin içindesin. Ve sana diyor ki ‘ben seni doğru, seni güzel çalıştırırım’ diyor. Sen de ‘aa ne güzel, çalıştırın o zaman, neyse parasını vereyim’ dersin değil mi? Bu işler böyle neticede. Ama onlar farklı hallediyor... Bu adam evli, yaşını başına almış adam ve bunu bana açık açık diyebiliyor yani. Düşünebiliyor musunuz? Camia o kadar çok böyle insanlar ile dolu ki! Her şeyi açık açık söyleyebiliyorlar yani.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

4.1.3.5. İstismara tanıklık

Sporcular çocuk yaşta olmalarına rağmen istismara yoğun bir şekilde tanıklık ettiklerini belirtmişlerdir. Özellikle antrenör-sporcu ilişkileri bağlamında yaşadıkları tanıklık, zihinlerindeki kalıpları sorgulamalarına neden olmuştur:

“Bir bayan arkadaşım vardı. ‘Ya, sanki hoca bana sulanıyor gibi’ şeyler söyledi. ‘Çok yanıma geliyor, antrenmandan sonra sen kal, sana özel şeyler göstereyim’ gibi, öyle tür şeyler söyledi bana. Ben orada direk anladım. Çünkü spor, güreş branşı vücuda ayrı şekilde temas ettiğinden dolayı, bu yapılan birkaç teknik vardır, çırpma gibi teknikler, bir erkeğin bir bayan üzerinde göstermeyeceği tekniklerdir. Yok, hoca sana çırpmayı göstereceğim, yok bilmem ne! Ben orada O’na ‘bu hocadan uzak durman lazım’ dedi. Kız sporu bıraktı. Evet, sporu bıraktı!” (Cevat, Güreş/Judo)

“Mesela benim bir arkadaşım yaşamıştı. Z. diye bir arkadaşım vardı. Ve bizim salonumuzda da genç bir yardımcı antrenör vardı. İşte antrenman yapmak istiyor, kendisini geliştirmek istiyor. Sonra kızı kimsenin olmadı bir günde salona çağırıyor ve diyor ki ‘gel, ben seni çalıştırayım.’ Hep böyle başlar bu işler. ‘Ben seni bire bir çalıştırayım. Sen kendini geliştirirsin.’ Sonra, birebir çalıştırayım adı altında, nasıl diyeyim, taciz ediyor yani. Yatırıyor, öpüyor, üstüne çakıyor. Zoraki şeyler yapıyor yani.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

Fiziksel ve duygusal istismarda olduğu gibi cinsel istismarda da çocuklar doğrudan muhatap olmadıkları olaylardan ciddi anlamda etkilenebilmektedir. Tanık oldukları ya da dinledikleri istismar olayları çocukları özgüvenlerini zedeleyebilmektedir.

4.1.4. İhmal deneyimleri

Çocukların küçük yaşta spora başladıkları dikkate alındığında bakıcıların (antrenör, idareci, takım doktoru, fizyoterapist, psikolog) bazı sorumlulukları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Üstelik ihmal olgusu açısından spor, aile ve okul kurumuna göre daha fazla risk taşımaktadır. Çünkü sporda beden ilişkisi ile beraber antrenman, güç, mücadele, kondisyon ve eşgüdüm gibi bir takım fiziksel ve psikomotor beceriler ön plana çıkmaktadır. Çocuklar spor aktivitelerini icra ederken oluşabilecek sıkıntıları ve riskleri ortadan kaldırma işi ilgili alandaki otoritelerin sorumluluğu altındadır. Bu anlamda ihmalin oluşmaması için çocuklardan sorumlu her birey ya da kurumun göstermeleri gereken davranışlar, almaları gereken önlemler spor kurumunda da dikkate alınması elzem olan hususlardır.

Daha öncede ifade edildiği gibi ihmalin birçok boyutu vardır. İstismarın pasif bir biçimi olarak ihmali de fiziksel, duygusal, ekonomik, sosyal, tıbbi vb. birçok başlık altında ayırmak mümkündür. Her ihmal biçimi çocuklar üzerine farklı etkiler yaratabilmektedir. Genel olarak ihmal sonrasında fiziksel, bilişsel, entelektüel, duygusal, psikolojik ve sosyal gelişimlerinin olumsuz etkilendiği görülmektedir (DePanfilis, 2006, ss. 11-21; Yıldırım Doğru ve ark., 2012, s. 83; Polat, 2007, s. 249).

Genel olarak ebeveynlerin veya diğer bakıcıların yerine getirmediği sorumlulukları sporda da uygulamak yanlış sonuçlar vermeyecektir. Bu bağlamda spor ortamında rekabetten uzak işbirliği, sevgi ve şefkat ortamının olmaması duygusal ihmal; salon ve malzemelerin hijyenik ve güvenli olmaması fiziksel ihmal; malzemelerin yeterli olmaması ekonomik ihmal; çocuklar için oyun ve arkadaşlarına yeterli zamanın yaratılmaması sosyal ihmal; sakatlıkların önlenmemesi ya da sakatlık sonrası tedavilerin yerine getirilmemesi fiziksel istismarın bir çeşidi olan tıbbi ihmal olarak örneklendirilebilir.

4.1.4.1. Spor ortamındaki olumsuz atmosfer

Çocuk sporcuların nasıl bir atmosferde çalıştığı ihmalde dikkate alınabilecek önemli bir veridir. Rekabetin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için başarıdan önce işbirliği, ilgi, sevgi ve şefkat ortamının yaratılmaması sporun sadece sonuç odaklı gladyatörler yetiştirilmesine neden olabilmektedir. Çağla, bireysel sporlarda bencilliğin ön plana çıkmasını şu şekilde aktarmaktadır:

“Yani herkes birbirini çok desteklerdi. Hepimiz birbirimizi çok severdik. Ama aynı zamanda yarışmalarda hepimiz birbirimizin rakipleri idik. Ne kadar bir takım bile olsa bu bir bireysel branştır. Her zaman ben şunu düşünürdüm sporcu iken: “ben iyi olursam takıma zaten benim etkim iyi olacak. Takıma öyle katkı sunabilirim.” Her zaman öyle düşünürdüm. Önce tabi ki de kendim, daha sonra takımım. Belki biraz bencilce ama bireysel sporlarda böyle.” (Çağla, Jimnastik)

Çoğu kez antrenörlerin ilgisinden uzak kaldığını belirten sporcular antrenmanların ve ortamın gergin olduğunu dile getirmiştir:

“Çok eğlenceli olduğunu söyleyemem. Çünkü bir hedef var. O hedef için çalışıyorsunuz. Çok sert insanlar da vardı. Çok tepkili insanlarda vardı. Havuzda şey fırlatmalar, ne derler, tahta falan. Kafanın üstünde uçtuğunu görürsün. Bu sporun hedefleri saniyelerle ilgili olduğu için sen hız yapmak zorundasın. Sen orada lay lay lom, oyun oynatayım, eğlence yapayım diyemezsin. Büyük kulüplere de baktığımızda genelde aynı problem var. Oradaki sporcular çocukluklarını yaşayamıyorlar. Sadece spor yapıyorlar. Hedefe yönelik, başarıya yönelik rekabetçi bir ortam.” (Zeliha, Yüzme)

Elvan, sporcuların ortamdan dolayı mutlu olabilecekleri her zaman diliminde, hırs, rekabet gibi faktörlerin etkisini göstermesinin uzun sürmediğinin ve ortamın yeniden rahatsız edici olabildiğini söylemiştir:

“Yani bir gün sevgi ve şefkat varsa sonraki gün hırs, rekabet ve kavga vardı. Yani her şey yeteri kadar vardı onu söyleyeyim. Bazen o yüzden olan o sevgi ve şefkat ortamı ertesi gün bir şey ile sıfırlanıyordu.” (Elvan, Jimnastik)

İşbirliğini öğrenmeleri için çocukluk döneminde sevgiye dayalı ilişkilerin ikinci plana atıldığı ortamlar ihmal davranışı olarak yorumlanmaktadır. Bu anlamda çocuklar için aile ve okul ortamında önerilen davranış biçimleri spor kurumundaki çocuklar içinde geçerlidir.

4.1.4.2. Hijyen problemi

Bireysel sporlarda antrenman yapılan ortamın sağlıklı koşullar altında olduğunu söylemek oldukça yanıltıcı olacaktır. Sporcuların neredeyse tamamı kurumsal desteğin olmaması sebebiyle bireysel sporlara üvey evlat muamelesi yapıldığı görüşündeler. Ailesinin maddi durumu oldukça iyi olan Kader, spor salonlarındaki ortamı şu şekilde dile getirmiştir:

“Yani bunlar hepsi kulüp diye geçiyor ama atıyorum, bir yer altı salonu düşünün. Bu tarz branşlar ekonomik olarak alt sınıf ailelerin yaptıkları spor branşları... Genellikle alt düzey ekonomiye sahip aileler geldikleri için

kulüplerde ona göre idi. Kulüpler özel de olsa, belediye de olsa, gençlik spor il müdürlüğüne bağlı da olsa aynı oluyor. İşte yer altı, bodrum katında bilmem ne, hep bu şekildeki salonlar. Ne kadar kontrol olabilir ki böyle salonlarda... İnanılmaz pis bir ortam oluyor. Ter kokuları... Bir havalandırma sistemi bile yok. Çok kötü bir ortam.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

Soyunma odaları, duşluk gibi sporun temel ihtiyaçlardan yoksun olduğunu söyleyen elit sporcular çoğu kez kendi imkânları ile salonları çalışılabilir seviyeye getirdiklerini söylemiştir:

“Spor salonunda dediğim gibi oradaki personel oturuyordu. Biz kendimiz paspas atıyorduk. Düşünün mesela. Bizim 5’te antrenmanımız varsa, saat 3’te folklorcular olurdu. Ayakkabılarla girip çıkıyorlardı. Veya antrenör veya idareciler gelirdi, ayakkabı ile basıyordu. Biz bir şey diyemiyorduk. Şimdi ki spor salonlarında da öyle. Genellikle alt katlar olduğu için yeterince hava alamıyordu” (Yılmaz Wushu/Tekvando)

Bireysel sporların yapıldığı çoğu salonun birden fazla branşın kullandığı salonlar olduğu ve durumun sahiplenme noktasında sıkıntı yarattığı görülmüştür.

“Şimdi gençlik spor il müdürlüğünün salonu idi. Güreşçiler orada spor yapar. Judocular orada antrenman yapar, tekvandocular, karateciler orada antrenman yapar. Düşünün onlar çıkıyor biz giriyoruz, biz çıkıyoruz başkaları giriyor. Minderler o zaman pek yoktu. Bir yerlerden bir yerlere taşıyorlardı. Bir model vardı. Güreşçiler kendi minderleri üzerlerinde branda gererlerdi. Onun üstüne kalırdı branda. Minderler ne zaman da bir havalanırdı. Ne kadar zamanda bir yıkanacak. Duşluklarımızdan sıcak suyun akması için dua ederdik. Nadiren sıcak su olurdu. Zordu, koşullar zordu.” (Asiye, Judo)

4.1.4.3. Sporda kullanılan malzemelerin yetersizliği

Spor eğitiminin elit düzeyde yapılabilmesi için o branşa özgü malzemelerin olması gerekmektedir. Branşa göre malzemeler kişisel olduğu gibi kolektif de kullanılabilir. Ailesinin maddi durumu kötü olan Aslı, atletizm için gerekli olan çivili ayakkabıları bile bulmakta zorluk çektiklerini dile getirmiştir:

“Yeterli değildi. Mesela ben yarışa gidecektim. Benim çivili ayakkabım yoktu. Yani rakiplerin vardı ama ben ona sahip değildim. İmkânlar kısıtlıydı... Yani olmadığında ötürü böyle hep büyüklerimizin kıyafetlerini giymek zorunda kaldık. ‘Neden büyük, koşarken üzerimizden düşecek’ gibisinden şeyler söylüyorduk.” (Aslı, Atletizm)

Eski bir jimnastikçi olan Ümit, futbol, basketbol vs. popüler sporlar gibi yeterli destekleri almadıklarını ama kısıtlı malzemelerin bile ekonomik durumu iyi olmayan çoğu sporcuyu mutlu edecek düzeyde olduğunu ifade etmiştir:

“Salonlarımız orta düzeydeydi. Yani şöyle bir şey var: Kenar mahalleden bir çocuğu alıp salona götürüp bir forma bile verdiğinizde onunla mutlu olabiliyor ama yeterli olduğu anlıma gelmiyor. Sporculuk zamanımızda onları pek düşünmezdik. Gidip kötü bir yerde bile kalsak o çok keyifliydi. Çünkü arkadaşlarınızla gidip bir yerde kalıyorsunuz. Onun için umursamıyorduk ama 15 yaşından sonra ‘aaa buraya mı geldik, burada kalınır mı’ demeye başladık... Şu vardı. Ben futbolu hiç sevmem. Son 15 senedir izliyorum ama sporculuk zamanında sevmezdim. Çünkü bizden çok fazla para kazınıyorlardı. Onun için sevmezdim. Bizden daha kötü ve daha az antrenman yapmalarına rağmen daha fazla para kazınıyorlardı. Biz amatör branşlardık diye futbolcuları ve basketbolcuları sevmezdim. Biz de aynısını yapıyorduk ama biz emeğin karşılığını alamıyorduk diye bir düşüncemiz vardı. Akdeniz ve Avrupa şampiyonalarına bazen birlikte giderdik onlarla. Gıcık oluyorduk onlara yani.” (Ümit, Jimnastik)

Elvan yaşadıkları ortamın, kullandıkları malzemelerin yetersiz kaldığını yurtdışında katıldıkları turnuvalardan dolayı daha iyi gördüklerini söylemiştir:

“Malzemelerde hijyenik değildi. Biz zaten hijyenikliği sorgulamıyorduk. Zaten o mikroplarla büyümeye alışmıştık. Ama malzemeler yeterli miydi o noktada şu gerçeklik ile yüzleştim. Türkiye şampiyonu olduğum sene Romanya’ya gittik. Türkiye şampiyonu kız ve erkek takım ile gittik. Benim o sene madalya alma gibi bir şansım vardı ama Türkiye’deki aletler o zaman 90’lı yıllarda kalmış. Bizim gittiğimiz Romanya’daki aletler en son ki olimpiyatlarda kullanılmış olan son model aletler. Benim elim alete değmeden hareketi yapmaya başladığımı ve en son havada uçarken hocamın beni yakalamaya çalıştığını hatırlıyorum. Çünkü atıyorum, bizde bir yaylı trablen var, orda beş yaylı. Doğal olarak çok kötü bir turnuva geçirdiğimi hatırlıyorum ve o yüzden hiç unutmam. Bize her şey dünya standartlarında çok geç ulaşıyor. Bir bu vardı: Bizde hala spor salonunda, olimpik jimnastik salonun biz bir tane kız paraleli vardır, bir tane yer, bir tanede denge, maksimum 2 tane denge aleti vardır. Bizim ilk gittiğimiz Avrupa şampiyonasında 5 tane yan yana her salondan ikişer adet alet gördüğümde ben şoka girmiştik. Yani yeterince malzeme yoktu ve hala da yok.” (Elvan, Jimnastik)

Filiz ise malzemelerde bile başarı hiyerarşisinin dikkate alındığını ve ona göre dağıtıldığını kendi deneyimleri üzerinden anlatmaktadır:

“Yeterli malzeme verildiğini düşünüyorum. Özellikle bana çok veriliyordu. Ama diğer arkadaşlarıma bana çok verilmesini sorgulamaya hakkı yoktu.”

Hiç kimse alınmasın, her zaman başarılı sporcu biraz daha ön plandadır. Atletizm nankör yani, bugün başarısız olsan kim yanında duracak? Bugün milli bir sporcu dört çift ayakkabı alınıyorsa diğerlerine üç çift alınır. Bu her yerde öyle” (Filiz, Atletizm)

Bazı branşlarda malzemelerin maliyetli olduğu göz önüne alındığında elit düzeydeki sporculara bu malzemelerin sağlanması veya sağlanan malzemelerin hijyenik olması önemlidir.

4.1.4.4. Yetersiz beslenme/Beslenme ve sağlık konusunda bilgilendirmeme

Elit düzeyde yapılan performans sporlarında sporcuların yapılan sporun niteliğine uygun ve yeterli miktarda beslenmesi hem spor yaptığı dönem için hem de sporu bıraktıktan sonraki sağlığı için önem taşımaktadır. Bu anlamda sporcu beslenmesi ailesinin ve kulübünün sorumluluğu altında olduğunu söylemek mümkündür. Yılmaz, maddi durumunun yetersiz kalmasından dolayı beslenme konusunda sıkıntı yaşamıştır:

“Yeterince beslenemiyorduk. Ailenin maddi durumu kötü olmasından dolayı öyleydi. Ama hocalarımız bize şunu söylüyordu. ‘Ne buluyorsanız, yiyin!’ Onların beslenme konusunda bir desteği yoktu. Hala da yok yani.” (Yılmaz, Wushu/Tekvando)

Çocuk sporcuların yeterli beslenme konularındaki sıkıntıların yanı sıra beslenme konusunda yeterli bilgi sahibi olmamaları da sporda ihmal edilen bir konudur. Elit sporculardan spor yöneticilerine kadar herkesin aynı konudan şikâyet ettiği görülmüştür:

“Hiç öyle bir şey yok. Biz de yaşamadık. Böyle bir düzen yok. Bizim kulüplerimizde bile yok. En profesyonel kulüplerimizde bile çok zayıftır. Böyle bir rutin uygulama yok. O kadar çok şey var ki ülke olarak. Bir ülkeyi veya sistemi model alıp tekrar yapılandırmak lazım. Biz de bazı şeyler yapıyoruz, çocuk koruma programı yaptık geçen sene orada bir konu açtım oradaki yöneticiye, ‘siz yapıyor musunuz’ diye. Yok dedi. Haberleri yok adamların öyle bir şeyden. Bir deplasmana giderken bile bir “check list” var Avrupa’da, Amerika’da. O listeyi tutan bir kişi var. Genel sağlıkçidir bu. Ya da fizyoterapisttir. Öyle yola çıkılır. Yola çıkmadan önce kimin ne yapması gerektiği de o listede bulunur. Onları takip eder. Bizde öyle bir şey yok. Malzemeyi bile unuturlar, geri dönerler almaya.” (Cemal, Uzman)

Serdar, bu konuda yaşanabilecek bazı sıkıntıların ya da atlatılacak bazı detayların sporcu sağlığı için önemli olduğunu belirtmiştir:

“(Sağlık konusunda bilgi) kesinlikle verilmiyor. Eğer sporcu şanslı ve antrenör bir tık biliyorsa çocuk için avantajlı olur. Onun dışında kulüp ve milli takım düzeyinde verildiğini düşünmüyorum, düşünmekten öte biliyorum ki verilmiyor. Müthiş önemli. Bugün çocuk hafif bir burkulmada buz koymak yerine arkadaşından ya da hocasının aldığı ısıtıcı bir krem oraya sürme ile iyileştirmeyi geciktirebilmektedir.” (Serdar, Uzman)

Bireysel branşlarda çocukların yaptığı ağır sporun beden üzerindeki etkisi dikkate alındığında, beslenme ve sağlık konusunda yaşanan bilgilendirme eksikliğinin etkisi önemli bir ihmal davranışı olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.4.5. Sağlığa ve sakatlıklara müdahale eksikliği

Sakatlıklar ve yaralanmalar konusunda bilgi vermek, sakatlık ve yaralamalardan korumak adına önlem almak ya da sakatlandıktan sonra gerekli müdahaleleri zamanında yapmak çocukların sağlığı açısından önem taşımaktadır. Sporcunun sağlığının ve mutluluğunun sportif hedeflerin arkasına alınması çocukların sıkıntılı bir spor hayatı geçirmelerine neden olabilmektedir. Gamze, sakatlık geçirdiği halde sakatlık sonrasında yeterli bir bakımdan geçirilmediğini ve uzun süre etkisini hissettiğini söylemiştir:

“Milli takım seçmem vardı. Bir gün öncesinden Romanya’ya kampa gidecektik. O zamanda hayatımın en zirvesinde idim jimnastikte. Paralel aletinde alta geçiş yapıyordum. Elim kırıldı. Antrenörüm bana inanmadı. Çat çat ses geldi, inanmadı. Ben devam ettim antrenmanıma. Ama böyle bir acı hayatımda yaşamadım. Devam ettikten bir saat sonra elim davul gibi oldu, morardı böyle. İşte ‘bir şey olmaz, buz yaparız, yarın kampa gideceksin’ falan. Ben böyle gaz geldim ama yapıyorum. Yapmak zorundasın. Yapmazsan şiddet uygulanacak yani. Dövecek seni, vuracak. Yapmak zorundasın. Çünkü onu antrenörün söylüyor. Sonra antrenman bittikten sonra hastaneye götürmek zorunda kaldılar. Kırığı 2-3 parça falandı. Alçıya aldılar. Kampa gittim ama kampta hiçbir şey yapamadım. Milli takıma seçmelerine giremedim. Uzun sürdü. Hatta ben jimnastiği bıraktıktan sonra bile o kırık yüzünden iki defa bileğimden ameliyat oldum.” (Gamze, Jimnastik)

Sakatlık sonrası çocuk sporcuların yaşadıkları deneyimler veya tanık oldukları olaylar sporcu sağlığı açısından tartışılması gereken önemli başlıklardan biridir. Cevat yetersiz ilgiden dolayı kardeşi ve arkadaşının spordan uzaklaştığını şu şekilde beyan etmiştir:

“Kardeşim yaşadı. Arkadaşım yaşadı. Özellikle çok sevdiğim bir arkadaşım var. Bu sene mezun oldu. Güreşçiler arasında en iyisi oydu. Bizim en iyi olduğumuz dönemde en iyimiz o idi. Bir arkadaşımız ile güreşirken onun

çapraz bağı koptu. Kulüp fazla ilgilenmedi. Kendisi bölge hastanesi gibi bir yerde, özel olmayan bir yerde ameliyat oldu. Ondan sonra spordan biraz koptu. Çok gelecek vaat eden bir sporcuydu. Ve yakın bir zamanda bir arkadaşım yine çalışırken çapraz bağları yırtıldı. Ve kulüp hiçbir şekilde yardım etmedi. Sonlara doğru sadece az bir yardım yaptı ama çocuk spordan bayağı koptu... Yani insanın başına geleceğini düşünüyor. Bazı hareketleri yapmaya çekiniyor.” (Cevat, Güreş/Judo)

Sakatlıklar konusunda elit sporcuların şikâyet ettiği konulardan birisi spor ortamlarında yeterli sağlık personelinin olmamasının yanında antrenörlerin bu konudaki yetersizlikleri olmuştur:

“Diyetisyen falan yoktu. Bilgilendirmeler de falan hiç yoktu. Sağlık ve yaralanmada da. Kimse bilmiyor ki sana anlatsın. Buz tut! Sadece bu. buz! Başka bir şey yok. Sağlık personelleri oluyor. Onlarda aynı sadece gelip buz tutuyor. Şuan basketbol müsabakalarına gidiyorum, onlarda da öyle. Mesela benim arkadaşımın kaşı açılmıştı. İlk yardımla ilgili hiçbir şey yoktu. Bant yapıştırdılar. Niye orada dikiş atabilecek bir doktor yok mesela. Niye o an direk yapmıyor. Yoktu ve hala da yok ülkede.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

“O dönem böyle şeyler yoktu. Otuz sene önce benim branşım ile ilgili bir sempozyum bile olsa kıyamet kopardı. O zaman bir yabancı hoca getirdiğinizde efsane oluyordu. Şimdi artık her sene oluyor. Bazen derlerdi tabi, eğer dışarıda iyi ısınma hareketleri yapmazsanız suda sakatlanırsınız gibisinden şeyler hatırlıyorum. Ben de iki kolumu hikâyesine çevirirdim ve pat diye suya atlardım. O yaşlarda pek planlı bir eğitim yoktu. Bence eğitimsizlikle alakalı idi. Antrenörlerin gelişimleri şuan daha iyi ki şuan bile pek iyi değiliz.” (Zeliha, Yüzme)

Şüphesiz ki çocukların gelişimi ve motor becerileri için uygun olmayan sportif pratiklerden ve aşırı antrenmanlardan kaynaklı sakatlıklar fiziksel istismar olarak görülebilir. Bunun yanında sakatlıkların sporun bir parçası olduğuna ilişkin algının tartışılmaması ve sakatlıklardan sonra sporcular için uygun sağlık ortamının yaratılmaması hem aile hem de antrenör ve yöneticiler açısından tıbbi ihmalin örnekleri olarak verilebilir.

4.1.4.6. Okul eğitiminin aksaması

Spor ile okul eğitiminin yoğun temposuna maruz kalan çocuklar çoğu kez bir alanı tercih etmek zorunda kalmaktadırlar. Ancak bu iki alandan biri diğerinin önüne ve yerine geçebilecek özelliği olmamasına rağmen spor ortamında okul eğitimi için ciddi bir çabanın görülmediği, okulun aksadığı durumlarda telafisinin yapılmadığı

görülmüştür. Bu konuda spor ortamındaki otoritelerin çocuk sporculara yaptıkları iyilik devamsızlıkların silinmesinden ibaret kalmıştır. Amatör sporlarda eğitim için çaba ve zaman yaratma konusunun antrenörleri çok ilgilendirmediğini söyleyen Seda, büyük organizasyon için bunun mümkün olabileceğini ifade etmiştir:

“Yani en fazla derslerinde başarılı olamayanlara ‘bir daha sınavda gelme derslerine çalış’ derlerdi. Antrenörlerin okuluna gidecek diye bir şey yok. Hangi birimizin okuluna gidecek. Çocuğun tekniği, kondisyonu ile mi ilgilenecek, kıyafeti ve beslenmesi ile mi ilgilenecek? Antrenörün işi çok ağır. Eğer Fenerbahçe Beşiktaş gibi isen, çocuğu altyapıya aldıysan her şeyi ile ilgilenecek. Ama bireysel sporlarda bu çok zor. Atletizm antrenörünün işi seni hızlı 100 metre koşturmak. Ama jimnastik antrenörü işi daha fazla her bir hareket için binlerce kez çalıştıracak. Ritim verecek, dans verecek, bir de gidip evde yemeğine bakacak. Yok öyle.” (Seda, Jimnastik)

Gülbahar’a göre uzun ve yorucu maratonlardan dolayı sporcular kafalarını kaldıramamakta, okullarını aksatmaktadır:

“Biz sürekli yarışmalara gittiğimiz için ailemin evini otel olarak neredeyse kullanıyorduk. Bir ayda iki-üç kere yarışa gidiyorduk. Okula pek gidip geldiğimiz yoktu. Devamsızlıklarımız fazla idi. Hocalar gidip okulumuz ile konuşuyordu. ‘Bunlar sporcu, yarışmalara katılıyorlar’ gibisinden. Öyle yani. Devamsızlıklarımızı sildiriyorlardı. Yani ‘sporcusunuz, eğitiminiz aksatmayın, kitabınızı okuyun’ ne bileyim ‘test çözün, kendinizi geliştirin’ demiyorlardı. Bize bu tür şeyleri söylemediler. Biz de küçüktük. Bilmiyorduk. Besyo’cular çoğunluğunun başarısız olmalarının nedeni bu. Sürekli antrenmanlarda, aktivitelerde. Başlarını kaldıramıyorlar.” (Gülbahar, Atletizm)

Fatma, spor beceriler ile akademik başarı arasında sanıldığı gibi herhangi bir ilişki olmadığını, çaba sarf etmedikten sonra eğitimde başarılı olacağına dair inancın yanlış olacağını dile getirmiştir:

“Okulu hep ikinci plan olarak görüyorlardı. ‘Sadece karneleri getirin’ diyorlardı. Bir de şöyle bir şey aşılyordu velilere: ‘Spor yapan adam zaten derslerinde de başarılı olur.’ Ama bence öyle bir şey yok. Bütün gününü spor ile harcayan çocuk eve gelip sadece uyumak istiyor. Ders çalışmak istemez. Sadece göz boyamak için velilere ‘sporcular tembel olamaz’ derlerdi.” (Fatma, Tekvando)

4.2. Sporda Çocuk İstismarını Kolaylaştıran Etmenler

Toplumsal alanlar ve bu alanların oluşturduğu diğer ilişkilerde olduğu gibi istismar olgusu da birçok karmaşık boyutu içinde barındırmaktadır; fail-mağdur özellikleri,

istismarın çocuk ve yakın çevresi üzerindeki etkileri, açığa çıkarılma süreçleri, nedenler ve kurumsal tepkiler gibi. Bu bölümde toplumsal bir kurum olarak spor ortamında çocuk sporculara yönelik istismar olgusunu kolaylaştıran etmenlerin sosyolojik bir analizi yapılmıştır. Bulgular, sporda kurulan ilişkiler, sosyolojik özellikler (sosyo-kültürel faktörler, aile ve ekonomi vb.), mekânlar vb. etmenlerin istismar olgusunu kolaylaştırdığını göstermiştir. Aynı zamanda Türkiye'deki sporun kurumsallaşma süreçleri ve hâkim spor kültürünün çocukları istismara açık bir hale getirdiği tespit edilmiştir.

4.2.1. Spor alanında kurulan ilişki biçimleri

Bourdieu (2016, s. 219), spora yüklenen anlamdaki değişimin sporcular ve onlardan sorumlu olanların (antrenör, idareci ve diğer profesyoneller) pratiklerine de yansıdığını söyler. Sporun geçirdiği dönüşüm en çok sporu icra edenleri buna uygun bir değişime zorlamaktadır ki bunu ilk yapmaları gerekenler sporcular olmuştur. Spor pratiklerinin modern çağdaki değişiminde sporcular bedenlerini tüketimin objesi haline getirerek bu değişime ayak uydurmaya çalışmıştır. Sporun geçirdiği dönüşüm toplumsal alanda yaşanan değişimlere benzer şekilde ilerler. Bu anlamda Fişek (1980, s. 61), sporun bulunduğu maddi ve düşünsel ortamdan bağımsız olmadığını söyler. Ona göre çevreden soyutlanmadığı gibi yönetim, iktidar ve ideoloji ilişkilerinde ayna görevi görür. Benzer şekilde Talimciler (2010, s.71), birçok noktada kurulan ilişkiler bağlamında sporun adeta toplumun minyatürü gibi görüldüğünü ifade etmiştir. Cinsiyet, ırk ayrımcılığı, sınıfsal eşitsizlikler, güç dengesizlikleri gibi olumsuzların yanı sıra toplumsal ilişkilerden kaynaklı istismar olgusu da spor ortamında ortaya çıkmakta ve ona özgü bir şekilde kurumsallaşmasına sebep olmaktadır. Güç, rekabet, performans, başarı ve ast-üst ilişkilerin daha fazla görülmesi bahsi geçen olumsuzluklar konusunda sporu daha fazla dikkat çeken bir kuruma dönüştürmüştür.

Sosyal kimlik kuramına göre bireyler üyesi oldukları grupların konumuna göre sosyal kimlikler edinmektedirler. Aidiyet hissettikleri grubun özellikleri, anlam yükledikleri değer ve normlar kimlik oluşumunda ciddi rol oynamaktadır (Demirtaş, 2003, ss.129-130). Grup içinde kimlik oluşumu grupların özelliklerini taşıma, normlarını öğrenme ve kendisine verilen rolleri yerine getirme şeklinde pekiştirilmeye çalışılır. Spor ortamında çoğu kez kurulan ilişkiler bireyleri belli kimliklere uygun davranmaya zorlamaktadır. Çünkü spora özgü tutum ve

davranışların öğrenilme hızı ve biçimi bireylerin o gruba katılmalarını hızlandıran önemli faktörlerden biri olmaktadır. Bundan dolayı birey yanlış olduğunu düşündüğü ya da rahatsız olduğu hususları o kimlik edinme sürecinde normalleştirir ve kabul eder. Özellikle toplum tarafında meşrulaştırılan ya da tolere edilen olumsuz durumlar o grup içinde görmezden gelinmekte ve bir anlamda Foucault'nun ifade ettiği iktidar kurma şeklinde normalleştirilip, olağanlaştırılmaktadır (Bulgu, 2015, s. 79).

Sporun düzeni, doğası ve kültürü içinde yorumlanan faktörlerden birisi de taşıdığı saldırganlık ve şiddettir. Bu şiddet döngüsü çocuk sporcuları şiddetin hem nesnesi hem de öznesi haline getirebilmektedir. Sporun gayret gerektiren bir etkinlik olduğu dikkate alındığında, bireyin belli kurallar altında fiziksel bir güç harcaması gerekmektedir (Elias, 2002, s.92). Dunning (2002, s.130), sporun (ve özellikle dövüş sporlarının) özündeki rekabetten dolayı sporcuları şiddet ve saldırganlığa açık bir hale getirdiğini söyler. Ona göre, spordaki “meydan okuma” tutkusu aslında usule uygun olmayan şiddetin doğmasına neden olmaktadır.

Şiddet gibi önemli diğer bir husus da performans ve skor eksenli bakış açısidir. Spor, oyun güdüsüne ek olarak ortaya çıkardığı kurallar ile rekabet etmeyi, rakibine karşı koymayı, madalya almayı içinde barındırmaktadır (Öcal, 2002, s.121; Talimciler, 2010, s. 66). Şüphesiz ki yine sporun doğasından kaynaklanan performans ve başarı kıstası hiçbir dönemde tüketim toplumunda olduğundan daha fazla önemsenmemiş ve spora dikte edilmemiştir. Başarı endeksli popüler sporlar profesyonel sporcuları en iyiye, en mükemmele ulaştırmak için ciddi anlamda rekabete zorlamaktadır. Neredeyse bütün sporcular için mutlak ölçüt haline getirilen bu durum modern sporda etik ilkelerin ikinci plana atılmasına ve çoğu şeyin gözden kaçırılmasına neden olabilmektedir. İhmal ve istismar olgusu içinde değerlendirilebilen davranış kalıpları, başarıya giden anahtarlar olarak görülmekte ya da başarı için çocuklara yönelik kötü muamele aktörler tarafından gözden kaçırılmaktadır(Öcal, 2002, s. 121).

Performansın yüceltilmesi sadece sporcular üzerinde bir baskı oluşturmamaktadır. Baskı genel olarak başarı elde edilmesi gereken bütün paydaşları üzerinde hissedilmektedir. Bu da “başarı ortaklığı” gibi bağımlı bir ilişki yaratmaktadır. Sporcu ve antrenör başarısının endemik oluşu spor kurumunda oluşan ilişkilerden kaynaklı istismarın diğer bir nedenidir.

Spor pratikleri içinde çocuk istismarına etki eden diğer bir etmen sporda oluşan hiyerarşi ve güç ilişkileridir. Usta-çırak ilişkisi gibi süregelen bu anlayış, sporun tepe noktasından alt yapılara kadar geniş bir hiyerarşide devam eder. Özellikle mekan, zaman ve temas bağlamında birbirine yakın ve sık bir ilişki içinde bulunan antrenör-sporcu, sporcu-sporcu ilişkilerinde iktidarın gücü daha fazla hissedilmektedir. İktidar ilişkisi içinde bir antrenörün istihdam edilmesinden sonra oluşan meşruiyet, gönüllü ve gönülsüz olduğuna bakılmaksızın sporcular üzerinde zorlayıcı bir güce dönüşebilmektedir. Sporcular için antrenör bir “kral” figürü olarak meşru bir güce sahiptir. Bu güç içinde bulunduğu konumdan gelir. Özellikle ödül gücü sporculardan elde ettiği verim karşılığında olur ki, bu sporculara cazip gelmektedir (Stirling ve Kerr, 2009; Dowey, 2008).

4.2.1.1. Usta-çırak ilişkisi

Brackenridge (1997, s. 413) grooming süreci ile birlikte çocuk sporcuların antrenör ve diğer spor otoriteleri için kolay bir hedef olabileceğini ifade etmiştir. Özellikle antrenörlere verilen güç zayıf bireylere karşı kötüye kullanım motivasyonunu artırmaktadır. Çünkü doğası gereği hiyerarşinin tabanında yer alan çocuk sporcuların özel alanına müdahale eder. Çocuk sporcuların duygusal şantaj, fiziksel temas, cinsel istismar durumlarına karşı antrenörleri reddetmeleri veya karşı çıkmaları ancak bazı yaptırımları göze almaları ile mümkündür. Antrenörün şiddetine maruz kalan ve bu şiddetten dolayı sporu bırakma korkusu yaşayan çocuklar büyük oranda antrenörlerin talepleri, sözlü ve fiziki şiddetleri karşısında çaresiz kalabilmektedirler (Brackenridge ve ark., 2008, s. 389).

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde elit sporcular genelde antrenörlerin doğal gücüne karşı bir şey yapacak durumda olmadıklarını ifade etmişlerdir. Antrenman esnasında antrenörün fiziksel istismarına maruz kalan Figen, bu olay karşısındaki tepkisizliklerini şöyle açıklamıştır:

“Öyle aşağılayıcı değil de, nasıl anlatayım? İşte 30 saniye içinde 60 tane tekme atmam gerekiyor. Vuramıyorsun. Vuramadığın zaman ayağının altına sopa ile vuruyorlardı. Atamadığın kadar ayağına sopa yiyordun... Cevap veremiyordum zaten. Hani şey gibi. Orada sadece antrenörün üstünlüğü var, siz hiçbir şey diyemezsiniz. Bir şey söylerseniz sonu kötü olur gibi düşünüyordunuz... Soyunma odasına biz bize söyleniyorduk işte. Bazen ayaklarımızı güçlendirmek için ayağımıza taktığımız bir lastik oluyordu. İşte yapamadığımız zaman antrenör o lastik ile dövdüğü oluyordu. İşte mesela

baldırımıza vuruyordu. Soyunma odasında soyunduğumuz zaman hepimizin baldırlarının morarmış olduğunu görüyorduk.” (Figen, Tekvando)

Çoğu mağdur katılımcı yeterli bir güce sahip olmadıkları için sessiz kaldıklarını ve yaptırımlara uğramamak için çabaladıklarını dile getirmiştir:

“Sakatlandığımda antrenörlerim derlerdi. “mızızlık yapıyorsun, sürekli bahane uyduruyorsun” derlerdi. O zamanlar tabii kendimi iyi ifade edemiyordum. İçime kapanıyordum. Gözlerim doluyordu. Konuşamıyordum. Sadece duruyorduk öyle. Biliyorduk ama dile getiremiyorduk... O dönemlerde hocalardan biz çok korkardık. Hoca nerede? Hocaların plakalarını ezberlerdik. Hani bize diyorlardı ya ‘gezmeyin, dolaşmayın, dinlenin, yatın’ diye. Biz bir yerde oturduğumuzda sürekli olarak hocaya yakalanacağımızdan korkardık. Tedirgin olurduk. Özel hayatımıza bile müdahale ederlerdi. Her konuda bizi baskılıyordu. Anne babadan daha fazla bir şekilde.”(Gülbahar, Atletizm)

Antrenörlerin sporcuları üzerindeki etkisini Elvan şöyle dile getirmiştir:

“Her şeyimiz antrenörümüzdü. Bir de diğer taraftan o kadar çok trajik şeyler yaşamadığımız için antrenörümüz bize ne kadar bağırp çağırırsa da çok trajik ve ahlaksızca görmüyorduk. Bugünde hala çok bağılıyım. Ben hiç bir zaman antrenörlerimi şikayet etme gibi bir opsiyon aklımdan da geçmedi... Antrenörler kendilerini “Allah” zannettikleri için. “Ben ne dersem yapmak zorunda.” Orada bir hiyerarşi var ya, askeri düzen, emir komuta zinciri gibi. Herhalde öyle düşünüyorlar.” (Elvan)

Cense ve Brackenridge (2001), sporcuların cinsel istismarın faili olan antrenör ile işbirliği yapmadığı durumlarda tehdit edildiğini söyler. Çalışmalarında sporcuların “şiddetinden korkmuyordum ama onu ve sporumu kaybetmekten korkuyordum” şeklinde ifadelerinin yoğun olduğu görülmüştür. Çünkü antrenör sporcudan istediği işbirliğini elde ettiği zaman ekstra ilgi ve hediye gibi hususlarla onları ödüllendirirken, aksi durumlarda azarladığı, küçük düşürdüğü ve görmezden gelerek cezalandırdığı ortaya çıkmıştır.

Kader, antrenörün elindeki basit bir gücün bile bazı sporcuları ona muhtaç bir hale getirdiğini, yaptığı bazı eylemler ile bireyin sportif başarısı ve geleceği üzerinde etkili olabileceğini yaşadığı bir deneyim ile anlatmıştır:

“Bir havlu olayı yaşadım. Bizde havlu tehdit unsuru. Antrenör der ki ‘istediğim gibi yapmazsanız havlu atarım.’ Size en büyük tehdidi bu. Antrenör havlu atıyor ve siz itiraz etseniz de geri dönüşü yoktur. Yani bir müsabaka döneminde bir antrenörün elinde olan en büyük tehdit unsuru budur. ‘Havlu atarım.’ Her konuda sizi bununla tehdit eder... Her müsabaka döneminde şey

diyordu. 'İstediğim gibi dövüşmezsen havlu atarım' ki bir kere de attı yani. Alacağım maçı havlu atarak verdi yani. 'Böyle dövüşüp alacaksan hiç alma daha iyi' dedi. Ve bir sporcu için havlu atmak kadar gurur kırıcı bir şey olamaz. Yani düşünsenize sizi çalıştıran insanın bile size inancı kalmamış. Pes ediyor. Çok ciddi bir şey.' (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

Usta-çırak ilişkisinin kurumsallaştığını gösteren diğer bir hiyerarşik ilişkide sporcular arasında görülen ast üst ilişkisidir. Yaşa dayalı hiyerarşi bazı spor türlerinde daha belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Özellikle güreş gibi geleneksel sporlarda antrenörlerini yanı sıra yaşça büyük sporcuların küçük yaştaki sporculara tahakküm ettiği görülmektedir (Hacısoftaoğlu ve Bulgu, 2015, s. 134). Her ne kadar sporcular kendinden büyük akranlarından gördükleri şiddet ve istismarın çoğu kez antrenörden bağımsız olduğunu düşünseler de aslında küçük ustaların çıraklara yönelik şiddetinden büyük ustaların haberdar olmamaları çok zordur. Bourdieu'nun (2016, s. 211) sporun "kişilik oluşturmaya ve zafer iradesini aşmaya kabil bir cesaret ve erkeklik olarak" algılandığına şeklindeki önermesi burada yerini bulmaktadır. Militarist kurumlarda da görülen bu ilişkiler çoğu kez yapının ve düzenin sağlanması adına göz yumulan, hatta desteklenen güç ilişkileridir. Bir anlamda askeri düzenlerdeki "devrecilik" spor ortamına da yerleştirilmiştir.

Güreş eğitim merkezinde spor eğitimini alan Kerim, hiyerarşik düzende akran şiddetini şöyle açıklamıştır:

"Antrenör bir şekilde kızsada da neden kızdıklarını, bizim için kızdıklarını belirtiyor ama orda ki en sıkıntılı akranlar. Biz büyük şeylerle de karşılaştık orada. Bayağı bir şiddete yönelik şeyler yaşadık mesela. İlk girdiğimiz yıllarda onlara göre çocuktuk biz. 7. sınıfa gidiyorsak lise 3 gidenler bizden çok büyüktü. Biz daha güreşin başlamasındayız, gelişimimiz sıfır, onlar 4-5 yıldır güreş yapıyorlar. Hem yaş olarak büyük hem sınıf olarak büyük hem fizik olarak büyük. Kendi aralarında birlik oluyorlardı. Yani eğitim merkezlerinin hepsinde olmuştur diye düşünüyordum. Tabi hocalardan habersiz oluyor böyle şeyler tabii. Biz kırmaya çalışıyoruz. Bize kendi eşyalarını yıkatma, tabi çamaşır makinesi var ama yıkatıyor. Akşam topluyor, soru sorup bilemediğin zaman dövme, vurma... Bir arkadaşımızın elinin patladığına şahit olduk mesela. Flüt kırma ondan sonra bazıları kahvaltıya gitmez kahvaltısını yaparsın. Bizde herkes odasını temizlerdi o zaman. Onların odasını da temizlerdik. Okula zor yetişiyorduk. Asıl şeyi işte onlarda yaşadık." (Kerim, Güreş)

Spor ortamında değişik statülerle hizmet eden uzman katılımcılar spordaki usta-çırak ilişkisi için benzer yorumlarda buldukları görülmüştür:

“Benim hep gözlemlediğim şey, sporcular ve antrenörler arasında böyle hep bir otorite oluşturma hevesi var. Sürekli antrenörün dediği olacak. Sporcu tek başına olmayacak, tek başına hareket etmeyecek. Yani korkunç bir otorite var. Bu takım sporlarında daha fazla var. Öyle ki alt yapı seviyelerinde daha fazla var. Artık asker haline geliyorlar” (Cemal, Uzman)

“Aslında şöyle başarının ve kişisel özelliklerin yanı sıra antrenörün egosu da çok önemli. Bu tür branşlarda bazı sporcular ön plana çıktıktan sonra antrenör, bu sporcuları rakip olarak görür ve dış geçirmeye çalışır. Bu noktada aşağılama, hakaret etme gibi faktörlerde herkesin içinde özellikle ‘Asıl olan benim! Seni yetiştiren benim, sen beni kontrolümdesin’ demek adına bu yapılır. Milli takımdaki diğer sporculara bir örnek teşkil edilmesi adına yapılır. Bunu işi bilmediğinden dolayı yapanlar var.” (Serdar, Uzman)

Selda, antrenör ile sporcu arasındaki ilişkiyi askeri düzene benzetmiştir:

“Aslında burada çocuğun er olduğu, onun üstündeki yetişkinlerin de çocuğun üstünde sorgusuz sualsiz yetki ve yaptırım gücüne sahip olduğunu düşünürseniz, çocuğun akranları içinde bir ast üst ilişkisinin kurulduğu, ilk gelenlerin, on birler(futboldaki as kadro kastedilmektedir), abiler, yedekler, eskiler, yeniler gibi bir durumun olması... bunlar hepsi birer sebep.” (Selda, Uzman)

Karate gibi dövüş sporlarında akran şiddetinin olduğunu söyleyen diğer bir kişi de Kaya olmuştur:

“Ortamda kendini beğenen çok vardı. Yüksek kuşaklar alt kemerleri çok ezerlerdi. İlk başladığım zaman sen benden bir ay bile önce gelmişsen benim hocam gibisiniz. Çünkü benden eskisiniz. Yani biz alt kuşakta iken bize sert davranırlardı. Asıl ben ondan daha çok hırslandım. Beni eziyorlardı... Biz de bir askeri hiyerarşi vardı. Baştan başlayayım. İlk zamanlarda yani en ufak cızırtıda bile bağıyorlardı. Yani bir sporcu acemi iken bizde eziliyordu. Bu gerçek. Üst kuşaktakiler eziyor. Daha çok kızıyorlar. Biraz kendini gösterince, dışını gösterinde bu biraz azalıyor. Sporcu yükseldikçe baskı azalıyor. Sporcu bir süre sonra kendi benliğini ortaya koyabiliyor. Tabii biz ilk zamanlarda çok ezildik. Sopa da yedik.” (Kaya, Karate)

Sosyolojik olarak hiyerarşi ile eril tahakküm arasından ciddi bir benzerlik ve birbirinden beslenme söz konusudur. Sporun düzeninde dikkat çeken nokta, cinsel istismarda hiyerarşinin kullanma potansiyelinin daha fazla olmasıdır. Koca ve Bulgu (s.26), geleneksel erkek egemen yapıda ve spordaki hiyerarşi içinde antrenörlerin karşı konulmaz konumunun mağdur olarak hem erkek hem de kadın sporcular üzerinde tartışmasız bir güç oluşturduğunu söyler. Fasting (2015, s.217), taciz ve istismarda mevzunun cinsiyet değil kontrol olduğunu söyler. Ona göre cinsel taciz ve

istismarın arkasındaki motivasyon iktidardır ve burada en güçlü konumların erkekler tarafından doldurulduğu dikkate alındığında kadınlar üzerinde bir güç ilişkisinin daha da netleştiği görülecektir. Nitekim başarı, beslenme, antrenman bilgisi üzerinden kurduğu tahakküm, sporcuların bedeni üzerinden de devam etmektedir. Benzer bir husus Brackenridge ve arkadaşları (2008, ss.391-393) da ifade eder. Onlara göre spor ortamında, diğer kurumlarda olduğu gibi mağdur ile fail ya da tacizci ile taciz edilen arasında statü farklılığı ortaya çıkmaktadır. Bu durum büyük oranda çocuk açısından gönülsüz cereyan eden bir güç ürünü olabildiği gibi hayranlık ilişkisi şeklinde de gelişebilmektedir. Yine Brackenridge ve Fasting (2002), istismarcı antrenörlerin genelde spor alanında iyi bir üne sahip, başarılı antrenörler olduğunu dile getirmektedir. Başarılı olmaları çoğu kez onlara güçlü bir güvence ve statü kazandırmaktadır. Nitekim istismarcı antrenörlerin sporcu aileleri arasında ve toplumda ciddi bir güven kazanmaya çalıştıkları görülmüştür.

Cinsel istismarın yanında antrenörünün duygusal ve psikolojik baskılarına maruz kalan Buket, yaşadıklarını ve tepkisiz kalışlarını şu şekilde açıklamıştır:

“Herkesi kendisine bağlamıştı. Bizimle hoca arasında bir sorun çıkarsa oradaki erkekler bir köprü yapmıştı. Onları kendi askeri gibi yetiştirmişti. Onu koruma askerleri. Erkek sporcular ile konuştuğumuz zaman hem bize hem de çocuklara kızabiliyordu. Biz onun gözdeleliydik ya... Maçlarda her birimize bir kontrol için bir erkek görevlendirirdi... Diğer antrenörler bizimle konuştuğunda o gün bizim suratımıza bakmıyordu gün içerisinde. Ceza veriyor gibiydi. Yani nasıl bir kız arkadaşınız var ve size trip atıyorsa aynı şeyi biz yaşıyorduk yani. Biz başka antrenör ile farklı illerden sporcular ile konuşamıyorduk. Korkuyordum yani. Yani öyle bir şey yapıyordu ki sanki çok yanlış bir şey yapıyormuşuz gibi hissettiriyordu. Psikolojik anlamdan her şeyi de normalleştirdiğini söyleyebilirim. Ben aslında doğru olduğunu yaptığımda bile çok yanlış tercih yaptığımı hissiyatını veriyordu... Yani tepkim, genelde sessiz kaldım maalesef. Çok kızıyorum şuan kendime ama o zamanlar ne yapacağımı bilemiyordum. Kasıldım ve sustum yani.” (Buket, Eskrim)

Cinsel istismara maruz kalan diğer bir katılımcı olan Ayşe, ilk etapta antrenörün gücü karşısındaki hayranlığın yerini zamanla korkuya bıraktığını söylemiştir:

“İlk başlarda ben onu çok güçlü görüyordum. Kendisini öyle gösteriyordu. Fiziksel olarak da güçlü bir insandı yani. Ben o gücü biraz sevdim sadece. Gücü severim çünkü. O da bunu bilip hep onu gösteriyordu... Antrenör 'Anal seks böyle olur. Krem almalısın.' İşte, 'senin bu arkadaşın çok azgın. Sen böyle durumlara düşme.' Ondan sonra bana anal seksin nasıl bir şey olduğunu anlatmaya başladı ki, ben anal seksin ne demek olduğunu

bilmiyorum hala. Ya evde bile bu konular açıldığında ya da TV de bir şey gördüğümüzde annem “bak kızım böyle olur bu tür şeyler” dediğinde bile susturur, dinlemek istemezdim böyle şeyleri. Ama adam bu tür şeyleri söylediği zaman susturamazdım onu. Korku vardı içimde.”(Ayşe, Eskrim)

İstismar olaylarında antrenörlere biçilen yüksek statü mağduru zayıf ve korumasız bıraktığı için kritik öneme sahiptir. Tartışmaya açılmayan antrenörün gücü, çoğu kez bir öğretmen, bir ebeveyn ya da eşsiz bir kahraman şeklinde ortaya çıkmakta ve sporcular ile aralarındaki güç farkını pekiştirmektedir. Bu güç farkı istismar olaylarında failin kullandığı en önemli argümanlardan birisidir (Cense ve Brackenridge, 2001; Kerr ve ark., 2014, s. 744). Çünkü antrenörün meşru bir gücü vardır ve bu otorite kaynağı büyük oranda spordaki uzmanlığı, başarısı ve hedefe giden yolu elinde bulundurmasından kaynaklanmaktadır. Stirling ve Kerr’ün (2012a, s. 107) ifade ettiği gibi antrenörlerin sporculara erişim konusundaki gücü, çocuk sporcuların korkuya kapılmalarına ve başta duygusal istismar olmak üzere diğer kötü muamele biçimlerini kabullenmelerine yol açmaktadır.

4.2.1.2. Başarı ve performans odaklı yaklaşım

Sporda oluşan ilişkiler bağlamında başarı ve performans odaklı bakış açısı hem çocuk istismarı olaylarına neden olmakta hem de bu olayların görünürlük kazanmasına engel teşkil etmektedir. Genç sporcular işe koyulduklarında temel bir motivasyon önlerine konulmaktadır; irade aranmaksızın antrenörler ya da aileleri tarafından önlerine konulan başarı motivasyonu onları adeta maksimum performans sergilemeleri gereken bir makinaya dönüştürmektedir. Başarı motivasyonunda sadece başarmanın verdiği haz ile yetinilmemekte birçok getiri ile içi doldurulmaktadır. Sosyal statüsünde gerçekleşen dikey hareketlilik, ün sahibi olması, para kazanması, prestij ve özgüvenin yükselmesi ve gelecek kaygısını ortadan kaldırması anlamında cazip kazanımlar hedeflenmektedir. Bu anlamda kendisini spor ortamının rekabeti içinde bulan çocuk ve genç sporcular başarı ile başarısızlık arasındaki uçurumun ne kadar geniş olduğunu görmektedir. (Kurt ve Atayman, 1997, s.74; Brackenridge ve Kirby, 1997, s.414) Başarma isteği geleceklerini inşa etmelerinde o kadar büyük bir öneme sahiptir ki, başarısızlığa karşı hazırlık yapma gibi bir opsiyon düşünce aşamasına bile getirilmemektedir. Bundan dolayı başarısızlığın hayal kırıklığı büyüktür. Sportif başarısızlığın seçenekler arasından çıkarılması, başarı yolunda her şeyi mubah bir hale getirmektedir (Gervis ve ark., 2016, s.775).

Spor içindeki rekabet koşulları sporcuların sürekli çalışması, üretmesi gereken robotlara dönüştürebilmektedir. Elvan, bir gün antrenman yapmadıkları zaman sonraki gün daha kötü olacağını, dolayısıyla sürekli ve düzenli olarak çalışmak zorunda kaldıklarını söylemiştir:

“O zaman ne olduğunu bilmiyordum. Çocuksunuz ve bilmiyorsunuz. Çocuk olarak sizin orada bir hedefiniz var. Birinci olmak, yarışmaya katılmak, madalya almak, çok iyi yarışmak... Jimnastikte bir de bitmeyen, yeni bir hareket çıkarma serüveni var. O yüzden bugün dönüp baktığında korku filmi gibi geliyor... O zamanda (antrenman) yapmazsanız ertesi gün daha kötü olacak... Küçük yaşta çok antrenmanlardan kaçmak istediğim olsa da belli bir yaştan sonra o gün antrenmanı yapmadığınız zaman ertesi günküün seni yoracağını tahmin edersiniz ve en azından ‘gidip egzersiz falan yapalım’ dersiniz. Hareket çıkarmak zorundasın, yarışma yaklaşıyor, sen devamlı bir stres içindesin, seri yapman lazım vs... Benim için yaşam hep bir yarış atı gibi, hiçbir zaman durmak yok. Durursan sanki hata yapıyorum, doğru bir şey yapmıyorum. Hani psikolojik olarak ve mental olarak büyük dejenerasyonları var. Bu fiziksel olarak da var.”(Elvan, Jimnastik)

Eski antrenör ve idareci Serdar, benzer durumu şöyle açıklamaktadır:

“Ve şöyle bir şey de var. Bu hatayı sporculara sürekli söyledik. Yaşadıkları süreç yaptıkları sporun onların hayatlarını kurtaracaklarına inandırılmışlar çocuklar. Buna inandıkları için taviz vermek zorunda kalıyorlar. ‘Eğer sen judo yapmazsan sen bir hiçsin.’ Buna getiriliyorlar. Onları buna inandırmak çok kolay. Bir zaman sonra bunu yapman için çok çalışman lazım. Tamam bu çok iyi bir motivasyon. Madalya almam lazım. Bu da çok iyi bir motivasyon. Ama orada bitmiyor. Benle de bir şey yaşamam lazım. Yavaş yavaş buna alıştırıldığı için sporcu, olay istismara kadar gider” (Serdar, Uzman)

Wacquant (2015, s. 134), boksörlerin “ilk ve öncelikli olarak bedensel sermayenin meyve vermesini ve dövüşçünün bedenini çarpışmaya hazırlık derecesini etkileyen ya da etkilediğine inanılan kilit önemdeki bedensel işlevlerin-beslenme, uyku ve dinlenme, cinsel birleşmenin sürekli gözetim altında” tutularak fedakârlık yaptığını söyler. Yine Hacisoftaoğlu ve Bulgu (2015, ss. 127-128), yaptıkları çalışmada genç sporcuların başarılı olmak ve kariyer edinmek için beden sağlıklarını feda edebileceklerine dair yaygın ifadelerinin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Onlara göre, bedenin araçsallaştırılmasına ve yararlanmanın normalleştirilmesine dönük açıklamalar hâkim spor kültürünün bir parçasıdır.

Bireysel sporlarda başarı için yaygın olan bedel vermek zorunda olmaları fikrinin çoğu katılımcıda belirgin bir şekilde görülmüştür. Çocuk ve genç sporcular

kendilerini başarıya endeksledikleri ve kendilerinde rahatsızlık yaratan hususları sporun içinde normal bir durum olarak gördükleri tespit edilmiştir. İbrahim, hazırlık aşamasında yaralanma ve sakatlıklarda başarıma isteğinin galip geldiğini şöyle açıklamıştır:

“Yaralı ve yorgun olduğumuz zaman antrenman yapıyorduk ama önümüzde müsabakalara odaklanmak için yapmamız gerekiyordu. Mesela ben müsabakada sakatlandım. Yumruk atarken dirseğim çat diye sakatlandı. Ama yine de maça çıkmam lazım ki ben hazırlanmışım. Bu engel olmamalı. Böyle çok aşırı ve büyük bir şey olmadığı zaman devam ediyorduk. Sakat olduğumuzu da fazla çaktırmıyorduk aslında. Beni göndermeyecek diye korkuyorduk. Ben zaten hazırlanmışım 4-5 ay. Okula gitmiyordum, spor yapıyordum. Ufak sakatlıklar hiç bizim gözümüze batmıyordu. Korkutmuyordu.” (İbrahim, Judo/Boks)

Çocuk yaşta sakatlık, yaralanma, duygusal, fiziksel ve cinsel istismar gibi sporun değişik zorlukları karşısında katılımcıların başarı ve zirve isteklerinin baskın geldiği görülmüştür:

“Benim tek bir amacım vardı. Bu şekilde bu olayları görüyordum ama ben milli sporcu olmak için çabalıyordum. ‘Leyla milli sporcu ol. Ondan sonra onu (antrenörü) bırak.’ Göz yumuyordum ama nasıl? Görüyordum böyle durumlarda uzaklaşıyordum. Bana karşı bir hareketi olduğunda tepki koyuyordum. ‘Leyla saçmalama, normaldir’ falan derdi. Ama ben kızardım. Bir tepki vardı ama milli oluncaya kadar biraz görmezden geliyorduk. Milli olduktan sonra tepkimi koydum... Ama her şey milli olmak! Çok hırslı idim. Tek bir hedef vardı: milli olmak. Hiç hijyen yoktu ve ben sürekli enfeksiyon kapıyordum. Mesela idmana gidiyordum. Bir hafta vardım, bir hafta hasta idim. Ona rağmen spor yapmaya devam ediyorsun.” (Leyla, Kick Boks)

Zirve, başarı ve ekonomik kazancın çoğu olumsuz olayda sessiz kalmalarına neden olduğunu Fatma şu şekilde açıklamıştır:

“Zirve, birincilik. Aslında birincilik senin egonu tatmin etmek içindir. Asıl amaç para. Milli takıma gittiğinde ve yurt dışına çıktığında para veriliyor. Okula girdiğinde mili sporculuk işe yarıyor. Milli takıma girdikten sonra bunun bursunu alıyorsun. Hayatın değişiyor. Mesela ben düşünüyorum. Liseden sonra çok çalışkan biri değildim. Hani ben hayatta sınava gireyim de ‘İstanbul’da bir üniversite kazanayım’ diyemezdim. Puanlar çok yüksekti. 400 puanın altında İstanbul’da bir üniversite yok. Devlet olarak kazanamazsam belki özele bir yerlere gidebilirdim. Ama şuan devlet üniversitesinde okuyorum... Devlet üniversitesi ve iyi bir üniversite. Buraya da milliğim sayesinde girdim. Millilik artık sportif başarı.” (Fatma, Tekvando)

Brackenridge ve Kirby'ye (1997, s.414) göre, genç sporcuların başarımları için antrenörün dikkatine ihtiyaç duymaktadır. Üstelik bu durum sadece başarımları için değil aynı zamanda başarısızlığa neden olan fiziksel yaralanmalar, sakatlıklar, duygusal problemleri ortadan kaldırmaları için de gereklidir. Bu anlamda istismar motivasyonuna sahip antrenör için bireyi istismara hazırlamak zor olmayacaktır. Hartill (2005, s.297), sportif başarının serbest piyasa ortamının kültürü ile bütünleştiğini ve böyle bir kültür ortamından sosyal ve bedensel sermayelerine yatırım yapan çocuk ve genç atletlerin susturulmalarının kolay olacağını söyler:

“Yani sürekli bu konuda teklif aldım... Seni sürekli rahatsız ederlerdi. Mesela bir yere çağırıldığında gitmezdim. Ailem de bu konularda çok tedbirli idi. Bu konulardan hiç bahsetmedim onlara ama ona rağmen çok tedbirli bir aile idi. Ama cinsel konularda zorlandım yani. Bütün kadın sporcular da zorlanmıştır. Çünkü ‘şampiyon olmak istiyorsan benimle ilişkiye girmek zorundasın.’ Bu bir zorlama yani. Sen bunu istiyorsan bunu yapmak zorundasın. İlla senin kolundan tutup bir yere atmasına gerek yok. Psikolojik bir baskı da yapıyorlar yani. Ve bence bu camiadaki bütün herkese yaşamıştır... Hani gözün kararıyor ya, ya da bir gözlük takıyorsun ya gözüne. İşte öyle bir hedef var ve o hedefe ulaşana kadar senin için dünya kopsa umurunda olmuyor. Bir hırs mı, başka bir şey mi? Bir şeye açsın ve o açlığını gidermek için ona dokunana kadar hiçbir şey umurunda değil. Kırılsın, dökülsün, ilgilenmesinler senle, ne yaparlarsa yapsınlar sen onu elde edeceksin. Ve sen onu elde ettikten sonra her şeye bakış açın değişiyor. Yaşadığın şeyleri gözünün önünde geçirdiğin zaman diyorsun ki ben neden bunlar için bu kadar çabaladım?” (Kader, Kick boks/Muay Thai/Wushu)

Benzer bir şekilde Sevda, tacizci antrenörlerinin eylemlerini kendisinden aldıkları başarılı eğitim nedeniyle görmezden geldiğini beyan etmiştir:

“Yani evet, başarılı bir antrenördü. Sistemli ve düzenli çalışırdı. Onun kadar iyi hazırlayan biri yoktu. Ve çevremdeki herkes bunu bildiği halde yine ‘o hoca daha iyi, onunla birlikte mutlaka bir yerler kazanırsın.’ Başarı getirebileceğini düşündüğüm için onunla devam ediyorduk. Korka korka, ‘bugün yine bir şey olur mu?’ ‘Dokunur mu?’ diye diye devam ederdik. Bu korkuyu yaşaya yaşaya her gün antrenmana giderdik” (Sevda, Güreş)

Turnuva dönemlerinde elde ettikleri başarısız sonuçlar esnasında çoğu sporcunun antrenör ve idarecilerinin duygusal istismarına maruz kaldığı görüşmüştür.

“Yani şöyle söyleyeyim: Başarısız olduğun zaman bir bağırma... Ki herkesin yaşantısını etkileyecek bir davranış yapmışsa bağırma olur.... Genelde eğitim merkezleri başarı endeksli oluyor ki, bizim o zaman başarı göstermediğimiz zaman il müdürü gelip bağırıyordu. “ Nasıl olur, nasıl yapamazsınız”, “

burası K.(ilçe)” Kendi eğitim merkezimizde yenilmiştik o zaman. O zaman şey gelmişti, kaymakamdır, validir, il müdürüdür. İl müdürü herhalde herkesin içinde rencide oldu yenildik diye. İl müdürü bizi toplayıp kızdığı oldu yani” (Kerim, Güreş)

“Antrenörler müsabakaya göre değişiyordu. İyi olduğumuz zaman sevgi, pohpohlama, kötü olduğumuz zaman kin, nefret. ‘Boşuna buraya kadar boşuna geldik’ gibi laflar. Zaten bunu söylemelerine gerek yoktu, hissedebiliyorduk... Diyorduk ki ‘her zaman en iyisi olmalıyız, kötü olduğun zaman böyle davranıyorlar.’ İnsan muamelesi yapmıyorlardı. Bunun için her zaman gözde olmalısın. Bize sadece hırs kazandırdı böyle olmaları.” (Zehra, Atletizm)

Genç sporcuların refahını tehdit etmesi bakımından kazanma, başarı ve performans verilerine bakmak sadece sporla doğrudan bağlantılı antrenör ve idarecilerin ele aldığı temel kriter değildir. Birçok konuda ebeveynler de çocuklar üzerinde başarı ve performans odaklı duygusal istismar uygulamaktadır (Kerr ve ark., 2014, s. 744).

Sezen, oyun olarak başladığı spordan zamanla soğumuş ancak babasının hayallerini gerçekleştirmek için bir müddet gönülsüz de olsa devam etmiştir:

“Uzun ince boylu olunca o (abla) voleyboldan devam etti. Beni de babam işte ileride bir meslek sahibi olayım, üniversiteye rahat gireyim, beden eğitimi okuyayım diye gönderdi ama daha sonra babam işin içine kapıldı. Ben işte babamın hayallerini gerçekleştirmek için devam ettim.” (Sezen, Jimnastik)

Stirling ve Kerr (2008a), yaptıkları çalışmada çoğu elit sporcunun duygusal istismar deneyimlerinin özellikle başarısız olduklarında ya da başarılı olmaya çabaladıkları dönemde gerekli olduğunu düşündükleri ortaya çıkarmıştır. Gerçekten de genç sporcular için elde edecekleri başarıyı yücelten ve başarısızlık durumunda onları hiçleştiren bir mantalite spor ortamında kurulmaktadır. Gervis ve arkadaşları (2016), sporcuların mükemmele ulaşma ve bunun sınırlarını zorlama isteği ile yaptıkları eğitimi istismardan ayırt etmede zorluk yaşayacağını ve özellikle duygusal istismarda çoğu eylemin gri bölgede kalmasına neden olacağını dile getirmiştir. Bu sadece eğitimin değil aynı zamanda spor kültürünün bir parçasıdır. Kapitalist üretim ilişkileri gibi beden acı çekmesi ile kazancın elde edilebileceğine dair “no pain, no gain” (sıkıntısız kazanç yok, kolay para yok) ideolojisi spordaki yerleşik anlayışın en temel tezahürüdür (Reynolds ve Taylor’dan aktaran: Gervis ve ark, 2016, s.775).

4.2.1.3. Aktörler arası başarı bağımlılığı

Hem usta-çırak ilişkisi hem de başarı eksenli bakış açısının izlerini taşımakla beraber daha spesifik olması açısından antrenör, idareci, ebeveyn, sporcu ve diğer aktörlerin başarılarının endemik oluşunu istismarı kolaylaştıran bir etmen olarak eklemek yanlış olmayacaktır. Mevcut spor düzeni içinde antrenör ve sporcuların zirveye çıkmak için verdikleri emeğin benzerini zirvede kalmak için de vermeleri gerekmektedir. Bu anlamda antrenör ve sporcu sürekli bir tehdit altındadır. Sporcu kendisini kanıtlamak için antrenöre bağımlıdır ki bu konu daha önceki bölümlerde işlendi. Bunun yanında diğer bağımlılık ilişkisi de başarı unvanı için antrenörün sporcuya olan bağımlılığıdır. Bu durum çoğu antrenör için bir tehdit unsurudur.

“O an öyle oluyor ki, bazen bazı maçlarda oluyor ki, antrenörümüz için güreşiyoruz. Kendimiz için değil. Antrenör bize kızmasın diye. Çünkü yenildiğimiz zaman o psikoloji çok ağır oluyor. Yani kendimi hiç telafi edemiyorum. Hayatımın her alanına yansıyor. Derslerim yansıyor, evime gittiğim zaman konuşmama, soğuk olma nedenim o oluyor... Kişiliğimize hakaret etmiyor ama bağırmasını artık yaşam halimize getirmişiz. ‘Salak herif(!) nasıl yapılır bu teknik?’, ‘aptal mısın(!) unutulur mu?’ dedikleri zaman bizi çok etkiliyor. Yaşam stilimiz haline getirmiştik. Ama tabii ki kişiliğimize hakaret küfür asla kullanmazdı. Kesinlikle affetmezdi küfürleri ama bu tür sözleri bizi çok bitiriyordu” (Kerim, Güreş)

Değişik spor dalları çalışan Gül, sporcuların spor yapmadaki amaç ve hedefin antrenörler için de geçerli olduğunu söylemiştir:

“Çalışıyorsun. Üç ay çalışıyorsun, dört ay çalışıyorsun. Bazen aç kalıyorsun, susuz kalıyorsun. Emek veriyorsun. Emek verdikten sonra o emeğin karşılığını altı dakikalık bir müsabaka ile alman lazım. Alacaksın yani. Sen rakibe saldırıyorsun, rakip sana saldırıyor derken işte sıkıntılar oluyor, beceremiyorsun. Yani o rekabetten dolayı oluyor. Sen çalışıyorsun ama başında antrenör var. Şiddettir, bağırma çağırmadır pek etik bulmuyorum ama şu şekil bir şey var. Sen ne istiyorsan antrenörün de onu istiyor. Başarılı olmanı istiyor. Onun için bu tür şeyler oluyor” (Gül, Tekvando)

Çocuk sporculara yönelik istismar olaylarında antrenörün sporculardan beklentisi kendisine sağlayacak kazanımlar ile ilgili olabilmektedir. Bu kazanımların maddi bazı beklentiler ile tanımlandığı gibi, başarı hazzını ya da hırsını tatmin şeklinde de gelişebilmektedir.

“Çocuğu bir an önce şampiyon yapmak istiyor. Çocuk ile devamlı beraber. Kazancı sadece manevi. O da bundan haz alıyor. Birçoğu da eğitimsizlik. Eğitimsizlik derken şu: çoğu kez antrenörler büyük bir psikolojik baskı

altındadır. Aylarca, yıllarca bu adamı şampiyon yapmak için. Ve kafasındaki program uygun gitmediği zaman ya da amacına ulaşmadığı zaman hatayı öğrencide görüyor. Dolayısıyla terlikte atar, vurabilir. Bazı antrenörler vardır ki, benim camiamda da vardır, çocuklar yapamadığı için soyunma odalarında dövüyorlar. Bu çoğu branşta da olabilir. Ben mesela şöyle, İstanbul'da bir tane jimnastik salonu vardı. Ben de uzun süre antrenörlük yaptım. Yaş grubum 5-12 yaş grubuydu. Diğer antrenörler çocuklarını çok döverlerdi. Hatta kafasına bile vuruyorlardı.” (Ümit, Jimnastik)

Yılmaz, antrenörlerde oluşan hırsın diğer bir nedenini de meslektaşlar arasındaki rekabete dayandırmaktadır:

“Yani antrenörün belli bir süre sonra kendi hırsına yenik düşmesi... Sporcunun sağlığı veya başarısından daha çok kendi başarısını, hırsını ve emeğinin karşılığını muhakkak alması gerektiğini düşünmesinden kaynaklanıyor. Bazı hocalarımızda bu çok yaygın. Kendini kanıtlamaya çalışıyor. Hocalar arasında rekabet var aslında. O da var yani. Kendi sporcuları üzerinden bir rekabet yaratıyorlar.” (Yılmaz, Wushu/Tekvando)

Özellikle ulusal organizasyonlarda yer almak veya milli antrenör olmak isteyen antrenörlerin en önemli kozu başarılı öğrenciler yetiştirmeleridir. Antrenör seçimlerinde çok çeşitli aşamalar ve koşullar olsa da öğrenciler ile birlikte başarı elde eden antrenörlerin, milli takıma seçilmeye daha yakın olduğu düşünülmektedir.

Antrenör ve sporcu arasında oluşan başarı birlikteliği bazı katılımcılara göre aynı zaman cinsel istismarın nedenidir. Serdar, çocuk sporcuların antrenörlerine karşı hissettiği duygusal bağın antrenörlerin bilinçli pratiklerinin ürünü olduğunu ifade etmiştir:

“Bir de şöyle bir şey var. Antrenörler sporcusunun kaçmasından çok korkar. Sporcu başarılı olursa başka bir kulübe gidebilir korkusu. Bu kaçışı yaşanmaması adına ciddi bir duygusal bağ oluşturmalsın. Kızlarda bu duygusal bağ daha çabuk gelişir. Ve bu duygusal bağın bir tık ötesi istismardır maalesef.” (Serdar, Uzman)

Kendisinin ve antrenörünün başarısını artırma veya kalıcılaştırma zorunluluğu sporcunun üzerindeki yükü artırmaktadır. Bu baskı kendi başarısının yanında antrenörünün başarısını da düşünmek zorunda kalma gibi dışsal motivasyonun etkisinde oluşmaktadır. Aynı şekilde başarı motivasyonu ile hareket eden antrenörün sporcusunun başarısı ile kurduğu ilişki sporcunun bedenine hakim olma ve müdahale etme hakkını da beraberinde getirmektedir. Böylece sporcu başarısını/başarısızlığını

antrenörü ile paylaştığı için yaptığı spor sadece kendisine ait olmaktan çıkarılmaktadır (Hacısoftaoğlu ve Bulgu, 2015, s. 130).

4.2.1.4. Doğallaştırma ve meşrulaştırma

İstismar olaylarında faillerin yaptıkları davranışların “kötü/olumsuz” olmadığını mağdura ve mağdurun sosyal çevresine empoze etmeye yönelik özel çabalarının olabildiği görülmektedir. Cinsel istismarda failin eylem öncesi grooming sürecinde mağduru istismara nasıl hazırladığından daha önce bahsedilmiştir. Burada önemli olan nokta zaman örgüsü içinde meşrulaştırma sürecinin sadece istismar öncesi ile sınırla kalmadığı, istismar esnasında ve sonrasında devam ettiğidir. Bu süreçte yapılan eylemlerin doğal, meşru ve normal olduğunu göstermeye yönelik bir söylem başlamaktadır.

Sporda duygusal istismarın yaşanması adeta çocuk sporcuların gelişimi için kabul edilebilir bir yönetime dönüşmüştür. Meşrulaştırmanın birinci biçimi yaşanan istismar eylemine tepkinin olmayışdır (Gervis ve ark., 2016, s.773). Gervis ve Dunn (2004, s.220), duygusal istismar ile ilgili yapmış oldukları çalışmada antrenörün kötü muamelesine karşı sporcuların korkuya kapıldıkları ancak hayallerini gerçekleştirmek için ilgili antrenörler ile çalışmaya devam ettikleri, daha da kötüsü maruz kaldıkları eylemleri sporun bir parçası olarak algıladıkları görülmüştür. Onlara göre bireylerin eylemler ile ilgili rahatsızlıkları spora katılım bittikten sonra gelişmektedir.

Çalışmalar (Stafford ve ark., 2013; Alexander ve ark. 2011) fiziksel istismar biçimleri olarak ağrı, sakatlık ve yaralanmaların spordaki yaygın normatif kültürün bir parçası olarak geliştiğini ve spor etiğine dâhil edildiğini ortaya koymuştur. Onlara göre, “acı çekmesine rağmen oynuyor” gibi söylemler bu durumu pekiştirmektedir. Çalışmada fiziksel saldırganlık, şiddet ve ceza gibi durumlar karşısında sporcuların “ne bekliyorsunuz?”, “sadece üstesinden gelmek zorundasınız” gibi cevaplar ile olayları kabullendikleri dikkat çekmiştir. Ayrıca ortamda acı çekilmesi, ceza ile motive etme gibi birçok örnek ile söz ve eylemlerde çocukları ağır ve zorlu antrenmanlar için motive etme çabalarının olduğu görülmüştür. Duygusal istismarda görüldüğü gibi fiziksel istismarda da olaydan rahatsızlığını bildirmek son derece kısıtlıdır. McPherson ve arkadaşları (2017), çalışmalarında çok yaygın görülen ağrı, yaralanma ya da yorgunluğun varlığına rağmen, çocukların fiziksel istismar ile ilgili

deneyimlerini başkalarına anlatmadıklarını, şikâyet etmediklerini ya da herhangi bir şekilde konuşmadıklarını ortaya çıkarmıştır.

East'in (2012) çalışmasında katılımcılar, kendilerini önceden belirlenmiş ortamın içinde bulduklarını beyan etmiştir. Antrenör, akran, seyirci, puan durumu, takım başarısı gibi içinde birçok faktörün etkili olduğu kurulu spor düzeni çocukların ağır koşulları normalleştirilmektedir.

Zeliha, çocuk sporcuların kurulu düzen içinde çarkın dışına dönüşme süreçlerinin nasıl geliştiğine dikkat çekmiştir:

“Yani gitmeyi tercih etmek zorundasın biraz. Bir düzenin içerindesin. Siz o düzenin içine girdiğiniz zaman siz de çıkamıyorsunuz tam manasıyla. Şunu demek istiyorum. Vücudun alıştığı bir düzen oluyor. O artık planlanmıştır senin hayatında. Çünkü bir sporcunun hayatı her zaman planlıdır. Bugün gideyim, yarın gitmeyeyim demek durumunda değilsin. Yani gerçekten hastasın, bir gıda zehirlenmesi geçirmişsin, serum yemiştir. Elbette onun vücudu çok etkilenmiştir. Ciddi bir şey olarak değerlendirilir. Ama o bir hastalık, yaralanma değil. Ama o zaman biraz dinlenir. Sonra hemen antrenmanlara devam etmek zorundadır. Ama işte dediğim gibi bir düzen içerisindesin. Antrenör ‘gel’ demese de sen gitmek zorunda hissediyorsun kendini. Bu düzenin içinden çıkmak ‘ben bir daha bu işi yapmayacağım’ demeye getirmektedir. Bu bir süreç, ‘ben bir daha yapmıyorum’ diyorsun. Antrenör geliyor, veli geliyor, psikoloğu, onu bunu gönderiyor. Seni tekrardan başlatıyor. O süreç bir müddet daha devam ediyor.” (Zeliha, Yüzme)

İstismar bulgusu taşıyan eylemlerin normalleştirme süreçlerinde farklı aktörlerin söylemine rastlanmıştır. Kimi zaman sporcular kimi zaman sporcuların akranları, aileleri ve antrenörlerin normalleştirici ifadelerle başvurdukları dikkat çekmiştir.

“Benim milli takımında iken antrenörüm vardı. Ağzı çok bozuktu. Ama çok iyi bir insandı. Bazen tokat da atardı. Bana hiç vurmadı da ama çok iyi bir antrenman yapardı. Bağırırdı, çağırırdı ama kötü yönden değil iyi yönden. Disiplin vardı. Antrenman esnasında herkes birbirini biliyor. Ama bazen ufak küfürler vardır. Normaldir. Yapılmaması gerekiyor ama alışmış. Bağırarak çağırarak antrenör. Ama dövmek, sövmek, şiddet, annesine küfür herkesin içinde... Bunlar yapılmaması gereken şeyler. Şu şekilde; bağırarak antrenör hakkı ama sporcu kötü yönde etkilemeyecek şekilde. Bazı arkadaşlar var antrenöre ‘Kafam fazla giderse bana birkaç tokat atın kendime geleyim.’ Her insan ve sporcu farklıdır.” (Veysi, Güreş)

Kerim, spor ortamında kaynağı belirsiz bu kabullenmeye kendilerinin de anlam veremediklerini ve adeta empoze edildiğini ifade etmiştir:

Ya antrenör tokat atıyor ama biz onu artık içselleştirmişiz. Tokat olarak görmüyorduk. “Biz yenildik, cezamız bu” olarak görüyorduk bazen. Bazen bir maç oluyordu, almamız gereken bir maçı kaybediyorduk o an. Ancak ceza mı, kendimize gelmemiz amacıyla mıydı bilmiyorduk. Maç sonunda bir tokat yiyorduk yani.” (Kerim, Güreş)

Stirling ve Kerr (2008a), sporcuların maruz kaldıkları sözel şiddet durumu kabullenmelerinin altında “bağırان antrenör, sporculara özen gösteriyor” mantığının yattığını ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde Seda, sadece çocuk yaşta değil, şimdi bile bazı davranış kalıplarını kabullenmekte ve normal olarak görmektedir.

“O zamanlar onun bana zarar verdiğini düşünmüyordum. Onu sporun içinde bir durum olarak görüyordum. Baktığımız zaman Bulgarlara, romanlara, çok zor bu işi yapmak. O şeyleri yapmak zorundasın. O duygusal istismar değil, kural. Antrenör veya federasyon belli kurallar koyarsa aslında bu spor için olması gereken şeyler vardır. Sporcular o sertliğe alışmaları gerekir. Düşecek kalkacak tekrar edecek. O dayanıklılığa sahip olabilmesi için o acıyı çekmesi gerekecek. Çünkü Rusları gördük, Bulgarları gördük. Adam ayakları burkuluyor yapmaya devam ediyor. En son belki videolarda görmüşsün adam salto yapıyor, düşüyor, bacağı kırılıyor ve o halde kürsüye çıkıyor. Yani sporculuğun özünde olan bir şey. Bence performans sporcusu olmak için, evet tokat yemek biraz fazla büyük bir şey ama o disiplinin içinde olmak zorundasın.” (Seda, Jimnastik)

Bazı katılımcılar yaşadıkları fiziksel ve sözlü şiddetin akranlar ve antrenörler tarafından hedefe ulaşmak ve sportif başarıyı yakalamak için sporun bir parçası olarak görüldüğünü söylemiştir:

“Bu insanlarımız arasında o kadar normalleşmiş ki! Hoca gelsin, insanlar arasında bir tokat çeksin, hakaret etsin. İnsanlar böyle hocaları daha çok seviyor. Diktatör gibi geliyor. ‘Hoca bizimle ilgileniyor’ diyorlar. Disiplin sanıyorlar bunu. Olumsuzluklarını bilmiyorlar. Hocaların bağırıp çağırdıkları, annesine kadar küftedikleri oluyor yani. Çok yaygın artık, kimse dikkat etmiyor bile. Aksine bir hoca iyi oldu mu, sana karışmasa, saygılı bir şekilde davransa bu farklı ve tuhaf geliyor sporculara.” (Gülbahar, Atletizm)

Cinsel istismardaki durum biraz daha karışık olsa da benzer gelişmektedir. Spora hâkim hegemonik erkeklik, istismarın büyük orandaki faili olan “erkek antrenör”ün eylemlerini ve bu eylemlerin meşrulaştırılma ve doğallaştırılma sürecini kolaylaştırmaktadır. Messner ve Sabo’ya göre (aktaran: Fasting ve ark., 2003, s. 94) spor, “erkekler için erkekler tarafından yaratılan bir kurumdur. Erkek egemenliğinin çöken ideolojisine 19 ve 20. yüzyılda hizmet ederek eril hegemonyanın yeniden tesis edilmesine yardımcı olmuştur.”

Leahy (2012), çalışmasında antrenörün bazı sporcularda korku, tuzak ve karışıklık yaratarak yaşadıklarını kabullendirdiği ve diğer iktidar ilişkileri ile bunu sürdürdüğünü söyler. Kurbanın susturulması bu deneyimler için zorunlu olan bir şeydir ki, Leahy'nin çalışmasında kurbanlardan bazılarının antrenörlerin sözlerinin kendileri için neredeyse dini birer doğmaya dönüştüğünü ifade etmişlerdir. Dolayısıyla mağdurun bu travmatik hali, süreci kontrol etmek isteyen faile kolaylık sağlamakta ve yaptıkları eylemin riskini azaltıp normalleştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Sevda, o dönem deneyimledikleri ya da tanıklık ettikleri cinsel istismar eylemlerini sporun içinde ve herkesin yaşayabilecekleri olağan eylemler olduğunu düşündüklerini beyan etmiştir:

“Mesela milli takımdayken bazı arkadaşların bazı hocalarla ilişkileri farklı boyuttaydı. Üç antrenör vardı ve üç tane de sporcu vardı. Sürekli o hocaların odasında, sürekli onlar girip çıkabiliyordu. Mesela hocaların yanına onlar girebiliyordu. Onların durumu o kadar sıradanlaşmıştı. Herkes bunu çok sıradan bir şey olarak görüyordu. Onlarla olan ilişkilerin farklı olduğunu bile bile kimse sesini çıkaramazdı... Çok normal bir durummuş gibi. Farklı dünyalardan da haberimiz olmadığı için, demek her yerde bu tür şeyler yaşanıyormuş gibi. Onun için çok farkında değildik.” (Sevda, Güreş)

Antrenörünün istismar eylemlerinden ciddi anlamda rahatsızlık duyan Buket, yaşadıkları eylemleri yakın arkadaşlarına anlattığını, ancak genelde insanların bu eylemleri normal gördüğünü söylemiştir:

“Bir insan bana dokunurken bir arkadaş gibi mi yoksa başka bir türlü mü bunu o zamanlar öğrenmeye başladım yani. Çünkü çok kötü hissetmemin sebebi buydu. Ve ilginç olan ben bunu kötü hissetmemeliydim. Ben yıllardır onunla çalışıyordum. O benim antrenörümü ve ben onu bir abi olarak görüyordum yani... ‘Tiksiniyorum’ diyorum, ağlıyorum, ‘bana dokundu’ diyorum, öbür arkadaş diyor ki: ‘Ne olmuş yani.’ Sanki ben olayı iyice abartıyormuşum, saçma sapan bir şeye sinirlenmişim gibi beni azarlıyor. Ben girdim duşa ve yaklaşık bir saat gibi ağlaya ağlaya helak oldum. Arkadaşımdan bu lafları duydum ya o ayrı bir darbe oldu benim için. Çok kötü hissettim... Psikolojik boyut onda (antrenör) çok farklı idi. Her şeyi o kadar normalleştirebilirdi yani. Şuan ki aklım olsa çok farklı olurdu.” (Buket, Eskrim)

Katılımcılar görüşmelerde istismarcı antrenörlerin cinsel istismar eylemlerinden sohbet açarak, çocukların hoşlarına gideceği kavramlar ile olayları günlük hayatın

rutinine soktuklarını beyan etmiştir. Böyle durumlar karşısında ailelerin sosyal destek konusunda zayıf olmalarının getirdiği eksiklik dikkat çekmektedir.

“Bir de hepimize genel aşkım derdi. O çok fazla idi. ‘Hepiniz benim aşkımsınız.’ Şimdi dönüp baktığımda bana özellerini anlatması, benim ve arkadaşlarımın bedeninden bahsetmesi, ilişkilerden bahsetmesi, kadınlarla olan ilişkilerden konuşması, vücudumuzdaki değişimlerden bahsetmesi... Yani ben aslında zannediyordum ki, bunun konuşulması gerekiyor. Bunu bana anlatması gerekiyor gibi zannediyordum. Ondan dolayı ben ‘hayır, bu konuşmamız gereken bir şey değil’ diyemedim hiç... Ben hiç tepki vermedim. Çünkü dediğim gibi ben yeni bir dil öğreniyormuşum gibi geliyordu bana. Şu ikilemi ben çok yaşadım. Onun için ‘bu şudur’ diyemedim. Sürekli ‘ben senin babanım, ben senin baban gibiyim’ demesi beni sürekli ikilimde bırakıyordu. Ben onu asla okuyamıyordum. Onun nasıl bir adam olduğunu okuyamadım. Şimdi bunları yaşasam bunun seviyesini anlarım.” (Ayşe, Eskrim)

Cense ve Brackenridge (2001), çocukların cinsellik, cinsel istismar ve grooming süreciyle ilgili sınırlı bilgilerinin olması veya konuyla ilgili dil ve konuşmaları bilmemelerinin istismarı doğru yorumlamamalarına neden olduğunu dile getirmiştir. Bu durum, sporcuların antrenör ile sağlıklı bir iletişimin nasıl olması gerektiği konusunda eksik bir bilgiye sahip olmalarına yol açmaktadır.

4.2.1.5. Aşırı temas ve şiddetin olağanlaşması

Kazanani belirlemesi açısından spor şiddet ile iç içedir. Çoğu kez bazı spor branşlarında şiddet rakibi alt etmek ve sindirmek için kullanılan silah haline gelir. Sporun belli davranış kalıplarının olağanlaşmasında aşırı temasın rolü vardır. Bu anlamda yaşanan fiziksel istismarlar temasın olağanlaşması ile gözden kaçabilmektedir. Yine erkeksi sportlardaki agresiflik ve rekabetten kaynaklı çoğu olumsuz davranışlar, spor yapan bireylerin yakın temas içinde bulunması ile açıklanmaktadır (East, 2012, s.18; Kreager, 2007, s. 709).

Elvan spordaki şiddetin olağanlaşması ile ilgili şu ifadeleri kullanmıştır:

“Oldu tabii. Benim hayatını kaybeden arkadaşım bile oldu. Gözümün önünde beli kırılan arkadaşım oldu. Yani bu spor zaten cesaret isteyen bir spor. Cesaretiniz yoksa yapmazsanız... O zaman ki psikoloji, o zamanki hedef odaklı yıllarca harcadığınız emeğin karşılığına alma gibi bir psikolojinin olduğu için hiçbir engel sizi alıkoyamıyor. Zaten hiçbir zaman engel görmemelisiz iyi sporcu olabilmek için.” (Elvan, Jimnastik)

Kader, spordaki aşırı temas, yoğun çalışma ve şiddetin bazı sporlar ile iç içe olduğunu söylemiştir:

“Dil yutabiliyorsunuz, ya da çenenize çok ciddi darbe alıp beyin hasarı alabiliyorsunuz. Çünkü çene tamamen beyin ile ilişkili olduğu için... Disk kaymaları bizim branşlarda çok oluyor. Bir anda disk kayması olabiliyor. Daha sonra kaval kemiğine çok ciddi darbeler alabiliyorsunuz. Mesela muay thai'dan bahsedeyim. Diz, dirsek, güreş bildiğiniz tekme, yumruk bunların tümünü kapsadığı için en zor sporlardan biri. Aynı anda o kadar çok şey yapılıyor ki vücutta bir yere kadar kendinizi koruyabilirsiniz. İlla ki dirseği ya da bir başka şeyi yiyorsun” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

Temasın yarattığı kafa karışıklığı cinsel istismarda daha belirgin bir şekilde kendisini göstermektedir. Jimnastik gibi çok küçük yaştan itibaren başlanılan sporlarda rahatsız edici temas ve cinsellikle ilgili farkındalığın gelişmediği dönemlerde ayırt edilemeyecek düzeyde sporun içine girmektedir. Yine dövüş sporlarında bazı hareketleri gösteren antrenörlerin ya da maç ve antrenmanlardan sonra masörlerin pratikleri genç ve çocuk sporcuların zihinlerinde soru işaretleri yaratsa da yaşadıklarını anlamlandırmadıkları ve istismara uğradıklarına dair somut kanıtlar gösteremediklerini ifade etmişlerdir.

“Çocuk yaşta onu anlamanız mümkün değil. Çünkü mindere girdiğiniz zaman onlar çok olağan şeyler. Poponuzdan tutuyor, poponuzun arasında elini çevirip kaldırıp atıyor. Hoca onu sana gösterecek. O gün antrenmanda kızla kız, kızla erkek antrenman yaparlar yani. Buluş çağı o döneme gelindiğinde bazı kız arkadaşlarımızın erkeklerle çalışmaktan rahatsız olduklarını hatırlıyorum... Çok şey var, ciddi yakın temas var.” (Asiye, Judo)

Kader ve Sevda antrenörlerin ve masörlerin masaj vb. davranışlarda arafta kaldıklarını beyan eden diğer bir katılımcılar olmuştur:

“Anlayabileceğiniz belli başlı şeyler var. Bazen de anlayamıyorsunuz, arafta kalıyorsunuz. Mesela şöyle söyleyeyim. Oteldesiniz. Diyor ki hadi havuza inelim. Normal, masumane geliyor size. Sonra havuzda size yapılan şakalarda tereddütte giriyorsunuz. Beni taciz mi ediyor, ben mi yanlış anlıyorum? Bu sefer kendinizle çelişmeye başlıyorsunuz. Ya da sizi odaya çağırıyor ya da bir yerinize ‘masaj yapayım’ der. Masaj yapıyor iyi hoş. Ama ben mesela antrenörlerime masaj yaptırmazdım. Çünkü bir kere yaşadım ben.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

“Ben mesela bir kez (masaj) yaptım ve artık yapmak istemedim. Ama yaptırmak istemiyorken korkuyorsun. Hani mesela ‘sen’ diyecek, ‘sen yanlış anladın’ falan. ‘Rahatsız oldum’ demek gibi bir şansın bile yok zaten. O’da şey diyecek: ‘Ben zaten masaj yaptım, sen yanlış anladın.’ Korkudan... Suçlu olan sen olacaksın. Onun için korkudan ses çıkarmazdık ve masajımızı da bazen yapardık... Adam işini yapıyor. Masör yani... Sesini çıkaramıyorsun.” (Sevda, Güreş)

4.2.2. Sosyolojik faktörler

Sosyolojik faktörler çocukları ve onların yakın çevrelerinin pratikleri üzerinde etkili olan çevresel faktörleri kapsamaktadır. Çocuklar çeşitli sosyal kaynaklardan beslenirler ve en yakınında yer alan ebeveynlerinden/ailesinden başlayarak geniş bir alan içinde etkili olan bir ekosistemden etkilenmektedir. İstismar olgusu da bireyleri davranışları üzerinde etkili olan değişkenlerden beslenebilmektedir. Sosyolojik faktörler aile/aile ilişkileri ve onların üzerinde etkili olan kültür, eğitim, ekonomik ve diğer sosyal koşullar gibi geniş bir düzlemde ele alınabilir. Kültür ortak bir inanç etrafında insanların kendilerini nasıl yöneteceklerine dair genel bir çerçeve sunar ve bu çerçeve içinde çocukların kötüye kullanımının zemini hakkında da fikirler verir. Çocukların nasıl yetiştirildiği ve nasıl eğitildiği sorusunun cevabını bu kültürel kodların içinde bulmak mümkündür. Bu anlamda kültürel değerler çocuğun yetiştirilmesi ve büyütülmesi için ebeveynlik davranışlarına yön verir (WHO, 2012, 59). Bu konuda yapılan çalışmalar özellikle aile özelliklerinin (anne baba özellikleri, evlilik biçimi, denetim, ataerkillik) istismarda etkili olduğunu göstermektedir.

Söz konusu faktörlerin spor kurumundaki istismar olgusu üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Sosyal ve kültürel faktörlerin etkili olduğu istismar olgusunun spor kurumu içindeki istismar kolaylaştıran bazı davranış kodları ile yeniden üretildiğini söylemek yanıltıcı olmayacaktır.

4.2.2.1. Sosyo-kültürel faktörler

Bir sorun çözme aracı olarak şiddetin yaygın kullanımı toplumsal kurumlarda şiddeti bir çözüm aracı haline getirmektedir. Gerçekten de bazı toplumlarda şiddet ve baskı kurumsal işleyişin içine yerleştirilmektedir. Aile, eğitim, din gibi çocukların doğrudan muhatap oldukları kurumlarda şiddete gösterilen tolerans onu kullanışlı bir aparata dönüştürmektedir. Bu anlamda şiddet toplumda ne kadar kabul görürse çocukların ulaşma imkânı da o kadar artmaktadır. Örneğin teknoloji kullanımı şiddeti daha görünür bir hale getirmekte ve şiddet televizyon, cep telefonları, tabletler, çizgi filmler ve sinemalarda görsel anlamda daha çekici olmakta ve yoğun bir kullanıcı bulmaktadır. Kültürel olarak talep gören araca dönüşmesi önce ailede sonra eğitim kurumlarında meşrulaşmaktadır. Çoğu kez eğitimcilere verilen toleransın kaynağı, aile ve diğer kurumlardaki şiddetin meşruluğu olabilmektedir. Pinheiro (2006, ss. 71-72), Birleşmiş Milletler (BM) için hazırladıkları raporda çocukların şiddet ile kontrol altında tutulduğu, fiziksel ve duygusal istismar ile cezalandırıldığı durumlarda düşük

benlik algısı ve statü ortaya çıktığını ve bu yönlü bir kültürün çocukları yetişkinler karşısında savunmasız bırakarak onlara zarar vermesine katkıda bulunduğunu ifade etmiştir.

Geleneksel toplumlarda değişik kurumlarda çocukların eğitiminden sorumlu aktörlere büyük bir ayrıcalıklar verilmektedir. Özellikle aileler çocukları kurumlara emanet ederken korumasız bir şekilde teslim etmektedir. Aynı durum spor ortamı içinde geçerlidir. Çoğu ebeveyn çocukları bir eğitim kurumu olarak spor kulüplerine teslim ederken “eti senin kemiği benim” mantığı ile hareket etmektedir. Bu durumun çocukları nasıl korumasız bıraktığını Çağla, şöyle ifade etmektedir:

“Ailemizin izlemesi yasaktı ve ben hiçbir zaman söylemezdim. Üzülmelerini istemezdim. Üzülmelerini istemiyordum. Bir de şey demesinden korkardım: “eti senin kemiği benim” der antrenörlere. Ya da acaba “antrenöründür, vuruyorsa vurur kızım” diyebilirdi. Onu düşünürdüm. Onun için hiçbir zaman söylemedim. Çünkü annemden onu duysaydım üzülürdüm. O yaşlarda ‘acaba beni sevmiyor mu’ diye düşünürdüm. Zaten canın acıyor orada sana hem psikolojik hem fizyolojik istismar uygulanıyor. Bunun üstünde bir de sen aileden ‘antrenöründür yapar, o ne biliyorsa doğrudur’ duymak daha çok kalbimi kırardı. Beni daha çok incitirdi. Onun için hiçbir zaman söylemezdim” (Çağla, Jimnastik)

Benzer deneyimleri yaşayan diğer bir sporcu ailesinin bakış açısını şöyle dile getirilmiştir:

“Ailesine söyleyen arkadaşlar vardı ama ben söyleyip söylemediğimi hatırlamıyorum. Benim annem hocaya ‘eti senin kemiği benim olsun’ derdi. Yeter ki adam olsun yeter ki beş takla atsın.” (Elvan, Jimnastik)

Kültürel yapının spor ortamındaki istismarı kolaylaştırıcı etkisini ifade eden diğer katılımcı Selda olmuştur:

“Türk kültürünün getirdiği ‘eti senin kemiği benim’ kültürünün ailelerin çocuklarının sporcu olması isteğinde çocukların ailelerine karşı çok fazla söz sahibi olamaması, ailelerin çocukların hisleri, şikâyetleri, davranışları karşısında her zaman hocadan yana oluşu...” (Selda, Uzman)

Gerçekten de çoğu istismar deneyiminde katılımcıların kültürel sebeplerden dolayı sessiz kalmıştır. Sevda ciddi bir baskı görmediği halde yaşadığı cinsel istismar deneyimini kimseye anlatmadığını dile getirmiştir.

“Çok tedirgin oldum. Başkası ile konuşsam ne olur? Bir de grupta bu arkadaş ile aynı şehirden gittiğimiz için çok paylaşma gereği duymadım. Belki yabancı biri olsaydı, bu durumu hoca ile bir şekilde paylaşabilirdim.

Onu rahatsız etmemek uğruna, Onu düşündüğüm için... Onu teşhir etmek istemedim. Zaman zaman çok düşündüm. 'Söylesem mi, söylemesem mi' diye çok içimden geçirdiğim zaman oldu ama çok kimse ile paylaşmadım. (Sevda, Güreş)

Leyla, antrenörün başka sporcular ile yaşadıklarını hiç kimseye anlatmayan diğer bir sporcu olmuştur:

"Arkadaşlarım biliyordu. Liseden arkadaşlarım ama aileme söyleyemiyordum. Çünkü ailem zaten karşı idi. Başkalarına söylersem benim başım ağrırdı. O hocanın da başı ağrırdı. Çoluk çocuğu var diye düşünürdüm. Diğer hakaret için de ailem spora geldiğimi bilmediği için onlara da söyleyemedim." (Leyla, Kick Boks)

İstismar olgusunun üstünün örtülme potansiyeli taşımasının bir diğer etken mağdurun kimliğinin ifşasıdır. Çoğu ebeveyn çocuklarının kimliklerini ifşa etmemek ya da çocuklarını rahatsız etmemek adına olayın üstüne gitmemektedir. İstismar olayını teşhir etmek ile mağduru teşhir etmek arasındaki fark anlaşılmamaktadır. Bu durum sadece ebeveynler için değil kurumlar ve otoriteler için de geçerlidir. Nitekim Çağla, bir ebeveynin olayı kapatma gerekçesini şöyle izah etmiştir:

"Salonda birkaç çocuk daha vardı. Bunların birisinin babası avukat. Adam diyor ki ben ilk başta anlamadım. Benim antrenörüm çocuğuma 'canım, aşkım, bitanem' diyor. 'Bu adam benim kızıma facebook üzerinden mesaj atmış, sana âşık oldum, seni çok beğeniyorum. İleride seninle evlenmek istiyorum bilmem ne diyor falan filan' diyor. 'Sonra ben mesajları iyi araştırdıktan sonra gördüm.' Ben dedim ki 'neden mahkemeye vermiyorsunuz, siz avukatsınız' dedim. Çünkü dedi, 'ben bu süreci başlatırsam benim çocuğumuz psikolojisi bozulacak. Çocuğumun zarar görmemesi için benim bu süreci başlatmamam lazım' dedi. Ben daha sonra hiçbir şey söyleyemedim." (Çağla, Jimnastik)

Buket, cinsel istismarın kültürel kodlardan cesaret aldığını ifade etmiştir. Aynı şekilde geleneksel toplumlarda ailelerin failin cezasını kendisi vermek isteğinin çoğu kişinin suskun kalmasına neden olduğunu dile getirmiştir:

"Türk toplumunda sen kadınsan her şekilde sen suçlusun. Mesela spora giderken giydiğimiz şortlardan farklı anlamlar çıkarıyorlar. Şort giymek hiçbir zaman bir davet değil ya da hiçbir zaman bir mazeret değil. Bu davetiye olarak görülmemeli... (Uğradığım cinsel istismarı) sonradan babama söyledim. Babamın cevabı efsaneydi zaten: 'İyi ki söylemedin, katil olurdu yoksa.' Böyle bir adama da söylememeli yani" (Buket, Eskrim)

Keser (2016, s.60), hâkim sosyal eğilim ve bakış açısının cinsel istismar mağduru çocuğu yaşadıklarını gizlemeye yönelttiğini söyler. Ona göre, mağdur tarafından gizlenen istismar kız çocuklarında daha fazla görülmekte ve gizli kalmasına neden olan eğilim kolektif bir tepkinin oluşmasına engel olmaktadır. Brackendridge ve Fasting (2002, ss.6-7), bu tür cinsel istismar olaylarında oluşan sessizliği kadınlara yönelik cinsel sömürü karşısında toplumda oluşan hoşgörüyü bağlamaktadır. Bu durum çoğu antrenör davranışının temelinde yatmaktadır. Aynı şekilde Pinheiro (2006, s. 72), erkek egemen bakış açısından dolayı birçok kültürde kadınlara verilen düşük statünün, onları erkeklerin istekleri karşısında savunmasız bıraktığını dile getirmektedir.

4.2.2.2. Ailelerin spor ortamı ile kurdukları ilişkiler

Bir kurum olarak istismar riskini barındırması açısından aile çalışmaların merkezlerinden birisidir. Doğum öncesi süreçten başlayarak çocuğun büyütülmesi, yetiştirilmesi, eğitimi ve diğer temel ihtiyaçları açısından aileye bağımlı olması büyük bir tehdidi içinde barındırmaktadır.

Aile kurumunda istismar çalışmaları büyük oranda aile içi istismara odaklanmıştır. Bunun yanında diğer kurumlarda yaşanan istismar olaylarında aile kurumunun etkisinin ne olduğu sorusu sıklıkla sorulmaktadır. Genelde aile yapısı, ebeveyn özellikleri ve evlilik biçimleri üzerinde durulmakta ve anlamlı bazı sonuçlara ulaşılmaktadır. Kalabalık aile, tek ebeveynli aile, ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar, ebeveynlerde istismar geçmişi, erken yaşta evlilik, düşük eğitim seviyesi, kişilik bozuklukları, saldırganlık, geleneksel evlilik gibi faktörler ile istismar arasında anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir (Yolcuoğlu, 2010, ss. 77-78; Yıldırım Doğru ve ark., 2012, s.63; Polat, 2007b, ss. 294-295).

Çalışma açısından önem taşıyan nokta ailelerin söz konusu özelliklerinin spor ile ilişkilerini ne yönde etkilediğidir. Ailelerin spora bakış açıları, çocuklarını spora gönderme motivasyonları, spora karşı tutumları, denetim biçimi ve kalitesi gibi değişkenler üzerinde durulmuştur. Çünkü aileler tutum ve davranışları ile istismarı ortadan kaldırmakta, erken müdahaleler ile travmaların derinleşmesini engelleyebilmekte ve etkin bir mücadele ile faile gerekli yaptırımların uygulanmasını sağlayabilmektedir. Keser (2016, s. 69), istismarın ifşası için gerekli olan temel noktanın mağdurun iletişim kurabileceği yetişkinleri bulabilmesi olduğunu söyler. Ona göre yetişkin-çocuk ilişkisinin kalitesi olayı ortaya çıkarılması açısından önem

arz etmektedir. Bu anlamda özellikle çocukların bakımlarından ve temel ihtiyaçlarından sorumlu, rahat ulaşabilecekleri, iletişim kurabilecekleri ebeveynler bulması durumunda risk büyük bir azalma göstermektedir.

Benzer durum spor kurumunda yaşanan istismar olgusu için de geçerlidir. Ebeveynlerine ulaşabilme, yaşadıkları deneyimleri ifade edebilme gücünün varlığı, istismarın ortaya çıkardığı zararı azaltabilmektedir. Ayrıca ilgili, kaliteli bir denetime sahip ebeveyn profili büyük oranda istismarın önüne geçebilmektedir.

Leyla çok uzun süre yaptığı sporu ailesinden gizlemiş ve yaşadıkları olumsuz deneyimleri aileye anlatmamıştır:

“Ama kesinlikle ailemde bu sporu yaptığımı bilmiyordu. Onlar benim basketbola gittiğimi biliyorlardı. Çünkü ben onların tepkilerini biliyordum. ‘Hayır’ diyeceklerdi. Bir de (ilçede) spor yapan tek kız çocuğu bendim. Kızların gitmelerine izin vermiyorlardı. Spor salonun açıldığı mahalle biraz daha içki içenlerin mahallesi idi. O taraflarda kötü olaylar olduğu için ailemde istemiyordu açıkçası. Hele ki geç saatlerde... Ben bir saat kursa gidiyordum. Daha sonra ‘dershaneye gidiyorum’ diyerek mecburen yalan söylüyordum. Kursa gittiğini söylemiyordum. Biliyordum cevaplarını... (İstismara maruz kaldıklarında) Bir şey diyemiyorsunuz ki! Gidip aileme söyleyeceğim, ailem zaten benim gitmemi istemiyordu. Bana bu şekilde davrandığını söyleseydim zaten hiç göndermezlerdi.” (Leyla, Kick Boks)

Yaşadığı sakatlıkları, ağır antrenmanları ve diğer fiziksel ve duygusal istismar davranışlarını ailesine anlatmayan Cevat, uzun süre ailesini karşısına alarak spor yapan diğer bir katılımcı olmuştur:

“Ailem istemiyordu spor yapmamı gene. ‘Ne olacak, spor işine yaramayacak’, ‘okulunu oku, derslerini aksatıyorsun’ gibisinden bir şeyler söylüyorlardı. Ben devam etmek istiyordum. Babam biraz arkamda durdu. Gitmemi istemiyordu ama çok da karşı da durmuyordu. Annem ile abim, onlar çok karşı duruyorlardı. Babam da herhalde kötü alışkanlıklara çok bulaşmayalım diye, yani şey yapmadı fazla. Aradan bir altı ay geçti. Türkiye şampiyonası oldu. Orada üçüncü oldum. Madalya aldım. Ondan sonra babam artık hiçbir şey yapmadı. Ben biraz spora devam ettim... Ailem ben sakatlanırken haberleri oldu 1-2 defa. Çok üzüldüklerini anladım. Omuzum çatladı ama kimseye söylemedim üzülmeyinler diye.” (Cevat, Güreş/Judo)

Kerr ve arkadaşları (2014, s. 744), her ne kadar ebeveynlerin çocuklarını istismara karşı korudukları düşüncesine sahip oldukları halde, aslında spor kültürünün uygun şekilde antrenörlerin kontrolü altında ve onların otoritelerine boyun eğecek şekilde sosyalleştirdiğini söyler. Benzer durum bazı katılımcılara yaşadıklarını ailelerine

anlatmama şeklinde cereyan etmektedir. Buna ebeveyn-çocuk iletişimsizliği ve aile denetim eksikliği eklendiğinde çocuklar açısından sıkıntılı bir durum oluşmaktadır.

“Benim babam doktor olduğu için beni almaya gelemiyordu. Şoför vardı, o da hep geç kalırdı. Bir de telefonları kendisine, çekmeceye koyuyorduk. Aileler kızlarını belli saatlerde alıyordu ama benim zaman sıkıntım olduğu için erkenden aramam gerekirdi. Telefonu alamadığım için de orada ben herkesten daha geç çıkıyordum. Doğal olarak ne oluyordu? Herkes çıkıyordu. Ben soyunma odasına gidip üstümü değiştirdikten sonra çıktığımda bir bakıyorum ışıkları kapatmış, her taraf kararmış. ‘Hadi Ayşe otur, elektrikler kesildi.’ Cinsel anlamdaki konuşmalar böylece başlardı.” (Ayşe, Eskrim)

Çağla, yaşadıkları olumsuzlukların aileleri tarafından bilinmediğini, ailerinin bu konudaki tepkilerinin ne olacağını tahmin etmediklerinde dolayı da gizlemek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir:

“Ailemizin izlemesi yasaktı ve ben hiçbir zaman söylemezdim. Üzülmelerini istemezdim. Üzülmelerini istemiyordum. Bir de şey demesinden korkardım: ‘eti senin kemiği benim’ der antrenörlere. Ya da acaba ‘antrenöründür, vuruyorsa vurur kızım’ diyebilirlerdi. Onu düşünürdüm. Onun için hiçbir zaman söylemedim. Çünkü annemden onu duysaydım üzüldürdüm. O yaşlarda ‘acaba beni sevmiyor mu’ diye düşünürdüm. Zaten canın acıyor orada sana hem psikolojik hem fizyolojik istismar uygulanıyor. Bunun üstünde bir de sen aileden ‘antrenöründür yapar, o ne biliyorsa doğrudur’ duymak daha çok kalbimi kırardı. Beni daha çok incitirdi. Onun için hiçbir zaman söylemezdim.” (Çağla, Jimnastik)

Yukarıda Çağla'nın yaşadıklarını ebeveynlerine söylememesine neden olan tereddütlerdeki haklılığın bazı katılımcılarda gerçekleştiği görülmektedir. Yani çocuklara inanmama durumu ya da antrenörün yüksek kredisi çoğu ebeveynin çocuklarının yaşadıklarına karşı tepkisiz kaldığını göstermektedir. Antrenörün aynı zamanda teyzesi olan Seda, yaşadıkları karşısında annesinin antrenöründen yana tepkisini şöyle dile getirmiştir:

“Benim dönemimde beni döven antrenöre babam hiçbir şey yapmazdı... Ama şimdi bakış açısı farklı. Ben büyüdüm. Aynı zamanda bir antrenör gözü ile bakıyorum. Farklılık var... Konuşurdum annem babamla. ‘Anne teyzem bana vurdu.’ ‘Hak etmişsindir’ derdi. Bir aile içinde teyze olunca ama belki başka birisi olsaydı annem ne yapardı. Bence yine hak ettiğimi düşünürdü.” (Seda, Jimnastik)

Çok küçük yaşta kampta antrenörünün cinsel istismarına maruz kalan ve dolaylı olarak annesine bu olayı anlatan Buket, annesinin o dönem anlamadığını ancak çok

sonra olayın ortaya çıkması ile bu durum karşısında kendisini suçlu hissettiğini söylemiştir:

“(Yurtdışındaki) olayda, ben akşam annemi aradım ama bu şekilde anlatmadım. ‘Anne’ dedim, ‘bir antrenörün sporcusuna böyle sarılması normal mi’ dedim. ‘Normal kızım, bir şey mi oldu’ dedi. Ben de: ‘yok yok, bir şey yok, sarıldı sadece’ dedim ve daha fazla açıklayamadım o an... Annem (sonra) bu olayı anlattı ve başta anlamadığını söyledi. Annem ‘o zaman hiçbir şey sezmedim. Çünkü o onun antrenörü. Ne yapabiliyordu ki’ dedi. Sonra ağlamaya başladı. ‘Kızım bana bir ipucu verdi ama o ışığı bende göremedi’ dedi. Kendisini çok suçlu hissetti.” (Buket, Eskrim)

Çalışma kapsamında görüşülen katılımcılardan elde edilen bilgiler, ebeveynlerin spor ile ilişkileri bağlamında üç farklı ebeveyn profilinin istismara zemin hazırladığını göstermektedir. Birincisi, çocuklarının spora başladığından haberi olmayan ya da çocukların spora başlamasından rahatsız olan aileler. Bu çocuklar üzerinde aile denetimi yok denecek kadar eksiktir. İkincisi çocukların spora gönderen ancak ciddi bir ilgi ve denetim gerçekleştirilmeyen aileler. Üçüncüsü ise, denetim niteliğini istismarı ortadan kaldırmayacak düzeyde zayıf yapan aileler.

4.2.2.3. Ekonomi ve kır-kent olgusunun etkisi

Ekonominin istismarda etkili olduğunu iddia eden sosyolojik modelin temel varsayımı, yoksulluğun yarattığı ihtiyaçların karşılanmaması ve bu durumun ebeveynler arası ilişkilere ve çocuklara yansımalarıdır. Özellikle çocuklara yönelik duygusal ve fiziksel şiddette dış stres faktörü olarak ekonomi etkili olabilmektedir. Yüksek işsizlik, hane halkı sayısı ve ekonomiden kaynaklı diğer sosyal problemler çocuklar ve ailelerini güvenlikten ve sosyal destekten yoksun bırakmaktadır. Bu genel husus istismarın sadece alt sınıfa özgü bir durum olduğunu göstermese de, ekonomik koşulların istismarı kolaylaştırıcı bir etkisi olduğu yadsınamaz (Kozcu, 1991, s. 386; Pinheiro, 2006, s.68; Polat, 2007b, s. 295-297).

Bazı faktörlerden dolayı sporda yaşanan istismar ile ekonomik koşullar arasında ilişki bulunmaktadır. Birincisi sporda verilen değer açısından maddi durumu düşük çocuk ve genç sporcuların güçlü ifadeleridir. Ekonomik olarak alt sınıfta yer alan ailelerin çocukları spora büyük bir önem atfetmekte ve sporu sınıf atlamanın bir yolu olarak görmektedir. Wacquant (2012, s. 60), boksörler üzerinde yaptığı çalışmada katılımcıların maddi durumu düşük ailelerden olmadığını ancak beden sermayesinden kaynaklı yatkinliklerinin boks sınıf atlamanın veya mali kazançlar

sağlamin bir aracı olarak görmelerine neden olduğunu söyler. İkincisi bu çocukların spora başlamaları genellikle ailelerinin izni dışında olmuştur. Çocukların spor konusunda ailelerini ikna etmeleri ancak spordan bir gelir elde etmeleri ile mümkündür. Bu anlamda spor kurumundaki beklenti ve gelecek planlaması, çocukları istismar karşısında sessiz kalmalarına ya da gerekli tepkiyi göstermemelerine neden olmuştur.

Ekonomik olarak sıkıntı yaşayan ve ailesini spor konusunda kazandığı para ile ikna eden Veysi, süreci şöyle açıklamıştır:

“Maddi anlamda o zaman bir şeyler yoktu. Güreş müsabakalarına gittim, gördüm, bir baktım ilk üçe ödül veriyorlar. Yani o zaman (spor kulübü) imkân sağlıyordu. İşte derece yapanlara primdir, maaştır falan... Bu spora başlamamda etkili oldu diyebiliriz. Evet, etkili oldu. Yani en azından ailem, en önemlisi ailem karşı idi. Babam karşıydı. Gizlice hatta ‘kursu gidiyorum’ diyordum. Ama güreşe gidiyordum. Bilmiyordu yani gittiğime. En azından yani ‘oraya gidiyorsun, zamanını boşa harcıyorsun. Bunun yerine okul oku’ diyorlardı. O zaman maddi durum kötüydü. Mesela oradan bir gelir geldiğinde eve veriyordum. Bu da size yardımcı oluyordu. Getiri olduğunu gördüklerinde zaten desteklediler.” (Veysi, Güreş)

Taşra bir yerde ailesini ikna etmede zorlanan diğer bir kişi de Zehra olmuştur:

“Beşinci sınıfın sonlarında, bitirmeye son bir ay kalmıştı. Hocam tekrar gelmemi istedi. Babam ile konuştu. Babam kesinlikle izin vermedi. Altıncı sınıfa geçtim. İşte bir ödüllü yarış vardı... Birinci olanlara 600 lira, çok iyi hatırlıyorum, 600 lira veriyorlardı... Gözüm korktu ama yine de kendime güvendim, inandım. Yarış günü, yarışa bir gün kala işte kayıt kapanacaktı. Gittim, kendimi kaydettim annem babamdan gizli. İşte sabah oldu yarışa gittim... Akşam eve 600 lira para getirdim. Babam dedi ki ‘nereden getirdin.’ Dedim ‘ben sizden gizli gittim yarışa ve birinci oldum.’ Babam çok şaşırıldı. Oradan baktı para geliyor... O yarış kazandıktan sonra her şey değişti. Sonra hocam babamı aradı. Dedi: ‘Gerçekten yeteneği var’ işte. ‘Antrenman yapmadığı halde geldi, antrenmanlı arkadaşlarını geçti. Gerçekten bu kızda yetenek var, kör olmasın’ falan. Babam öyle izin verdi.” (Zehra, Atletizm)

Ailelerini zor ikna edip büyük beklenti içine giren gençler, yaşadıkları zorluğu, baskıyı, şiddeti ve istismarı elde edecekleri başarı ve onun getirdiği ekonomik destek ve sınıf atlama isteği ile geçiştirmektedir.

Zehra, antrenörü aracılığıyla tanıştığı ve sunduğu ekonomik olanaklar ile kendisini etkilemeye çalışan kişi ile kurdukları ilişki için şunları söylemiştir:

“Hocanın çok yakın arkadaşıydı... Bu anlattığım hocanın maddi durumu çok çok iyiydi. Beni birkaç kere mağazaya götürdü. ‘Gel’ dedi, ‘seni mağazaya götüreyim. Gel sana bu ayakkabıyı alayım’, şunu alayım, bu ayakkabıyı giyersen şey olur... Beni hep antrenmanlardan sonra yemeğe götürüyordu. Bana diyordu ki ‘sen bugün bu kadar kalori harcamışsın, gel hemoglobini yükseltelim.’ Kırmızı et yersen şöyle yaparsan, böyle yaparsan falan filan. Maddi durumu çok çok iyiydi. Bunu kullanmaya çalışıyordu... Ailemin maddi durumu yoktu. Beni pahalı yemeklere götürüyordu. Uzun montlar alıyordu. Antrenman sonrası üşümeyeyim diye polarlı antrenman üstleri alıyordu. Bunlar benim çok hoşuma gidiyordu. Bunlar beni onun yanına götüren sebeplerdi. Diyemem adam bana zorla bir şeyler yaptı. Yani bunları onda görüyordum, ben de gidiyordum.” (Zehra, Atletizm)

Yukarıda da ifade edildiği gibi spor yaparak elde ettikleri ekonomik kazanç birçok katılımcının hayatını değiştirmiştir. Sporcular, spora çok şey borçlu olduklarını düşünmektedirler. Bu düşüncenin oluşmasına neden olan husus, ekonomik anlamda yaşadıkları sıkıntılar ve spor sayesinde bu sıkıntılardan bir nebze olsun kurtulmuş olmalarıdır. Bu durum hem ekonomik sınıf farklılıkları hem de taşra ve kentli sporcuların bakış açılarına yansımıştır. Kır kökenli ya da kentlerin varoşlarında büyüyen çocuk ve gençler profesyonel sporun kendilerinde yarattığı olumlu değişimlere daha çok vurgu yaparken, kentli ve orta/üst sınıf ailelerin çocukları başarı hazzını ifade etmelerine rağmen profesyonel sporun kendilerinden götürdükleri üzerinde yoğunlaşmıştır.

Gülbahar, maddi anlamda yoksul bir ailenin çocuğu ve spor yapmanın kendisine sunduğu imkanlar için şunları dile getirmiştir:

“Bütün saydığım olumsuzluklara rağmen yine de spordan vazgeçemiyorum. Üniversiteye girdim. Burs aldım. Aileme bakıyordum. Gidip geziyordum. Spor sayesinde belki de hayatım boyunca göremeyeceğim yurt dışından, il dışından yerler gezdim. Bunlar bana birçok şey kattı. Arkadaşlıklar olsun, çevre olsun, ortam olsun, tecrübeler olsun, ne bileyim, o kadar şey yaşıyorsun ya, kendini güçlü hissediyorsun. Hiç kimse seni kandıramaz... Ben şuan bile burs alıyorum. Mesela babam yaşlı, çalışmıyor. Aldığımın bursun yarısını onlara veriyorum. O zaman da veriyordum. Mesela benim bursum olmasaydı. Benim burada okuma ihtimalim belki olmayacaktı.” (Gülbahar, Atletizm)

Yaşadıkları olumsuzluklar karşısından benzer bir durumu Gül de ifade etmiştir:

“O dönemlerde şartlar biraz daha kötü oluyor. Ailenin maddi durumu falan biraz sıkıntılı olduğu için bu tür şeyleri pek dikkate almıyorduk. Orada vakit geçiriyorsun. Bir hedefin var. O hedefe ulaşmak için de bir takım şeylere

*katlanıyorsun. Hiç düşünmeden yapıyorsun sporunu ve evine gidiyorsun”
(Gül, Tekvando)*

Çocukluk çağlarında yaşadıkları kötü muameleye fazla itiraz etmedikleri halde, taşrada büyüyen veya ekonomik anlamda sıkıntı yaşayan çocuklara göre daha şanslı olan orta/üst veya kentli ailelerin çocukları sporun mutlak kurtarıcı olduğu fikrine diğer çocuklar gibi kendilerini kaptırmamışlardır.

Jimnastik ile başarılar elde eden Çağla, yaşadıklarından dolayı profesyonel sporun yapılmaması gerektiğini düşünmektedir:

“Yönlendiriyorum ama emin olun bütün jimnastiğe gelen çocuklara şunu söylüyorum: ‘Eğer çok üst düzey bir sporcu olacağını anlarsak ben zaten size söylerim. Ama olabildiğince temel olarak düşünün.’ Bütün branşların alt yapısı. Çok iyi bir alt yapı olabilir. Esnekliği aynı şekilde. Koordinasyonu aynı şekilde, özgüveni artıyor, cesareti... Ben her zaman şunu diyorum bütün çocuklar jimnastik yapmalı ama performansı değil.” (Çağla, Jimnastik)

Dövüş sporu yapan ve bundan dolayı sıkıntı yaşayan Elvan, benzer düşünceye sahip olup elit sporcu olmuştur:

“Kararımı o gün verdim ve kendi beden atölyemi kurdum. Bendeki şey çok net oldu yani. Daha dün biri bana ‘yarışmacı sporcu yetiştirsene’ dedi ve ben ‘hayır’ dedim. Hiçbir zaman yetiştirmeyeceğim. Hiçbir zaman profesyonel sporcu yetiştirmeyi düşünmüyorum. Ben kendi adıma tüm şeyleri yaşadım. Sıkıntıyı, stresi, kayıpları, haksızlığı... Bir daha başka biri için yaşamak... Aynı yolda sporcu da olsam, antrenör de olsam.” (Elvan, Jimnastik)

Ailelerde iktisadi sıkıntıların yarattığı olumsuzluk, bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamada yaşadıkları zorluklardır. Spor maliyetli bir etkinliktir ve bu etkinliği yerine getirmede yaşanan zorluklar, çocuk yaşta ret edemeyecekleri imkânlar sunarak onları istismar etmeye çalışan kişilere fırsat sunmaktadır.

4.2.3. Spora özgü mekânlar

İstismarın hangi mekânlarda gerçekleştiği sorusuna verilecek cevap çok çeşitlilik göstermektedir. Duygusal ve fiziksel istismarın yapıldığı yerler büyük oranda fail ve mağdurun yaşadıkları yerler olmaktadır. Failin ebeveyn olduğu durumlarda ev ortamının, öğretmen olduğu durumlar okul ortamının, akran gruplarının olduğu durumlarda sokağın olma ihtimali çok yüksektir. Ancak mekân ile istismar arasındaki ilişki daha belirgin bir şekilde cinsel istismarın konusu olmuştur. Çalışmalar (Özer ve ark., 2007; Urazel ve ark., 2017; Yılmaz ve ark., 2011), cinsel istismarın her yerde olabileceğini ancak büyük oranda kapalı mekanların (Ev, okul,

işyeri, asansör vb.) risk taşıdığını göstermektedir. Bu anlamda kapalı mekânların tehdit unsuru olması spor içinde belirgin bir hale gelmektedir. Çalışmada sporcuların müsabaka ve kamplar için gittikleri konaklama yerlerinin, soyunma odalarının ve salonların cinsel istismarın yapıldığı yerler olduğunu göstermiştir.

4.2.3.1. Kamplar ve müsabaka amaçlı konaklanan yerler

Cinsel istismar özelinde spora endemik mekânların istismara zemin hazırlayıp hazırlamadığı hususu dikkat çeken konulardan birisi olmuştur. Özellikle kamplar, müsabaka için gidilen yerler (oteller, kiralanmış evler, misafirhaneler) risk mekânları arasında sayılmaktadır. Cense ve Brackenridge (2001), dörtlü risk faktörlerinde (Sporcu turnuvaya giderken, antrenör masaj yaparken, antrenörün evinde ve araç içinde iken) bazı mekanların istismar için kullanışlı alanlar olduğunu söylemektedir. Aynı şekilde gezi ve organizasyonlar, eğitim amaçlı seminer ve oturumlar, oteller, araçlar ve özel mekânlarda yüksek riskler tespit edilmiştir.

Katılımcılar söz konusu mekânlarda antrenörlerin ve akran gruplarının istismarına maruz kaldıklarını ya da tanıklık ettiklerini beyan etmişlerdir.

“Bizim yaşadıklarımız hep orada oldu zaten. Neden? Biraz da çocuk olmak açısında da bakıyorum. Başka bir yere gidiyorsun ve tanıdığın sadece biri var. Ona (antrenöre) güvenmek zorundasın... Yurt dışına giderken orada kendini çok yalnız hissediyorsun. Annem yok, babam yok, arkadaşlarım yok. Sadece antrenörüm vardı. (Memleketten) tek başına gittiğim için çok yalnız hissediyorsunuz. Ne derse onu yapıyorsunuz bir şekilde. Bunlar fırsatlar oluşturuyor. Anne babadan uzak olmak, ona muhtaç olmak tabii ki etkiliyor. Seni bulunduğu ortamdan uzaklaştırmak spora özgü olduğu için maalesef bir ortam oluşturuyor.” (Buket, Eskrim)

Ayşe, kamp yerlerinin antrenör merkezli olması ve bunun dışında bir denetim mekanizmasının olmayışının etkili olduğunu söylemiştir:

“Bir kere biz milli takım kampında idik. Bütün sporcular oradaydı. Türkiye’deki bütün eskrimciler orada ikamet ederdi. Bir kere oradaki antrenörlere güven çok yüksekti. Bundan dolayı antrenörler o odayı, bu odayı şunun bunun için çok rahat kullanıyorlardı. Yani sporcuların orada hiçbir etkisi yok. Zaten bize sınırlama getirdikleri için, belli saatlerde girip çıktığımız için kendi odasına çağırdığı zaman da kimse görmüyordu. Orası sanki antrenörlerin eviydi. Federasyonun da hiçbir ilgisi alakası yoktu. Ne bir başka, ne bir yönetici göremedik.” (Ayşe, Eskrim)

Yukarıdaki hususlara benzer şekilde mekan bağlamında oluşan gerçeklik, mağduru akranlar gruplarına ve antrenör dışındaki diğer aktörlere karşı da korumasız bırakılmaktadır.

“Çünkü 24 saat birliktesiniz kamplarda. Ve 24 saat problemlerle uğraşıyorsun. Sadece antrenmanlarla değil. Her türlü problem uğraşıyorsun. Ve anne babasından daha yakın antrenör ve idareci. Temasta da öyle. Yemekte berabersin, akşam televizyon seyrederken berabersin, sabah kahvaltıda. Bu da tetikleyebilir. Büyük akranlar ve hatta malzemeci de bile olabilir.” (Ümit, Jimnastik)

“Kamplar da rol oynuyor. Kamplarda da ben bunu gördüm, yapanlar çok oluyor. Yurt dışında zaten çok rahatlar. Yurt dışında mesela aynı otelde kalıyorsun sonuçta. Herkes aynı otelde kalır. Yabancı, her ülkeden insanlar kalıyor. Herkesin odası farklı sonuçta. Gece oldu mu herkes istediği ile kişiyi odasına alabilir ya da başkasının odasına gidebilir. Yani mesela iki tane arkadaşımın birlikte olduğunu gördüm yani.” (Cevat, Güreş/Judo)

Çeşitli yönetim kademelerinde görev alan Serdar, kampların yeri ve süresi ile ilgili bazı noktaların istismar için risk oluşturabileceğini dile getirmiştir:

“Özellikle kamp yerinin müsait olmaması, şehirden çok uzak olması ve yıllarca ben bunu söylüyorum, kamp süresinin çok uzun olması. Bunlar kesinlikle istismarı ve tacizi artırıyor. Mekânın yeri ve mekanın ne kadar kullanıldığı... Yani diyelim ki bir dağ başında sadece bir branş kullanıyorsa kesinlikle bu artırıyor.” (Serdar, Uzman)

Türkiye’de kamplar ve müsabaka amaçlı gidilen konaklama yerlerinin iki durumdan dolayı risk taşıdığı görülmektedir. Birincisi ebeveyn kontrolünün ve denetleyici mekanizmaların eksik olmasından kaynaklı olarak oluşan rahat ortamın istismarcı için kolaylık oluşturmasıdır. İkincisi ve daha da önemlisi küçük yaşlarda ailelerinden uzaklaşan çocuk sporcuların tanıdıkları ve güven duyacakları tek kişilerin antrenörleri olduğu gerçeğidir.

4.2.3.2. Salonlar ve soyunma odaları

Salonlar ve salonların olduğu bölgenin konumu cinsel istismarda dile getirilen mekânlardan birisidir. Özellikle özel salonlar Cense ve Brackenridge’in (2001) ifade ettiği risklerde antrenörün evi fonksiyonu görmektedir. İhmal başlığında ifade ettiğimiz gibi bireysel sporlarda çoğu kez ev ve iş yerlerinin bodrum katlarında ya da sosyal temasın olmadığı izole yerlerde olması çocuk sporcuları istismara korumasız hale getirmektedir.

“Bizim ilk salonumuz okulun en üst katında idi ve yarıya kadar duvar, üstünde de cam vardı. Tamamen cam değildi. Burada da bir şeyler olmuştur eminim ama diğer salonumuz bodrum katındaydı ve oraya hiç kimse uğramazdı. Sadece spor salonu vardı orada. Kimse spor salonuna uğramazdı. Zaten çok derse yönelikti bizim okul. Spor olsa da olur olmasa da tarzında idi. Yani kimse uğramazdı. Büyük güven verdiğinden çok eminim. ‘Ne de olsa kimse buraya uğramaz.’ Okulun bittiği saatlerde okul çok boş kalırdı ve salon bodrum katında oluşu ona çok büyük bir güven verdiğinden eminim yani. Kimse görmez. Çünkü görececek bir durumda da değildi. Sadece küçük bir havalandırma penceresi vardı. O da yerde idi. Dışarıdaki insanlar eğilip bakması gerekiyordu ki kimse bunu yapmaz yani.” (Buket, Eskrim)

Benzer bir şekilde Kader, özel çalışma bahanesi ile antrenörlerin sporcuları taciz ve istismar edebileceğini ifade etmiştir:

“Hep böyle başlar bu işler. ‘Ben seni bire bir çalıştırayım. Sen kendini geliştirirsin.’ Sonra, birebir çalıştırayım adı altında, nasıl diyeyim, taciz ediyor yani. Yatırıyor, öpüyor, üstüne çakıyor. Zoraki şeyler yapıyor yani. O an ne yapıyor? Kız bir şey yapamıyor. Bağırursa ne olacak, çağırursa ne olacak, ortalığı yıksa ne olacak? Kapı kilitli, bir yerdesin. Ve sen izin veriyorsun. O bittikten sonra tüm psikolojiniz alt üst oluyor.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

Diğer bir husus da salonların güvenliğidir. Yeterince güvenilir olmayan salonlar çocuklar açısından sıkıntı oluşturmaktadır:

“Rol oynayabilir. Biz bazen maç yapıyorduk. Oranın bir güvenliği bile yoktu. Oraya kim girdi, kim çıktı, kim ne zaman nasıl girdi pek belli değildi. Çok sessiz ve sakin bir ortamdı. Giyinirken oraya kötü niyetli bir antrenör gelip de cinsel istismarda bulanabilir. Ya da dışarıdan birisi bulanabilirdi diye düşünüyorum.” (Figen, Tekvando)

Mekânlar bağlamında ele alınacak diğer bir başlıkta soyunma odalarıdır. Sporun vazgeçilmez bir özelliği olan soyunma odaları kamusal alandan uzak, izole ve özel bir alan olması riski artırmaktadır.

“Ya bizim yaptığımız dönemlerde mesela şeydi. Bizim tek bir tane soyunma odası vardı önce biz giyinirdik, sonra erkekler giyinirdi. Biz giyinirken erkekler kapıda bekliyor. ‘hadi hadi, çıkın’, kapıya vuruyorlar. Yani imkânsızlık buna bir ön ayak oluyordu.” (Sibel, Atletizm)

”Ama her spor salonunda soyunma odaları olmak zorunda. Soyunma odaları ne kadar uzakta ise ne kadar تنها ise sapıklar için o kadar çok rahat olur. Dolayısıyla soyunma odasız bir salon olmaz. Etkisi var mıdır? Eğer çalışma alanına uzaksa tabi ki sapık da daha rahat ulaşır.” (Ümit, Jimnastik)

Sporcuların ortamda yaşadıkları ve tanık oldukları onları bazı konularda daha dikkatli ve temkinli olmaya yönelmektedir. Kader, soyunma odalarında yaşadıkları korkuyu şöyle açıklamıştır:

“Aslında en tehlikeli alanlar orası. Soyunma odaları ve duş alanları. Şöyle bir şey var. Eğer salonda tek başına kalmışsan kesinlikle duşa girmezsin. Bunu hiçbir sporcu yapmaz bizim camiada. Güvenemezsiniz. Yani ben girmedim. O güveni yakalayamadım. Mesela 10-15 kız vardır soyunma odasında. Başlarsın “önce ben gireceğim” kavgasına. Neden? Çünkü herkes kokuyor, kimse sona kalmak istemiyor. Herkes birbirlerini bekliyor ve aynı anda çıkıyorsunuz soyunma odasından. Ne kadar kötü bir şey.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

4.2.4. Türkiye’de çocuk koruma ve kurumsal sorunlar

Bir bütün olarak sistemler/kurumlar/kuruluşlar kendi bünyelerindeki işleyişin iyileştirilmesi, hizmet alıp verdikleri ve iletişime geçtiği diğer kesim ve paydaşlar ile iletişimin sağlıklı yürütülmesi için çeşitli sorumluluklara sahiptirler. İşleyiş ile ilgili sorunlar karşısında, kurumsal sorumluluk anlamında o kurumun otoritelerinin harekete geçmesi beklenmektedir. Yönetim ve teşkilatlar sporun yaygınlaşması, güçlendirilmesi, başarıların elde edilmesi ve hedefe uygun bir şekilde ilerlemesi için bir takım çalışmalar yapmakla mükelleftir. Bu anlamda ilke, yöntem ve kuralları spor ortamında uygulamak amacıyla oluşturulan süreç spor yönetiminin kurumsallaşmasının temelidir (Özen ve ark., 2012, s. 108). Bu beklenti aynı şekilde sporun kurumsal işleyişinde ve hiyerarşisinde yer alan kesimler içinde geçerli olmaktadır. Sporda belli bir şekilde kurulan ve devam eden işleyiş spor kültürünün oluşumuna neden olur.

Spor kurumunda zaman içinde sosyal dinamizm karşısında eksiklikler ortaya çıkabilmekte ve bu eksikliklerin önünde engel gibi duran yerleşik spor kültürünü değiştirmek zor olabilmektedir. Bulgu (2015), sporun belleğinin, alt kültürünün, şiddet habitusunun olumsuzluklar barındırdığını, bu kültürden dolayı değişime kapalı olduğunu ve mevcut statükoyu korumaya yatkın olmasından dolayı muhafazakar bir pratikler topluluğu olduğunu söyler. Aynı hususun yönetsel açıdan sıkıntısı da benzerlikler göstermektedir. Ulusal ve küresel spor organizasyonlarında toplumsal değişime karşı bir direnç gelişmektedir. Bu durumu Fişek (1980, s. 103), görev güvencesinin yozlaşması ve yönetimin kişiselleştirilmesi olarak açıklamaktadır.

Türkiye’de çocuk spor ilişkisi bağlamında yaşananlara karşı sorunların görülmemesi, görmezden gelinmesi veya spor kurumunun itibarı kaygısıyla halı altına süpürülmesi ilgili sorunların büyümesine neden olmaktadır. Genel olarak istismar olgusu ile ilgili kurumsal tepkiler, sorumluluk taşıma kaygısından sporun prestiji düşünme kaygısına dönüşmekte ve çözüme dair güçlü bir perspektifin yerleşmesini engellemektedir.

4.2.4.1. Çocuk koruma alanında yaşanan eksiklik

Türkiye ve dünyada sporcular ve diğer spor aktörleri ile yapılan informel görüşmeler sporda ihmal ve istismarın yaygın bir sorun olduğunu göstermektedir. Yine aynı yargı bilimsel çalışmalar ile desteklenmektedir. Spordaki dezavantajlı gruplara yönelik kötü muamele yönetenlerin kurumsal sorumluluğu ile ortadan kaldırılması ve çözüm bulunması gereken bir konu olarak durmaktadır. Çünkü kurumda yaşanan aksaklık başta ihmal ve istismar olmak üzere olumsuz davranışların önünü açmakta, bir anlamda istismarcılara cesaret vermektedir.

Kirby (2012, s. 102), istismara maruz kalan bireylerin yaşadıkları sessizlik ve şikâyet konusunda isteksizliklerinin istismara önleme konusunda yaşan önemli sorunlardan birisi olduğunu söyler. Ona göre sporcular, yaşadıklarını anlatma konusunda gerçekte var olandan daha fazla risk altında olduğunu düşünmektedir. Cense ve Brackenridge (2001) ise, istismarın gizlenmesini iki farklı durum ile açıklamaktadır. Birincisi antrenöre karşı sevgi, hayranlık ve şükran duygularıdır. İkincisi ise sosyal izolasyondan dolayı konuşmak istememeleridir.

Sporcularda oluşan korku ve şüphelerin azaltılması ve sporcuların cesaretlendirilmesi çocuk koruma programlarının ile sağlanabilir. Bu anlamda Türkiye’de bu yönlü bir ihtiyaç katılımcılar tarafından vurgulanmıştır:

“(Sporda çocuk koruma)Türkiye için gerekli. Yüzde yüz! O kadar çok yaşanan olay var ki! Ve bunlar sadece benim tanık olduklarım. Tanık olmadığımız, duymadığımız, bilmediğimiz çok şey var. Yani şuan çocuklara yönelik taciz olayları günlük hayatta bile olurken, spor bunu daha fazla etkin kılacak birçok özelliğe sahip. Ortam daha uygun. Onun için bununla çok şey yapılmalı bence. Şöyle olur. Mesela başarıya giden yolun antrenörün elinden geçtiğine dair algınız değiştirir öncelikle. Bir güven hissedersiniz. Zorunluluk hissetmezsiniz. Mesela şöyle oluyor. Düşünsenize belki cinsel teklif için birçok sporcu sporu bırakmak zorunda kalıyor. Belki bunların çoğu başarılı sporcular olacaktı.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

Ayşe, şikâyet mekanizması yokluğunun spordaki cinsel istismarın görünürlüğünü azalttığını dile getirmiştir:

“Kesinlikle yok. Yani kimi kime şikâyet edeceğiz. Anneye babaya şikâyet etmek ya bizi spordan alır ya da inanmaz. Zaten federasyonlardaki kişileri bile tanımıyoruz. Kimseyi tanımıyoruz. Kimle muhatap olacağız ki şöyle bir hissiyat da yok: Sporcuya sahip çıkma gibi bir hissiyat yok. Ne federasyonda ne de okulda var.” (Ayşe, Eskrim)

Fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmalin büyük oranda faillerinin antrenör olduğu dikkate alındığında, spordaki çocuk koruma programlarının antrenör davranışları ve antrenör-sporcu iletişimi üzerinde yoğunlaşmasını beklenir. Bu sadece antrenörleri tehdit eden bir durum değildir (Kerr ve Stirling, 2008, ss. 316-317). Eğitim ve farkındalık ile onların davranışlarına dikkat etmelerine neden olmaktadır ki sporda çocuk korumanın bir diğer ayağı antrenör ve diğer aktörleri korumaktır. Katılımcıların büyük bir kısmı antrenör davranışları ve antrenör-sporcu etkileşiminde yaşanan sıkıntılara vurgu yapmıştır:

“Çoğu sporcu çocukken bırakıyor sporu. Ya zaten çocuklar kırılabilir. Hemen kırılabilirler. Onlara iyi niyetle, hoş yaklaştın mı onlara sporu sevdirebilirsin. Hem de başarılı olmalarını sağlayabilirsin. Biz dayanıyorduk ama şimdiki çocukların dayanabilecekleriniz zannetmiyorum. Hemen soğuyorlar ve “ben istemiyorum” diyor. Ailesi de ne kadar istese olmuyor.” (İbrahim, Judo/Boks)

Spor koruma alanında uzman katılımcı, sporda çocuk korumanın olumlu yanlarını eğitimlerde şöyle ifade etmektedir:

“Ben (eğitim verdiğim kişilere), bunu ayırabileceğimizi, buradaki amaçları ayırt edebileceğimizi, çocuk korumanın sadece çocuğu korumadığını, aynı zamanda çocuğu korumak isteyen insanları güçlendirdiğini ve çocuğa iyi hizmet vermek istemiyorsa daha önce kulübü tarafından verilmeyen iyi hizmetin, il ve ilçeden göremeyeceği desteğin federasyon tarafından verilebileceğini söylüyorum. Bu izahı yapıp bunu gösterince, samimiyeti görünce sorun kalmıyor. Özellikle söyleyeyim, çocuk koruma uzmanının güvenilirliği son derece önemlidir.” (Selda, Uzman)

Diğer bir husus da çocukların çocuk olmalarından kaynaklı özellikleridir. Bu çoğu spor aktörünün atladığı bir konudur. Çocukların yaşları, biyolojik özellikleri, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimleri gereği kendilerine özgü bir yaklaşım sergilenmesi gerekmektedir. Dünyadaki çocuk koruma programlarının bu anlamdaki çabalarının Türkiye’de eksik kalan önemli bir ayrıntı olduğu söylenebilir:

“Özellikle çocukların spor ile ilgili bilgisizliğinin etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü hep görüyoruz. Mesela biz (sporu) yeni yeni öğreniyoruz ama dokunup dokunmaması gerektiğini bilmiyoruz. Bu atletizm ve jimnastikte böyle ki orada daha fazla. Çünkü çocuk bilmiyor. Bence bu bizim sporla alakalı bilgisizliğinden kaynaklı. Antrenörümüzün bunu çok güzel kullandığını düşünüyorum.” (Ayşe, Eskrim)

Cemal, sporda çocuk koruma alanında yaşanan eksikliğin yansımalarını şöyle ifade etmiştir:

“Haliyle onların (çocuk sporcuların) bir rehber ihtiyacı var. Sadece antrenör yetmez. Muhakkak onların rahatça konuşabileceği, bu konuları anlatabileceği, iletişim içinde olabileceği bir rehber ihtiyacı var. Yani bizim spor kültürümüzde, kulüplerimizde böyle bir şey yok” (Cemal, Uzman)

Çocuk koruma programları toplumda ve spor kültüründe değişim yaratmakta ve bu değişim hem ihmal ve istismar hem de çocukların güvende olacağı bir spor ortamı kurmaktadır. Bu durumun başarıyı da artırma ihtimali yüksektir:

“Bir kere toplumumuzun bakış açısı değişir. Bizim toplumumuz korkak bir toplum. Bunları yaptıklarında bir ceza almıyorlarsa yapmaya devam ediyorlar. Ama bunun önünde bir ceza ve engel varsa bunu yapmaktan çekinirler.” (Gamze, Jimnastik)

“Bence çok gerekli. Ne dedim demin. Biz çocuk yaşta büyüklerimizden gördüklerimizin etkisi altındayız. Normalde kendimizi özel hissetmemiz gerekirken oysa biz kendimizi kötü hissediyorduk. Hep bir baskı altındaydık. Bu programlar sayesinde o baskıdan kurtulma şansımız olur. Bence başarı artar. Çünkü çocuğun dilinden anlayan, çocuklarla özenle ilgilenen kişiler oldu mu daha iyi olur. Aslında bu bir hazırlık süreci. Biz hazırlık süreci yaşamadık. Direk yetişkinler ile aynı seviyede, ortamda başladık. Yıprandık biz. Ama öyle bir şey olsa yeni çocuklar yıpranmaz.” (Edis, Kick Boks)

Yüksek perdeden verilen tepkiler, kurumların sorunlar karşısından iyileştirici çalışmalarda ziyade önleyici çalışmalarını artırmaları noktasında gelişmektedir. Bu anlamda Brackenridge ve arkadaşlarının (2008, s. 393-394) ifade ettiği gibi özellikle spor psikologları, sosyologları, pedagogları sadece cinsel istismar göstergeleri üzerinde yoğunlaşmamalı. Aynı zamanda önüne geçilmesi için gerekenlerin ne olduğunu ortaya koymalıdır ki, söz konusu kişileri desteklemesi gerekenler sporun yönetici kesimleridir. Bu anlamda çocuk koruma programları batıda denenmekte, eksiklikler olmasına rağmen sporcuları güçlendirmekte ve olayların üzerine gitmek isteyen çocuk ve ailelerini cesaretlendirmektedir.

4.2.4.2. Sporcu merkezli anlayışın olmaması

Çocukların büyütülmeleri, sosyal hayatları, eğitimleri ve gelecekleri ile ilgili kararları vb. birçok konuda yetişkinlerin egemenliğinde gelişmektedir. Çocuk hakları bağlamında güncel tartışmalar çocukların kendi kararlarını verebilecekleri bir mekanizmanın kurulması üzerinde şekillenmektedir. Yetişkinlerin karar alma süreçlerinde çocukların da dâhil olacağı bir sistem kurmaları ulusal ve uluslararası anlaşmalarda ifade edilmiştir. Bu aynı zamanda çocuk koruma programlarının önemli dayanaklarından birisini oluşturmaktadır.

David (2005, s. 249), çocuk hakları ve koruma ile ilgili girişimlerin çocuk koruma ile sınırlı kalmaması, daha geniş bir perspektifle çocuk ve insan hakları referans alan bir sistemin kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Eliasson (2015), İsveç'te yapmış olduğu çalışmada antrenör ve sporcuların İsveç sporunun önemseydiği çocuk hakları sözleşmesinden haberdar olmadıklarını, çocukların hakları konusundaki yetersizlikten dolayı kararlarının diğer yetişkinler tarafından verildiğini ve çoğu sporcunun antrenörleri tarafından incitildiğini ortaya çıkarmıştır.

Türkiye'de yasal mevzuatta, etik, sosyal ve idari ilişkilerde çocukları, insan haklarını ve daha da önemlisi çocuk haklarını merkeze alan bir otorite eksikliğinin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu eksikliğin ilk işaretleri antrenörlerin çocukların kararlarında ciddi anlamda etkili olduğunu gösteren bulguların olmasıdır. İkna ya da zor yöntemi ile sporcular üzerinde yetişkinlerin egemenliği ciddi bir şekilde hissedilmektedir:

“Yorgun olduğumuz zaman antrenmana da müsabakaya da gidiyorduk. Mesela örnek veriyorum. Kulüptesin ve kulüpler yarışması var. Performansın iyi değil ama gitmek zorundasın o yarışmaya... Ben sporu bırakmadan önce son yıl içerisinde yaşadım o olayı. Mesela ben sakatlık yaşamıştım. O sakatlık ile hep kendini yorgun hissediyordun. Ona şey diyorlardı: Kompartman sendromu. Bir de ben öğretmenlik yaparken de koşuyordum ve hakikaten çok yoruluyordum Dedim ya sen o konuda pek yönetici olmuyorsun. Kulüp sana gel derse gitmek zorundasın. Kişiyeye sorulmaz. Performansında düşük olduğu zaman adam seni kesiyor kulüpten.” (Sibel, Atletizm)

Profesyonel sporda sporun bir iş olarak algılanması ya da sporcuların para kazanması onların sporun merkezine yerleştiği anlamına gelmeyebilmektedir. Çünkü popüler kültür içinde merkezde olan üreten değil tüketendir. Spor endüstrileştikçe bireyin spor yapmasından daha ziyade onu ne kadar pazarladığı önem kazanmaktadır. Bu anlamda aslında modern spor içinde sporcular, tüketici olan izleyici/taftardan

başlayarak sporun otoriteleri, başkanlar, antrenörlerden sonra gelmektedir (Talimciler, 2010, s.69).

Çocukların yaşantılarında ve kararlarında etkili olmalarının engellendiğini ve kararlar hiyerarşisinde en son düşünülen kişilerin çocuklar olduğunu Kaya, şöyle ifade etmiştir:

“Şimdi biz onların öğrencileriyiz. Onlar bize bir şey öğretiyorlar ve biz de bir şeyler öğrenip bir yerlere gelmek istiyoruz. Şu şekil. Bir disiplin var burada ve bir hedef var. Bu hedefe ulaşmak için bu olaylar mecbur oluyor. Yani bunlar oluyor. Özellikle duygusal istismar çok aşırı var. Baskılar şöyle oluyor. Mesela siz iyisiniz ama yapmak istemiyorsunuz. Ve başlarlar senin üzerinde baskı yapmaya. Diğer bir yandan siz kötüsünüz. Ama bu sefer aileniz çok ister. Aileniz size zorla yaptırır ve burada baskı altında kalırsınız. Siz iyi bir performans gösteriyorsunuz, bu sefer üsttekiler size gıcık olur. Veya siz üsttekileri kıskanırsınız ve rekabet etmeye çalışırsınız. Yani spor uçuk bir olay. Kaçamıyorsunuz bu baskıdan. İllaki bir yerden baskı altına giriyorsunuz. Binlerce örnek verebilirim yani.” (Kaya, Karate)

Performans ve sporcu merkezli yaklaşımın çelişkili gibi görünmesinin nedeni performansın salt skor ve kısa sürede ulaşılması gereken maksimum başarı çerçevesinde görülmesi ile ilgilidir. Aslında sporcu merkezli bir felsefeye sahip olmak çocuk ve genç sporcuları koruma, onları ödüllendirme, ihtiyaçlarını karşılama ve ekonomik olarak destekleme noktasında onların gelişimlerine katkı sunacak olmasından dolayı performansa olumlu etkisi olan bir yönü de vardır (Kerr ve Stirling 2008, s. 317). Katılımcılar sergiledikleri emek, yaptıkları çalışmalar ve sportif başarılarına rağmen antrenörlerinin çeşitli baskılarına maruz kalmaktadır. Bu konuda birinci husus ekonomik hakları konusunda yaşadıkları sıkıntılardır.

“Bunun başı menfaat. Her antrenör iyi sporcu istiyor. Sporcular koşacak, onlar kazanacak. Sporcuya bir miktar para vereyim. Ben kendi keyfime bakayım. Hepsi bu yani: Çıkar. Hocalar kendilerini düşünüyorlardı. Kimse de öğrenciyi düşünmüyor. Bu Türkiye’de olimpiyata kadar gidecek potansiyelde o kadar öğrenci var ki! Hepsi hocaların yüzünden gidemiyorlar... Biz takım arkadaşları yan yana gelip konuşuyorduk. ‘Bunlar bizim hakkımızı yiyor’ diyorduk. Birlik beraberlik içinde mücadele edeceğimizi söylüyorduk. Ama hocalar arasında da rekabet ve çekememezlik vardı. Sırf onun için ‘gelin sizi iyi yerlere götüreceğiz’ derlerdi. Örgütleniyorduk. Ama yine hüsrana. Elimizden bir şey gelmiyordu.” (Gülbahar, Atletizm)

Türkiye’de sporcu merkezli yaklaşım konusunda yaşanan diğer bir sıkıntıda lisanslar konusudur. Katılımcıların çocuk yaşta olmalarına rağmen lisansları ile ilgili sıkıntı yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Başka kulüplere gitmek isteyen sporculara yönelik baskılar olmuştur:

“Zaten bizim ülkemizde eleştirdiğimiz nokta bir spor politikamız yok. Bu ondan kaynaklanıyor. Avrupa ülkeleri çoğunda bu sistem var; her yaş grubuna ayrı antrenör var. Alt yapıya farklı bir antrenör, orta seviyeye ayrı, üst seviye ayrı ve olimpik seviye ayrı. Her antrenör görevi farklı. Bizim ülkemizde bu yok. Benim antrenörüm beni spora başlatıyor ve ben onunla en zirveye kadar yürümek zorundayım. Ve genelde ne oluyor? Antrenörün ile spora başlıyorsun ve bir müddet sonra o sana yetmiyor. Benim ki de öyle bir şey. Ben 95 yılında antrenörümünden ayrılıp başka kulübe geçtim. Antrenörün sana yeterli gelmiyor. Ama ayrıldığı zaman, işte bu ne yazık ki, başka çevrelerce yanlış anlaşılıyor ve ‘sen antrenörünü sattın’ diyorlar. Ya da antrenör sporcuyla nankörlükle suçluyor. Ama hakikaten seni bir seviyeye götüremeyecek. Antrenörün bununla yüzleşmesi lazım ama yapmıyorlar.” (Sibel, Atletizm)

Baskıların işe yaramadığı durumlarda da lisans vermeme opsiyonunu kullandıkları görülmüştür:

“Beni lisansımı vermemekle tehdit etti. Bir yıl boyunca. Bizde şöyle bir kural vardır. Eğer antrenörünüz lisansınız veremezse bir yıl hiçbir müsabakaya çıkarılamazsınız. Bir sene sonra ferdi, kulüplerden bağımsız çıkabilirsiniz. Düşünün! Ağladım. “Benim en iyi zamanlarım. Yapmayın!” dedim. Annemi çağırdım. Adam inat etti vermedi.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

Sporda çocuk koruma alanında uzman olan Selda, Türkiye’de hem çocuk koruma hem de sporcu merkezli bir anlayışın yerleşmesi durumunda spor kültüründe ve çocuk sporcular üzerinde yaratacağı etkiyi şöyle ifade etmiştir:

“Ama bu noktadan itibaren doğru inşa edilmiş bir sporcunun özgüvenle, tehdit altında olmadan, esenliği güven altına alınmış ve bulunduğu kulüpte haklarının olduğunu bilincinde olan, düşünme kapasitesi yüksek, sorgulama hakkı olan, sorduğu sorulara aldığı cevapları tartabilecek bir eğitime sahip bir sporcunun da performans baskısının altında çok daha doğru ve sağlıklı vereceğini biliyoruz. Mutlu sporcu daha iyi sporcudur.” (Selda, Uzman)

Sporcu merkezli bir yaklaşım, onların sportif kariyerlerinin yanında sağlıklı ve refahlarını önceleyen bir yaklaşımı beraberinde getirmektedir. Diğer kurumlarda olduğu gibi çocuk yaşta yapılan her müdahale onların sonraki yaşantısını da etkilemektedir. Bu anlamda spor ortamlarında çocukların sağlık ve refahlarını

tehlikeye atacak eylem ve kararlar onların geleceğine müdahale şeklinde algılanabilir (Stirling ve Kerr, 2012a, s.49).

4.2.4.3. Denetim, eğitim eksikliği ve diğer kurumsal sorunlar

Spor ile ilgili kurumsal sorunların ihmal ve istismar olgusuna nasıl bir zemin hazırladığı sorunu değişik nedenler ile ifade edilebilir. Birinci husus antrenörlerin niteliklerine dair yapılan eleştirilerdir ki temelinde antrenör eğitimleri ve kapasite geliştirme etkinliklerine vurgular yapılmaktadır. Antrenörlerin yetiştirilmesi ve eğitilmesi spor genel müdürlüğü, federasyonlar, üniversiteler gibi değişik kuruluş ve paydaşlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Ancak sorun antrenörlerin eğitimi ve yetiştirilmesindeki niceliksel sıkıntılarda değildir. Bu konuda yapılan çalışmalar (Göral ve ark. 1999) antrenör eğitimlerinde bazı hususların (eğitimin süresi, katılım şartları ve değerlendirme) batıdaki ülkeler ile benzerlikler taşıdığını göstermektedir. Sunay ve İmamoğlu (1996), yaptıkları çalışmada antrenörlerin programdan belediklerini bulamadıklarını, programları yetersiz buldukları ve katılımda isteksiz davrandıklarını ortaya çıkarmıştır. Aynı şekilde Erdoğan (2011) tarafından yapılan yüksek lisans çalışmasında antrenörler, eğitimlerle ilgili kurumlar arası koordinasyon eksikliği, üniversitelerin antrenörlük bölümünde yaşanan sıkıntılar, kursların federasyonlar tarafından para kaynağı olarak görülmesi ve nitelikli eğitimin verilmemesi gibi hususlardan dolayı antrenörlük eğitimin sıkıntılı olduğunu ifade etmişlerdir.

Çalışmada elde edilen veriler antrenörlerin ihmal ve istismar olgusu konusunda yeterli bir bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Antrenörlerin ihmal ve istismar davranışlarının bir kısmı bilinçli seçilen ve tercih edilen davranışlar iken bir kısmı da yaptıkları eylemlerin çocukta yaratacağı etkilerin hesaplanmadığı, farkındalıktan uzak davranışlar olabilmektedir. Özellikle çocuk sporcular ile çalışan antrenörlerin çocukların psikolojisi, gelişimleri, davranışları ve daha da önemlisi hakları konusunda eksik kaldıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum sadece sporcu katılımcılar tarafından ifade edilmemiş, aynı zamanda antrenör ve yönetici olan katılımcılar tarafından da vurgulanmıştır:

“Mesela sporda da gerçekten bu sporun içinde yer alamamış, böyle çok fazla sporla ilgili bir seviyeye gelmemiş kişilerin bir anda antrenör olduğunu görüyorsunuz. Başka yapacak hiçbir şey yokmuş gibi, bir bakıyorsunuz antrenör oluyor. Antrenörlüklerinde de bir yere kadar başarılı da oluyorlar

bu insanlar. İnsanlara bir güven kazandırıyorlar... Belki iyi bir jimnastikçi ve sporcu değildir ama kendine onu bir yol olarak seçmiştir. Ve o yolda gitmeye çalışıyorlardır.” (Cemal, Uzman)

Antrenör yetiştirme konusunda benzer düşünceler ifade eden katılımcı Kader olmuştur:

“Türkiye’de antrenör olmak çok kolay. Bir haftalık bir kursa yazılıyorsunuz, ister o branşı yapın, isterseniz yapmayın. Gerçekten söylüyorum. Bu kadar basit ki antrenör olmak. Şuan isteyeyim, her branştan antrenörlük belgesi alırım. Antrenörlük alamayacağım branş yok yani. Nasıl bu kadar basitleşiyor? Ya da bir kişinin antrenör olup olamayacağı neye göre belirleniyor? Neden herkese bu belge veriliyor ve herkes bu işi yapıyor? Yani bence bu kadar basit olmamalı. Şuan üniversitelerde antrenörlük diye bir bölüm var. Ben o bölümü okumam. Neden o bölümü okumam? Çünkü Türkiye’de antrenör olmak çok basit olduğu için okumam. Ne gerek var yani! Ben dört yıl okuyacağıma ama neden antrenörlük bölümü okuyayım ki? Dışarıda herkes bir haftalık kurs ile antrenör olurken ben hayatımın dört yılını neden antrenör olmak için heba edeyim.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

Milli takım antrenörlerinin sporun diğer aktör ve kulüpleri ile organik ilişkilerini devam ettirmeleri özellikle milli takıma seçilen ve orada eğitim alan öğrenciler arasında bir ayırım yapmalarına neden olmaktadır. Bu ve buna benzer sıkıntılar antrenörlerin nasıl seçildiklerini tartışmaya açmaktadır:

“Kendi takımında başarılı antrenörler milli takımda olaya daha fazla hâkimdir. Daha yumuşak ve iş bilendir. Ama başarısız olanlar ve birinin torpili ile bir noktaya gelenlerin tamamı çok serttir. Çünkü kendi başarısı ile oraya gelmemiştir ve kendisini kanıtlaması gerekir. Elinde milli takım antrenörü olma fırsatı vardır. Kulüpten gelen bir çocuğu ezerek, ona yüklenerek ya da madalyaya götürerek kendisini kanıtlamaya çalışır. Düşünün bir sporcu kulüp antrenörü ile on ay çalışır ama milli takım antrenörü ile bir ay çalışır. Milli takım antrenöründen küfür yer, hakaret yer, gerekirse tokat yer. Ve bu çocuk on ay çalıştığı için gider Balkan turnuvasında madalya alır ve bu madalyanın nemalanmasını milli takım antrenörü yapar. Bütün branşlarda bu asıl noktadır. Bir de milli takımlara seçilen antrenörler tamamıyla keyfi standartlara göre belirlenir. Normalde bir kişinin milli takım antrenörü olabilmesi için 3. derece ve daha yüksek antrenör olması gerekir. Ya da kulüplerinde başarılı olması gerekir ama bu bizde kesinlikle yok sayılır ve bir kılıfına uydurularak bir kişinin torpili, referansı ile seçilir. Eğer orada bir nemalanma, ödül varsa kesinlikle federasyona yakın biri seçilir.” (Serdar, Uzman)

Selda, Türk antrenörlerin kurumsal anlayışla hizmet verme noktasındaki eksikliklerini şöyle dile getirmiştir:

“Türk antrenörlerin duygu ve sevgi çitası çok yüksek ama kurumsal anlayışla çocuğu hizmet verme noktasında yetersizler. Ne zaman ki Avrupa’da bireylerde kurumlar kadar hassas olur, Türkiye’de ne zaman ki kurumlarda bireyler kadar hassas olur o zaman çocuk koruma çok başarılı olacaktır. Şu an Türk sporunda biz istismar gerçeği ile yüzleşip “evet” diyerek kolları sıvayıp kurumsal olarak bu işim içine atlamamız lazım.” (Selda, Uzman)

Diğer bir husus da kurumsal denetim ile ilgili problemlerdir. Sporun kamusal alanda özel ve özerk bir yerinin olduğu varsayımının çoğu kez temel hakların yerleşmesi açısından zorluklara neden olduğu daha önce ifade edilmişti. Türkiye’de sporun çocuklarla ilgili kısmı için yapılması gereken denetimlere dair farkındalık hem geç gelişmiş hem de ortaya çıkan çabalar kısıtlı kalmıştır. Katılımcılar, Gençlik Spor Bakanlığı ve federasyonlardaki hiyerarşide denetim kalitesi ile ilgi sıkıntılarının olduğu ifade etmiştir. Özellikle bireysel/amatör sporlarda bu durum daha belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Federasyonların kulüpleri, kulüp yöneticilerinin antrenörleri denetlememeleri ihmal ve istismarda etkili olan faktörlerdendir:

“(İdareciler?) Yoktular yani. Nadiren gidip geliyorlar. Onlar geldiği zaman hiçbir şey yok zaten. Fark vardı tabi. Onlar geldiği zaman olmazdı.” (Çağla, Jimnatik)

“İdareciler vardı ama sadece müsabakalara gelirdi. Bizim her şeyimizi paylaştığımız kişi antrenörümüz idi. Ben annem babamdan çok antrenörümü gördüm.” (Gamze, Jimnastik)

Gülbahar, antrenörlerin üstleri ile ilişkilerinin çoğu kez onları denetlemesi gereken kişilerin kurumsal sorumluluklarını unutturduğunu beyan etmiştir:

“İdare derken? Hepsi birbirinin adamı. Birkaç defa şikâyete gittik. Bize ‘tamam tamam’ derlerdi. Bu kadar başarılı olmuştuk. Onlar adına yarışıyoruz. Ne beslenme, ne malzeme konusunda hiç destek olmadılar.” (Gülbahar, Atletizm)

Devletin bireysel sporlar konusundaki ikircikli tavrının özellikle çocukların ihmal edilmesine ve kötü koşullar içinde spor yapmalarına neden olmaktadır. Bu anlamda yeterli imkân ve kaynağın ayrılmaması kötü muamelenin sebeplerinden biri olarak dile getirilmiştir:

“Mesela ben bir antrenör olarak gücüm yettiği kadar bir şey yapabilirim. Bu işin bir hiyerarşisi var. Hoca, antrenör o alanı kullanan kişi. Velilerle beraber kullanıyor. Diyelim ki dilekçe yazdılar. Bir üst birime geçti. O üst

birimlerinde daha üst birimlere geçti. Maliyeti kim karşılayacak. O birimden oraya bütçe çıkmadığı zaman kimse hiçbir şey yapamaz. Ben rahatsızlık duyarım hijyen durumunda, veli rahatsız olur, antrenör rahatsız olur ama üst yönetim bir şey yapmadığı zaman yapacak bir şey olmaz.” (Zeliha, Yüzme)

Şimdiki meslekleri antrenör olan bazı eski sporcular, antrenörlere sunulan imkanların yetersiz olduğunu dile getirmişlerdir. Sevda, ihmal davranışları noktasındaki eksikliklerin antrenörlerin iyi niyetine rağmen giderilmesinin mümkün olmadığını söylemiştir:

“Evet, şuan dönüp baktığımızda diyebiliriz. Ama şuanda da aynı şeyler yaşıyor. Hemen hemen aynı... Çok farklı olduğunu düşünmüyorum. Ülke genelinde öyle. Bakıyorsunuz bir takımı götürürken en basitinden mesela, Gençlik Spor’dan arkadaşlarla da konuşuyorum, para vermiyorlar. Düşün milli takıma gidiyorsun, Türkiye şampiyonasına gidiyorsun, sana verdiği ödenek 7,5 TL sporcu başına. Bu para ile çocuğa çok iyi imkânlar sağlamak ya da veliyi, sporcuyu doyurabilecek şeyi elde etmediği için hala da sistemin kendisi ile ilgili sorun... Hocadan, kişiden kaynaklı bir şey değil. Sistem... Türkiye genelinde spora bakış açısının futbol haricinde bütün sporlarda da bu şekilde. Mesela biz okul sporlarına götürdüğümüzde günlük çocuklara ne yedireceğimizi düşünüyoruz yani. Düşün Türkiye şampiyonasına götürüyorum, ona rağmen verilen para 12 lira gibi bir para yani, çok komik rakamlar.” (Sevda, Güreş)

Kadın sporculara yönelik istismar ve tacizin diğer kurumsal bir sebebi de spordaki kadın katılımının düşük olmasıdır. Kadın sporcu, antrenörler ve yöneticilerin sayısı son derece düşüktür. TÜİK verilerine göre 2014 yılında 3 219 324 sporcunun sadece 989 778’i kadındır. Benzer sayıların çeşitli kademelerdeki hakem, antrenör ve yöneticiler içinde geçerli olduğunu söylemek yanlış bir öngörü olmayacaktır. Kader, kadın katılımın düşük olduğunu ve bu durumun taciz ve istismarda rol oynadığını dile getirmiştir:

“Çok fazla temas var ve bir de şöyle bir şey var. Kadının da az olduğu bir alan. Diğer spor branşlarına baktığımız zaman gerçekten sporda kadın çok az. Yönetici olarak baktığınız zaman kadın neredeyse hiç yok. Bir tane kadın yönetici yok bu federasyonlarda. Yönetim anlamında çalışan kadın yok, antrenör olarak bir ya da iki, üç antrenör oluyor. Durum böyle olunca... Bir de sadece kadın sporcular değil, kadın hakemler de taciz ediliyor. Ben buna da şahit oldum. Birkaç antrenörün lobi de bir tane kadın hakemin resimleri ile münasip olmayan şekilde konuştuğuna şahit oldum yani.” (Kader, Kick Boks/Muay Thai/Wushu)

4.2.5. Diğer Etmenler

Sporcuların içinde oldukları gelişim dönemleri, tarihsel zaman, psikolojik özellikler, antrenör ile kurdukları iletişim, sporun kazandırdığı avantajlar vb. konularda oluşturdukları bakış açıları, olayları yorumlama biçimleri ve davranış kodları istismarı kolaylaştırma anlamında bazı ipuçları vermektedir. Özellikle antrenör ile geçirdikleri uzun zaman, antrenör ve diğer profesyoneller tarafından kendilerine sunulan imkanlar bağlamında iyi niyete yapılan aşırı vurgular, olayın istismar ile olan bağının sorgulanmasını zorlaştırmaktadır. Yine spor sevgisi, sporun yaşantılarına getirdiği imkanlar vb. bir çok konu başta fiziksel ve duygusal istismar olmak cinsel istismar ve ihmalin gözden kaçırılmasına neden olmaktadır.

Birincisi iyi niyete yapılan aşırı vurgudur. Çocuk sporcuların antrenör ve arkadaşları tarafından uğradıkları bazı saldırgan davranışları normalleştirmelerinin yanı sıra iyi niyet üzerinden açıklama çabalarının olduğu görülmektedir. Alexander ve arkadaşları (2011, s. 95), araştırmalarından bazı olumsuz davranışların gençler ve antrenörler arasında normal kabul edildiği, “sadece şaka” tarzında ifadeler ile olumsuz algıyı ortadan kaldırmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Gerçekten de sporcuların özellikle duygusal ve fiziksel istismar davranışları antrenörlerinin iyi niyetine bağlama çabalarının yoğun olduğu görülmektedir:

“Biz o yaşta bir şey bilmiyoruz. Yeni yetişiyoruz. O zaman yaptığımız şeylerin ileride bizim hayatımız için bu kadar önemli olabileceğini bilmiyorduk. Tamamen bilgisizliğimizden. ‘Hocalarımız ne kadar şey olsalar bile bizim kötülüğümüzü düşünmez’ derdik. Bizim bakış açımızdan da kaynaklanıyordu.” (Gülbahar, Atletizm)

Benzer durum cinsel istismar davranışları için de geçerlidir. Çocuk yaştaki arkadaşlarının antrenörü tarafından istismar edildiği ortaya çıktıktan sonra Çağla, antrenöre karşı güven ilişkisinin bozulduğunu ancak tepkilerinde kararsızlıklar meydana geldiğini şöyle dile getirmiştir:

“Bizim antrenörümüz bizi döver, ağızımızı burnumuza kırar, bana küfür eder, beni buradan atar, kovar da, döver de ama bunu (cinsel istismarı) yapmaz, arkadaşlarımıza da bunu yapmaz, hiçbir zaman yapmaz dedim. Ama her zaman içimde şöyle bir şey kaldı yani: ya yapıyorsa! Ya bana da böyle bakıyorsa! Ve ben jimnastikçiyim. Amuda kalkıyorum. Bazen tutması gerekiyor, eli bazen kalçana gidiyor, bacağına gidiyor. Bazen bakıyor. Ya bunları yaparken bunları hissederek yapıyorsa.” (Çağla, Jimnastik)

İkincisi çocukları spora bağlayan aşırı sevgidir. Kılıcıgil (1998, s.22), spor sevgisinin spor faaliyetinin doğasından geldiğini söyler. Ona göre bu güdü ve istek olmasaydı spor ortaya çıkmayabilirdi. Spor sevgisi, zevki ve eğlencesi spora yönelimde önemli bir aşamadır. Bu yönelimin başarı hedefine evrilmesi ile beraber duygusal tonun yükseldiği, acı, yorgunluk, stres vb. durumların geliştiği bir süreç başlamaktadır.

Özellikle yetersiz imkanlar, hijyen ve malzeme eksikliği, okula yeterince zaman ayırılmaması ya da sakatlıklar sonucu yetersiz ilgi gibi ihmal davranışlarında çoğu sporcu tepkisiz kalışlarını spora yönelik aşırı sevgileri ile açıklamaktadır:

“Çoğu zaman mesela duş imkânlarımız yoktu, sadece küçük bir soyunma odası... Bir de beden eğitimi için hoca ile çalışırken küçük bir soyunma odası, duşluklar zaten yoktu, salon çok karanlık... Yani o dönem için idare ediyordu. Daha iyi yerler görmediği için iyi geliyordu. Ama şuan dönüp baktığımızda evet kötü yerlerdi, çok iyi yerler değildi... Yani önemli ama o zaman çok seviyorduk, çok zevk aldığımız için önemli değildi. Orada çalışmak rahatsızlık vermiyordu.” (Sevda, Güreş)

Oldu. Yani omuzu çıkan, parmağı çıkan hatta çenesi çıkan arkadaşlarım oldu. Sonra spora yeniden döndüler... Ailem tarafından sürekli uyarılıyordum dikkatli olmam gerektiği konusunda. Ama biz kendimiz sporu çok sevdiğimiz için bizim için değişen bir şey olmuyordu.” (Tunahan, Güreş)

Cinsel istismara maruz kalmadığı için kendisini şanslı hisseden Asiye, maruz kalması durumunda spor sevgisinden dolayı ailesine yansıtma ihtimalinin yüksek olduğunu söylemiştir:

“Bazen çocuklar ne yaşadıklarını babalarına yansıtamıyorlar. Şanslı bir çocukmuşum ki cinsel istismara uğramadım. Uğrasaydım babam beni spora göndermeyecek diye eve yansıtmayacaktım. Ne kadar korkunç bir şey. Belki onu sineye çekip ileriki yıllarda çok ciddi problem yaşayacaktım. Bakın o Amerika'daki olayda da (jimnastikteki taciz olayı) yıllar sonra olan şeyler ortaya çıkıyor.” (Asiye, Judo)

Son olarak sporcuların büyük zorluklar ile spordan elde ettiği kazanımların yok olmalarını istememeleridir. Spor sevgisindeki tepkiye benzer olsa da burada yaşadıklarına dair rahatsızlık daha belirgindir:

“Benim kardeşim yaşadı bunu. Sakatlandı. O güreşi sevdiğinden dolayı, hocası çalışma dediği halde gene zorla yapıyordu. Yani gerçekten bir hedefin olursa bahanen olamaz. O da onun gibi bir şey. Evet, zararlı da olabilir. Zararı zaten var ileriye dönük. Şimdi ben omuzumun üzerine gidersem, antrenman yaparsam belki ileride hedefini kurduğum 2020 olimpiyatlarına gidemeyeceğim. Antrenörler sporcunu biraz nazlandırdığını düşünüyor. O

kadar canının yanmadığını düşünür. Bir insan acıyı yaşamayana kadar bilemez. Ben şu an bel fitiğini yaşamamış adama anlatsam da, acısını söylesem de ancak % 5'ini anlar. O yaşadktan sonra anlar.” (Cevat, Güreş/Judo)

5. SONUÇ

Tez çalışmasında bulgular kısmı iki başlık altında kümelendi. Birinci başlıkta çocuklara yönelik istismarın spor ortamında nasıl bir şekilde ortaya çıktığı tartışılmıştır. Bu anlamda istismarın kabul gören dört biçiminin (fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal) değişik inşâ süreçlerinin spor kurumunda da görüldüğü ortaya çıkmıştır. İkinci başlıkta ise deneyimlenen istismarın hangi kolaylaştırıcı etmenlerin etkisinde geliştiği üzerinde yoğunlaşmıştır.

Spor kurumunda fiziksel istismar ile ilgili yaşanan bazı deneyimler diğer kurumlarda (aile, okul vb.) görülen deneyimlerle benzerlik göstermektedir. Tokat, yumruk, vurma, itekleme, sarsma gibi dayak altında kümelenecek davranışların yanı sıra, bir alet ile vurma, yapılan spora özgü cisim fırlatma gibi zarar verici davranışların olduğu bildirilmiştir. Fiziksel istismarın genel davranış kalıplarının yanında çalışma açısından ortaya çıkan durum, spora özgü fiziksel istismar davranışlarının da inşâ edildiğidir. Spor süreci içinde inşâ edilen ve sporla uğraşmanın doğal bir sonucu olarak gösterilen aşırı antrenman, yaralı ve yorgun oldukları halde antrenmana ya da müsabakaya çağırılma, sıklet kaygısı ile bedenlerine aşırı zarar verme ve sağlıksız yüklenme gibi spora özgü fiziksel istismar davranışlar görülmüş ve elit sporcularla görüşmelerde söz konusu davranış örüntülerinin yaygın yaşanan pratikler olduğu tespit edilmiştir.

Fiziksel istismara benzer şekilde duygusal istismarın da spor kurumuna özgü söylem ve pratikler içinde geliştiği söylenebilir. Çalışmada eğitimin amacına ulaşmaması ya da başarısızlığın getirdiği moral bozukluğu gerekçesi ile aşağılama, dalga geçme, isim veya lakap takma, bağırma ve küfür gibi pratikler ile spor kültürünün özelliklerini yansıtacak şekilde çocukların hedef tahtasına konulduğu görülmüştür. Yine rekabet, performans, hedef, başarı gibi değişkenlerden dolayı baskı oluşturma, tehdit, şantaj, sporcuyu görmezden gelme, ilgiden mahrum etme ve cezalandırma gibi antrenör eylemlerinin yoğun olduğu beyan edilmiştir.

Cinsel istismara dair bulgular, genelde fail erkek antrenör ve mağdur kadın sporcu şeklinde gelişmiştir. Bu aynı zamanda güç ya da güven ilişkilerinin de kötüye kullanılmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve erkek antrenör/yönetici/akranın

bilinçli pratikleri ile şekillenmektedir. Kadın görüşmeciler cinsel istismarın bulguları olan cinsiyetçi şaka, beden ile ilgili cinsel yorumlar, rahatsız edici kötü bakış ve ilişkiye zorlanmaya karşı korumasız kaldıklarını beyan etmiştir. Beden ilişkilerinin yoğun yaşandığı kurum olması rahatsız edici temas, masaj, sokulma, taciz gibi eylemler ile karşılaşmalarına neden olmuştur.

İstismarın pasif biçimi olarak ihmal, çocuklara karşı yetişkinlerin sorumlulukları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Spora özgü belirgin olumsuzluk, diğer kurumlardaki yetişkinlerden farklı bir biçimde spor kurumundaki yetişkinlerin sorumluluk taşıma kaygısından uzak görünmeleridir. İhmal ile ilgili kötü muamelelerde idareciler, antrenörler ve diğer sorumluluk sahibi aktörler spor ortamının güvenliği, salonların hijyeni, malzemelerin sağlanması gibi hususlarda sorumluluk taşımadıklarını düşünmektedirler. Çalışmada spor ortamındaki olumsuz atmosferin varlığı, hijyen, malzeme ve beslenme yetersizliği, sağlık konusunda bilgilendirme eksikliği ve okul eğitimi için yeterli zaman ve ekstra bir çabanın olmaması tespit edilen ihmal pratikleri olmuştur.

Sporda yaşanan istismarın nedenleri, çocukların tepkileri, ebeveynlerin yaklaşımı ve spordaki farklı kesimlerin olayları yorumlama biçimleri kolaylaştırıcı faktörler bağlamında ele alınmıştır. İstismarı kolaylaştıran etmenlerin ve nedenlerinin ne olduğu sorusuna verilecek ilk yanıt, spor ortamında kurulan ilişkilerin içinde gizlidir. Özellikle performans, başarı, skor odaklı profesyonel sporlarda, iktidarın kurmuş olduğu söylemin içinde sporcuların hizaya getirme süreçleri belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Foucault'nun (2000) belirttiği gibi çoğu davranış bu söylem içinde normalleşmekte, çocuk sporcuların istismarı ret etmeleri zorlaştırmaktadır. Usta çırak ilişkisi çerçevesinde oluşan hiyerarşi içinde iktidarı elinde bulunduran antrenör, çocuk sporcuların özel alanına müdahale etme gibi bir hakkının olduğu düşüncesine sahiptir. Tehdit, güç veya güven ilişkisiyle kurulan bu düzen, spor ortamından çocukların bedenleri üzerinde her türlü tasarrufa sahip olduğu fikri ile gelişmektedir. Eril bir söylemle gelişen bu ast-üst ilişkisi antrenörün dışındaki diğer aktörler (idareci, akran, masör vb.) ve farklı istismar şekilleri (fiziksel, duygusal, cinsel istismar, ihmal) ile devam edebilmektedir.

Elde edilecek sportif başarının ekonomik, sosyal ve duygusal açıdan yaratacağı değişim, çocukların başarıya giden yoldaki sıkıntıları görmezden gelmelerine neden olmaktadır. Başarı ile elde edilen statü, prestij, maddi gelir vb. birçok durum

çocukların yaşamlarında yaratacağı olumlu değişiklikler olarak görülmektedir. Bireysel sporlar ve özellikle dövüş sporlarının beden sermayesi yatkın, ekonomik durumu düşük, kırsal alandaki kesimlerde daha yaygın yapıldığı dikkate alındığında toplumsal dikey hareketliliğin çok önemsendiği bir sporcu profili kaçınılmaz olmaktadır. Sporun yaratacağı dikey hareketlilik kötü muameleye maruz kalan çocukların itirazlarını bir müddet ertelemelerini beraberinde getirmiştir.

Antrenör ve sporcular arasındaki başarı bağımlılığı ya da diğer bir deyişle başarıların endemik oluşu, sporcuların kendi başarılarının yanı sıra antrenörün başarısını da düşünmelerine ve bu baskı altında çalışmalarına neden olmaktadır. Genelde sporcuların antrenöre bağlı olması şeklinde gelişen ilişkiler, sporcuların başarıya yaklaşımları ile antrenörün sporcuya bağlı olduğu bir ilişkiye dönüşmektedir. Ancak her iki durum da çocuk sporcuları stres altına sokmakta ve kaygılandırmaktadır. Katılımcılar, bazı turnuvalarda başarısız olduklarından dolayı antrenörlerinin kariyerine de zarar verdiklerini düşünmüş ve bundan dolayı zor zamanlar geçirdiklerini dile getirmişlerdir. Ancak burada dikkat çeken husus çocukların böyle durumlarda antrenörün tepkileri için kullandıkları normalleştirici söylemdir.

Kötü muameleye karşı normalleştirici, doğallaştırıcı ya da meşrulaştırıcı söylemin duygusal, fiziksel istismar ve ihmal davranışlarında yaygın olduğu ortaya çıkmıştır. Acı çekme, sakatlık, hırs, bağırma, saldırganlık vs. gibi eylemlerin motive etme amaçlı ya da başarıyı yakalamaya dönük ifadeler olarak meşrulaştığı görülmektedir. Bu süreç sadece çocukların mağdur olmasına neden olmamakta, aynı zamanda istismarın ortaya çıkmasını da engellemektedir. Normalleştirici söylem cinsel şiddet ve aşırı bedensel temasta da aynı algıyı yaratmaktadır. Sporun özelliklerinden kaynaklı aşırı temasın, masör deneyimlerinde olduğu gibi, kafa karıştırıcı bir yönü bulunmaktadır.

Ailesel, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak kümelenen sosyolojik faktörler istismarı kolaylaştıran diğer bir genel kategoridir. Özellikle kültürel olarak fiziksel ve duygusal istismara gösterilen tolerans eril kültürel söylem içinde cinsel istismarı da kapsayacak şekilde genişlemektedir. Çocukların eğitimcilerine verilen imtiyaz “eti senin kemiği benim” mantığı ile şekillenmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmı yaşadıkları deneyimler karşısında ebeveynlerin antrenörden yana kullanacağı tavırdan dolayı istismar karşısında sessiz kaldıklarını dile getirmişlerdir. Aynı şekilde

kültürel baskılardan dolayı cinsel istismarı saklama isteğinin yaygın bir tepki olduğu görülmüştür.

Ailelerin spor ortamı ile kurdukları ilişkilerin niteliği istismarı artırabilmektedir. Aileler spor kurumunu denetleyecek birincil mekanizmadır. Katılımcılardan elde edilen veriler istismara maruz kalmada denetim eksikliğininönemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Ailelerin spor kurumunu hiç denetlemedikleri, eksik denetledikleri ya da nitelikli bir denetimden geçirmedikleri tespit edilmiştir.

Başarı odaklı yaklaşımda ifade edildiği gibi ekonomik getirinin çocuk davranışları üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Çocukların icra ettikleri spordan para kazanmaları hem kendilerini hem de ailelerini etkileyebilmektedir. Özellikle kırsal kesimde ya da kentlerin yoksul mahallelerinde spora çok şey borçlu olduklarına dair hissiyatın katılımcıları ciddi anlamda etkilediği dikkat çekmiştir. İhtiyaçlarını karşılamalarındaki zorluklara karşı sporun yarattığı imkânlar bu hissiyatın oluşmasına vesile olmaktadır.

Spora özgü mekânların istismarı ne derecede etkilediği sorusu tartışılan konulardan birisi olmuştur. Genelde kapalı mekânların toplumsal denetimden uzak oluşları nedeniyle cinsel istismarı kolaylaştırdığı kabul edilmektedir. Spor salonlarının denetimden uzak ve güvenli olmadığı katılımcılarca dile getirilmiştir. Aynı zamanda ihmal konusuyla da ilgili olan bu husus kötü salon koşulları ve hijyen problemleri üzerinden dile getirilmiştir. Bunun yanında soyunma odaları standartlardan uzak oluşuyla dikkat çeken bir mekân olmuştur. Son olarak müsabaka ve kamp amaçlı konaklama yerlerindeki risk dikkat çekmiştir.

İstismarın Türkiye sporunun kurumsal yönüyle bağlantısı önemli konu başlıkları arasındadır. Spor yöneticilerinin, bürokrasisinin ve diğer kurumsal aktörlerin istismar olaylarını önleme ve bu olaylara müdahale etme kapasitesi ciddi anlamda eleştirilmektedir. Batıdaki ülkelere göre çocuk koruma alanındaki gelişmeler oldukça geriden takip edilmektedir. Bu eksiklik istismar, çocuk koruma ve temel haklar konusunda daha belirgin bir şekilde gözlemlenmekte ve sporcu merkezli bir bakış açısının da yerleştirmesini zorlamıştır ki çoğu katılımcının dövüleceği branşta, sıklette, turnuvalarda karar verici konumda olmadığı tespit edilmiştir. Antrenör merkezli oluşturulmuş spor düzeni içinde çocukların karar alma süreçlerinde pasif ve kötü muamele konusunda çaresiz oldukları görülmüştür.

Kurumsal bir anlayışla hizmet verme noktasında yaşanan sıkıntıların yanı sıra antrenörlerin seçilmesi, eğitimi ve çocuklarla ilgili farkındalıklarının (çocuk gelişimi, psikolojisi, ruh sağlığı, pedagojisi) artması konusunda ekstra bir çabanın olmadığı katılımcılarca vurgulanan diğer bir etmen olmuştur. Özellikle futbol, basketbol gibi popüler sporların gölgesinde kalan bireysel sporlarda bu durum daha belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır.

Bütün bu ifade edilen faktörlerin yanı sıra şiddet ve istismarına maruz kaldıkları antrenörlerin iyi niyetlerine aşırı vurgu yapma, spor sevgilerinden dolayı olumsuzlukları kabullenme ve elde ettikleri kazanım ve imkânları kaybetmeyi istememe gibi tepkilerin çocuk sporcularda görülen yaygın tepkiler olduğu ve bundan dolayı harekete geçmek istemedikleri göze çarpmıştır.

Türkiye sporundaki ihmal ve istismar davranışları ile bu davranışları kolaylaştıran etmenlerin ne olduğunun yanında ne gibi çalışmalarla istismarın azaltılabileceği ya da ortadan kaldırılacağı tartışması da önemlidir. Başta İngiltere, Avusturya ve Kanada olmak üzere ABD, Almanya, İsveç, Hollanda, İspanya, Portekiz vb. birçok ülkede çeşitli eylem planları ile sporda çocuk koruma alanında önleyici çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'nin çocuk koruma programları konusunda çeyrek asırlık deneyime sahip olan ülkelerin programlarından yararlanması gerekmektedir. Türkiye koşullarının, spor kültürünün ve dünyadaki gelişmelerin dikkate alındığı bir çocuk koruma programının tartışılması hem istismarın görünürlük kazanmasına hem de somut bir önerinin ortaya çıkmasına vesile olacaktır.

Türkiye'de sorunun görmezden gelinmesi çocuk koruma programlarını uygulayan ülkeler ile benzer olduğu görülmektedir. Batıda da olduğu gibi istismar olgusunun reddedilmesi sorunun sadece geciktirilmesi ve büyütülmesine neden olmuştur. Bu olumsuzluklar bir kurumda çözüm geliştirmenin hedeflendiğine ilişkin olumlu düşüncenin, istismar ile ilgili tartışmalarla itibarlarını zedelediği düşüncesine üstün gelmesi ile atlatılabilir. Süreç içinde sporun bütün paydaşları ile soruna dair katkı alma ve uyumlu çalışma sağlıklı bir projenin ortaya çıkmasını kolaylaştıracaktır.

Sporda kurumsal olarak nasıl tedbir alınacağıyla ilgili deneyimler eksik olsa da çocuklara yönelik kötü muamele konusunda diğer kurumların hafızasından, çalışmalarından yararlanılabilir ve ilgili kurumlardan destek alınabilir. Aile ve sosyal politikalar bakanlığı başta olmak üzere sağlık bakanlığı, adalet bakanlığı ve emniyet

çocuk şube birimleri ile ortaklaşa yapılabilecek çalışmalardan sonuç almak mümkündür. Aile ve sosyal politikalar bakanlığının çocuklarla ilgili çalışmaları ve personel desteğiyle çocuk istismarını önleme ve istismara müdahale etme konusunda işbirliği olumlu etki edecektir. Yine Sağlık Bakanlığının bazı illerde kurduğu ve tüm Türkiye'ye yaymayı düşündüğü çocuk izleme merkezlerini (ÇİM) spordaki çocuk korumaya entegre etme avantaj olacak ve paydaş kurumların devreye girmesi sporda çocuk koruma için perspektif oluşturmayı hızlandıracaktır.

Diğer bir husus da konuyla ilgili yapılacak akademik çalışmalardır. Akademik çalışmalar sorunu ortaya çıkarmak, nedenleri üzerinde kafa yormak, politika ortaya koymak ve müdahale etmek için hangi süreçlerin kullanılması gerektiği konusunda önem taşımaktadır. Türkiye'de sporda istismar ve çocuk koruma alanında akademik çalışma eksikliği aynı zamanda kurumsal müdahale eksikliğinin de bir nedenidir. Söz konusu çalışmanın Türkiye'de konuyla ilgili çalışmaların yoğunlaşmasına katkıda bulunması en büyük temenni olacaktır. Neredeyse her birinin ayrı makale ve tez konusu olabileceği fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal konusuyula ilgili bulgular ve nedenlerin daha fazla çalışılması gerekmektedir. Özellikle başta cinsel istismar olmak üzere diğer kötü muamelelerde fail/mağdur özellikleri, nedenler/kolaylaştıran faktörler, ailelerin, idareci ve diğer aktörler rolü, kurumsal faktörlerin etkileri bağımsız çalışabilecek konulardır. Yine alanla ilgili nicel çalışmalar sorunun boyutları ve yaygınlığı açısından önemli olacaktır. Farklı özellikteki örneklem grupları (bireysel/grup sporları, kadın/erkek, farklı branşlar) ile çalışmak özgün araştırmaları artıracaktır.

Tüm bu çabaların ortaya çıkaracağı olumlu etki yeni bir spor ve antrenman kültürünü oluşturma çabası olacaktır. Çocuğun merkeze alındığı spor ve antrenman kültürü özellikle yasa ve mevzuat çalışmaları ile köklü bir değişime uğrayacaktır. Hiçbir muafiyet olmaksızın çocukların yer aldığı veya özne olduğu bütün kurumların Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan maddeler için sorumluluk taşıdıklarını kabul edilmesi beklenmektedir. Özellikle performans sporlarının rekabetçi ortamında çocukların bir araç olarak kullanımının ciddi anlamda riskleri vardır. Bu anlamda çocuğu merkeze alan, çocuğun yüksek yararının ön plana çıktığı bir spor ortamı için kurumsal sorumluluk ilgili yöneticilerdedir. Çocuk koruma programları dâhil olmak üzere, hak temelli ve denetleyici bir yasal düzenleme çocukların güvende olacağı bir spor ortamı hazırlayabilecektir.

6. KAYNAKÇA

- Açıkada, C.** (2004). Çocuk ve Antrenman. *ActaOrthopTraumatolTurc.* 2,38,1, ss. 16-26.
- Akkuş, P.** (2014). Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklar: Sosyolojik ve Viktimolojik Bir İnceleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Alexander, K., Stafford, A. & Lewis, R.** (2011). The Experiences of Children Participating in Organised Sport in the UK. The University of Edinburgh/NSPCC, Child Protection Research Centre, Edinburg.
- Anagün, ŞS. & Ersoy, A.** (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri, Savaş Baştürk (ed), Bilimsel Araştırma Yöntemleri içinde, Ankara: Vize Yayıncılık, ss. 375-416.
- Aral, N.** (1997). Fiziksel İstismar ve Çocuk. Ankara: Tekişik yayıncılık.
- Aritürk, M.** (2015). Çocukluk Felsefesi. Ed: Eraslan L. Farklı Perspektiflerden Çocukluk ve Sosyoloji içinden, Ankara: Vize yayınları, ss. 93-110.
- Aries P.** (1962). Centuries of Childhood. A Social History of Family Life. New York: Vintagebook.
- Arvas, A.** (2007). Çocuklarda Fiziksel İstismar. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Sempozyum Dizisi, no: 57, ss. 177-182.
- Berg, LB. & Lune, H.** (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Beter, Ö.** (2010). Türkiye ve İngiltere’de Çocuk Koruma Sistemleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye.
- Bourdieu, P.** (2015). Eril Tahakküm. 2. Baskı, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bourdieu, P.** (2016). Sosyoloji Meseleleri. 2. Baskı, Ankara: Heretik Yayınları.
- Brackenridge, C.** (1994). Fair Play or Fair Game? Child Sexual Abuse in Sport Organisations. *Int Rev for Soc of Sport*, Vol. 29(3), pp. 287-298.
- Brackenridge, C.** (1997). He Owned Me Basically...: Women's Experience of Sexual Abuse in Sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 32(2), pp. 115-130.
- Brackenridge, C. & Kirby, S.** (1997). Playing Safe: Assessing the Risk of Sexual Abuse to Elite Child Athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 32(4), pp. 407-418.
- Brackenridge, CH.** (2001). Spoil sports: Understanding And Preventing Sexual Exploitation İn Sport. London: Routledge.
- Brackenridge, C. & Fasting, K.** (2002). Sexual Harassment and Abuse in Sport: The Research Context. *The Journal of Sexual Aggression*, Vol. 8(2), pp. 3-15.
- Brackenridge, C.** (2004). Women and Children First? Child Abuse and Child Protection in Sport. *Sport in Society*, Vol. 7(3), pp. 322-337.
- Brackenridge, C., Cockburn, C., Nutt, G., Pitchford, A., Russell, K. & Pawlaczek, Z.** (2004). The Football Association’s Child Protection İn

- Football Research Project 2002–2006: Rationale, Design And First Year Results. *Managing Leisure.*, 9(1), pp. 30-46.
- Brackenridge, C. & Johnston, L.** (2005). A Critical Evaluation of Training Nedsfor Child Protection in UK sport. *ManagingLeisure*, no: 5, pp. 151-160.
- Brackenridge, C., Bishopp, D., Moussali, S. &Tapp, J.** (2008). Thecharacteristics of sexualabuse in sport: A multidimensionalscalinganalysis of eventsdescribed in mediareports. *International Journal of Sport andExercisePsychology*, Vol. 6(4), pp. 385-406.
- Brackenridge, CH.** (2010). Violence and Abuse Prevention in Sport. İn. Ed:K. Kaufman, *The Prevention of Sexual Violence: A Practitioners Sourcebook*. Holyoke, M.A. NeariPress, pp. 401–413.
- Brackenridge, C. &Rhind, D.** (2014). Child Protection in Sport: Reflections on Thirty Years of science and Activism. *Social Sciences*, no: 3, pp. 326-340.
- Boocock, S.** (2002). The Child Protection İn Sport Unit. *Journal Of Sexual Aggression*, Vol. 8, pp. 99–106.
- Bulgu, N.** (2015). Spor Belleğine Toplumsal Muhafazakar Diyebilir miyiz? Ed: İ. Hacısoftaoğlu, F. Akcan, N. Bulgu. *Oyunun Ötesinde Spor Sosyolojisi Çalışmaları içinde*. Ankara: Notabene yayınları, ss. 71-94.
- Bulut, M.** (2010). Şiddet ve Çocuk. Ankara: Asil yayın dağıtım.
- Bulut, S.** (2007). Çocuk Cinsel İstismarı Hakkında Bir Derleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 3(28), ss. 139-156.
- Colin, R.** (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Gerçek Dünya Araştırmaları. Ankara: Anı Yayıncılık.
- David, P.** (2005). *Human Rights in Youth Sport*. New York: Routledge.
- DePanfilis, D.** (2006). *Child Neglect: A Guide forPrevention, Assessment, and Intervention*.Child AbuseandNeglect User Manual Series, Washington DC.
- Demir Gürdal, A.** (2015). Çocuklar, Çocukluk ve Sosyoloji. Ed: Eraslan L. Farklı Perspektiflerden Çocukluk ve Sosyoloji içinden. Ankara: Vize yayınları, ss. 39-58.
- Demirtaş, HA.** (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, Cilt 1(1), ss. 123-144.
- Donnelly, P.** (1997). Child Labour, Sport Labour, Applying Child Labour Laws to Sport. *International Review for the Sociology of Sport*, Vol. 32(4), ss. 389–406.
- Duncan, M.** (2012). Play bythe Rules: Teaching sport clubs to prevent child abuse (Australia). İn Brackenridge C, Kay T, Rhind D. *Sport, Children’s Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes*. Brunel University Press. London, pp. 186-187.
- Dunning, E.** (2002). Sporda Sosyal Bağ ve Şiddet. *Toplumbilim Dergisi*, sayı: 16, ss. 129-138.
- East, J.** (2012). Thecauses of violence in sport: Who is toblame? İn Brackenridge C, Kay T, Rhind D. *Sport, Children’s Rights and Violence Prevention: A Source book on Global Issues and Local Programmes*. Brunel University Press. London, pp.18-24.
- Ekşi, H., Yaman, E.** (2010). Çocuk ve Ergende Şiddet. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Elias, N.** (2002). Spor ve Şiddet Üzerine. *Toplumbilim Dergisi*, sayı:16, ss. 89-100.

- Eliasson, I.** (2015). The gap between formalised children's rights and children's realities in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, Vol. 52(4), pp. 1-27.
- Elkind, D.** (2001). Değişen Dünyada Çocuk Yetiştirme ve Eğitim. Dünyada ve Türkiye'de Değişen Çocukluk. 3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, Ankara.
- Eraslan, L.** (2015). Çocukluk Sosyolojine Giriş, Ed: Eraslan L. Farklı Perspektiflerden Çocukluk ve Sosyoloji İçinden. Ankara: Vize yayımları, ss. 14-38.
- Ergen, E.** (2004). Çocukluk ve Ergenlik Döneminde Spor Yaralanmalarının Nedenleri, Epidemiyolojisi, Risk Faktörleri. *ActaOrthopTraumatolTurc.* Cilt 38(1), ss. 27-31.
- Ergündüz, ZŞ.** (2010). Çocuk Suçluluğunda Çocuk İstismarı Olgularının Değerlendirmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Erikson, HE.** (2014). İnsanın 8 Evresi. İstanbul:Okuyan Us yayımları.
- Fasting, K., Brackenridge, C. & Sundgot-Borgen, J.** (2003). Experiences of Sexual Harassment and Abuse Among Norwegian Elite Female Athletes and Nonathletes. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. Vol. 74(1), pp. 84-97.
- Fasting, K., Brackendridge, C. & Miller, K.** (2008). Participation in college sports and protection from sexual victimization. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, Vol. 6 (4), pp. 427-441.
- Fasting, K., Chroni, S., Hervik, SE. & Knorre N.** (2010). Sexual harassment in sport toward females in three European countries. *International Review for the Sociology of Sport*, Vol. 46(1), pp. 76-89.
- Fasting, K.** (2015). Sporda Cinsel Taciz ve İstismar. Ed: İ. Hacısötaoğlu, F. Akcan, N. Bulgu. Oyunun Ötesinde Spor Sosyolojisi Çalışmaları İçinde. Ankara: Notabene yayımları, ss. 211-230.
- Finkelhor, D. & Korbin, J.** (1988). Child Abuse as an International Issue. *Child AbuseNeglect*, Vol. 12 (1), pp. 3-23.
- Finkelhor, D.** (1999). Child Sexual Abuse. Challenges Facing Child Protection and Mental Health Professionals. İn: Ullmann E, Hilweg W. Childhood and Trauma, Separation, Abuse, War. Göttingen, pp. 101-116.
- Fişek, K.** (1980). Spor Yönetimi, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Foucault, M.** (2000). Özne ve İktidar. İstanbul: Ayrıntı yayımları.
- Gervis, M. & Dunn, N.** (2004). The Emotional Abuse of Elite Child Athletes by Their Coaches. *Child Abuse Review*, Vol. 13, pp. 215-223.
- Gervis, M., Rhind, D. & Luzar, A.** (2016). Perceptions of emotional abuse in the coach-athlete relationship in youth sport: the influence of competitive level and outcome. *Int. J. Sports Sci. Coach*, Vol. 11(6), pp. 772-779.
- Gönültaş, MB.** (2016). Cinsel İstismarcıların Çocuklara Yaklaşım Metot ve Teknikleri. *Journal of World of Turks*, Cilt 8(1), ss. 289-305.
- Göral, M., Yapıcı, AK. & Koç H.** (1999). Antrenör Eğitimi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı (2), ss. 273-290.
- Gül, GK.** (2011). Çocuklar ve Spor. Ankara: Spor yayınevi ve kitapevi.
- Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z. & Aydoğan, S.** (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, Cilt 24 (3), ss. 128 - 134.

- Gündüz, N., Sunay, H. & Koz, M.** (2008). Incidents of Sexual Harassment in Turkey on Elite Sports women. *The Sport Journal*, Issue (19).
- Hacısoftaoğlu Közleme İ.** (2012). *Burası Er Meydanı: Güreşte Erkekliğin İnşası*. H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012, Ankara (Doç. Dr. N. Bulgu).
- Hacısoftaoğlu, İ. & Bulgu, N.** (2015). *Yeni Dağın Ötesindeki Çocuklar: Güreş Örneği, Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri* (Der. Betül Yarar). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Hacısoftaoğlu, İ. & Akcan, F.** (2015). Sporun Sosyolojisi Olur mu? Ed: İ. Hacısoftaoğlu, F. Akcan, N. Bulgu. *Oyunun Ötesinde Spor Sosyolojisi Çalışmaları içinde*. Ankara: Notabene yayınları, ss. 13-36.
- Hartill, M.** (2005). Sport and The Sexually Abused Male Child. *Sport, Education and Society*, Vol. 10 (3), pp. 287-304.
- Huizinga, J.** (2010). *Homo Ludens*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- James, A.** (2001). *Yeni Çocuk Sosyolojisinde Sorunlar, Bakış Açılımları ve Uygulamalar, Dünyada ve Türkiye’de Değişen Çocukluk*. 3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara.
- Karasar, N.** (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karataş, Z.** (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1(1), ss. 62-80.
- Kerr, G. & Stirling A.** (2008). Child Protection In Sport: Implications Of An Athlete-Centered Philosophy. *Quest*: 60, pp. 307-323.
- Kerr, G., Stirling, A. & MacPherson, E.** (2014). A Critical Examination of Child Protection Initiatives in Sport Contexts. *Social Sciences*:3, pp. 742-757.
- Keser, İ.** (2016), *Çocuk Cinsel İstismarı Diyarbakır Örneği*. Adana: Karahan Kitapevi.
- Kılıçgil, E.** (1998). *Sosyal Çevre-Spor İlişkileri, Teori ve Elit Sporculara İlişkin Bir Uygulama*. Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Kirby, SL., Greaves, L. & Hankivsky, O.** (2000). *The Dome Of Silence: Sexual Harassment And Abuse In Sport*, london: ZedBooks.
- Koca, C.** (2006). *Beden Eğitimi ve Spor Alanında Toplumsal Cinsiyet İlişkileri*. Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 17(2), ss. 81-99.
- Koca, C.** (2017). *Spor Bilimlerinde Nitel Araştırma Yaklaşımı*. Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi, cilt 28 (1), ss. 30-48.
- Kozcu, Ş.** (1991). *Çocuk İstismarı ve İhmalı*, Ed: Dikeçligil B, Çiğdem A. *Aile Yazıları III, Birey Kişilik ve Toplum*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, ss. 380-391.
- Kreager, DA.** (2007). Unnecessary Roughness? School Sports, Peer Networks, and Male Adolescent Violence. *American Sociological Review*, no:72, pp. 705–724.
- Kurt, M., Atayman, V. & Kurultay, T.** (1997). *Arenada Show, Modern Sporun Dünü ve Bugünü*, İstanbul: Sorun yayınları.
- Küçük, V., Rodopman Arman, A. & Bozkurt, S.** (2016). *Sporcu Ailelerinin Sporda Çocuk Koruma Hakkında Farkındalık Düzeyleri*. Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, cilt1(2), ss. 71-82.
- Kümbetoğlu, B.** (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam yayınları.
- Lang, M.** (2013). *Child Protection and Abuse Prevention in Sport in Ghana*.
- Lang, M. & Hartill, M.** (2015). *Child Protection and Abuse in Sport, International perspectives in research, policy and practice*. London: Routledge.

- Lazoritz, S.** (1989). Whatever Happened to Mary Ellen? Child Abuse Neglect, Issue 14, pp. 143-149.
- Lazoritz, S. & Shelman, EA.** (1996). Before Mary Ellen. Child Abuse Neglect, cilt 20(3), pp. 235-237.
- Leahy, T.** (2012). Sexual abuse in competitive sport in Australia, In Brackenridge C, Kay T, Rhind D. Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes. London: Brunel University Press, pp. 118-122.
- Leahy, T., Pretty, G. & Tenenbaum, G.** (2012). Prevalence of sexual abuse in organised competitive sport in Australia, Journal of Sexual Aggression, Vol. 8(2), pp. 16-36.
- Lennch, B.** (2012). Ten signs of a goodyouth sport programme (United States). In Brackenridge C, Kay T, Rhind D. Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes. London: Brunel University Press, pp. 188-189.
- Mazzucco, M.** (2012). Using the Convention on the Rights of the Child to Protect Children in Canadian sport, In Brackenridge C, Kay T, Rhind D. Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes, London: Brunel University Press. London, pp. 63-71.
- McPherson, L., Long, M., Nicholson, M., Cameron, N., Atkins, P. & Morris, ME.** (2017). Secrecy Surrounding the Physical Abuse of Child Athletes in Australia. Australian Social Work, Vol. 70(1), pp. 42-53.
- Onur, B.** (2007). Çocuk Tarih ve Toplum. İstanbul: İmge Kitapevi Yayınları.
- Öcal, D.** (2002). Halkla İlişkiler Endüstrisi, Popüler Spor ve Futbol. Toplum Bilim Dergisi, sayı 16, ss. 129-138.
- Özen, G., Koçak, F., Boran, F., Sunay, H. & Gedikli, N.** (2012). Türk Spor Yönetimindeki Mevcut Sorunlara İlişkin Akademisyenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, sayı 4, pp. 107-116.
- Özer, E., Bütün, C., Yücel Beyaztaş, F. & Engin, A.** (2007). Çorum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'ne 2006-2007 Yıllarında Başvuran Cinsel İstismar Mağduru Çocuk Olgularının Değerlendirilmesi. C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi, cilt 29 (2), ss. 51-55.
- Özyurt, C.** (2011). Çocukluk Sosyolojisi, Ed: Canatan K, Yıldırım E. Aile Sosyolojisi içinden. İstanbul: Açılım Kitap, ss. 155-182.
- Parasız, Ö., Şahin, MY. & Çelik, A.** (2015). Sporda Çocuk Koruma Programı Uygulamaları: İngiltere Örneği. International Journal of Science Culture and Sport, Special Issue 3, ss. 641-653.
- Pinheiro, PS.** (2006). World Report on Violence Against Children. Geneva.
- Polat, O.** (2007a). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı Tanımlar I. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Polat, O.** (2007b). Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı II Önleme ve Rehabilitasyon. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Pollock, LA.** (1993). Forgotten Children. Parent-Child Relations from 1500 to 1900. Cambridge: Cambridge University Press.
- Postman, N.** (1995). Çocukluğun Yokluğu. Ankara: İmge Kitapevi.
- Raakman, E.** (2012). Justplay: Monitoring the conduct of youth sport participants (Canada). In Brackenridge C, Kay T, Rhind D. Sport, Children's Rights

- and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes. London: Brunel University Press, pp. 184-185.
- Rulofs, B.** (2015). Child Protection in German Sport. In Eds: Lang M, Hartill M. Safeguarding, Child Protection and Abuse in Sport, International perspectives in research, policy and practice. London: Routledge, pp. 49-57.
- Simonović, L.** (2007). Sport and Pedagogy, A New World is Possible.
- Simms, D.** (2012). The Australian approach to child protection in sport. Sport In Brackenridge C, Kay T, Rhind D. Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes. London: Brunel University Press, pp. 77-82.
- Soysüren Yaşar, F.** (2009). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sporcu Öğrenciler Üzerindeki Duygusal İstismar Davranışının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin, Türkiye.
- Stafford, A., Alexander, K. & Fry, D.** (2013). Playing through Pain: Children and Young People's Experiences of Physical Aggression and Violence in Sport. Child Abuse Review, no: 22, pp. 287-299
- Stirling, AE. & Kerr, GA.** (2008a). Elite Female Swimmers Experiences of Emotional Abuse Across Time. Journal of Emotional Abuse. Vol. 7, Issue 4, pp. 89-113.
- Stirling, AE. & Kerr, GA.** (2008b). Defining and Categorizing Emotional Abuse in Sport. European Journal of Sport Science, Vol. 8(4), pp. 173-181.
- Stirling, AE. & Kerr, GA.** (2009). Abused athletes perceptions of the coach-athlete relationship. Sport in Society, Cultures, Commerce, Media, Politics, Vol. 12(2), pp. 227-239.
- Stirling, AE. & Kerr, GA.** (2012b). Protecting children in sport through an athlete-centred sport system In Brackenridge C, Kay T, Rhind D. Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes. London: Brunel University Press, pp. 48-53.
- Stirling, AE. & Kerr, GA.** (2012b). Emotional Abuse in Canadian Sport. In Brackenridge C, Kay T, Rhind D. Sport, Children's Rights and Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local Programmes. London: Brunel University Press, pp. 106-111.
- Sunay, H. & İmamoğlu, AF.** (1996). Türkiye'de Antrenör Eğitim Programlarının Etkinliği. Bed. Eğt. Spor Bil. Der. I sayı 3, ss. 66-84.
- Şahin, M.** (2009). Spor Ahlakı ve Sorunları. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Şenel, A., Simonovic, L., Simonovic, D. & Özudoğru, M.** (2008). Oyun içinde Oyun, Olimpiyatların Kara Tarihi. İstanbul: Maki Basım Yayın.
- Şirin, MR.** (2011). Şiddet, Televizyon ve Çocuk Dostu Medya. Haz: Şirin MR. Çocuk Hakları ve Medya. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, ss. 163-184.
- Talimciler, A.** (2010). Sporun Sosyolojisi Sosyolojinin Sportu. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Talimciler, A.** (2014). Türkiye'de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Tan, M.** (1989). Çağlar Boyu Çocukluk. Ankara Üniversitesi EBF Dergisi, cilt 22(1), ss. 71-88.
- Tezcan, M.** (2012). Çocuk Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Topçu, S.** (2009). Cinsel İstismar. İstanbul: Phoenix Yayınları.

- Tracy, SJ.** (2013). *Qualitative Research Methods*.UK: Wiley Blackwell.
- Urazel, B., Fidan, ST., Gündüz, T., Şenlikli, M. & Özçivit Asfuroğlu, B.** (2017). Çocuk ve Ergen Cinsel İstismarlarının Değerlendirilmesi. *Osmangazi Tıp Dergisi*, cilt 39(2), pp. 18-25.
- UNICEF** (2010a). *Protecting Children From Violence in Sport are Wiew With a Focus on Industrialized Countries*.
- UNICEF** (2010b). *Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*.
- Wacquant, L.** (2012). *Ruh ve Beden, Acemi Bir Boksörün Defteri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Wacquant, L.** (2015). *İşleyen Boksörler: Profesyonel Boksörler Arasında Bedensel Sermaye ve Bedensel Emek*. Ed: İ. Hacisoftaoğlu, F. Akcan, N. Bulgu) *Oyunun Ötesinde Spor Sosyolojisi Çalışmaları içinde*. Ankara: Notabene yayınları. ss. 119-158.
- Watkins, SA.** (1990). *The Mary Ellen Myth: Correcting Child WelfareHistory*. *SocialWork*, vol. 35(6), ss. 500-503.
- WHO** (2002). *World Report on Violence and Health*. Geneva.
- Vertommen, T.,Veldhovenc, NS., Wouterse, K., Kampenf, JK., Brackenridge, C., Rhind, D., Neels, K. &Eede, F.** (2016). *Interpersonal Violence Against Children in Sport in the Netherlands and Belgium*. *Child Abuse & Neglect*, Vol. 51, pp. 223–236.
- Yarar, B.** (2015). *Modern Türkiye Tarihinde Hem Kadın Hem Sporcu Olmak*. Ed: İ. Hacisoftaoğlu, F. Akcan, N. Bulgu. *Oyunun Ötesinde Spor Sosyolojisi Çalışmaları içinde*. Ankara: Notabene yayınları, ss. 187-210.
- Yarar, H., Türkyılmaz, R., Eroğlu, H., Kurt, S. & Eskici G.** (2017). *Elit Güreşçilerin Kilo Düşme Profillerinin Belirlenmesi*. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, vol. 19(4), pp. 52-63.
- Yazgan İnanç, B. & Yerlikaya, EE.** (2012). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi yayınları.
- Yıldırım Doğru, SS., Durmuşoğlu Saltalı, N. & Konuk Er, R.** (2012). *Aile Refahı ve Koruma*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Yıldız, ÖS.** (2009). *Sporda Cinsel Taciz ve İstismarın Belirlenmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma*. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.
- Yılmaz, E., Çelikel, A., Değirmenci, B., Zeren, C. & Gören, S.** (2011). *Diyarbakır'da Cinsel Suç Mağduru Olguların Değerlendirilmesi*. *Adli Tıp Bülteni*, cilt 16(3), ss. 93-103.
- Yolcuoğlu, İG.** (2009a). *Çocuk Koruma Sisteminde Aileyle Çalışmanın Esasları: İstanbul Örneğinde Çocuklar ve Ailelerinin Gereksinimler, Güçlülük ve Risk Faktörleri Açısından Değerlendirilmesi*. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, Türkiye.
- Yolcuoğlu, İG.** (2009b). *Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi*. *Aile ve Toplum*, cilt 5(11), ss. 43-58.
- Yolcuoğlu, İG.** (2010). *Çocukların İhmal-İstismara Uğramasında Aile ve Çocuklara Yönelik Risk Faktörleri ve Sosyal Hizmet Müdahalesi*. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, cilt 21(1), ss. 73-83.
- Z-Page, A.** (2004). *Çocuk Cinsel İstismarı: Cinsel İstismara Neden Olan Etkenler ve Cinsel İstismarın Çocuklar Üzerindeki Etkileri*. *Türk Psikoloji Dergisi*, cilt 7(13), ss. 103-113.

Zubrack, M. & Kirby, S. (2012). Speak Out: Preventing sexual abuse in sport
Canada In Brackenridge C, Kay T, Rhind D. Sport, Children's Rights and
Violence Prevention: A Sourcebook on Global Issues and Local
Programmes. London: Brunel University Press, pp. 201-203.

İnternet Kaynakları

Dowey, P. (2008). Power in the Coach-Athlete Relationship,
[http://www.procoachuk.com/resources/Power+in+the+Coach-
Athlete+Relationship.pdf](http://www.procoachuk.com/resources/Power+in+the+Coach-Athlete+Relationship.pdf) (Erişim Tarihi: 05.09.2018)

Koca, C & Bulgu, N. Spor ve Toplumsal Cinsiyet: Genel Bir Bakış.
http://www.stoag.hacettepe.edu.tr/SBR328_4.haftaokumasi.pdf (Erişim
Tarihi: 05.09.2018)

7. EKLER

7.1. Ek A Katılımlara İlişkin Bilgiler

	Kod Adı	Cinsiyeti	Yaş	Sporcu/Uzman	Branş
1	Veysi	Erkek	21	Sporcu	Güreş
2	Sevda	Kadın	35	Sporcu	Güreş
3	Kerim	Erkek	29	Sporcu	Güreş
4	Zehra	Kadın	23	Sporcu	Atletizm
5	Aslı	Kadın	20	Sporcu	Atletizm
6	Cevat	Erkek	23	Sporcu	Güreş/Judo
7	Mustafa	Erkek	25	Sporcu	Tekvando/Muay Thai
8	Sibel	Kadın	40	Sporcu	Atletizm
9	Yılmaz	Erkek	30	Sporcu	Wushu/Tekvando
10	Fidan	Kadın	29	Sporcu	Tekvando
11	Ümit	Erkek	51	Sporcu	Jimnastik
12	Seda	Kadın	47	Sporcu	Jimnastik
13	Zeliha	Kadın	38	Sporcu	Yüzme
14	Gamze	Kadın	24	Sporcu	Jimnastik
15	Elvan	Kadın	31	Sporcu	Jimnastik
16	Çağla	Kadın	29	Sporcu	Jimnastik
17	Asiye	Kadın	47	Sporcu	Judo
18	Sezen	Kadın	36	Sporcu	Jimnastik
19	Tunahan	Erkek	21	Sporcu	Güreş
20	Gülbahar	Kadın	22	Sporcu	Atletizm
21	Leyla	Kadın	21	Sporcu	Kick Boks
22	Filiz	Kadın	18	Sporcu	Atletizm
23	Ceylan	Kadın	19	Sporcu	Atletizm
24	Fatma	Kadın	23	Sporcu	Tekvando
25	Figen	Kadın	21	Sporcu	Tekvando
26	Şahin	Erkek	21	Sporcu	Kick Boks
27	İbrahim	Erkek	19	Sporcu	Judo/Boks
28	Kader	Kadın	24	Sporcu	Boks/Kick Boks/Muay Thai/Wushu
29	Edis	Erkek	21	Sporcu	Kick Boks
30	Kaya	Erkek	19	Sporcu	Karate
31	Nuray	Kadın	22	Sporcu	Güreş
32	Deniz	Kadın	22	Sporcu	Güreş
33	Ender	Erkek	19	Sporcu	Güreş
34	Gül	Kadın	21	Sporcu	Tekvando
35	Dilara	Kadın	21	Sporcu	Eskrim
36	Ayşe	Kadın	20	Sporcu	Eskrim
37	Cemal	Erkek	68	Uzman	-----
38	Serdar	Erkek	35	Uzman	-----
39	Selda	Kadın	---	Uzman	-----

7.2. Ek B: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizinle Gedik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü tarafından yürütülen “Türkiye’de Bireysel Sporlarda Çocuk İstismarı: Elit Sporcular Örneği” başlıklı doktora tezi için görüşme gerçekleştiriyoruz. Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de bireysel sporlarda elit kategorilerde başarılı olmuş sporcuların çocuk yaştaki spor deneyimlerine ilişkin bilgiler toplamaktır. Araştırma için sizden tahminen 1-2 saatinizi ayırmanız istenmektedir. Ancak görüşmenin gidişatına göre bu süre bazen daha uzun ya da kısa olabilmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakm hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkinolmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının :

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının:

Adı Soyadı:

İmzası:

7.3. Ek C: Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

Öncelikle görüşmeye katılmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Çalışma sonucunda yaptığımız görüşmelerin araştırmanın amacına uygun olmasını temenni ederim. Görüşme, sporcu bireylerin çocuk yaştaki olumlu ve olumsuz spor deneyimleri hakkında değerli bilgiler sağlayacaktır. Sizin de vereceğiniz bilgilerle çalışma önemli bir kaynak olacaktır. Özellikle spora ilginin arttığı bu dönemde çocuk sporcular için daha iyi, güvenilir ve kaygısız bir spor ortamının gerçekleşmesine katkı sunabilecektir. Bize verdiğiniz bilgiler gizli olacaktır. Eğer izniniz varsa görüşmeyi ses kaydına almak istiyorum. Yüz yüze görüşme olduğu için bazı soruların sizi rahatsız edebilecek konularla ilgili olabileceğini hatırlatmak isterim. Lütfen dilediğiniz zaman görüşmeyi durdurmaktan veya bir sonraki soruya geçmemi rica etmekten çekinmeyin.

A) Demografik Bilgilere Yönelik Sorular

1. Cinsiyetiniz? (Cinsel kimliğinizi ne olarak tanımlarsınız)
2. Yaşınız?
3. Şu anki mesleğiniz?
4. Aylık Geliriniz?
5. Eğitim Durumunuz?
6. Nerede Yaşıyorsunuz?

B) Çocukluk Çağına İlişkin Sorular

7. Çocukluk yaşantınız nerede geçti?
(Bakım evi, yurt vb. yaşanmış mı, aileden uzaklaşmış mı?)
8. Okul başarınız nasıldı?
9. Çocuk iken ailenizin ekonomik durumu nasıldı?
10. Çocuk iken ebeveynleriniz ile ilişkileriniz nasıldı?
11. Ailenizin yaşam tarzı ve ideolojisi hakkında nasıl bir yorum yapabilirsiniz?

C) Çocukluktaki Spor Deneyimi

12. Hangi sporu yapıyordunuz? Spor yaşantınız hakkında bilgi verebilir misiniz?
(Neden bu sporu tercih ettiniz? Sizi spora kimler yönlendirdi (ebeveyn, arkadaş, öğretmen/antrenör)? Sizi spora teşvik eden durum/olay (motivasyon) neydi? (spor yapmak neden önemliydi?)
13. Yaptığınız sporda hangi tür başarılarla sahibsiniz?

14. Katıldığınız spor kulüpleri sizinle yeteri derecede ilgilendi mi? (Evet ise kimler)

15. Spora katıldığınız ortam (Spor kulübü/kulüpleri, GSİM, Özel Antrenörler) hakkında genel bir değerlendirme yapabilir misiniz? (Eğlenceli, agresif, baskıcı, rekabetçi, işbirlikçi)

D) Beden Algısı ve Kendine Yönelik Zarar

16. Spora başlamadan önce kilolarınız nasıldı? (Zayıf, şişman, normal)

17. Spora katılmadan önce bedeninizle ilgili ne düşünüyordunuz? (Bedenden hoşlanma, görünümün gelişmesi)

18. Spora katıldıktan sonra bedeninize ilişkin algınızda bir değişme oldu mu? (Olumlu veya olumsuz)

19. Spora katıldıktan sonra bedeninizin görüntüsünden (Benlik algısı bağlamında) rahatsızlık duydunuz mu?

20. Bedeninizden rahatsız olduysanız bunu aşmak için bir şey yaptınız mı? Sizi destekleyecek biri oldu mu?

21. Bedeninize karşı olan rahatsızlığınızı (Ya da hoşlanma duygunuzu) takımdaki diğer bireylerle karşılaştırabilir misiniz?

22. Başkalarının sizin bedeniniz hakkındaki yorumları neydi? (Kim yaptı? Antrenör ne yaptı? Onların yorumları sizi etkiledi mi?)

23. Bedeninizi spora ideal bir hale getirmek için çok ya da az yemek yediğiniz oldu mu?

(Bunun için egzersiz ve diyet yaptınız mı?)

24. Müsabakalar öncesi bedeninizi ideal bir hale getirmek için çok çabaladığınız durumlar yaşadınız mı?

25. Spor yaparken kendi bedeninize yönelik bir zarar verdiniz mi?

(Kendine vurma, çizme, kesme, saçlarını kesme)

26. Uyuşturucu madde, aşırı ilaç kullanımı intihar girişimi gibi bir olay yaşadınız mı?

(Yanıt evet ise ne zaman, ne yoğunlukta, ne kadar sürdü, kiminle paylaştınız, kulüpte bu konuyla ilgili sizinle ilgilenen oldu mu?)

27. Spor hayatınızda sakatlık yaşadınız mı?

(Yanıt evet ise: sakatlığınızın ciddiyeti neydi, uzun sürdü mü, sakat iken ne hissettiniz, spora bakış açınızı etkiledi mi, size destek olan oldu ?)

28. Arkadaşlarınızdan sakatlık yaşayan oldu mu?

(Yanıt evet ise: Sakatlık sonrası ne oldu, ilgilenen oldu mu, siz onun sakatlığından etkilendiniz mi?)

E) Duygusal İstismar

29. Çocuk yaşta iken (18 yaş sınırı) aşağılanma, alay konusu olma veya isim takma gibi benzeri olaylar yaşadınız mı?
30. Çocuk yaşta iken size bağırın, küfreden, baskı altına alan ya da hakkınızda söylenti yayan birileri oldu mu?
31. Çocuk yaşta iken kilon veya boyun ile ilgili eleştiri alma, performansın ile dalga geçme, ya da siz yokmuşsunuz gibi davranan kişiler oldu mu?
32. Çocuk yaşta iken fiziksel zarar ile, kulüpten atma ile veya rekabet etmediğiniz gerekçesiyle tehdit edildiğiniz oldu mu?

Sorularda cevap evet ise (Kim yaptı? Yoğunluğu neydi? Tepkiniz ne oldu? Karşı çıktınız mı? Antrenör veya idarecinin haberi oldu mu? Bu konuda bir şeyler yaptı mı? Ailenizin haberi oldu mu? Bu konuda bir şey yaptı mı?)

33. Kimseyle konuşmak istediniz mi?
34. Sizce bunların nedeni neydi?
35. Bahsettiğimiz durumlardan birisini çocuk yaştaki arkadaşlarınızdan biri yaşadı mı?
36. O zaman bunun duygusal istismar olduğunu biliyor muydunuz?
37. Geriye dönüp baktığımızda buna istismar diyebiliyor musunuz?
38. Takım arkadaşlarınız bunun zarar verdiğini düşünüyorlar mıydı yoksa sporun içinde bir durum olarak algılıyordu?

F) Fiziksel İstismar

39. Çocuk yaşta spor yaparken itilip sarsıldığınız, fırlatıldığınız durumlar yaşadınız mı?
40. Çocuk yaşta spor yaparken size tokat, yumruk atıldı mı? Hiç dövüldünüz mü?
41. Çocuk yaşta spor yaparken ayakkabı, havlu gibi bir alet atıldı mı ya da bir alet ile dövüldünüz mü?
42. Çocuk yaşta spor yaparken yaralı ve yorgun olduğunuz zaman zorla antrenmana ya da müsabakaya çağırıldınız mı?
-
43. Çocuk yaşta spor yaparken aşırı antrenman yapma, antrenmana yardımcı ilaç alma, (kadınlar için) adet dönemine ilişkin müdahaleler yapıldı mı?

Sorularda cevap evet ise (Kim yaptı? Yoğunluğu neydi? Tepkiniz ne oldu? Karşı çıktınız mı? Antrenör veya idarecinin haberi oldu mu? Bu konuda bir şeyler yaptı mı? Ailenizin haberi oldu mu? Bu konuda bir şey yaptı mı?)

44. Kimseyle konuşmak istediniz mi?
45. Sizce bunların nedeni neydi?
46. Bahsettiğimiz durumlardan birisini çocuk yaştaki arkadaşlarınızdan biri yaşadı mı?
47. O zaman bunun fiziksel istismar olduğunu biliyor muydunuz?
48. Geriye dönüp baktığımızda buna istismar diyebiliyor musunuz?
49. Takım arkadaşlarınız bunun zarar verdiğini düşünüyorlar mıydı yoksa sporun içinde bir durum olarak algılıyordu?

G) Cinsel Taciz ve İstismar

50. Çocuk yaşta spor yaparken cinsiyetçi şakalar, görünüşünüz ya da bedeninizle ilgili cinsel yorumlar yapıldı mı?
51. Çocuk yaşta spor yaparken cinsel anlamda kötü bir bakış ya da sizi rahatsız edecek düzeyde fazla sokulma gibi bir olay yaşadınız mı?
52. Çocuk yaşta spor yaparken rahatsız edecek düzeyde görüşme isteği ve ilgi, biriyle yalnız kalmaya davet, cinsel içerikli mesaj/mail/mektup alma gibi durumlar ile karşılaştınız mı?
53. Çocuk yaşta spor yaparken sizi rahatsız edecek fiziksel temas veya zorla öpme gibi olaylar yaşadınız mı?
54. Çocuk yaşta spor yaparken birinin kendisini size karşı teşhir ettiği ya da istenmeyecek cinsel temaslara maruz kaldığınız olaylar oldu mu?
55. Çocuk yaşta spor yaparken başka birisiyle sex (not: cinsel ilişki daha doğru olur mu?) yapmaya zorlandınız mı ya da penetratif sex yapma zorunda hissettiniz mi?
56. Çocuk yaşta spor yaparken aynı ortamı paylaştığınız kimse ile aşk yaşadınız mı?

Sorularda cevap evet ise (Kim yaptı? Yoğunluğu neydi? Tepkiniz ne oldu? Karşı çıktınız mı? Antrenör veya idarecinin haberi oldu mu? Bu konuda bir şeyler yaptı mı? Ailenizin haberi oldu mu? Bu konuda bir şey yaptı mı?)Kimseyle konuşmak istediniz mi yoksa saklamak mı istediniz? Neden?

57. Sizce bunların nedeni neydi?
58. Bahsettiğimiz durumlardan birisini çocuk yaştaki arkadaşlarınızdan biri yaşadı mı?
59. O zaman bunun cinsel istismar olduğunu biliyor muydunuz?
60. Geriye dönüp baktığımızda buna istismar diyebiliyor musunuz?
61. Takım arkadaşlarınız bunun zarar verdiğini düşünüyorlar mıydı yoksa sporun içinde bir durum olarak algılıyordu?
62. Cinsel istismar ile yaptığınız sporun özelliklerini birbirinden ayırabiliyor muydunuz?
63. Soyunma odaları ve spor yapılan mekânlar cinsel istismarı artırmada rol oynuyor muydu?
64. Kamplar ve müsabaka için gidilen yerler cinsel istismar için bir alan açıyor muydu?
65. Spordaki samimi ve sıcak ilişkiler cinsel istismarı tetikleyen unsurlar olarak görmek mümkün mü?
66. Birisinin size kulübe cinsel istismarda bulunmak ya da sizi cinsel bir obje olarak kullanmak için aldığınız düşünüyor musunuz? (Yanıt evet ise nasıl, kim yaptı?)
67. Spora yönlendiren kişi sizin bunları yaşadığınız biliyor muydu?
68. Sizce sporda bunların nedeni nedir?
- H) İhmal**
69. Çocuk yaşta spor yaparken yeterli sevgi ve şefkat ortamının olduğunu düşünüyor musunuz?
70. Çocuk yaşta spor yaparken spor yaptığınız mekânlar (salon, saha, soyunma odaları, duşluklar, gittiğiniz konaklama yerleri) yeterli bir hijyene sahip miydi?
71. Çocuk yaşta spor yaparken spor için gerekli olan malzemeleriniz yeterli miydi ve gerekli hijyene sahip miydi?
72. Çocuk yaşta spor yaparken okul eğitiminiz için bir çaba sarf ediliyor muydu?
73. Çocuk yaşta spor yaparken yeterince beslenip, sağlık konusunda bilgilendirildiniz mi?
74. Çocuk yaşta spor yaparken sakatlık, yaralanma ve hastalıklar için gerekli olan bilgilendirmeler yapılıyor muydu?

- (Cevap evet ise) kim bu ortamı sağlıyordu, bu durum spora olan bakışınızı nasıl etkiliyordu?
- (cevap hayır ise) böyle bir ortamın olmamasının nedeni neydi, kimler engelliyordu, bu sizin spor ile olan ilişkilerinizi ve spora bakışınızı etkiliyor muydu, kimse itiraz ediyor muydu?

75. O zaman bunun ihmal olduğunu biliyor muydunuz?

76. Geriye dönüp baktığımızda buna ihmal diyebiliyor musunuz?

77. Takım arkadaşlarınız bunun zarar verdiğini düşünüyorlar mıydı yoksa sporun içinde bir durum olarak algılıyordu?

İ) Şimdi Dönüp Bakıldığında

78. Spora ilişkin nasıl bir tutum içindesiniz ve spor yapmak insanlara neler katar?
(seviye, dal amaç farklılıkları)

79. Spor sizin yaşantınıza neler kattı?

80. Spor yapmanın olumsuz etkileri nelerdir?

81. Sporun size olumsuz etkileri oldu mu?

82. Olumlu veya olumsuz yönleri almanızda kim etkili oldu? (Ebeveyn, akran, antrenör, öğretmen)

83. Yetişkinler bu olumsuzluklar için bir şey yaptı mı?

84. Yaşadığınız olumsuzluklar spora ilişkin tutun ve algınızda bir değişiklik yarattı mı?

85. Birilerini spora yönlendirmek ister misiniz?

86. Yönlendirirseniz istismardan korumak için bir şey yapar mısınız yoksa bunu sporun bir parçası olarak mı görürsünüz?

87. Sporda çocuk koruma programını duydunuz mu?

88. Sporda çocuk koruma gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz (çocuk koruma hakkında bilgilendirildikten sonra)

89. Sporda çocuk koruma sporda başarıyı artırır mı/azaltır mı? Neden?

90. Son olarak ifade etmek istediğiniz bir konu var mı?

7.4.Ek D: Uzman Görüşme Formu

UZMAN GÖRÜŞME FORMU

Öncelikle görüşmeye katılmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Çalışma sonucunda yaptığımız görüşmelerin araştırmanın amacına uygun olmasını temenni ederim. Görüşme, sporcu bireylerin çocuk yaştaki olumlu ve olumsuz spor deneyimleri hakkında değerli bilgiler sağlayacaktır. Sizin de vereceğiniz bilgilerle çalışma önemli bir kaynak olacaktır. Özellikle spora ilginin arttığı bu dönemde çocuk sporcular için daha iyi, güvenilir ve kaygısız bir spor ortamının gerçekleşmesine katkı sunabilecektir. Bize verdiğiniz bilgiler gizli olacaktır. Eğer izniniz varsa görüşmeyi ses kaydına almak istiyorum. Yüz yüze görüşme olduğu için bazı soruların sizi rahatsız edebilecek konularla ilgili olabileceğini hatırlatmak isterim. Lütfen dilediğiniz zaman görüşmeyi durdurmaktan veya bir sonraki soruya geçmemi rica etmekten çekinmeyin.

1. Cinsiyetiniz? (Cinsel kimliğinizi ne olarak tanımlarsınız)
2. Yaşınız?
3. Şu anki mesleğiniz?
4. Aylık Geliriniz?
5. Eğitim Durumunuz?
6. Nerede Yaşıyorsunuz?
7. Hangi sporu yapıyordunuz? Spor yaşantınız hakkında bilgi verebilir misiniz?
8. Sporcular spor yaparken bedenleri ile ilgili bedel vermek zorunda kalıyorlar mı? Spor geçmişiniz, deneyimleriniz ve gözlemleriniz üzerinden bilgi verebilir misiniz?
9. Sporda yaşanan duygusal istismar ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Yaşadıklarınız ve şahit olduğunuz deneyimler hakkında bilgi verebilir misiniz?
10. Sporda yaşanan fiziksel istismar ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Yaşadıklarınız ve şahit olduğunuz deneyimler hakkında bilgi verebilir misiniz?
11. Sporda yaşanan cinsel istismar ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Yaşadıklarınız ve şahit olduğunuz deneyimler hakkında bilgi verebilir misiniz?
12. Sporda yaşanan ihmal ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Yaşadıklarınız ve şahit olduğunuz deneyimler hakkında bilgi verebilir misiniz?

(Bahsettiğiniz istismar davranışlarının nedeni ne olabilir?)

13. Spora ilişkin nasıl bir tutum içindesiniz ve spor yapmak insanlara neler katar?

(seviye, dal amaç farklılıkları)

14. Spor yapmanın olumsuz etkileri nelerdir?

15. Sporun size olumsuz etkileri oldu mu?

16. Sporda çocuk koruma gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

17. Sporda çocuk koruma sporda başarıyı artırır mı/azaltır mı? Neden?

18. Çocuk koruma programlarının Türkiye’de gecikmesinin nedeni ne olabilir?

19. Son olarak ifade etmek istediğiniz bir konu var mı?

7.5. Ek E: Etik Kurul Raporu

İstanbul
GEDİK
Üniversitesi

T.C.
İSTANBUL GEDİK ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 71457743-050.01.04
Konu : Etik Kurul Kararı

Sayın İlknur HACISOFTAOĞLU KÖZLEME
Spor Bilimleri Fakültesi

10.10.2018 tarihli, 2018/06 sayılı Etik Kurul toplantısında görüşülen, "Türkiye'de Bireysel Sporlarda Çocuk İstismarı" adlı başvurusunuzun etik olarak uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Mustafa Kamil ÖZER
Rektör Yardımcısı

Güvenli elektronik imzalı aslı ile aynıdır.

Tarih: 05 Kasım 2018

İmza: [Signature]

Adı Soyadı

Önvanı

BURCU BAŞ SOFU
İstanbul Gedik Üniversitesi
Yazı İşleri Müdürü V.

Evrakın elektronik imzalı suretine <http://e-belge.gedik.edu.tr> adresinden d00630e6-16d4-4509-be8d-b498351fb960 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanuna göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Cumhuriyet Mah. İlkbahar Sok. No:1 Kartal-İstanbul

Telefon : 0216 452 45 85-1121 Fax : 0216 452 87 17 Ayrıntılı bilgi için: Burcu BAŞ SOFU

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Erdal ÇETİN
Doğum Tarihi ve Yeri : 20.08.1983/ Derik
E-Posta Adresi : erdal.cetin@batman.edu.tr

ÖĞRENİM DURUMU

LİSANS: Dicle Üniversitesi/Edebiyat Fakültesi/Sosyoloji Bölümü (1999-2003)

YÜKSEK LİSANS:Fırat Üniversitesi/Sosyal Bil. Enst./Sosyoloji ABD (2010-2013)

MESLEKİ DENEYİMLERİ

2010 - : Öğretim Görevlisi (Batman Üniversitesi)
2009-2010 :Öğretmen (Milli Eğitim Bakanlığı)
2008-2009 :Sosyolog (Diyarbakır Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü)
2005-2008 :Rehber Öğretmen (Özel Dershaneler)

YAYINLAR

Makale

1. ÇETİN ERDAL, HACISOFTAOĞLU KÖZLEME İLKNUR (2018), Sporda Çocuk İstismarı Üzerine Genel Bir Değerlendirme, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi,Cilt 8, Sayı 2/1, Sayfalar 80 - 90
2. ÇETİN ERDAL (2015). Çocuk ve Gençlerin Televizyonda Maç İzleme Alışkanlıklarının Spordaki Şiddet Eylemlerine Etkileri. International journal of Science Culture and Sport, 3(11), 828-844
3. ÇETİN ERDAL, KIZMAZ ZAHİR (2015). Kitlemel Şiddet Eylemlerinde Yer Alan Çocukların Özellikleri ve Kriminalleşme Süreçleri, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(40), 447-456.
4. ŞAHİN HACI MURAT, ÇETİN ERDAL, MANAP ABDULAH, ŞAHİN ERHAN (2014). Research on Social Desirability Levels of Individuals with Disabilities Living in the Province of Batman in Terms of the Various Variables. Turkish Journal of Sport and Exercise, 16(3), 79-83.

Bildiri

1. ÇETİN ERDAL, MANAP ABDULAH (2015). Spor Lisesi ve Diğer Lise Öğrencilerinin Demografik Özellikler ve Şiddet Eğilimleri Yönünden İncelenmeleri. VII. International Congress of Educational Research.
2. ÇETİN ERDAL (2015). Çocuk ve Gençlerin Televizyonda Maç İzleme Alışkanlıklarının Spordaki Şiddet Eylemlerine Etkileri. 4 th International Conference on Science Culture and Sport.
3. ŞAHİN H. MURAT, ÇETİN ERDAL, MANAP ABDULLAH, ŞAHİN ERHAN (2014). Spor Yapan ve Yapmayan Engelli Bireylerin Sosyal İstenirlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. 2. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi.
4. ÇETİN ERDAL (2013). Toplumsal Olaylarda Şiddet Eylemlerine Bulaşan Çocuklar. Sosyal Hizmet Sempozyumu 2013 Türkiye'de Çocuğun Refahı ve Korunması “Kapsayıcı Bir Yaklaşım Arayışı.
5. MANAP ABDULLAH, ÇETİN ERDAL, (2013). Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. 2. International Counseling and Education Conference.